

Львівський державний університет
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ,
РЕГІОНУ, ПІДПРИЄМСТВА

*Тези доповідей учасників
Всеукраїнської науково-практичної конференції*

26 травня 2017 р.

Львів

УДК [351.863+330](477)
А40

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 26 квітня 2017 р. № 10)

Упорядник –
Л. М. Томаневич, кандидат економічних наук, доцент

А40 **Актуальні** проблеми економічної безпеки держави, регіону, підприємства: тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 травня 2017 р.) / упоряд. Л. М. Томаневич. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 288 с.

Збірник містить тези доповідей, з якими виступлять учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми економічної безпеки держави, регіону, підприємства», що відбудеться 26 травня 2017 р. у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

Опубліковано в авторській редакції.

УДК [351.863+330](477)

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2017

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СТРАТЕГІЧНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Шановні колеги!

Вітаю вас на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економічної безпеки держави, регіону, підприємства».

Поза всяким сумнівом, економічна безпека є передумовою життєдіяльності та розвитку людини, вагомою складовою національної безпеки, від якої залежить стан захищеності держави, її територіальної цілісності, обороноздатності, громадського порядку. Оскільки віднедавна загострилися старі та виникли нові загрози українській економіці й державності, вказана проблематика набуває особливої актуальності. Проведення реформ у багатьох напрямках посилили їхній руйнівний вплив, трансформували дестабілізуючий ефект у позитивні процеси та зміни. Негативні наслідки загроз стали відчутними не тільки для пересічних громадян, а й для бізнесу та держави загалом.

Тимчасом проведення наукових форумів сприяє зародженню нових ідей щодо безпекознавства, парадигм, технологій, а водночас підготовці та захисту кандидатських і докторських дисертацій, впровадженню безпекових дисциплін у навчальні плани вищих навчальних закладів та налагодженню наукової співпраці. Конференція також створює незамінну площину для плідних дискусій між визнаними ученими та обміну сучасними науковими знаннями, передачі досвіду науковій молоді, а найголовніше – слугує популяризації й розвитку безпекознавства як науки.

Саме тому для наукових дискусій на Всеукраїнській конференції обрано проблемні питання забезпечення економічної безпеки, бо на сучасному етапі утвердження нашої незалежності загострилися такі проблеми, які становлять загрози національній безпеці держави, – це суттєве скорочення ВВП, послаблення системи державного регулювання і контролю, зростання безробіття, злочинності, корупції, погіршення соціальних та демографічних показників, зниження рівня конкурентоспроможності, зростання обсягу тінізації, нестабільність фінансового ринку, зниження інноваційно-інвестиційної та ділової активності тощо.

Слід зазначити, що суттєво ускладнились економічні обставини функціонування суб'єктів господарювання в часі фінансово-економічної кризи та війни на Сході України, що призвело до скорочення частки сектора малого підприємництва, падіння обсягів виробництва та реалізації продукції, зменшення експорту, зростання кредитних ризиків.

Отже, питання забезпечення економічної безпеки характеризується найвищим рівнем актуальності та пріоритетності і є вирішальним фактором стабільного розвитку економіки, що дає змогу істотно мінімізувати ймовірність реалізації загроз національним інтересам і національній безпеці держави.

З огляду на це, на конференції обговорюватимуть такі актуальні питання, як-от:

- проблеми економічного безпекознавства на різних рівнях управління;

- політико-правові, соціально-управлінські аспекти забезпечення економічної безпеки;

- детинізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави;

- міжнародний досвід зміцнення економічної безпеки.

До речі, теми, які внесені до програми конференції, дають підстави сподіватися, що захід має бути корисним і цікавим.

Користуючись нагодою, хочу наголосити, що сучасне українське безпекознавство поступово стає візитівкою національної науки, до формування якої безпосередньо причетний Львівський державний університет внутрішніх справ. Зокрема, у нашому вищій функціонує спеціалізована вчена рада зі захисту кандидатських дисертацій за спеціальностями 21.04.01 «Економічна безпека держави» та 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності»; ми видаємо монографії, підручники та навчальні посібники.

Окрім того, у рамках конференції організовано книжкову виставку з безпекознавства, що дає змогу учасникам детальніше ознайомитися зі здобутками колег, а авторам книг – викласти власне бачення проблем економічної безпеки та їхнього вирішення, формувати так потрібний для кожного науковця зв'язок зі своїми читачами.

Звертаючись до учасників конференції, хочу зазначити, що обговорення безпекових питань – це аналіз результатів діяльності проблем, які виникли у минулому, актуалізувались у сьогоденні і, найімовірніше, будуть мати продовження у майбутньому. Зважаючи на це, було б доцільно у наукових дискусіях зосередитися на основних умовах, що спричиняють виникнення загроз і небезпек для економічної системи України, звернути увагу на ступінь готовності та здатності структурно-функціональних ланок до ефективної протидії загрозам та дій в екстремальних умовах, а також запропонувати низку науково-практичних рекомендацій щодо їхнього усунення.

Сподіваюся, що результати проведених дискусій стануть підґрунтям для перспективної і плідної евристично-дослідної діяльності кожного з учасників, сприятимуть формуванню якісно нового рівня усвідомлення поставлених завдань та підвищенню ефективності забезпечення національної економічної безпеки.

Бажаю усім учасникам конференції конструктивного спілкування та плідної роботи!

Роман Благута,
*ректор Львівського державного
університету внутрішніх справ*

Г. Я. Аніловська,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

МОДЕЛЮВАННЯ СТРУКТУРНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ: БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ

У сучасній науці термін «моделювання» набув статусу методологічного способу, що є основою наукового пізнання від економіки до біології, філософії та інших наук.

Дослідження економічних систем має метою досягнення бажаного результату їх розвитку.

Функціонування економіки як складної системи залежить від великої кількості чинників, які характеризують зв'язок цієї системи з зовнішнім середовищем, а також структуру самої системи. Для вивчення поведінки системи під впливом всієї множини цих чинників необхідно виразити ці взаємозв'язки кількісно, тобто у вигляді математичних залежностей. Цей процес являє собою процес моделювання.

Розробляючи модель поведінки системи необхідно, окрім відображення об'єктивно існуючих зв'язків між її складовими та системою і зовнішнім середовищем, забезпечити вирішення завдань дотримання певних обмежень і показників її розвитку.

Для вирішення завдання моделювання поведінки економічної системи необхідно [1]:

- вивчити об'єкт моделювання і особливості його функціонування;
- виконати інформаційний опис об'єкта, його внутрішніх і зовнішніх взаємозалежностей і зв'язків;
- вивчити залежності між параметрами стану і управління;
- визначити мету оптимізації функціонування об'єкта через параметри, які характеризують його функціонування;
- побудувати економіко-математичну модель функціонування об'єкта дослідження;
- забезпечити пошук оптимальних рішень необхідними інструментами;
- виконати аналіз можливостей використання результатів моделювання в практичній діяльності.

Структура економіки визначається множиною галузей, які її формують, а також пропорціями між елементами національного багатства.

Стійкий розвиток національної економіки має своєю основою забезпечення певних пропорцій між елементами її структури. Ці пропорції

формуються під впливом рівня розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. В економіці, яка розвивається, стійкість пропорцій є відносною.

Основними причинами структурних змін економіки є: науково-технічний і соціальний прогрес; зміни зовнішньоекономічної кон'юнктури; соціально-політична ситуація в державі; демографічні і екологічні фактори.

Ефективність структурних змін в економіці значною мірою визначається, по-перше, правильним вибором пріоритетів, по-друге, впливом на них держави. Державна підтримка перспективних напрямів економічної діяльності є не лише стимулом їх розвитку, але й забезпечує зменшення негативних їх проявів таких як ліквідація недієздатних або непотрібних сегментів господарюючих систем, зростання кількості безробітних і інші.

Моделювання структурних змін в економіці можна виконати з використанням оптимізаційних моделей. Оптимізаційна модель має вигляд:

$Y = F(X)$ – цільова функція, оптимальне (мінімальне, максимальне) значення якої необхідно досягнути;

$X_1, X_2, \dots, X_n$ – змінні, які дозволяють досягнути оптимального (мінімального, максимального) значення цільової функції;

$A, B, \dots, S$ – обмеження, які накладаються на значення змінних.

У цьому випадку завдання полягає в тому, щоб визначити, як можна представити цільову функцію, щоб оцінити структурні зміни в економіці та визначити їх ефективність.

Але перш ніж перейти до визначення цільової функції належить звернути увагу на таке: в якості обмежень, які накладаються на значення змінних, можуть бути використані індикатори, порогові значення певних показників, дотримання яких дозволить вирішити завдання забезпечення визначеного рівня економічної безпеки.

Інтенсивність структурних змін, обумовлена структурними зрушеннями, може бути визначена показником, запропонованим Економічною комісією ООН для Європи (ЕКЄ). Цей показник являє собою зважену середню щорічних змін долі швидко зростаючих галузей в продукції, зайнятості і основному капіталі. Математичний запис цього показника наступний:

$$I = \sum_{i=1}^q \frac{[S(i, t) - S(i, 0)]}{qT},$$

де: i – доля i -ої галузі в продукції, зайнятості або капіталі в момент; $0, t$ – початок і кінець досліджуваного періоду; T – тривалість періоду часу; q – кількість галузей, які збільшили свою долю.

Очевидним є той факт, що розрахунки за цією методикою виконати вручну якщо й можливо, то вони вимагатимуть значних затрат часу, оскільки обробці підлягатимуть великі обсяги інформації, і характеризуватимуться невисокою точністю. Доцільним є використання сучасних інструментів математичного моделювання, реалізованих програмно. Одним з них, який, на нашу думку, найбільш точно дозволяє реалізувати поставлене завдання, є Solver (Пошук рішення) інформаційної технології Excel. Потужні аналітичні можливості цього інструменту дозволяють оцінити вплив змін окремих параметрів на результат, порівняти результати при різних значеннях змінних, оцінити поведінку цільової функції при зміні обмежень (порогових значень, індикаторів).

1. Сучасні та перспективні методи і моделі управління в економіці: монографія: у 2-х ч.; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Спіфанова. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – Ч. 2. – 256 с.

2. Сухарев О. С. Управление структурными изменениями экономики / О. С. Сухарев, С. А. Логвинов. – М.: КУРС: ИНФРА-М, 2013. – 368 с.

3. Тинберген Я. Математические модели экономического роста / Я. Тинберген, Х. Босс. – М.: Прогресс, 1967.

**Н. Р. Боднар,
В. М. Шкараба, О. В. Ферлей,**
здобувачі вищої освіти факультету № 8
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

РИЗИК В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Поняття «ризик» має тривалу історію пізнання та дослідження. Древньогрецьке слово «ризик» перекладається як «стрімка скеля», що наголошує на потенційній реальності небезпеки, якщо ігнорувати очевидність загроз при гірських походах [4]. В італійській мові «risico» – у фактичному трактуванні визначається як «небезпека»; у французькій – «risdoe» – загроза, ризикувати, в латинському «risicare», що означає «зважитися» [3]. Тобто в історичному аспекті

термін «ризик» був пов'язаний із проблемою забезпечення безпеки, він означав щось, що спричиняло зменшення рівня безпеки.

У сучасному трактуванні, в перекладі з англійської мови «risk» – це: 1) небезпека, 2) ступінь невизначеності, вірогідність, можливість, 3) ситуація, коли результат будь-якого економічного вибору має випадковий характер, але при цьому відомо імовірнісний розподіл значень цього результату [1, с. 603]; невизначеність, яка веде до можливості втрат або неотримання доходу в очікуваному розмірі [5, с. 348]. Зазначене дозволяє підкреслити, що і сучасне трактування терміну «ризик» пов'язується із проблемою забезпечення безпеки кожної соціально-економічної системи.

Попри те, що поняття ризику використовується в цілому ряді наук і повсякденному житті, його універсальне визначення на сьогодні відсутнє.

Аналіз сучасної наукової літератури, в якій розглядаються проблеми економічного ризику дозволили виділити наступні підходи до визначення його сутності [2]:

- ризик як можлива небезпека чи невдача;
- результат реалізації ризику може бути як позитивним, так і негативним;
- результат реалізації ризику пов'язаний з невизначеністю;
- визначає причини виникнення та можливості подолання невизначеності.

Не викликає сумніву той факт, що будь-якого виду підприємницька діяльність не існує без ризику. Ризик можна наочно представити у вигляді певної умовної ваги: їх чаша може гойднутися і в бік успіху, і в бік невдачі. З такою інтерпретацією дивним чином перегукується сучасне широковідоме в бізнесі поняття «Break–Even Point». У багатьох економічних залежностях воно фігурує як «точка порушення рівності, рівноваги, еквівалентності».

Здійснений аналіз дає змогу виявити головні моменти, притаманні ризиковій ситуації:

- випадковий характер події, що визначає, яка з можливих ситуацій реалізується на практиці;
- наявність альтернативних рішень;
- відомі або передбачувані ймовірності реалізації конкретних рішень та очікувані результати;
- імовірність виникнення збитків;
- можливість отримання додаткового прибутку;
- негативний результат реалізації ризику спричиняє зростання небезпеки, тобто зменшення безпеки певної соціально-економічної системи;

– позитивний результат – вимагає здійснення комплексу взаємопов’язаних заходів із знаходження нового положення рівноваги з відповідною адаптацією системи безпеки.

Змістове тлумачення терміну ризик найбільшою мірою залежить від того, у якій галузі він буде досліджуватися: фінансовій, інвестиційній, банківській, підприємницькій, міжнародних відносинах тощо. Однак для усіх видів діяльності можна вказати загальні риси ризику, а саме наступні.

1. Першопричиною виникнення та існування ризику є невизначеність в умовах економічної діяльності (фінансової, інвестиційної, банківської, підприємницької, тощо).

2. Інформаційна невизначеність, яка викликана неповнотою інформації стосовно подій, які можуть спричинити негативні наслідки (при цьому отримання повної інформації неможливе або нецільне).

3. Під ризиком розуміють настання деякої, як правило, несприятливої події, яка і призводить до негативних наслідків.

4. Дії суб’єктів безпеки повинні бути спрямовані на зменшення ризику в реалізації кожного рішення менеджерами підприємства, зокрема через підготовку інформаційного базису, контроль за реалізацією та швидкою й адекватною реакцією на результати.

Ризик можна вважати одним із ключових елементів в категоріальному апараті поняття «безпека», ключовим параметром існування будь-якої соціально-економічної системи, яка зазвичай негативно впливає на стан та динаміку розвитку. Внаслідок цього існує потреба діагностики та розроблення адекватних заходів протидії з метою передбачення, уникнення, нейтралізації та зменшення негативного впливу, тобто з’ясування причин виникнення, визначення сутності та систематизації усіх можливих ризиків.

1. Англо-русский толковый словарь. Банковское дело. – М.: Экономическая школа: ОЛМА-ПРЕСС Образование, 2005. – 736 с.

2. Антикризові технології в управлінні економічною безпекою підприємства: моногр. / М. М. Караїм, В. В. Мартинів, А. М. Штангрет та ін.; за заг. ред. А. М. Штангрета. – Укр. акад. друкарства, 2016. – 250 с.

3. Банковские риски: учебное пособие / под ред. проф. О. И. Лаврушина и проф. Н. И. Валенцевой. – М.: КНОРУС, 2007. – 232 с.

4. Ивлиев С. В. Управление рыночным риском: методология, практика, рекомендации: практическое пособие / С. В. Ивлиев, Т. А. Ефремова, В. А. Лапшин. – М.: Издательский дом «Регламент-Медиа», 2013. – 232 с.

5. Миркин Я. М. Англо-русский толковый словарь по банковскому делу, инвестициям и финансовым рынкам: свыше 10000 терминов / Я. М. Миркин, В. Я. Миркин. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 424 с.

Х. З. Босак,
кандидат юридичних наук,
старший слідчий
(СВ ГУ Національної поліції
у Львівській області)

Л. М. Живко,
старший слідчий
(СВ Галицького ВП ГУНП
у Львівській області)

В. М. Мельникович,
кандидат юридичних наук,
старший слідчий
(СВ Залізничного ВП ГУНП
у Львівській області)

ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНИЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Економічні злочини – це злочини, які вчиняються особами шляхом привласнення бюджетних коштів, спричинення збитків підприємству, приховування податків, фальсифікована бухгалтерська звітність тощо. Більшість авторів асоціюють економічні злочини з корисливою службовою діяльністю посадовців. Зокрема, як зазначає Б. М. Головкін – «економічна злочинність – це корислива злочинна діяльність службових осіб та інших учасників економічних відносин, спрямована на заподіяння матеріальної шкоди підприємствам, установам, організаціям різних форм власності або суб'єктам господарювання» [2, с. 130]. В цьому визначенні є певний резон, адже більшість економічних злочинів, які знаходяться в провадженні відділів поліції пов'язані з службовими зловживаннями, які призвели до значних збитків.

Сьогодні головною платформою вчинення службових зловживань та економічних злочини стала економіка України. В таких умовах вона опинилася через низку об'єктивних та суб'єктивних чинників загалом і зокрема вищезазначеного.

До основних факторів, що впливають на рівень економічної безпеки відносять також багато факторів. Одними з основних внутрішніх факторів є стан і кваліфікація трудових ресурсів, соціальний захист робітників [3].

До економічних злочинів, які вчиняє персонал підприємства відносять (рис. 1):

Рис. 1. Злочини, які вчиняються персоналом

На рис. 2. нами подані основні ознаки економічної злочинності:

Рис. 2. Ознаки економічної злочинності

Свою чергою суб'єкти спричинення матеріальної шкоди поділяються на загальні та спеціальні. До загальних відносять працівників підприємств, установ, організацій при виконанні своїх трудових обов'язків. До спеціальних – службових осіб, які виконують адміністративно-господарські, та організаційно-розподільчі функції на підприємствах, установах різних форм власності.

Зазначені різновиди причин злочинів, і самі злочини завдають матеріальної шкоди державі та суб'єктам господарювання, підривають їхню ділову репутацію, завдають шкоду інтересам та прагненням споживачів.

Тому проблематика боротьби з економічними злочинами стоїть досить гостро, а самі економічні злочини є загрозою економічній безпеці підприємства, які можуть завдати підприємству значних збитків або призвести до його знищення.

1. Живко З. Б. Економічні злочини в площині кадрової безпеки / З. Б. Живко // Управління персоналом у системі менеджменту організацій: тенденції та перспективи розвитку: матеріали І всеукраїнської науково-практичної конференції, 10–12 жовтня 2013 року, Львів-Славське / Національний університет «Львівська політехніка», Інститут економіки і менеджменту, кафедра менеджменту та адміністрування. – Львів: «Бест Друк», 2013. – С. 44–46.

2. Поняття злочинності у сфері економіки / Б. М. Головкін // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 128–133.

3. Евдокимов Ф. И. Критерии оценки уровня экономической безопасности предприятия / Ф. И. Евдокимов, О. А. Бородина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua>

Н. Ю. Буковський,
здобувач вищої освіти факультету № 8

С. В. Васильчак,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та економічної безпеки
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ІНВЕСТИВАННЯ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні залучення інвестицій в розвиток аграрного сектору економіки країни залишається дуже актуальним. В умовах постійного росту цін на продукти харчування, інвестування аграрного сектору є важливою складовою ефективного розвитку економіки Львівської області та формування її економічної безпеки. Обсяг інвестицій в сільське госпо-

дарство Львівської області залишається незначним. Для поживлення інвестиційної діяльності в аграрному секторі потрібно ефективно здійснювати бюджетну, податкову та грошово-кредитну політику.

Зацікавленість інвесторів у вкладах тимчасово вільних коштів у розвиток підприємств, галузей, областей чи країни загалом, є різною. Залежить це не тільки від ефективності інвестиційних проєктів, а й від інвестиційного клімату на конкретних територіях. Враховуючи динаміку та напрямки інвестиційної діяльності в Україні, актуальною залишається проблема поліпшення інвестиційного середовища на її теренах [3]. Адже інвестиції є одним із напрямів фінансового забезпечення підприємницької діяльності та її економічної безпеки.

Інвестиції є важливим чинником розвитку економіки, важливим індикатором розвитку підприємницької діяльності, який визначає темпи економічного зростання, формування економічної безпеки. Проблеми інвестування, в умовах сьогодення, є дуже актуальними через погіршення стану соціально-економічного розвитку в Україні та виникаючим загрозам економічної безпеки.

Щодо інвестування підприємств Львівської області, минулого року спостерігалися позитивні тенденції. У 2015 році ними було освоєно 13,4 млрд грн капітальних інвестицій, що на 6,5% більше порівняно з попереднім роком, однак відносно 2010 року капіталовкладення скоротились на 19,9%. [1, с.12]

Нестабільна економічна ситуація в області спричинила зміни у виборі перспективних напрямів інвестування (рис. 1).

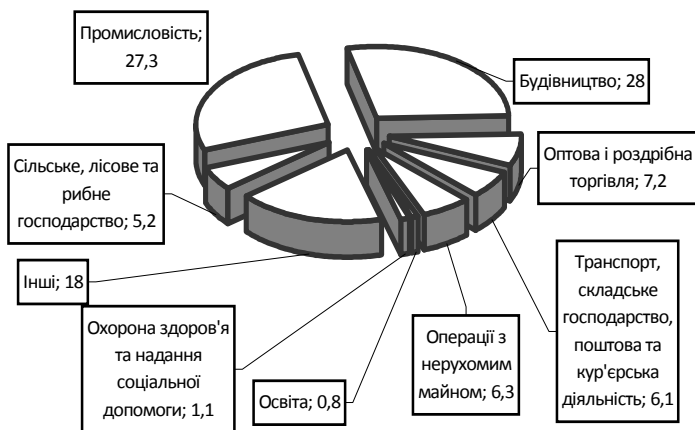

Рис. 1. Структура капітальних інвестицій у Львівській області за видами економічної діяльності у 2015 році*

* Джерело: побудовано авторами на основі [1, с. 19]

В структурі освоєних капітальних інвестицій в останні роки зменшилась частка підприємств транспорту, торгівлі та соціальної сфери. Водночас питома вага інвестицій, спрямованих на розвиток сільського господарства, промисловості, в будівельну галузь, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, операції з нерухомим майном, державного управління, зросла.

Власні кошти підприємств та організацій надалі залишаються основним джерелом фінансування капітальних вкладень. Зменшилась частка банківських кредитів та інших позик в загальному обсязі інвестицій. За інвестиційною привабливістю Львівська область характеризується як регіон з високим інвестиційним потенціалом, що в свою чергу значно впливає на інвестиційний клімат країни загалом, та забезпечення економічної безпеки.

1. Васильчак С. В. Формування інвестиційного клімату в аграрних підприємствах / С. В. Васильчак // Науковий вісник ЛНУВМ БТ ім. С. 3. Гжицького. – 2014. – Т. 16. – № 2 (59). – Ч. 5. – С. 29–33.

2. Мельниченко О. А. Інвестиційний клімат: сутність та напрямки його покращення в Україні / О. А. Мельниченко // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2012. – № 14 (185). – Ч. 1. – С. 292–295.

3. Інвестиції у Львівській області у 2015 році // Статистичний збірник. – 2016. – 122 с.

4. Міністерство фінансів визнало Львівщину лідером за іноземними інвестиціями у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zahid.net/news/showNews.do?ministerstvo_finansiv_viznalo_lvivshhinu_liderom_z_a_inozemnimi_investitsiyami_u_2016_rotsi

О. І. Бутрин,
слідчий

*(СВ Франківського ВП
ГУ НП у Львівській області)*

О. Й. Хомин,
кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри соціальних дисциплін
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Соціальний захист особи на сьогодні має дуже актуальне значення. Так, як Україна з кожним роком все більше робить на шляху до

Євроінтеграції тема соціального захисту населення є одним із основних чинників, на які необхідно звернути, а зокрема змін потребує система соціального захисту різних суб'єктів.

Працівники поліції займають особливе місце у системі суб'єктів соціального захисту та підтримки поліцейських. Соціальний захист поліції пов'язаний із престижністю служби в поліції, з ефективністю виконання завдань і функцій працівників поліції. Тобто, заходи соціального захисту повинні компенсовувати складність роботи, постійні стреси, які поліцейські отримують під час виконання службових обов'язків, стимулювати поліцейських до ефективнішого виконання обов'язків із захисту прав та свобод громадян. Рівень соціального захисту поліцейських повинен бути на стільки високим, щоб це дало змогу зменшити корупційні ризики в службовій діяльності.

Соціальне забезпечення працівників поліції, за висловом українського вченого М. І. Іншина, – це сукупність юридичних норм і гарантій, спрямованих на регламентацію професійної діяльності національної поліції за рахунок коштів Державного бюджету в напрямках соціальної та матеріальної підтримки працівників поліції у зв'язку із втраченою ними працездатністю, інвалідністю, настанням пенсійного віку, професійними захворюваннями та іншими обставинами, передбаченими спеціальними законами [1].

Законом України «Про національну поліцію» (Закон) передбачено певні заходи соціального захисту, які відображено у IX розділі, який має назву «Соціальний захист поліцейських».

Одним із заходів соціального захисту є службовий час і час відпочинку поліцейських. Відповідно до ст. 91 Закону поліцейські можуть нести службу: у святкові та вихідні дні, позмінно, з нерівномірним графіком, та в нічний час. Для поліцейських устанавлюється п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями [2].

Відповідно до положень Наказу МВС № 940 поліцейські, які перебували в складі СОГ (ОГ), та які фактично перебували на службі менше 16 годин, надається 12 годин відпочинку, до 20 годин – 32 години відпочинку, понад 20 годин – 48 годин відпочинку [3].

Це на даний час є однією із проблем із якою зустрічаються практичні працівники, адже дуже часто у зв'язку із службовою необхідністю, працівники поліції, проводять багато часу на службі за рахунок свого особистого часу для відпочинку, це не лише після чергування в складі СОГ, а і в багатьох інших випадках, наприклад, під час забезпечення публічної безпеки і порядку під час масових заходів, які проводяться у позаробочий час, тощо. В більшості випадків у практичній діяльності, члени СОГ(ОГ), які несуть службу 24 год, після закін-

чення чергування відпочивають лише 24 години, замість передбачених 48 годин.

Наступним заходом соціального захисту є відпустки поліцейських. Поліцейським надаються щорічні чергові оплачувані відпустки, додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки, соціальні відпустки, відпустки без збереження заробітної плати та інші види відпусток.

Існують випадки, коли керівники відмовляються у наданні відпусток підлеглим, через великий об'єм роботи, але це є суб'єктивним чинником, який не у всіх органах та підрозділах спостерігається. Ще одним питанням, яке виникає, є порядок складення графіку відпусток, оскільки особи, які складають такі графіки, часто не запитують бажання підлеглих, щодо періоду відбування відпустки, однак і це являється суб'єктивним чинником. Ще однією проблемою із якою можуть зустрітися поліцейські при забезпеченні права на відпустку, – це відмова у наданні невикористаної працівником частини відпустки, яка відповідно до Закону може бути приєднана до чергової відпустки на наступний рік.

Наступним заходом соціального захисту поліцейських є грошове забезпечення. Найбільш широкого суспільного обговорення у зв'язку з реформою органів внутрішніх справ набуло значне підвищення заробітної плати працівників поліції. Грошове забезпечення співробітників поліції повсюдно сприймається як підкріплення законності та запорука дотримання співробітниками службової дисципліни [4].

На даний час розмір грошового забезпечення визначається залежно від посади, спеціального звання, строку служби в поліції, інтенсивності та умов служби, кваліфікації, наявності наукового ступеня або вченого звання. Окрім Закону порядок виплати грошового забезпечення працівників поліції регламентовано і в інших нормативно-правових актах.

З даного приводу проблемним є те, що фінансові відділи неналежно трактують нормативні акти, які регламентують порядок нарахування та виплати грошових коштів. В основному це спричинено перехідним періодом та оновленням нормативного забезпечення з даного питання.

Також поліцейським не завжди виплачують всі необхідні виплати, наприклад, матеріальна допомога на оздоровлення, яка повинна надаватися в розмірі посадового окладу та інші. Окрім того проблемним є те питання, що перебуваючи на рівних посадах, маючи однакове звання та вислугу років, працівники різних областей отримують різні заробітні плати. При переході із міліції в поліцію в багатьох випадках не було здійснено належного перерахунку в посадових окладах [5].

Грошове забезпечення поліцейських має велике значення для підвищення престижу служби, а також зміцнення законності і дисцип-

ліни поліцейських. Таким чином, грошове забезпечення, яке встановлене для поліцейських, підвищує їх соціально-правовий статус, дає можливість відчувати себе повноцінними членами суспільства.

Ще одним заходом соціального захисту, який передбачений для поліцейських є безоплатне медичне забезпечення. Законом передбачено, що поліцейські та члени їхніх сімей мають право на пільгове реабілітаційне, санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок у медичних реабілітаційних центрах, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах МВС України за рахунок бюджетних коштів [1]. В наш час дуже рідко працівники поліції можуть отримати право на пільгове реабілітаційне, санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок, оскільки це пояснюється відсутністю бюджетних коштів.

Як відзначає у своєму дослідженні М. С. Бідюкова, найбільш ефективним методом заохочення на практиці працівників органів внутрішніх справ є надання житлової площі працівникам та членам їх сімей [6, с. 9].

Окрім наведеного поліцейські мають забезпечуватися житлом, а також поліцейським та членам їх сімей можуть надаватися приміщення в гуртожитках та службові житлові приміщення. Однак, це також є суттєвою проблемою на сьогодні, адже через брак коштів ніхто не забезпечується житлом. Проблемним є і питання отримання приміщень в гуртожитках, тощо, так як гуртожитків, які перебувають на балансі МВС є дуже мало, і вони заповнені, тобто новопризначеним працівникам не надають у користування кімнат в гуртожитках, пояснюючи їх переповненістю.

І незважаючи на положення Закону щодо позачергового отримання житла для певних категорій осіб, таке забезпечення житлом на даний час майже відсутнє по всій території України.

Існує також і ряд інших соціальних заходів передбачених, нормативними актами, однак і при їх застосуванні виникає ряд проблем із якими зустрічаються поліцейські. Тому зважаючи на велику кількість проблем, їх вирішення повинно відбуватися як на державному, так і на місцевому рівнях. Практичним працівникам необхідно зорганізуватися для боротьби із труднощами, що трапляються при реалізації соціального захисту.

1. Іншин М. І. Сутність і значення соціального забезпечення працівників поліції в сучасних умовах / М. І. Іншин // Вісник Чернівецького факультету НУ «Одеська юридична академія». – 2015. – №4. – С. 269–277.

2. Про національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

3. Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.10.2012 № 940 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0054-13>.

4. Мальцева О.В. Соціальний захист працівників поліції: закордонний та вітчизняний досвід / О. В. Мальцева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eir.pstu.edu/bitstream/handlepdf?sequence=1>

5. Про затвердження Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.04.2016 № 260 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0669-16>

6. Бідюкова М. С. Житлове забезпечення як вид матеріального забезпечення працівників ОВС / М. С. Бідюкова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2006. – № 3. – С. 9–15.

С. В. Васюк,
курсант 3 курсу факультету № 1

О. Й. Хомин,
кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри соціальних дисциплін
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Фінансова безпека держави є однією з основних складових економічної безпеки. Її основна ціль полягає в гарантуванні захищеності від різних загроз, забезпеченні ефективного розвитку підприємства на майбутню перспективу. Це своєрідний індикатор і критерій ефективності діяльності фінансової системи держави.

Серед науковців, що займалися проблематикою фінансової безпеки держави, можна виділити О. І. Барановського, Ю. Я. Вавилова, О. Д. Василика, О. С. Власюка, М. М. Єрмошенка, О. М. Ковалюка, О. П. Крайник, М. І. Крупку, І. Р. Михасюка, О. В. Луцишина, В. М. Опаріна, В. В. Прядко, В. М. Родіонову, В. Ф. Столярова, С. Г. Шклярука, В. М. Федосова.

Сучасний стан фінансової безпеки характеризується певним набором показників. Кожен з індикаторів має своє граничне (найменше чи найбільше) значення, яке встановлено залежно від рівня економічного розвитку країни. Відхилення фактичного значення свідчать про необхідність профілактики або усунення причин, що їх зумовлюють [1, с. 67].

Варто погодитися з думкою С. А. Агапцова, що індикатор – це інтегральний показник (мультиплікатор), що кількісно визначає якісні характеристики того чи іншого процесу, стану; параметри кордонів, у межах яких можлива реалізація обраної стратегії розвитку підприємства [2, с. 78]. Сукупність індикаторів, що характеризують стан фінансово-кредитної сфери, на думку М. Єрмошенка [3, с. 26], є найважливішою вхідною інформацією, на якій має базуватися весь процес стратегічного планування фінансової безпеки.

У системі показників фінансової безпеки виокремлюють такі складові фінансової безпеки:

- безпека грошово-кредитного сектору;
- бюджетна безпека;
- боргова безпека;
- безпека банківського ринку;
- безпека фондового сектору.

Кожна зі складових характеризується певними ключовими індикаторами, які застосовують в оцінці стану безпеки відповідної складової (табл. 1).

Таблиця 1

Складова фінансової безпеки та їх ключові індикатори

Складова фінансової безпеки	
Безпека грошово-кредитного сектору	Рівень монетизації (Агрегат М3 ДО ВВП), %;
Бюджетна безпека	Обсяг готівки, %;
	Рівень інфляції (до грудня попереднього року), %.
Боргова безпека	Дефіцит (профіцит) державного бюджету, %;
	Дефіцит (профіцит)торгівельного балансу %.
	Обсяг державного боргу до ВВП, %;
	Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США;
	Заборгованість уряду за державними цінними паперами, %.
Безпека банківського ринку	Частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу, %;
	Обсяг кредитування банками реального сектору, %.
Безпека фондового сектору	Обсяг номінальної капіталізації ринку акцій, %;
	Частка покриття державними цінними паперами внутрішнього державного боргу, %.

Дуже важливим показником стану фінансової безпеки є дефіцит державного бюджету – перевищення обсягів видатків над обсягами його доходів. Рівень дефіциту визначається як відношення обсягу дефіциту до річного обсягу ВВП. Для країн зони євро бюджетний дефіцит не повинен перевищувати 3%, а для України, з її невисоким рівнем платоспроможності, – 1% до ВВП. За період 2013–2016 рр. дефіцит державного бюджету у середньому становив 2,3%, що в загальному не виходить за рамки критичних значень.

Значний обсяг дефіциту державного бюджету негативно впливає на всі інші складові фінансової безпеки держави, тому контроль за його рівнем є важливою складовою бюджетної політики держави. Фактичні значення за період перевищують критичні, що свідчить про розбалансованість фінансової системи та зниження рівня фінансової безпеки через необхідність здійснення запозичень для покриття дефіциту державного бюджету, що збільшує обсяги державного боргу [5].

Щодо рівня монетизації як показника фінансової безпеки України, то він визначається у конкретному році як відсоткове відношення обсягу грошової маси до річного обсягу ВВП. Фактично він відображає рівень забезпечення економіки грошовими ресурсами. Рівень монетизації економіки України в 2015 р. становив 46,5% а за підсумками 2016 р. – 45,5% [6, с. 45]. При цьому протягом досліджуваного періоду цей індикатор перевищував нормативні значення у 50%. Допоміжним показником, який характеризує стан грошово-кредитного сектору, є курс гривні до долара за період, а також індекс зміни курсу валют за рік. За цим індикатором монетарну безпеку можна охарактеризувати протягом останніх років як стабільну.

Отже, на основі базових індикаторів фінансової безпеки за останні 3 років можна розрахувати динаміку зміни рівня фінансової безпеки. Стан фінансової безпеки України протягом аналізованого періоду змінювався, що спричинено світовою фінансовою нестабільністю, змінами, що відбулися після Революції гідності. Тепер прослідковуємо покращення ситуації.

1. Барановський О. І. Фінансова безпека: монографія / О. І. Барановський. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.

2. Агапцова С. А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: монографія / С. А. Агапцова. – К.: НІСД, 2003. – 368 с.

3. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – К.: Изд-во КНТЕУ, 2001. – 309 с.

4. Маринич Т. О. Компаративний аналіз індикаторів фінансової стабільності України. Механізм регулювання економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mre/2010_3/5_2.pdf.

5. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України // Офіційний сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat.

6. Деменок О. В. Бюджетна безпека України як складова фінансової: стан та перспективи / О. В. Деменок, В. І. Глухова // Наука і економіка. – 2010. – № 1 (17). – 22 с.

М. Р. Верескля,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри менеджменту
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Україна як незалежна держава існує у взаємопов'язаному та взаємозалежному світі. Спостерігається суперництво національних економік, наднаціональних угруповань і транснаціональних утворень у відстоюванні власних економічних інтересів.

Особливу увагу необхідно приділяти саме соціальній безпеці, оскільки суспільство – це рушійна сила розвитку країни в цілому. Соціальна безпека – це безпека людини, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. На сучасному етапі динамічного розвитку української держави поступово загострюються суперечності та диспропорції у питаннях реформування економіки та соціальної сфери суспільства, що зрештою веде до творення комплексу відповідних загроз національній безпеці та створює нагальну необхідність формування дієвого механізму соціальної безпеки [3, с. 5].

Сьогодні соціальну безпеку держави дедалі частіше розглядають як одну з основних складових компонентів національних ресурсів, багатства нації і держави та подальшого стабільного розвитку суспільства [4, с. 48].

Концептуальну основу розуміння суті соціальної безпеки в Україні було започатковано у 1990 році в Декларації про державний суверенітет України. За визначенням експертів, соціальна безпека держави розглядається як стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів особи й суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз.

На початку 1997 року, Верховна Рада України схвалює Концепцію національної безпеки, в якій окреслюються основні напрямки державної політики України щодо питань соціальної сфери, які потребують першочергового вирішення, а саме [2, с. 11]:

- виявлення та усунення причин, що призводять до різкого розшарування суспільства, під час переходу до ринкової економіки;

- вжиття своєчасних заходів щодо протидії кризовим демографічним процесам;

- створення ефективної системи соціального захисту людини, охорони та відновлення її фізичного і духовного здоров'я;

- стимулювання розвитку та забезпечення всебічного захисту освітнього та культурного потенціалу країни;

- захисту прав споживачів.

Відображення змісту соціальної безпеки як складової частини системи національної безпеки на сьогодні, показує лише її основні орієнтири. Оскільки, відсутні теоретико-методологічні розробки щодо визначення співвідношення між соціальними інтересами, соціальними загрозами та основними напрямками державної політики щодо здійснення соціальної безпеки. Вирішення проблем соціальної безпеки в контексті національної безпеки і соціальної політики ускладнюється через невідпрацьованість теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із невизначенням їхньої взаємодії, скоординованості та забезпеченням реалізації. Відсутня систематизація показників та індикаторів соціальної безпеки, визначення їх критичної межі [3, с. 10].

Сьогодні серед основних внутрішніх соціальних небезпек виділяють: неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення; кризу системи охорони здоров'я і соціального захисту населення і, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я населення; поширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб; загострення демографічної кризи; зниження можливостей здобуття якісної освіти представниками бідних прошарків суспільства; прояви моральної та духовної деградації суспільства; зростання дитячої та підліткової бездоглядності, безпритульності.

Основними напрямками соціальної безпеки в Україні є: виявлення та оцінка осередків потенційної соціальної небезпеки, конфліктних ситуацій, пошук та оцінка потенційних резервів підвищення соціальної безпеки та прискорення соціального розвитку; розробка та реалізація програм і проєктів, спрямованих на підвищення соціальної безпеки; пошук, оцінка та відбір для широкого застосування вже існуючих соціально-економічних механізмів, засобів та методів прискорення соціального роз-

виту; налагодження системи регулярного (безперервного) визначення соціальної ефективності організаційно-технічних проєктів, програм, заходів, пропозицій та функціонуючих об'єктів; методичне та організаційне забезпечення робіт по соціальній експертизі соціально значущих об'єктів, досліджень, розробок; розробка практичних методів активізації творчого потенціалу населення для підвищення соціальної безпеки та прискорення соціального розвитку [3, с. 8].

Проблема соціальної безпеки та вироблення оптимальної стратегії її забезпечення у нерозривній єдності з євроінтеграційними та глобалізаційними орієнтирами вимагає глибоко виважених наукових і політичних підходів. Саме тому у професійній підготовці майбутніх менеджерів важливим є формування їх готовності до соціальної безпеки суспільства. Важливим є організація належного інформаційного та медичного супроводу щодо забезпечення дієвого зворотного зв'язку, насамперед, «громадськість – влада».

1. Про основи національної безпеки України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – С. 18–25.

2. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України // Урядовий кур'єр. – 1997. – №21–22 – С. 11–12.

3. Мельник О. Україна у структурі регіональної і глобальної безпеки // Національна безпека і оборона. – 2008. – № 9 (103). – С. 3–12.

4. Живко З. Б. Соціально-економічна безпека: навч. посіб. для самостійного вивч. дисципліни / З. Б. Живко, М. І. Керницька. – Львів: Ліґа-Прес, 2008. – 345 с.

І. Б. Висоцька,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку

В. М. Висоцький,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ

Соціально-економічний розвиток держави залежить від її економічної безпеки. Економічна безпека держави передбачає досягнення

безпечного економічного розвитку держави, а також окремих економічних суб'єктів – юридичних та фізичних осіб. Важливою складовою економічної безпеки будь-якої держави є її податкова політика. Без реформування податкової системи неможливо досягти бажаного рівня економічної безпеки на всіх рівнях. Податкова система забезпечує ресурсами інші складові економічної безпеки, скільки податки – головне джерело фінансових ресурсів, централізованих державою для забезпечення життєдіяльності суспільства. Саме тому проблематика реформування податкової системи є актуальною.

Зазначимо, що в наукових колах відсутнє єдине бачення та розуміння сутності категорії «податкова політика». Для розуміння змісту даного поняття необхідно дослідити сутність поняття «податкова політика держави» (табл. 1).

Таблиця 1

**Підходи до визначення поняття
«податкова політика»**

Автор	Визначення «грошово-кредитної політики»	Джерело
Дж. М. Кейнс	Фіскальна політика – галузь економіки, котра безпосередньо пов'язана із взаємодією державних органів та всіх інших суб'єктів господарської діяльності	[1, с. 86]
С. І. Юрій, Й. М. Бескид	Податкова політика – діяльність держави у сфері запровадження, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів до централізованих фондів грошових ресурсів	[2]
Л. М. Шаблиста	Податкова політика – це діяльність держави у сфері встановлення й стягнення податків	[3, с. 26]
А. П. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко	Податкова політика – державна політика оподаткування юридичних, фізичних осіб. Її метою є формування Державного бюджету та одночасне стимулювання ділової активності підприємств	[4]

Узагальнюючим показником, що характеризує ефективність податкової політики є рівень оподаткування вітчизняної економіки. У 2000–2015 рр. рівень оподаткування в Україні зріс із 18,2% до 25,6% ВВП, досягши максимального значення у 2015 р. Відомо, що для західноєвропейських країн рівень податкового навантаження є прийнятним в діапазоні 25–35%, тому податкове навантаження на українську підприємства є, на перший погляд, прийнятним. Проте проведене Сві-

товим банком та аудиторською компанією PwC рейтингове дослідження податкового навантаження на бізнес серед 189 економік встановило, рівень податкового навантаження на прибуток модельної компанії (Total Tax Rate) становив 52,2%. У середньому в світі рівень податкового навантаження становить 40,8% [5]. За даними рейтингу, Росія знаходиться на 47 місці (TTR – 47%), Білорусь зайняла 63 місце (TTR – 51,8%), Узбекистан – 115 місце (TTR – 41,1%), Грузія – 40 місце (TTR – 16,4%), Молдова – 78 місце (TTR – 40,2%), Вірменія – 41 місце (TTR – 19,9%), Болгарія – 88 місце (TTR – 27%) [5].

Найбільшими наповнювачами бюджету є такі податки – ПДВ, Податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств та акцизний податок. У 2016 рр. в Україні сукупна фіскальна ефективність основних бюджетоутворюючих податків зросла на 5,11% і становила 71,36% доходів державного бюджету (див. табл. 2).

Таблиця 2

**Частка надходжень основних бюджетоутворюючих податків
у доходах бюджету в Україні в 2014-2016 рр., %**

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення 2016 р. до 2014 р.
Податок з доходів фізичних осіб	3,54	8,43	9,71	6,17
Податок на прибуток підприємств	11,19	6,5	8,82	-2,37
ПДВ	38,93	33,37	38,21	-0,72
Акцизний податок	12,59	11,8	14,62	2,03
Основні бюджетоутворюючі податки всього	66,25	60,1	71,36	5,11

Джерело: Розраховано за даними звітів Державної казначейської служби України.

У 2016 р. найбільш фіскально ефективним в Україні був ПДВ. Його частка у доходах державного бюджету у цьому році становила 38,21%. Значні суми сплаченого ПДВ свідчать про збільшення податкового тягаря на кінцевих споживачів товарів, робіт чи послуг, які сплачують окрім ціни включену суму ПДВ. Це вказує на високий рівень залежності формування дохідної бази бюджету від адміністрування ПДВ. Як відомо, у 2015 р. було впроваджено систему електронного адміністрування ПДВ. Нова система адміністрування ПДВ унеможливило формування «штучного» податкового кредиту – тобто податкового кредиту покупців, щодо якого не визнані податкові зобов'язання постачальників. Також нова система полегшує податковий контроль та стягнення ПДВ до бюджету – за результатами звітного періоду на ПДВ рахунку платника має накопичуватися сума коштів, що приблизно відповідає сумі ПДВ, яка має бути сплачена таким пла-

тником до бюджету за відповідний звітний період. Сума ПДВ до сплати автоматично стягується до бюджету з ПДВ-рахунку платника [6].

На другому місці за наповнюваність бюджету посідає акцизний податок. Протягом аналізованого періоду його питома вага зросла на 2,03% від сукупних доходів державного бюджету. Одним із основних факторів, які визначали динаміку надходжень акцизів, було підвищення ставок оподаткування. Останні результати реформи акцизного податку свідчать про необхідність застосування виваженішого підходу при подальшому коригуванні його ставок.

Податок з доходів фізичних осіб, частка якого у ВВП у 2016 р. піднялась до 5,1% від сукупних доходів бюджету, посідає третє місце за наповнюваністю бюджету. Не дивлячись на те, що протягом останніх років спостерігається збільшення надходжень даного податку, податкова ефективність податку з доходів фізичних осіб у нашій державі є нижчою, ніж у більшості країн.

Щодо податку на прибуток підприємств, то протягом 2014–2016 рр. фіскальна ефективність його зменшилася на 2,37% дохідної частини бюджету. На таке скорочення вплинуло і зменшення ставки податку, і погіршення умов ведення бізнесу і, як наслідок, збільшення кількості збиткових підприємств.

Підсумовуючи аналіз ефективності податкових реформ в Україні, зазначимо, що, податкова політика була зорієнтована переважно на вирішення кон'юнктурних фіскальних завдань, пов'язаних з необхідністю мобілізації до бюджету додаткового обсягу фінансових ресурсів, аніж на стимулювання якісних позитивних структурних зрушень. Для сучасної податкової системи України характерні такі особливості:

- значна роль непрямих податків;
- зниження податкових ставок та навантаження на фонд оплати праці;
- податкова система в Україні складна в адмініструванні;
- низький рівень довіри до фіскальних органів. лише 17% громадян довіряють співробітникам ДФС.

Для забезпечення економічної безпеки держави необхідно розробити заходи реформування податкової системи. Серед першочергових заходів слід виокремити такі: спрямування податкової політики держави на пожвавлення економічної діяльності; спрощення процесу адміністрування податків; гармонізація податкового та митного контролю.

1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М.: Гос. изд-во иностр. лит., 1948. – 399 с.

2. Юрій С. І. Сучасні тенденції розвитку європейського оподаткування та новітня парадигма податкової політики в Україні: монографія / С. І. Юрій,

А. І. Крисоватий, Т. В. Кошук; Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 289 с.

3. Шаблиста Л. М. Податки як засіб структурної перебудови економіки: монографія / Л. М. Шаблиста. – К., 2000 – 218 с.

4. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 4-те вид., випр. і допов. – К.: Т-во «Знання», КОО; Львів: вид-во ЛБІ НБУ, 2002. – 576 с.

5. Україна посіла 107 місце в рейтингу податкового навантаження на бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://www.epravda.com.ua/news/2015/11/20/568451/>

6. Податкові механізми відновлення соціально-економічного розвитку в контексті реформи 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/podatkov_i_mehanizmu-f6424.pdf

І. Б. Висоцька,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку

Т. В. Дребот, В. А. Корінь,

здобувачі вищої освіти факультету № 8
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

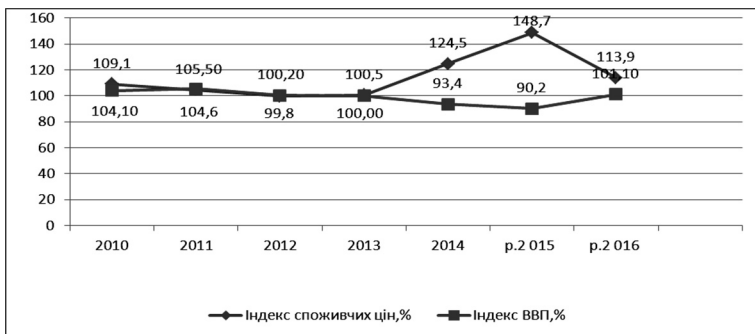
Важлива роль у забезпеченні фінансової безпеки держави належить злагодженій та стабільній роботі грошово-кредитної сфери. Ринкова економіка не може ефективно функціонувати без існування досконалої грошової системи. Тому в сучасних умовах безпека грошово-кредитного ринку повинна стати однією з ключових складових економічної безпеки держави.

Зазначимо, що в наукових колах відсутнє єдине бачення та розуміння сутності категорії «грошово-кредитна безпека». Відповідно до Наказу Міністерства економіки України «Про методику розрахунку рівня економічної безпеки України «грошово-кредитна безпека – це такий стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення [2]. Монетарна політика відіграє вирішальну роль у системі впливу держави на економічну стабільність та фінансову безпеку. Механізм впливу монетарної політики на фінансову

систему може значно різнитися. Н. С. Ніколайчук у послідовності розповсюдження фінансово-монетарних імпульсів виділяє дві стадії [3]. Перша включає розповсюдження змін у монетарній політиці через фінансову систему – зміни інструментів центрального банку через грошово-кредитний ринок перетворюються у зміни цін облігацій і банківських кредитів. Друга стадія включає розповсюдження шоків монетарної політики від фінансової системи до реального сектора економіки.

Оцінку ефективності грошово-кредитної політики доцільно проводити з огляду на цілі, що ставились перед центральним банком при реалізації даної політики. Макроекономічна оцінка ефективності монетарної політики проявляється у досягненні економічного зростання, досягнення фінансової стабільності, зменшення рівня безробіття. Проміжні цілі грошово-кредитної політики полягають у зміні певних економічних процесів, які сприятимуть досягненню стратегічних цілей. Тактичні цілі – це ті економічні змінні, які повністю піддаються впливу через оперативні заходи центрального банку.

Динаміку індексу споживчих цін та індексу ВВП наведено на рис. 1. Наведені на рис. 1 дані красномовно свідчать, що після двох років цінової стабільності у 2014 р. відбувся стрімкий розвиток інфляційних процесів. За підсумками 2014 року споживчі ціни зросли на 24,9%.

*Дані за 2016 р. попередні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40819104>

Рис. 1. Динаміка індексу споживчих цін та індексу ВВП в Україні у період 2010–2016 рр.

У 2015 р. спостерігаємо активний розвиток інфляційних процесів. Ключова особливість 2015 року, яка повинна визначати тактику грошово-кредитної політики, полягає в тому, що економіка увійшла в стан стагфляційної макроекономічної динаміки, тобто процеси зниження виробництва ВВП поєднуються із значним зростанням цін. Перелому у 2016 р. інфляційного тренду та подальшому покращенню

цінової динаміки на споживчому ринку насамперед сприяли: відносна стабільність на валютному ринку та подальше зменшення залишкових ефектів девальвації гривні; проведення достатньо жорсткої монетарної та фінансової політики; стриманий споживчий попит; зниження цін на зовнішніх продовольчих та сировинних ринках.

Якщо причинами інфляції були, переважно, внутрішні чинники, то задля захисту економіки від зовнішніх потрясінь НБУ спрямовував зусилля на забезпечення гнучкості обмінного курсу та досягнення валютної стабільності. Валютна стабільність – це динаміка курсу національної валюти, що забезпечує рівновагу платіжного балансу.

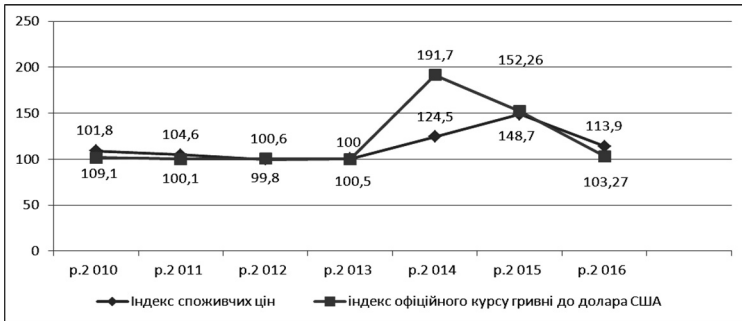

Рис. 2. Індекс офіційного курсу гривні щодо долара США та індекс споживчих цін в Україні у період 2010–2016 рр.

Як видно з рис. 2, різка зміна офіційного курсу національної грошової одиниці відбувалась під впливом фінансових потрясінь, викликаних соціально-політичними потрясіннями 2014 р., нагромаджені внутрішні дисбаланси розвитку економіки, її структурна недосконалість та вразливість до зовнішніх шоків, неузгодженість монетарної та фінансової політики та несвоєчасність дій Національного банку України. Девальвація позначається на інфляційній динаміці і, як наслідок, є однією з причин кризи ліквідності банківської системи. Надмірна девальвація національної валюти матиме негативні наслідки – неможливість повернення зовнішніх боргів, зниження золотовалютних резервів, зростання цін на імпортовані товари і, як наслідок, прискорення інфляції. Укріпленню гривні на сучасному етапі перешкоджають низький розвиток економіки, незадовільне сальдо платіжного балансу, високий обсяг зовнішнього боргу країни, недовіра населення до банків та панічні настрої.

Отже, стан безпеки грошової сфери є незадовільним. Тому з метою забезпечення грошово-кредитної безпеки Національний банк України повинен відкоригувати свою грошово-кредитну політику. Для цього необхідно здійснити такі заходи:

- проведення двоякої мети монетарної політики – підтримання низького рівня інфляції і одночасно стабільного валютного курсу;
- встановлення основних орієнтирів відсоткових ставок і формування програми грошової пропозиції, яка відповідає величині попиту на гроші;
- реформування банківської системи в межах програми її розвитку;
- збалансувати використання інструментів грошово-кредитної політики, спрямованих на забезпечення стимулювання економічного зростання, зайнятість, стабільність грошової одиниці, макроекономічну стабільність.

1. Барановський О. І. Філософія безпеки: монографія: у 2 т. / О. І. Барановський. – К.: УБС НБУ, 2014. – Т. 1: Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. – 831 с.

2. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України: Затверджена Наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60 [Електронний ресурс] // Міністерство економіки України: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/>. – Назва з екрана.

3. Ніколайчук С. А. Моделювання трансмісійного механізму монетарної політики в Україні: дис. ... канд. екон. наук: 8.00.11 / С. А. Ніколайчук. – К., 2008. – С. 14.

4. Сліпченко Т. О. Механізм монетарного регулювання за умов транзитивної економіки: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.01 / Т. О. Сліпченко. – К., 2011. – С. 65–66.

М. В. Вінічук,

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів та обліку
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ В ДОСЛІДЖЕННІ ТЕНДЕНЦІЙ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Значні диспропорції соціально-економічного розвитку України у поєднанні із великими обсягами боргової залежності від зовнішніх кредиторів, нестабільністю зовнішньоекономічних та політичних зв'язків призвели до загострення проблеми фінансово-економічної кризи та зниження рівня боргової безпеки держави. Зовнішня заборгованість є важливим аспектом сучасних інтеграційних та глобалізаційних процесів і безумовною детермінантою боргової безпеки та індикатором рівня розвитку національної економіки й економічної безпеки.

На сучасному етапі економічного розвитку України спостерігається криза грошово-кредитної системи, значне послаблення фінансової стійкості та макроекономічної рівноваги, що проявляється у падінні ВВП, дефіциті платіжного балансу, зростанні рівня інфляції, невірній курсовій політиці Національного банку України, дефіциті державного бюджету та нарощенні державного боргу. Низка проблем державного регулювання фінансово-економічних відносин в державі зумовлена нецільовим використанням бюджетних коштів, неадресністю соціальних виплат і допомог, неналежною підготовкою та непрозорістю проведення тендерів з державних закупівель, несвоєчасним фінансуванням та виконанням державних проектів, проявами службових, посадових та корупційних зловживань. Без належного підходу до розв'язання проблеми боргової безпеки стає неможливим покращення економічного зростання країни та демократизації життя суспільства.

Різні аспекти проблем державного боргу, боргової безпеки та механізму функціонування боргової політики досліджувалися відомими зарубіжними науковцями-економістами, такими як: Р. Барро, Дж. Б'юкененом, У. Беверіджем, Дж. Кейнсом, А. Лаффером, К. Рейнхартом. Питання стану й методології дослідження боргової безпеки України розглядалися в працях вітчизняних економістів: О. Барановського, Т. Вахненка, О. Власюка, В. Гейця, Я. Жаліло, В. Загорського, М. Єрмошенка, В. Мунтіяна, А. Сухорукова та ін. Проте, в існуючих наукових доробках недостатньо широко висвітлюються й досі залишаються актуальними дослідження проблеми оцінки рівня боргової безпеки України в контексті зміцнення економічної безпеки держави.

Мегарегіоналізація, глобалізація світових економічних процесів та євроінтеграційні зусилля України спровокували на загальнодержавному рівні появу нової проблеми – зниження рівня боргової безпеки. Сьогодні забезпечення достатнього рівня боргової безпеки стає однією з основних проблем, що потребує невідкладного вирішення. Поширення фінансової кризи 2008–2010 рр. на всі регіони та країни світу, початок військового конфлікту на Сході України, анексія АРК поглибили процеси боргової залежності як від внутрішніх, так і від зовнішніх позичальників.

Під борговою безпекою розуміють такий рівень внутрішньої і зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх та зовнішніх запозичень і оптимального співвідношення між ними, який забезпечив би вирішення соціально-економічних потреб та стабілізацію вітчизняної фінансової системи [1].

В цілому, до основних факторів, які мають вплив на рівень боргової безпеки, можна віднести: (1) стан нормативно-правової бази, що регламентує формування державного боргу і використання запозичених коштів; (2) загальний обсяг, структура боргових зобов'язань, ди-

наміка державного боргу; (3) перелік наявних і потенційно можливих боргових інструментів, а також фактичні пропорції між ними і можливість диверсифікації ринку державних цінних паперів; (4) офіційний валютний курс і темпи зростання ВВП; (5) існуюча система управління державним боргом [2].

На сучасному етапі досить важко оцінити реальний рівень боргової безпеки України, оскільки основна складність її аналізу та взаємозв'язку із показниками економічної безпеки з погляду сталого соціально-економічного розвитку держави, полягає у відсутності точного визначення основних категорій, які б надавали можливість проведення кількісної оцінки фінансових та економічних явищ і процесів. Виникає проблема точного та достовірного вимірювання рівня боргової безпеки та чинників впливу на неї, тому важливим питанням у даному контексті є методика їх кількісного оцінювання, що можна досягнути за допомогою економіко-математичного прогнозування та моделювання з використанням сучасних ІТ-технологій.

Емпіричні дослідження рівня боргової безпеки України протягом 2010–2015 рр. свідчать про поступове погіршення показників стану боргової безпеки і, як наслідок, зниження рівня як фінансової, так і економічної безпеки (рис. 1).

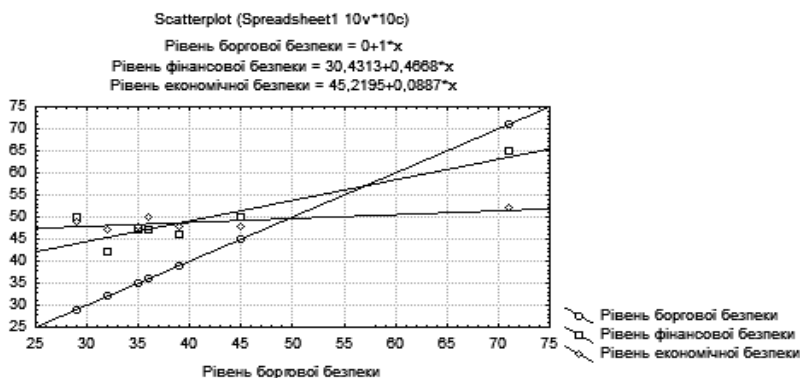

Рис. 1. Взаємозв'язок боргової безпеки із фінансовою та економічною безпекою України у 2015 р.*

* Розраховано за джерелом 3

Використання інструментарію нелінійного програмування (кореляційно-регресійний аналіз з використанням ПП Statistica 8,0) доводить, що в умовах 2015 року прослідковується міцний прямопропорційний зв'язок між показниками рівня боргової, валютної, бюджетної та фінансової безпеки України (рівняння 1).

$$Y = 10,50 + 0,36 x + 0,40 x_2 + 0,60 x_3, \quad (1)$$

$$R = 0,981; p\text{-level} = 0,004; F = 52,935$$

де Y – рівень фінансової безпеки; x – рівень боргової безпеки; x_2 – рівень валютної безпеки; x_3 – рівень бюджетної безпеки; R – коефіцієнт регресії; F – критерій Фішера.

Результати аналізу за методикою нечіткої логіки (пакет MathLab 6.0) при визначенні взаємозв'язку та взаємовпливу рівня фінансової, боргової та валютної безпеки (рис. 2). свідчать, що підвищення показника фінансової, і як наслідок, економічної безпеки держави істотно залежить від висхідної динаміки рівня боргової та валютної безпеки. Тому, виходячи з того, що стабільність та ефективне функціонування національної економічної системи та забезпечення економічного зростання базується на збалансованості, стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз, необхідно забезпечити належний стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та безпеки фінансових ринків України.

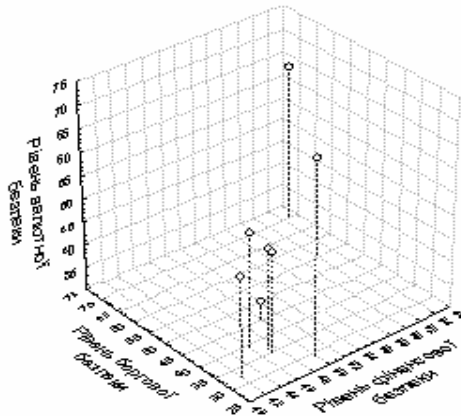

Рис. 2. Взаємозв'язок між рівнем боргової, валютної та фінансової безпеки в Україні, 2000–2016 рр.*

*Розраховано за джерелом 3

Проблеми забезпечення високого рівня боргової безпеки, як невід'ємної компоненти економічної безпеки України, спричинені неадекватним реагуванням щодо недосконалості бюджетної політики і нецільового використання коштів бюджету, фіскальним характером системи оподаткування. Усе це поглиблює фінансову кризу, яка призводить до різкого падіння ВВП, порушення процесу формування і розподілу

централізованих фондів держави, дестабілізації банківської системи, девальвації національної валюти та дефолту [4, с. 17].

Остання теза підтверджується результатами дослідження з використанням інструментів нелінійного програмування (поліноміальна модель, статистичний пакет CurveExpert 5,0) взаємозв'язку між рівнем боргової та економічної безпеки (рис. 3).

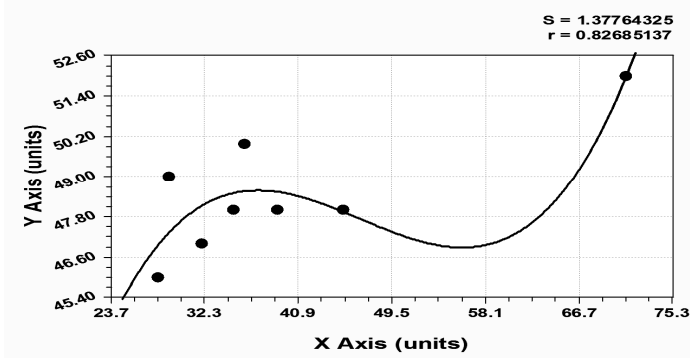

Рис. 3. Взаємозв'язок між рівнем боргової та економічної безпеки, 2007–2015 рр. (нелінійне програмування – поліноміальна модель)*

$$Y = 1,91 + 3,23x - 0,07x^2 + 0,05x^3, \quad (2)$$

де Y – рівень економічної безпеки; x – рівень боргової безпеки.

*Розраховано за джерелом 3

При оцінці взаємозв'язку між борговою та економічною безпекою в Україні доведено, що зниження боргової залежності України від зовнішніх та внутрішніх кредиторів підвищить рівень боргової безпеки у стратегічній перспективі та зумовить підвищення рівня економічної безпеки країни. Однак, стан показників фінансової компоненти економічної безпеки держави засвідчує контраверсійну ситуацію. Впродовж останніх років стан державного боргу зберігає стійку тенденцію до подальшого нарощування обсягів сукупного державного та гарантованого державою боргу України. Впродовж 2015 року сукупний борг збільшився на 42,9% в порівнянні з 2014 роком й станом на 1 січня 2016 р. склав 74,5 млрд. дол. Зростання розміру державного боргу призводить до зниження рівня боргової безпеки держави та спричиняє низку негативних наслідків, серед яких варто виділити підвищення відсоткових ставок на ринку державних запозичень, зростання податкового навантаження на суб'єктів господарювання, зменшення споживчих витрат населення, відтік з країни коштів на обслуговування боргу, зниження міжнародного престижу країни [5].

З метою недопущення зазначених дестабілізуючих факторів, на сучасному етапі значні зусилля докладаються для того, щоб підвищити показники як боргової, так і економічної безпеки України. Тому, сьогодні для України вкрай невідкладним завданням є розробка оптимальної стратегії запозичень і управління державним боргом. Здійснення ефективної боргової політики передбачає розробку концепції боргової стратегії, в якій державний борг розглядатиметься як інструмент економічного зростання [6]. Важливим аспектом у даному контексті являється проведення дослідження та точного визначення рівня боргової безпеки України, що можна досягнути за допомогою сучасних ІТ-технологій з використанням економіко-математичних методів та моделей.

1. Тома Ю. А. Оцінювання рівня боргової безпеки держави: практика та проблематика [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://oneu.edu.ua/pages/cath/ finans/ files/stud_sbornik_3\(2014\).pdf](http://oneu.edu.ua/pages/cath/finans/files/stud_sbornik_3(2014).pdf)

2. Базилевич В. Д. Державні фінанси / В. Д. Базилевич, Л.О. Баластрик. – К.: Атіка, 2002. – С. 368.

3. Тенденції тіньової економіки в Україні І квартал 2016 р. Офіційна веб-сторінка Міністерства економіки та економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>. Schneider F. The Shadow Economy in Europe / F. Schneider. – Chicago, Illinois: A.T. Kearney, 2015.

4. Сухоруков А. І. Національна економічна безпека: навч. посібник А. І. Сухоруков, С. З. Мошенський, О. М. Петрук; за ред. А. І. Сухорукова. – Житомир: ПП «Рута», 2010. – 384 с.

5. Василенко Д. А. Боргова безпека України – сучасний стан і напрямки покращення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2014/borhova-bezpeka-ukrajiny-suchasnyj-stand-i-napryamky-pokraschennya/>

6. Жиленко С. М. Боргова політика України: тенденції та перспективи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/economy/2012/189-177-4.pdf>

В. В. Волянюк,
здобувач кафедри економіки та економічної безпеки
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах модернізації економіки перед українськими підприємствами постає важливе завдання забезпечення економічної безпеки, що пов'язане передусім із своєчасним виявленням потенційних та реаль-

них загроз підприємству, зокрема й торговельному, які можуть призвести до економічної кризи.

Питанням сутності, змісту та впливу загроз на економічну безпеку підприємств присвячена значна кількість наукових праць [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7]. Автори по-різному трактують сутність і зміст загрози, тобто є різні підходи до розуміння та тлумачення самого поняття. Також присутнє різне бачення значення загрози у системі економічної безпеки підприємства.

Автор поділяє думку [7], що *загроза* – це дія дестабілізуючих природних і (або) суб'єктивних факторів, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією, порушенням законів та норм, цілісності процесів чи об'єктів, що можуть спричинити потенційні або реальні збитки.

Загрози, які реалізуються, завдають підприємству збитків, що може спричиняти економічну небезпеку для нього. З цього однозначно випливає, що загроза – це негативна дія, вплив на об'єкт, а небезпека – це деструктивні зміни, що відбуваються чи відбулися внаслідок впливу загрози, тобто небезпека є кризовим станом економічної системи. А основною ознакою загрози є потенційні чи реальні збитки. Вони можуть бути як моральними, так і матеріальними [7]. Зазначене положення цілком справедливе й для економічної безпеки торговельного підприємства.

Загрози економічній безпеці можна класифікувати на основі таких ознак: можливість прогнозування, джерело походження, можливість запобігання, ймовірність настання, природа їх виникнення, значимість та істотність збитків, ступінь ймовірності, здійснення в часі, здійснення в просторі, спосіб здійснення, сфера виникнення [3].

Особливе місце серед загроз посідають загрози, які виникають у процесі взаємодії з різними суб'єктами ринку та органами державного управління (рис. 1).

Як бачимо з рис. 1 кожен суб'єкт взаємодії (постачальники, споживачі, конкуренти та органи державного управління) несе відповідну загрозу, яка буде відображатись на результатах господарської діяльності досліджуваного нами торговельного підприємства та на його подальшому розвитку.

Для забезпечення економічної безпеки торговельного підприємства потрібний постійний моніторинг та своєчасне виявлення та нейтралізація джерел зовнішніх та внутрішніх загроз. У противному випадку реалізація загрози наносить певний збиток. Це потребує розробки відповідного інструментарію, що науковим завданням подальшого дослідження.

	Суб'єкти ринку			Органи державного управління
	Постачальники	Споживачі	Кокуренти	
	Джерела зовнішніх загроз			
Ідентифікація загроз	несвоєчасність поставок матеріальних ресурсів; розрив зв'язків; невиконання умов договору поставки; непередбачуване збільшення цін на товари та витрати на їх постачання; поставки неякісної продукції, яка не відповідає стандартам та нормам.	зміна смаків; зниження платоспроможного попиту; об'єднання в групи з метою впливу на рівень цін; недосконалість законодавства щодо захисту прав споживача; поширення неправдивої інформації про підприємство, персонал, продукцію.	агресивна політика збільшення ринкової частки (у т.ч. за рахунок розвитку мережі збуту); недобросовісна конкурентна політика; демпінг цін; співпраця конкурентів з органами влади, спрямована на ускладнення доступу до споживчого ринку господарських ресурсів для інших підприємств; переманювання персоналу; впровадження технічних інновацій; монополізація зв'язків з постачальниками	зміна чинного законодавства; корупційні дії; лояльність до окремих підприємств; непрозорість дозвільної системи; збільшення податкового тиску; підвищення мінімальної заробітної плати та відрхувань на соціальні заходи; введення жорстких екологічних норм; погіршення умов амортизаційної політики; збільшення кількості перевірок.
Торговельне підприємство				

Рис. 1. Ідентифікація загроз економічній безпеці торговельного підприємства в процесі взаємодії з суб'єктами ринку та органами державного управління*
Складено автором за: [5]

1. Горбан І. М. Система управління економічною безпекою торговельного підприємства: монографія / І. М. Горбан. – Львів, 2013. – 240 с.

2. Дмитрова О. С. Класифікація загроз та ризиків економічної безпеки банку / О. С. Дмитрова // Ефективна економіка. – 2015. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>

3. Іванків О. Я. Діагностика загроз економічній безпеці підприємства й напрями їх нівелювання в умовах євроінтеграційних процесів / О. Я. Іванків // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – № 1 (5). – С. 40–45.

4. Линник О. І. Вплив зовнішніх і внутрішніх загроз на формування системи економічної безпеки підприємства / О. І. Линник, Н. В. Артеменко // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 44 (1017). – С. 91–98.

5. Пашнюк Л. О. Загрози економічній безпеці підприємства та засоби їх нецтралізації / Л. О. Пашнюк // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2013. – № 151. – С. 93–97.

6. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур: монографія / Н. Й. Реверчук. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.

7. Франчук В. І. Діагностика загроз економічній безпеці акціонерного товариства / В. І. Франчук // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). Економіка. – 2011. – № 1 (52). – С. 46–51.

О. Р. Волошин,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та економічної безпеки
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ

В сучасних умовах економічної кризи, характерною ознакою якої є високий рівень невизначеності зовнішнього середовища функціонування суб'єктів господарювання, всі підприємства, незалежно від форм власності, повинні вміти виживати у жорстких умовах конкурентної боротьби та криміналізації суспільства, пристосовуватись до динамічних змін в економіці, політиці, суспільстві в цілому. Саме таке становище сучасності вимагає відповіді на поставлені питання: як уникнути впливу негативних внутрішніх і зовнішніх факторів, що зробити для того, щоб цей вплив був мінімальним, як ефективно управляти підприємством у таких ситуаціях, як досягнути безпеки у бізнесі.

Складність процесу управління економічною безпекою на підприємстві обумовлюється не лише недостатнім розвитком теоретичної бази дослідження, недостатністю розуміння менеджерами підприємств важливості даної проблеми, але багатогранністю даної проблеми, великою кількістю складових безпеки, відсутністю можливості отримання достовірної, точної оцінки прояву чинників небезпеки. Тому виходом із даної ситуації є застосування системного підходу.

Економічна безпека являє собою універсальну категорію, що відбиває захищеність суб'єктів соціально-економічних відношень на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином. Економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності. Зміст даного поняття містить у собі систему засобів, що забезпечують конкурентну стійкість і економічну стабільність підприємства, а також сприяють підвищенню рівня добробуту працівників [1].

Система економічної безпеки покликана захистити підприємство від зовнішніх і внутрішніх загроз, надійно зберегти та ефективно використати її матеріальний і фінансовий потенціал. Безпека підприємницької діяльності тісно пов'язана з ризиками, які є невід'ємною складовою ринкової форми господарювання. Ризик – це вид небезпеки, на яку необхідно реагувати. Однак ніякі людські здібності не здатні ліквідувати ризик. Існують лише способи полегшення його наслідків. Безпека підприємництва спрямована на усунення чи зменшення ризику економічних збитків. Ризик у господарській діяльності підприємства залежить від його віку. Що довше підприємство існує, то менша ймовірність зазнати невдачі. У розвинутих країнах приблизно дві третини малих підприємств припиняє свою діяльність через три роки після заснування і лише 40–45% із новостворених фірм функціонує на ринку понад 10 років. Стійкість підприємства до внутрішніх і зовнішніх загроз і його економічна безпека будуть вищими, якщо підприємство працює в рамках первинної місії, має чіткі цілі і стратегію функціонування та розвитку [2].

Однак схильність підприємства до ризику рухає його економічний розвиток. Для підприємства ризик часто стає єдиним фактором виживання. Часто він є майже єдиною альтернативою банкрутству. Можна виділити два різних види ризикової поведінки підприємств. За першим видом поведінки підприємства роблять спробу суттєво знизити витрати виробництва шляхом впровадження нових технологій, організаційних новинок і використання можливостей цінової конкуренції. Другий вид ризикової поведінки підприємств пов'язаний із розробкою і виробництвом нової продукції, освоєнням принципово нових ринків, тобто з інвестиційною діяльністю.

Умовами економічної стійкості підприємства є: наявність фінансових ресурсів для розвитку і платоспроможність, яка означає здатність підприємства своєчасно погашати свої зобов'язання і є наслідком ліквідності, рентабельної діяльності підприємства та ефективного управління грошовими потоками, що дозволяє синхронізувати грошові надходження і оплату фінансових зобов'язань.

Послаблює економічну безпеку українських підприємств відсутність стабільної середньої ланки менеджерів. Дуже часто виникає ситуація, коли після набуття певного досвіду та освіти працівник переходить до конкуруючої компанії. Зі собою він забирає інформацію про діяльність підприємства, власні зв'язки та клієнтуру, що значно впливає на конкурентні позиції підприємства.

Могутньою внутрішньою загрозою господарської діяльності українських підприємств є відсутність або недостатня обґрунтованість маркетингової стратегії підприємства.

Використання зазначеного методу при управлінні економічною безпекою на мікроекономічному рівні передбачає: проведення аналізу реальних і потенційних умов, в яких відбувається сучасна підприємницька діяльність; виявлення факторів, які впливають на ефективність забезпечення безпеки підприємства, їх оцінка; визначення цілей, які необхідно досягнути в процесі забезпечення безпеки; характеристика суб'єкта і об'єкта захисту; планування заходів по усуненню і локалізації загроз; вибір засобів для забезпечення безпеки; дослідження методів забезпечення безпеки; визначення специфіки організації і управління процесом забезпечення безпеки; реалізація заходів по усуненню загроз і небезпек [3].

Отже, для реалізації ефективного процесу управління економічною безпекою на підприємстві необхідно чітко розмежовувати можливість виявлення небезпечних ситуацій і використовувати системний підхід при розв'язанні виникаючих негативних процесів. Лише створення власної економічної безпеки допоможе уникнути можливих руйнівних наслідків розвитку національної економіки, забезпечити її конкурентоспроможність, дозволить захистити вітчизняного товаровиробника та ефективно і плідно працювати з міжнародними геополітичними, фінансовими та економічними інституціями.

Можна запропонувати наступні кроки на шляху зміцнення економічної безпеки підприємств: закриття низькорентабельних і збиткових виробництв; формування ефективних факторів виробництва та використання лізингу; виробництво продукції з урахуванням потреб ринку, підвищення її якості та дизайну; підвищення продуктивності праці; збільшення капіталовкладень у ресурсозбереження; надійний захист власних комерційних таємниць. Для здійснення заходів із досягнення належної економічної безпеки слід визначити обсяг ресурсів і мобілізувати внутрішні та зовнішні їх джерела.

Отже, в умовах формування ринкової економіки високий рівень економічної безпеки досягається лише за умови, що вся сукупність показників перебуває в межах допустимих значень, а безпосередньо оцінка має стосуватись репрезентативної частки суб'єктів підприємницької діяльнос-

ті. Імплементация позитивних аспектів світового досвіду зміцнення економічної безпеки підприємництва дозволяє значно удосконалити традиційні механізми державного сприяння розвитку підприємництва і допомагає зміцненню економічної безпеки його суб'єктів, їх можливостей щодо доступу до зовнішніх ринків, розвитку венчурних компаній та страхової сфери як дієвого механізму зниження ризиків підприємств, а також соціального капіталу, зокрема, в системі міжнародних міграційних процесів. Позитивним аспектом світового досвіду зміцнення економічної безпеки підприємництва вважається забезпечення ефективного захисту майнових інтересів підприємств-страхувальників запровадженням інституту обов'язкового державного страхового нагляду за діяльністю страхових компаній (практика більшості країн Європи).

1. Живко З. Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізми забезпечення, управління. монографія / З. Б. Живко. – Львів: Ліга-Прес, 2012. – 256 с.

2. Пастух І. Стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства / І. Пастух, Л. Руснак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://>

3. Фальченко О. О. Стратегія забезпечення економічної безпеки підприємств / О. О. Фальченко, Ю. С. Глушак // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 66 (1039) – С. 157–160.

Н. І. Гавловська,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту

Є. М. Рудніченко,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту
(Хмельницький національний університет)

ФОРМУВАННЯ БАЗИСУ МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ПІДПРИЄМСТВА – СУБ'ЄКТА ЗЕД З ПОТЕНЦІЙНИМИ КОНТРАГЕНТАМИ З УРАХУВАННЯМ КОНЦЕПТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Вітчизняні промислові підприємства в останні роки втратили свої традиційні ринки і знаходяться у стані постійного пошуку нових ринків збуту та контрагентів на таких ринках. Тому актуалізується питання вибору не тільки ринків з високою рентаю, але й потенційно-безпечних для вітчизняного товаровиробника. Загальновідомі рекоме-

ндації щодо вибору безпечних ринків для виходу на них промислових підприємств – суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності є необхідними, але не достатніми для безпосереднього забезпечення економічної безпеки промислових підприємств. Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) передбачає наявність контрагента або контрагентів при взаємодії з якими і виникають небезпеки. Тому для забезпечення економічної безпеки суб'єктів ЗЕД надзвичайно важливим завданням є вибір такого контрагента, який би задовольняв потреби підприємства і не генерував таких ризиків, які б могли за умови їх реалізації призвести до ліквідації або вагомого погіршення економічної ситуації на підприємстві. При цьому взаємодія з таким контрагентом призводила до максимізації корисності для всіх суб'єктів взаємодії, що потребує розроблення відповідної економіко-математичної моделі.

Формування базису моделі вибору оптимального сценарію взаємодії підприємства – суб'єкта ЗЕД з потенційними контрагентами здійснюється з урахуванням концептів економічної безпеки [1, 2] та із застосуванням математичного інструментарію теорії ігор (безкоаліційні ігри) [3].

Оскільки у межах дослідження акцент робиться саме на мікрорівень і управління економічною безпекою підприємства – суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, доцільно більш детально дослідити процеси вибору контрагентів та взаємодії з ними на конкретних ринках, оскільки кожен з потенційних контрагентів може бути як «корисним», так і доволі небезпечним для сталого функціонування підприємства. При цьому необхідно враховувати не лише спрощені ситуації із вибором одного контрагента (взаємодіяти / не взаємодіяти), але і розглядати можливості існування складних взаємовідносин між підприємствами зовнішнього ринку (наприклад ми зацікавлені у співпраці з двома підприємствами, а вони конкуренти на визначеному цільовому ринку).

Саме тому доцільно розробити модель вибору оптимального сценарію взаємодії суб'єкта ЗЕД з потенційними контрагентами і запропонувати дієвий інструментарій для прийняття виважених управлінських рішень за результатами реалізації такої моделі, а це потребує визначення основних передумов розроблення відповідної моделі.

Гіпотеза, щодо необхідності моделювання вибору оптимального сценарію взаємодії, підтверджується і реальними фактами негативної взаємодії вітчизняних промислових підприємств – суб'єктів ЗЕД з ненадійними контрагентами, навіть на відносно стабільних ринках країн Європи.

Отже, для вирішення складних економічних задач (у тому числі у сфері економічної безпеки) на сьогодні все активніше застосовується математичний інструментарій та розробляються відповідні моделі, що здатні забезпечити варіабельність управлінських рішень менеджменту

та власників вітчизняних підприємств. У подальшому розроблений інструментарій може бути основою відповідного спеціального програмного забезпечення, що буде задовольняти вимоги конкретних користувачів. Це актуально і для сфери забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств. Однак необхідно відмітити, що повна автоматизація процесів забезпечення економічної безпеки підприємства не завжди здатна забезпечити максимально-ефективне функціонування системи економічної безпеки, оскільки суто механістичний підхід може призвести до втрати прихованих можливостей або до виникнення неявних загроз, які не можуть бути чітко ідентифіковані у процесі моделювання. Тому взаємодія менеджменту, власників та служби економічної безпеки є обов'язковою у процесі прийняття стратегічних рішень (наприклад вибору контрагентів), а тактичний рівень може відбуватися і без участі власників, головне щоб цілі досягалися, а на пропозиції служби економічної безпеки зважали і використовували як інструмент у прийнятті управлінських рішень. Тому основним користувачем розробленого інструментарію буде служба економічної безпеки, при цьому і інші суб'єкти можуть бути зацікавлені у розробленні моделі вибору оптимального сценарію взаємодії суб'єкта ЗЕД з потенційними контрагентами. До таких суб'єктів доцільно віднести (рис. 1).

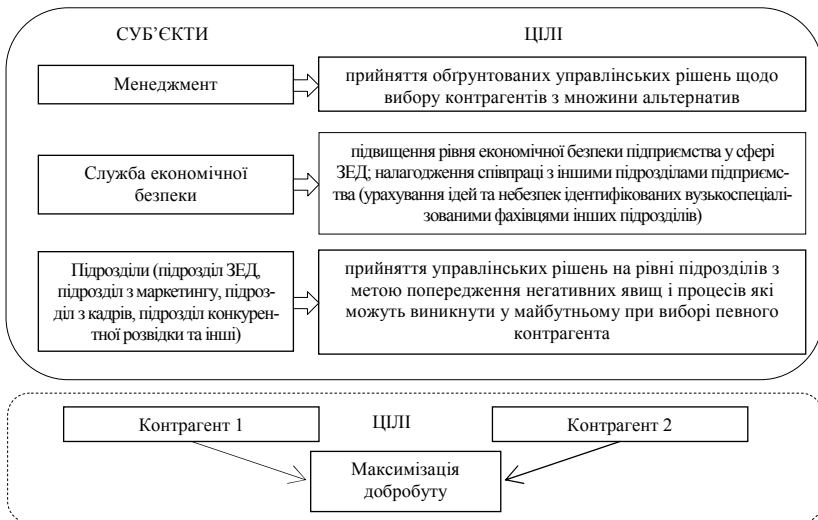

Рис. 1. Основні суб'єкти зацікавлені у застосуванні моделі та їх цілі, що вирішуються за допомогою моделі

Коментуючи рис. 1 необхідно зазначити таке. У процес моделювання будуть залучені фахівці різних підрозділів і служб підприємства, включаючи керівників різних рівнів. Це можливо реалізувати з використанням експертного опитування, оскільки для адекватних результатів кількість експертів повинна становити 30 і більше осіб. Кожна група суб'єктів буде мати свої цілі у процесі формування і реалізації моделі, однак в цілому всі вони будуть відповідати основному завданню моделі – забезпеченню економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємства шляхом оптимізації взаємодії із зовнішніми контрагентами.

З позиції менеджменту, основною ціллю є прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо вибору контрагентів з множини альтернатив, що буде відбуватись не на інтуїтивному рівні, а шляхом оброблення відповідного масиву диференційованої та специфічної інформації з використанням якісного економіко-математичного інструментарію.

Зрозуміло, що розроблення відповідної моделі найбільш корисним буде саме для служби економічної безпеки, оскільки у якості цілі буде виступати відразу два аспекти: підвищення рівня економічної безпеки підприємства у сфері ЗЕД; налагодження співпраці з іншими підрозділами підприємства. Тобто будуть враховуватись два контури функціонування підприємства і диференційовані інформаційні потоки із зовнішніх та внутрішніх джерел. А це найбільш вдало дозволить службі економічної безпеки виконувати свої функціональні обов'язки.

Стосовно підрозділів підприємства і їх цілей, що зазначені на рис. 1, відмітимо, що у процесі формування моделі і подальшого її використання, відбувається безпосередня їх участь у забезпеченні економічної безпеки підприємства на етапі попереднього ухвалення стратегічних рішень, а не реакція постфактум на події, що вже відбулись. Зацікавленість виконавців всіх рівнів у кінцевому результаті і залучення працівників у реальне, а не номінальне стратегічне планування розвитку підприємства. Відповідно вирішується одне з найважливіших і найскладніших завдань – налагодження і координація зв'язків у межах підприємства між підрозділами, службою економічної безпеки і менеджментом.

Крім суб'єктів, що безпосередньо зацікавлені у економічній безпеці підприємства і функціонуванні підприємства на зовнішніх ринках, модель може бути використана для аргументації доцільності взаємодії вітчизняного підприємства і контрагентів та окремих контрагентів між собою, оскільки наочно буде представляти максимізацію вигоди (корисності) від взаємодії всіх зацікавлених сторін.

1. Рудніченко Є. М. Оцінювання та моделювання впливу суб'єктів митного регулювання на систему економічної безпеки підприємства: монографія / Є. М. Рудніченко. – Луганськ: Промдрук, 2014. – 389 с.

2. Живко З. Б. Комплексна система економічної безпеки підприємства як чинник забезпечення підприємництва / З. Б. Живко, Н. В. Блюк, М. О. Живко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2012. – Вип. 8 (1). – С. 127–134.

3. Romanuke V. V. Pure strategies Pareto efficient situations versus pure strategies Nash equilibrium situations by their stochastically constrained payoffs in dyadic game modeling of resources rational usage with alternative choice of action / V. V. Romanuke // Herald of Khmelnytskyi national university. Technical sciences. – 2014. – № 6. – С. 140–143.

В. М. Гаврилів,
аспірант

*(Львівський національний університет
ім. І Франка)*

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Важливою умовою динамічного зростання економіки будь якої країни є ефективне функціонування фінансового ринку, який становить надійну основу країн з розвинутою економікою. На сучасному етапі значної уваги потребує актуалізація питань розвитку інститутів спільного інвестування в Україні, так як подальше функціонування фінансової системи нашої держави, стало нагальною потребою. Як свідчить міжнародний досвід, інвестиційні компанії (ІК), які залучають кошти інвесторів ікладають їх у диверсифікований портфель цінних паперів називають інститутами спільного інвестування.

У зарубіжній літературі часто вживається термін «Asset management industry», який можна перекласти українською мовою як система послуг з управління активами (майном). Відомо, що суб'єктом управління активами можуть виступати як власники майна, так і професійні компанії з управління активами [3, с. 166].

Масова приватизація державних підприємств, трансформація їх на відкриті акціонерні товариства, сприяла становленню та розвитку інститутів спільного інвестування. Правовий механізм інститутів спільного інвестування було закладено на початку 1994 року, та було зареєстровано близько 3/4 усіх існуючих в Україні закритих інвестиційних та взаємних фондів.

Значний інтерес до проблем розвитку небанківських установ проявився, як у вітчизняній так і зарубіжній літературі, зокрема у працях таких учених як Ф. Девіса, Б. Стайла, В. Гейця, О. Євтушенка, М. Крупки, В. Ліннікова,

Відповідно до Закону України «Про інститути спільного Інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)», до інститутів спільного інвестування відносять корпоративний інвестиційний фонд, або пайовий інвестиційний фонд, який провадить діяльність, пов'язану з об'єднанням (залученням) грошових коштів інвесторів з метою отримання прибутку від вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права.

Погодимось із думкою О. Євтушенко, який вважає, що основними перевагами ІСІ, є висока дохідність, порівняно з традиційними способами збереження та примноження капіталу, та менші витрати часу на управління інвестиціями. Об'єднання коштів багатьох індивідуальних інвесторів дозволяє ІСІ виходити на фондовий ринок та користуватись перевагами великих інституційних інвесторів. Серед інших переваг – диверсифікація інвестицій, відсутність мінімального терміну інвестицій (у випадку вкладення коштів у відкриті інвестиційні фонди) та можливість досить оперативно вилучити вкладені кошти у випадку необхідності.

Як свідчить міжнародна практика, функціонування інвестиційних компаній у розвинутих країнах світу, їх становлення та розвиток залежать від темпів та напрямів зростання національних фінансових ринків.

Практика функціонування світових фінансових посередників існує уже понад 150 років, що дало змогу сформувати їх досконале конкурентне середовище та створити ефективний інструментарій акумуляції інвестиційних ресурсів. Основною метою діяльності ІСІ стало надання фінансових послуг із розміщення капіталу приватних інвесторів та вкладення їх в цінні папери.

Слід зазначити, що в Україні існує значний нереалізований інвестиційний потенціал фізичних осіб. Так, за різними розрахунками, у населення знаходиться 1–1,5 млрд. дол. США, тоді як банківською системою України мобілізовано у депозити та цінні папери близько двох мільярдів грн. Отже, розвиток інститутів спільного інвестування може стати одним із пріоритетних механізмів мобілізації заощаджень населення та спрямування їх на розвиток інвестиційних проектів.

Так, на розвиток вітчизняних інститутів спільного інвестування негативний вплив мають недостатній рівень розвитку українського фінансового ринку та несприятливий інвестиційний клімат. Функціонування інвестиційних компаній у різних країнах світу, їх становлення, розвиток цілком залежать від темпів та напрямів зростання національних фінансових ринків. Так, на розвиток вітчизняних інститутів спільного інвестування негативний вплив мають недостатній рівень розвитку українського фінансового ринку та несприятливий інвестиційний клімат.

Інститути спільного інвестування для України становлять новий напрям інвестування та залучення інвестицій в реальний сектор еко-

номіки. Проаналізувавши міжнародний досвід та економіко-правове середовище зробимо висновок про недосконалу законодавчу базу та недооцінене значення інститутів спільного інвестування в економіці, які не здатні якісно виконувати своє призначення. Значна частка венчурних фондів свідчить про спекулятивний характер українських інститутів спільного інвестування. У економічно розвинутих країнах досить широко використовуються фонди в яких добре захищені інтереси інвесторів та активно працюють відкриті фонди. Отже, ІСІ, з однієї сторони, виступають акумулятором фінансових ресурсів населення та інституціональних інвесторів; а з іншої вони виконують свою соціальну функцію, підтримуючи ріст рівня життя населення та знижують навантаження на держбюджет.

1. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 05.07.2012 р. № 5080-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>

2. Щодо порядку оподаткування доходів активів Інститутів спільного інвестування: Лист від 16.01.2006 № 215/6/15-0316.

3. Прокопенко А. О. Інституційні інвестори як фінансові посередники на фондовому ринку // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ». – 2011. – Вип. 2. – 288 с.

4. Тропіна В. Б. Роль інститутів спільного інвестування у розвитку національної економіки / В. Б. Тропіна // Світова фінансова криза: діагностика та нові підходи до виживання на фінансовому ринку. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. «Економічні науки». Збірник. – Чернівці: ЧДТУ, 2011. – № 1 (48) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/2011_48/3.htm

5. Що таке інститути спільного інвестування (ІСІ)? // Офіційний сайт української асоціації інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/abcpeople/abetka_isi/5909.html

Н. В. Галайко,
старший викладач кафедри економіки
та економічної безпеки
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ І ПРОЕКТІВ

В управлінських процесах під ефективністю звичайно розуміють результативність будь-яких дій. Ефективність пов'язана з зістав-

ленням в тій чи іншій формі результатів і витрат, необхідних для їх досягнення. Визначення ефективності будь-якої системи передбачає виконання таких операцій: вимірювання отриманих результатів системи; оцінка результатів; вимір витрат, необхідних для отримання даних результатів; оцінка витрат; зіставлення результатів і витрат – розрахунок ефективності.

Оцінку ефективності державних цільових програм і проектів необхідно використовувати для вироблення структури бюджетних витрат на реалізацію державної політики. Наявність критеріїв здійснення оцінки ефективності допомагає раціонально і контрольовано здійснювати реалізацію прийнятих до фінансування програм, дозволяючи більш ефективно витрачати наявні ресурси, а також аргументувати правильність прийнятих управлінських рішень. Оцінка ефективності доцільна при системному підході, коли показники очікуваної ефективності цільових програм і проектів достовірні і перевірені, коли на основі цих показників і з урахуванням їх зіставлення визначаються пріоритети витрачання бюджетних коштів і в подальшому здійснюється постійний моніторинг досягнення заявлених цілей і результатів.

Визначення ефективності впровадження та результативності державних цільових програм на сьогодні є недостатньо вивченим питанням у сфері державного та регіонального планування. Значна кількість програм, як правило, існують лише на папері, не мають реально-го практичного впровадження. До того ж, не розроблені чітко визначені критерії, за якими визначається ефект від реалізації та ефективність регіональних програм.

Результативність реалізації цільової програми й оцінювання ефективності виконання її заходів визначаються на основі кількісних та якісних показників, так званих результативних показників програми. Система показників оцінки виконання бюджетної програми має охоплювати показники витрат, продукту, ефективності і якості (таблиця 1).

Таблиця 1

**Результативні показники виконання
бюджетної програми**

Показники	Зміст показника
витрат	відображають обсяг і структуру фінансових ресурсів, залучених до виконання бюджетної програми (наприклад, видатки на утримання установи, або певного виду її діяльності).
продукту	вказують на обсяг виробленої внаслідок виконання бюджетної програми продукції, наданих послуг. Таким показником є кількість користувачів наданими послугами.
ефективності	відображають користь від витрачання бюджетних коштів і можливу їхню економію. Визначаються як відношення числа

	вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до їх вартості в грошовому чи людському вимірі (витрати ресурсів на одиницю показника продукту).
якості	визначають рівень досягнення цілей бюджетної програми як кількісний, так і якісний, що переважно визначається як питома вага (наприклад, рівень (у%) працевлаштування випускників після закінчення навчального закладу за спеціальністю).

Для об'єктивного визначення ефективності реалізації державних цільових програми, необхідно визначити критерії за якими слід проводити аналіз ступеня виконання даної програми. За основу можна взяти наступні критеріальні показники та індекси:

1. Інтегрований показник фінансування заходів цільової програми за t -ий рік (K^t), або за період з початку реалізації ($\bar{K}^t$ включаючи l -ий рік), які визначається як середньозважена величина індикаторів фактичного рівня фінансування за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел (місцевих бюджетів і позабюджетних коштів), обчислених окремо для кожного року за умов, коли сума вагових значень показників фактичного рівня фінансування з різних джерел впродовж періоду реалізації програми дорівнює 1, і вага індикатора фінансування з інших джерел перевищує відповідний коефіцієнт бюджетних коштів.

2. Показник результативності державної цільової програми визначає узагальнюючу оцінку результативності бюджетних витрат, спрямованих на виконання програмних заходів з метою досягнення встановлених проміжних або кінцевих цілей упродовж періоду, що передує t -му року або за окремий рік.

3. Другий критеріальний показник виконання програми індикатор співфінансування – обчислюється через співвідношення фактичного й планового показників залучення коштів з інших джерел (коштів місцевих бюджетів та позабюджетних) на 1 грн. бюджетних коштів.

4. Рейтингова оцінка державних цільових програм для визначення пріоритетності її фінансування на наступний $(t+1)$ -ий рік обчислюється виходячи із отриманого значення рейтингу її виконання в попередньому році з урахуванням досягнутих показників результативності за попередній період та індексів бального оцінювання, що визначають пріоритетність виконання програми на прогностичний $(t+1)$ -ий період [3, с. 259–262].

Оцінку ефективності державних цільових програм необхідно здійснювати дотримуючись наступних принципів:

- розгляд програми протягом усього циклу (розрахункового періоду);

- принцип позитивності і максимуму ефекту (ефект від реалізації програми повинен бути позитивним, перевага віддається програмам з найбільшим значенням ефекту);

– зіставлення ситуацій не «до програми» і «після програми», а «без програми» і «з програмою»;

– оцінка всіх найбільш суттєвих наслідків програми. У тих випадках, коли їх вплив на ефективність допускає кількісну оцінку, її слід провести; в інших випадках облік цього впливу повинен здійснюватися експертно;

– облік наявності різних учасників програми (розбіжність їхніх інтересів, різних оцінок вартості капіталу, що виражаються в різних значеннях норми дисконту);

– оцінка впливу невизначеностей і ризиків, які супроводжують реалізацію програми [4].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що механізм оцінювання ефективності реалізації цільових програми є необхідним і дієвим інструментом контролю процесу їх реалізації. Використання системи даних показників як основи для звітності органів публічної влади забезпечить прозорість процесу та призведе до збільшення персональної відповідальності уповноважених посадових осіб.

1. Огонь Ц. Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц. Г. Огонь // *Фінанси України*. – 2009. – № 7. – С. 30–39.

2. Плєскач В. Л. Сучасні підходи щодо фінансового регулювання механізму реалізації регіональних цільових програм / В. Л. Плєскач, Ю. Г. Желябовський // *Фінанси України*. – 2009. – № 1. – С. 58–72.

3. Геєць В. М. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері / В. М. Геєць, О. І. Амоша, Т. І. Приходько, В. П. Александрова, В. В. Близнюк; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К.: Наук. думка, 2008. – 384 с.

4. Семенова Т. Ю. Оценка эффективности региональных целевых программ и проектов / Т. Ю. Семенова // *Проблемы современной экономики*. – 2007. – № 4 (24) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1747

В. В. Гобела,
старший викладач кафедри менеджменту
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Необхідність запровадження дієвого механізму стимулювання екологічної безпеки викликана зростаючою кількістю екологічних ка-

тастроф та збільшенням техногенного навантаження на навколишнє середовище. Одним з найефективніших методів стимулювання екологічної безпеки є створення механізму економічного стимулювання [1].

Отже механізм екологічного регулювання в своїй основі повинен орієнтуватися на економічні інструменти. Однак недосконалість наявних важелів економічного стимулювання екологічної безпеки полягає в тому, що вони зобов'язують виробників тільки обмежувати свій руйнівний вплив на довкілля, що гарантується відповідно до діючого законодавства в сфері природокористування та забезпечення екологічної безпеки. Цю групу методів можна віднести до статичних. Тобто таких, що мінімізують завдання шкоди навколишньому середовищу.

Для розв'язання цих проблеми необхідно вдосконалити механізм економічного стимулювання екологічної безпеки. Сутність цього механізму полягає в подоланні суперечностей між економічними, соціальними та екологічними пріоритетами. Тому необхідно звернути увагу на проблему формування критеріїв економічного стимулювання екологічної безпеки.

У своїх працях О. Веклич виділяє узагальнений критерій ефективності економічного механізму екологічного регулювання та три допоміжні. Узагальненим критерієм вважається його здатність попереджувати нагромадження й загострення еколого – економічних суперечностей, шляхом гармонізації їх діяльності та усунення протиріч. Оцінювати ефективність економічного механізму стимулювання екологічного регулювання пропонується за наступними трьома допоміжними критеріями:

- ступінь інтегрованості, узгодженості сполучення еколого – економічних інтересів суб'єктів різних рівнів суспільного відтворення;
- спроможність реалізовувати власне економічні інтереси членів суспільства щодо руху відносин природокористування;
- екологічна доцільність і поліпшення якості довкілля внаслідок застосування притаманних йому інструментів у практиці господарювання [2].

Низка науковців при розгляді системи господарювання, а саме в розрізі еколого – економічних аспектів природокористування та умов функціонування економіки, звертає увагу на досить негативні тенденції. Ресурсомісткість продукції в Україні в 3 рази перевищує світовий рівень, при чому на одиницю ВВП витрачається майже тонна природних ресурсів, тоді як в США цей показник становить 3 кг. Загальне енергоспоживання на одиницю ВВП в Україні в 1,8 разів перевищує аналогічний показник в Росії, в 3,5 разів перевищує показники в Польщі та в 8,3 разів вище, ніж у розвинутих країнах Європи. При

цьому спостерігається тенденція до стабільного зростання показника енергомісткості одиниці ВВП в Україні [3].

Також негативним наслідком є збільшення обсягів реалізації продукції сировинних галузей, енерго- і матеріаломістких та екологічно шкідливих виробництв. Крім того, як відомо, ці галузі є найбільшими забруднювачами навколишнього середовища. Оскільки на енергетичну, паливну та хімічну галузі, наприклад, припадає 98% загального обсягу водоспоживання всієї вітчизняної промисловості, причому на енергетичну та паливну галузі – 74% [4].

Ще одною загрозою можна вважати постійне зростання частки сировинних ресурсів в загальній структурі експорту, саме без їх відповідної переробки на території держави. Порівнявши ці показники з аналогічними показниками промислово розвинутих країн можна зробити висновок що наша країна знаходиться на рівні країн третього світу та становить сировинний додаток інших розвинутих країн. Причиною цього стає низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції на зовнішньому ринку.

Отже можна вважати, що розробка системи критеріїв економічного стимулювання екологічної безпеки повинна базуватися на використанні таких принципів та підходів: наукова обґрунтованість; комплексність, необхідність врахування економічних, соціальних та екологічних складових об'єкта вивчення; цілеспрямованість, орієнтація на забезпечення належного рівня соціально-економічного добробуту населення; системність, врахування специфічних взаємозв'язків та взаємозалежностей між різними складовими об'єкта; суб'єктність, розгляд досліджуваних питань, враховуючи специфічні особливості досліджуваного об'єкта; альтернативність, виявлення та обґрунтування декількох шляхів та способів використання потенціалу об'єкта; реалістичність, можливість реального впровадження в дію запропонованих заходів їх та практичного застосування; можливість оцінити стан, проблеми та основні загрози досліджуваного об'єкта; прийняття певних ризиків на рівні що не перевищує їх гранично допустиме значення; наявність високого рівня інформованості.

На основі цього ми вважаємо що показники та критерії ефективності економічного механізму стимулювання екологічної безпеки повинні також включати наступні складові: ресурсний потенціал регіону, стан його виснаження, можливості його використання, збереження та відтворення; рівень ефективності використання ресурсів, як природніх, людських так і фінансових, обов'язкове порівняння даних показників з ідентичними показниками економічно розвинених країн (особливо показники ресурсовитрат виробництва); показники соціального добробуту та соціальної стабільності в регіоні, в порівнянні із середньо-дер-

жавними показниками та світовими стандартами; прогнозовані ризики та втрати від природних катаклізмів та ліквідації їх наслідків; запобігання та зменшення ймовірної шкоди від екологічних катастроф, спричинених антропогенним впливом людини;

Саме така система забезпечить комплексний та ефективний підхід в питанні критеріїв оцінювання ефективності економічного механізму природокористування.

1. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування. Техніка та технології / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К.: Кондор, 2004. – 524 с.

2. Веклич О. О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні / О. О. Веклич. – К.: Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів, 2003. – 88 с.

3. Дробноход М. І. Стійкий екологічно безпечний розвиток: український контекст / М. І. Дробноход // Економічні реформи в Україні в контексті переходу до сталого розвитку: матеріали двох конференцій та рекомендацій до проекту Національної стратегії сталого розвитку: Інститут сталого розвитку. – К.: Інтелсфера, 2001. – С. 20–32.

4. Гесць В. М. Реструктуризація економіки в контексті переходу України на принципи сталого розвитку / Проблеми сталого розвитку України. – К.: НАН України, 1998. – С. 66–75.

О. В. Горалько,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

РОЛЬ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Фінансово-кредитна система держави складається із банківської системи та небанківської фінансово-кредитної системи (так званої парабанківської системи). Останнім часом саме небанківські фінансово-кредитні установи збільшують універсальність своєї діяльності, тим самим вступаючи у безпосередню конкуренцію з банківськими установами.

Оскільки через ринок небанківських фінансових послуг здійснюється перерозподіл ресурсів між емітентами та інвесторами, державі необхідно забезпечити стабільне функціонування цього ринку для попередження можливих загроз та забезпечення економічної безпеки

держави. Основним регулятором ринку фінансових послуг виступає Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг).

Основними завданнями Нацкомфінпослуг є:

- формування та забезпечення реалізації політики державного регулювання у сфері ринків небанківських фінансових послуг;
- розроблення і реалізація стратегії розвитку ринків фінансових послуг та вирішення системних питань їх функціонування;
- забезпечення розроблення та координації єдиної державної політики щодо функціонування накопичувальної системи пенсійного страхування;
- здійснення в межах своїх повноважень державного регулювання та нагляду за наданням фінансових послуг і дотриманням законодавства у відповідній сфері;
- узагальнення практики застосування законодавства України з питань фінансових послуг і ринків та розроблення пропозицій щодо їх удосконалення;
- сприяння інтеграції в європейський та світовий ринки фінансових послуг [1].

Станом на 30.09.2016 р. в Державному реєстрі фінансових установ налічувалося 2 432 фінансових установи [2]. За три роки кількість небанківських фінансових установ збільшилась на 80 одиниць. Це пов'язане виключно із збільшенням фінансових компаній на 233 одиниці. Решта кількість фінансових установ зменшувалась: страхових компаній на 66 одиниць; кредитних спілок на 68 одиниць; лізингодавців на 24 одиниці.

Розглянемо основні показники діяльності страхового ринку (табл. 1) [2].

Таблиця 1

**Основні показники діяльності страхового ринку
та його динаміка, млн. грн.**

Показники	Станом на 30.09.2014 р.	Станом на 30.09.2015 р.	Станом на 30.09.2016 р.	відхи- лення
Валові страхові премії	17 081,6	21 718,7	24 844,2	7 762,60
Валові страхові виплати	3 665,1	4 674,8	6 271,3	2 606,2
Рівень валових виплат, %	21,5%	21,5%	25,2%	3,7
Чисті страхові премії	13 643,9	16 746,4	19 588,4	5 944,5
Чисті страхові виплати	3 588,0	4 577,9	6 046,3	2 458,3
Рівень чистих виплат, %	26,3%	27,3%	30,9%	4,6
Обсяг сформованих страхо- вих резервів, в т.ч.	14 216,1	17 244,7	19 477,1	5 261
- технічні резерви	4 819,2	11 042,4	11 980,8	7 161,6
- резерви зі страхування життя	9 396,9	6 202,3	7 496,3	-1 900,6
Загальні активи страховиків	68 120,3	60 588,9	55 377,2	-12 743,1

У порівнянні з 9 місяцями 2014 року на 7 762, 60 млн. грн. збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 5 944,50 млн. грн.

Обсяг валових страхових виплат/відшкодування у порівнянні з 9 місяцями 2014 року збільшився на 2 606,2 млн. грн., обсяг чистих страхових виплат збільшився на 2 458,3 млн. грн. Страхові резерви станом на 30.09.2016 р. зросли на 5 261 млн. грн. у порівнянні з аналогічною датою 2014 року, при цьому технічні резерви збільшились на 7 161,6 млн. грн., а резерви зі страхування життя зменшились на 1 900,6 млн. грн. У порівнянні з аналогічною датою 2014 р. зменшились загальні активи страховиків на 12 743,1 млн. грн.

Основні показники діяльності недержавних пенсійних фондів (НПФ) та темпи їх приросту наведені у таблиці 2 [2].

Таблиця 2

**Динаміка основних показників діяльності
недержавних пенсійних фондів**

Показники	Станом на 30.09.2014 р.	Станом на 30.09.2015 р.	Станом на 30.09.2016 р.	відхи- лення
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	53,9	58,1	61,5	7,6
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	832,5	834,2	833,0	0,5
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	2 478,5	2 107,3	2 076,9	-401,6
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	1 738,4	1 865,9	1 875,8	137,4
у тому числі:				
- від фізичних осіб	69,0	77,3	87,1	18,1
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0
- від юридичних осіб	1 668,8	1 788,1	1 787,7	118,9
Пенсійні виплати, млн. грн.	349,8	528,9	608,2	258,4
Кількість учасників, що отрима- ли/отримують пенсійні виплати, тис. осіб	71,1	80,8	80,7	9,6
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	1 242,8	984,7	1008,1	-234,7
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	1 090,4	780,0	774,1	-316,3
Сума витрат, що відшкодовують- ся за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	152,4	204,7	234,0	81,6

Збільшення кількості пенсійних контрактів на 7,6 тис. шт. пов'язане в першу чергу зі збільшенням пенсійних контрактів з фізичними особами. Так, порівняно зі станом на 30.09.2014 р. збільшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 30.09.2016 р. ста-

новило 17,4% (8,0 тис. шт.), зменшення кількості контрактів з юридичними особами становило 5,2% (0,4 тис. шт.) [2].

Розглянемо результати діяльності кредитних спілок (табл. 3) [2].

Таблиця 3

**Динаміка основних показників діяльності
кредитних спілок**

Показники	Станом на 30.09.2014 р.	Станом на 30.09.2015 р.	Станом на 30.09.2016 р.	відхи- лення
Кількість членів КС, (тис. осіб)	910,6	751,7	678,3	-232,3
Кількість членів КС, які мають внески на депозитних рахунках, (тис. осіб)	35,8	26,8	24,6	-11,2
Кількість членів КС, які мають діючі кредитні договори, (тис. осіб)	214,5	169,9	153,2	-61,3
Загальні активи, (млн. грн.)	2 598,8	2 193,0	2 193,1	-405,7
Капітал, (млн. грн.)	1 271,5	1 009,7	1 202,1	-69,4
Кредити, надані членам КС (залишок на кін. періоду), (млн. грн.)	2 321,7	1 924,9	1 851,9	-469,8
Внески членів КС на депозитні рахунки (залишок на кін. періоду), (млн. грн.)	1 102,6	905,5	839,7	-262,9

Як бачимо, всі показники діяльності кредитних спілок за аналізований період мають тенденцію до зменшення.

Проведений аналіз діяльності основних секторів ринку небанківських фінансових послуг, дає нам можливість визначити основні негативні тенденції їх розвитку, а саме:

1. Ринок страхових послуг:

- зменшення кількості страхових компаній;
- низький попит страхувальників на страхові послуги;
- низький рівень страхових виплат;
- низький рівень доходності накопичувального страхування;
- зменшення кількості укладених договорів з добровільного страхування;
- зменшення загальних активів страховиків при збільшенні страхових резервів.

2. Ринок кредитної кооперації (а саме кредитних спілок):

- зменшення кількості кредитних спілок;
- відтік залучених депозитних коштів внаслідок значної девальвації національної валюти;
- вищий рівень ефективної відсоткової ставки за кредитами в порівнянні з банківськими установами;
- падіння купівельної спроможності населення;

- відсутність державних гарантій.
- 3. Ринок недержавного пенсійного забезпечення:
 - зменшення кількості недержавних пенсійних фондів;
 - низький рівень довіри населення;
 - низький рівень доходів населення;
 - обмежений вибір фінансових інструментів, придатних для інвестування пенсійних коштів;
 - незначний розмір інвестиційного доходу, отриманого від інвестування пенсійних коштів;
 - недовіри пенсійних активів, які розміщені на депозитних рахунках у банках, по яких прийнято рішення про ліквідацію або у яких введено тимчасову адміністрацію.

Виходячи із даної ситуації Нацкомфінпослуг визначив певні завдання (підвищити ефективність державного нагляду, відновити довіру до ринків небанківських фінансових послуг, захищати інтереси споживачів фінансових послуг тощо), виконання яких підвищить стабільність та прозорість ринку небанківських фінансових послуг і дасть можливість для інтеграції у світовий фінансовий простір без загроз для економічної безпеки держави.

1. Звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг за 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html>.

2. Огляд ринків Нацкомфінпослуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/content/oglyad-rinkiv.html>.

О. В. Горалько,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку

В. П. Желіховська, А. А. Рижкова,

здобувачі вищої освіти факультету № 8
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ВПЛИВ КОНСОЛІДОВАНОГО НАГЛЯДУ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВСЬКИХ ГРУП НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Сьогодні на фінансовому ринку дедалі частіше зустрічається партнерство банків із страховими компаніями, фінансовими та інвестиційними компаніями, лізинговими компаніями, компаніями з управління

активами тощо. Тобто банки стають учасниками нової структури, так званої фінансової групи, в склад якої входять банківські групи та небанківські фінансові групи. Нагляд за діяльністю банківських груп здійснює Національний банк України на консолідованій основі для можливості швидкого реагування на загрози банківській системі та підтримання її безпеки на належному рівні. Проте ще й досі залишаються не вирішеними питання механізму організації нагляду за діяльністю банківських груп та системи управління ризиками банківських груп.

Згідно Закону України «Про банки та банківську діяльність» банківська група – група юридичних осіб:

які мають спільного контролера, що складається з материнського банку, його однієї чи кількох українських та/або іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами або для яких надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, або

що складається з материнського банку, який є контролером, його однієї чи кількох українських та/або іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами або для яких надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, або

які мають спільного контролера, що складається з двох або більше українських фінансових установ та/або компаній, для яких надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, їх українських та/або іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами або для яких надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, в якій банківська діяльність є переважною, або

що складається з небанківської фінансової установи або компанії, для якої надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, яка є контролером, її однієї або декількох українських та/або іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами або для яких надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, в якій банківська діяльність є переважною [1].

Діяльність банківських груп направлена на управління ризиками.

Управління ризиками в банківській групі – це сукупність методів, прийомів і заходів, за допомогою яких в банківській групі забезпечується виявлення (ідентифікація) ризиків, проводиться кількісна та якісна їх оцінка, здійснюється контроль та моніторинг ризиків, ураховуються взаємозв'язки між різними категоріями (видами) ризиків, а також прогнозується настання ризикових подій і вживаються заходи щодо упередження негативних наслідків.

Ризики мають бути належним чином виявлені та кількісно і якісно оцінені як у розрізі учасників банківської групи, так і в цілому по банківській групі. Неповне, неправильне виявлення або невиявлення

ризиків, неналежне їх вимірювання є однією з головних причин майбутніх проблем. Це означає, що:

- виявлення ризиків не може обмежуватися основними ризиками або видами діяльності кожного з учасників банківської групи, а також ризиками, управління якими здійснюється на індивідуальному рівні щодо кожного з учасників банківської групи;

- для кожної категорії ризику необхідно виявляти всі джерела такого ризику, а не тільки найбільш поширені та очевидні [2].

Положення про порядок регулювання діяльності банківських груп затверджене Постановою Національного банку від 20.06.2012 р. за № 254 встановлює порядок розрахунку регулятивного капіталу банківської групи, вимог щодо достатності регулятивного капіталу банківської групи, нормативи ліквідності, нормативи кредитного ризику та нормативи участі (інвестування) [3].

Національному банку України доцільно було б для банківських груп запровадити нові групи економічних нормативів, відмінних від нормативів банків.

Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» визначають дев'ять категорій ризику з метою здійснення банківського нагляду, а саме: кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації, юридичний ризик та стратегічний ризик [4].

На наш погляд, Національному банку України доцільно було б розробити Систему оцінки ризиків і для банківських груп, але яка має враховувати ризики не на індивідуальній основі, а на консолідованій.

Отже, основним завданням Національного банку України є здійснення якісного нагляду за діяльністю банківських груп, виявлення проблем, вчасне їх усунення для забезпечення належного рівня фінансової безпеки банківської системи України.

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2121-14](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2121-14). – (Законодавча база).

2. Про схвалення змін до деяких нормативних актів Національного банку України (зміни до Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, зміни до Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України): Постанова Національного банку України від 21.06.2012 р. № 255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0255500-12>

3. Положення про порядок регулювання діяльності банківських груп: Постанова Національного банку України від 20.06.2012 р. за № 254 255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1178-12>.

4. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Постанова Національного банку України від 15.03.2004 р. № 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v01045-04>.

І. В. Горячківська,
викладач кафедри менеджменту
та економічної безпеки
(Черкаський НУ ім. Б. Хмельницького)

ВПЛИВ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ ВІД ПЕРСОНАЛУ НА КАДРОВУ БЕЗПЕКУ ВНЗ

Головним завданням системи безпеки ВНЗ є забезпечення максимальної стабільності функціонування та досягнення цілей в умовах впливу об'єктивних і суб'єктивних факторів ризику. Однією зі складових системи безпеки є кадрова безпека.

Визначимо кадрову безпеку як комплекс заходів, спрямованих на запобігання та усунення загроз і ризиків, а також негативних для економічного стану ВНЗ наслідків, пов'язаних із роботою та поведінкою персоналу, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами в цілому. Очевидно, що кадрова безпека займає чільне місце серед інших елементів системи безпеки, так як персонал задіяний у всіх процесах, що відбуваються у ВНЗ.

На нашу думку, кадровою безпекою повинна займатися не тільки служба безпеки. Пошук, відбір, прийом, адаптація, звільнення персоналу, ведення діловодства, тощо – всі ці питання, що перебувають у віданні відділу кадрів, в тій чи іншій мірі пов'язані із забезпеченням безпеки. І кожне рішення, яке приймається менеджером із персоналу або посилює, або послаблює безпеку ВНЗ та основної її складової – кадрової безпеки.

За статистикою, великий процент втрат фінансових ресурсів в системі безпеки – це випадки навмисного заподіяння шкоди співробітниками ВНЗ. Оцінити масштаби втрат і втраченої вигоди внаслідок помилок персоналу, неграмотного використання ресурсів, непрофесіоналізму, бездіяльності, нелояльності, тощо, просто неможливо. Жодна служба безпеки не вирішить ці проблеми самостійно, без допомоги підрозділів, діяльність яких прямо спрямована на роботу з людьми. Ефективна організація роботи відділу кадрів у забезпеченні кадрової безпеки може майже на 60% знизити прямі збитки ВНЗ і запобігти непрямым збиткам, що пов'язані з людським фактором.

Серед загроз кадровій безпеці ВНЗ слід розрізняти зовнішні та внутрішні.

Зовнішні загрози – це негативні тенденції зовнішнього середовища, які впливають як на процеси всередині ВНЗ в цілому, так і на її кадрову безпеку. До зовнішніх загроз, зокрема, належать:

- інфляційні процеси, що зумовлюють дефіцит коштів для виплати заробітної плати, що, в свою чергу, приводить до вимушеної відпустки персоналу за власний рахунок, тощо;

- складна ситуація на ринку праці (дефіцит певних фахівців викликає труднощі в підборі якісного персоналу, а саме фахівців зі знанням іноземних мов, публікаціями в Scopus, тощо;

- наявність у конкурентів більш привабливих умов праці – наприклад, преміювання, ширший соцпакет, оплата витрат на публікації(може призвести до переходу фахівців до конкурентів);

- посилення вимог МОН щодо ліцензування та акредитацій, що призводить до закриття спеціальностей та звільнення професорсько-викладацького складу;

- зацікавленість студентів в отриманні диплому, а не в знаннях, що безпосередньо впливає на імідж університету.

Внутрішні загрози – це навмисні, ненавмисні або необережні дії співробітників, що призводять до збитків для ВНЗ. Їх види представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Внутрішні загрози ВНЗ

І група Щодо управління персоналом	ІІ група Щодо умов праці	ІІІ група Щодо витоку інформації
– неефективна організація системи управління персоналом; – помилки у плануванні та підборі персоналу (призводять до невиконання вимог МОН); – неналежний рівень перевірки кандидатів при прийомі на роботу; – не ефективна організація підвищення кваліфікації працівників; – недостатня мотивація персоналу; – низький рівень корпоративної культури. – невідповідність кадрового складу вимогам МОН.	– недостатнє матеріально-технічне забезпечення.	– витік інформації про НМКД (навчально-методичний комплекс дисципліни) в інші ВНЗ, в яких працюють викладачі за зовнішнім сумісництвом; – витік інформації стосовно внутрішніх документів ВНЗ; – передача інформації щодо встановлення вартості за навчання зацікавленим особам.

Вади в організації системи управління персоналом можуть призводити до небажаних для ВНЗ наслідків, таких як:

- недостатня або не відповідна вимогам, що пред'являються, кваліфікація співробітників;
- зниження рівня лояльності і, як наслідок, збільшення збитків від бездіяльності, саботажу, тощо;
- зниження кількості раціоналізаторських пропозицій та ініціатив;
- орієнтація працівників на вирішення внутрішніх тактичних завдань на шкоду перспективного розвитку;
- захист співробітниками інтересів свого підрозділу на шкоду загальним цілям ВНЗ [1].

На наш погляд, є три ключові моменти, що визначають кадрову безпеку будь-якого ВНЗ:

1) вжиття заходів безпеки при прийомі на роботу, включаючи прогноз благонадійності. Процес «безпечного» найму включає розгляд питань безпеки ВНЗ на етапах пошуку кандидатів, відбору персоналу, документального та юридичного забезпечення прийому на роботу, визначення випробувального терміну та адаптації;

2) формування лояльності персоналу. Безпека ВНЗ безпосередньо залежить від позитивного ставлення працівників до місця роботи, проте в цей напрямок роботи традиційно вкладається недостатньо ресурсів;

3) контроль за дотриманням правил, норм, зафіксованих документально у вигляді статуту, колективного договору, правил внутрішнього розпорядку, процедур безпеки, тощо.

З огляду на зазначені факти, пріоритетними завданнями відділів кадрів ВНЗ нині є: забезпечення кадрової безпеки як елемента загальної безпеки, організація такої системи роботи з персоналом, яку можна було б визначити як «беззбиткову», та формування такої корпоративної культури, яка мінімізує можливі втрати. Цю діяльність можна розглядати як окремий напрям в роботі менеджера з персоналу – їй повинні підпорядковуватись всі етапи, процеси і процедури управління персоналом. Для цього потрібні не стільки додаткові ресурси, скільки переосмислення цілей і завдань кадрової безпеки ВНЗ.

Забезпечення кадрової безпеки ВНЗ – результат злагодженої роботи багатьох служб, в першу чергу, служби безпеки та відділу кадрів. Кожен кандидат на вакансію, кожен співробітник повинен позиціонуватися, в тому числі, і як джерело ризику, потенційної загрози. Ризики можуть бути пов'язані як з умисним нанесенням шкоди (хоча це крайність), так і з необережністю. Потенційно небезпечними є працівники з низькою кваліфікацією. Небезпечні і надміру кваліфіковані для займаної посади працівники: це часто призводить до неможливості застосувати високий професіоналізм, до невдоволення своєю роботою та умовами праці. На появу ризиків впливають відсутність чітко і однозначно закріплених юри-

дичних правовідносин, неадекватна оцінка результатів праці. До втрат і збитків може призвести слабе прогнозування та недостатній контроль зміни благонадійності, тощо. Запобігання втрат і збитків, як результат високого рівня організації системи кадрової безпеки, може вважатись одним із критеріїв оцінки ефективності роботи відділу кадрів.

1. Антощишина Н. І. Тенденції в управлінні кадрами в контексті забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах нестабільності [Електронний ресурс] / Н. І. Антощишина // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2015. – Вип. № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4693>.

В. В. Гуменюк,
кандидат економічних наук,
асистент кафедри теоретичної
та прикладної економіки

М. Л. Данилович-Кропивницька,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної
та прикладної економіки
(Національний університет
«Львівська політехніка»)

РІВЕНЬ КОРУПЦІЇ ЯК ЧИННИК ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Будь-яка підприємницька діяльність перебуває під впливом бізнес–середовища. При негативному характері впливу підприємець може прийняти рішення частково чи повністю вести свою діяльність нелегально. Корупція безумовно чинить негативний вплив на підприємницьку діяльність, крім окремих підприємств, в інтересах яких діють корупціонери. Для максимально достовірного визначення ступеня такого впливу доцільно скористатись методом регресійного аналізу [1, с. 125–52]. Вплив цього чинника авторами квантифіковано на основі рейтингу Світового банку «Контроль корупції» (КК) – це ступінь, з якою влада використовується для вигоди еліт та приватних інтересів у формі «дрібної» та «великої» корупції [2].

Для аналізу обрано групу з 18 «перехідних» країн (у якій перебуває і Україна) та 34 «розвинутих» країн, до якої ми прагнемо потрапити. Методом регресійного аналізу визначено, що чинник «Корупція», відповідно до коефіцієнта детермінації 0,75, на 75 відсотків визначає розмір частки нелегального підприємництва.

Графічне моделювання для країн вибірки (рис. 1) також демонструє прямий вплив корупції на частку нелегального підприємництва (ЧНП).

Рис. 1. Залежність частки нелегального підприємництва від рівня корупції*

*Джерело: розроблено автором на основі даних Світового банку.

Показники рейтингу «Контроль корупції» згруповані за період 1996–2015 рр. для України, інших країн колишнього соцтабору і країн ОЕСР (табл. 1) [3]. Показник 100 відповідає найвищому рівню контролю корупції або її мінімальному значенню серед країн світу.

Таблиця 1

Рейтинги «Контроль корупції» для окремих країн світу*

Країна	Рейтинг «Контроль корупції» (за роками)								
	1996	2000	2004	2007	2009	2011	2013	2014	2015
ОЕСР	87	87	87	86	85	85	85	85	85
Польща	72,68	71,71	58,54	66,99	70	71,77	70,67	70,67	70,67
Литва	57,56	64,39	65,37	58,74	61,24	64,93	66,82	68,75	70,19
Латвія	23,9	48,29	60	64,56	62,2	63,98	64,45	66,35	68,27
Білорусь	20	36,59	16,59	31,07	27,14	36,84	47,6	47,6	45,67
Росія	15,61	16,59	25,37	12,14	14,29	16,75	19,71	19,71	19,23
Україна	13,7	7,8	18,5	22,82	17,14	15,79	14,9	14,9	14,9

*Джерело: сформовано автором на основі даних Світового банку

З таблиці видно, що жодна пострадянська країна так і не досягла рівня ОЕСР, а найкраща ситуація є у країн, що увійшли до ЕС. Показник Україні (14,9) є 177-им серед країн світу, нижчий за РФ (19,71), та Білорусь (47,6). Україна наблизилась до країн середньої Азії, які завжди «славились» високим рівнем корупції (Туркменістан – 8,7, Узбекистан – 10,58, Киргизія – 11,54).

Протягом останніх двадцяти років корупція залишається нездоланною проблемою для України. Разом з тим, боротьба з корупцією є

надскладним завданням не лише для України. Країни ОЕСР хоч і незначно, але погіршили свій показник за останні двадцять років. Лише Латвія зробила справжній прорив у подоланні корупції (з 23 до 68 місця у рейтингу). Хороші результати демонструє і Білорусь, якій вдалось піднятися з 20 до 45 місця в рейтингу.

Отже, проблема корупції притаманна і іншим, більш успішним у реформуванні системи державного управління країнам, що ще раз засвідчує про складність її вирішення. Україні необхідно кардинально реформувати систему державного управління та боротьби з корупцією за зразком Європейського Союзу. Особливо цінний досвід у цьому набула Латвія, фахівців якої слід активно залучати до впровадження антикорупційних заходів в Україні.

1. Козловський С. О. Основи економетрії: конспект лекцій: у 2 ч. – Ч. 1 / С. О. Козловський. – Львів: НЛТУ України, 2005. – 202 с.

2. Kaufmann, Daniel and Kraay, Aart and Mastruzzi, Massimo, The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues (September 2010). World Bank Policy Research Working Paper No. 5430. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1682130>.

3. Kaufmann D. The Worldwide Governance Indicators [Електронний ресурс] / D. Kaufmann, A. Kraay // The World Bank. – 2017. – Режим доступу: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>.

А. С. Гурківська, М. Р. Карська,
здобувачі вищої освіти факультету № 8

Г. З. Леськів,
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ВИДИ СТРАТЕГІЙ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

В умовах економічної кризи та проміжного періоду в Україні першою цілю переважної більшості фірм є пристосування до умов підвищеної динамічності внутрішнього і зовнішнього середовища. Тоді підприємствам потрібна підходяща стратегія розвитку, яка стала б фундаментом прийняття продуктивних управлінських рішень. Стратегічний характер відбирання мети діяльності вітчизняних підприємств наживає пріоритетного змісту для зрілого управлінського персоналу. По-

заяк кожне підприємство особливе за своїм існуванням, хід реалізації і розробки стратегії для кожного з них особистий і залежить не лише від внутрішнього і зовнішнього середовища, й від їхньої взаємодії.

Загальна стратегія розвитку фірми пов'язана з діяльністю підприємства в цілому, використанням всіх ресурсів і орієнтована на виконання його головної цілі. Виробничі види стратегій забезпечують реалізацію загальної стратегії підприємства по деяким напрямкам його роботи (виробнича, маркетингова, фінансова та ін.), видам діяльності (стратегія головної діяльності, пов'язана з обслуговуванням покупців та реалізацією товарів, стратегія неторгової діяльності – виробничої, ремонтно-будівельної, транспортної і т.д.); використанню деяких видів ресурсів (використовування трудових ресурсів, фінансових ресурсів, матеріально-технічної бази та стратегія формування і т. д.); оборонна (характерна для стратегії скорочення діяльності); наступально-оборонна (характерна для комбінованої стратегії).

Характер маркетингової стратегії, який використовується підприємством, впливає на процес керування працівниками, та підбір менеджерів, які будуть володіти чіткими якостями. В першу чергу, це забезпечить як успішність здійснення маркетингової стратегії, а як наслідок ефективне управління працівниками підприємства.

Щоб реалізувати наступальну стратегію необхідні менеджери підприємницького типу, які впроваджують нетрадиційні та нові методи роботи. Для впровадження наступально-оборонної стратегії потрібні обачливі менеджери адміністратори. Оборонна стратегія потребує з'єднання адміністративних та підприємницьких завдатків менеджерів, високого рівня суспільної компетентності, які дозволяють спати фірми від фіаско.

Як наслідком використання тих інструментів перемінюється робота працівників, збільшується ефективність їх роботи, а також покращується структура працелюбного колективу.

Питання оптимізації прогнозування і планування споживання людських ресурсів спричиняють потребу у зміні відношення до кадрової складової інформаційного мотивування вирішень, які прийняті на всіх функціональних рівнях управління підприємством.

В умовах глобалізації світової економіки, які пов'язані із взаємопроникненням капіталів і технологій, фірми різних галузей здійснюють диверсифікацію приватної господарсько-фінансової діяльності, ефективність здійснення якої, залежить від вчасної орієнтації на види робіт, послуг та товарів, в яких попит, а також наближаються або вже є рівні для конкуренції. Проблеми стратегії розвитку пророкують розроблення методики обробки, подання та отримання інформації, які зв'язані з освоєнням нових видів продукції, ринків, технологій та інших напрямків та видів діяльності, а також виявленням потреб щодо визначення мотивації диверсифікації як стратегії розвитку підприємства.

Після здійснення усіх етапів формується загальна, або іншим словом корпоративна стратегія підприємства, яка з часом деталізується на нижчі рівні управління фірми і вигляді ресурсних та функціональних стратегій. Після розробленої стратегії її потрібно реалізувати. За результатами і у процесі реалізації стратегія реалізується оцінка і контроль отриманих результатів. Якщо у процесі реалізації стратегії відбулися відмінності від корпоративної стратегії, то виконується коригування стратегії шляхом занесення стратегічних змін.

Можемо зробити висновок, що для ефективного функціонування потрібна підходяща стратегія розвитку, яка стане основою прийняття продуктивних управлінських рішень.

1. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів, 2012. – 386 с.

2. Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник / І. П. Мойсєнко, О. М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.

3. Подольчак Н. Ю. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки: навч. посібник / Н. Ю. Подольчак, В. Я. Карковська. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014. – 268 с.

4. Подольчак Н. Ю. Стратегічний менеджмент: навч. посібник / Н. Ю. Подольчак. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 400 с.

О. А. Данило,
здобувач вищої освіти факультету № 8

С. В. Васильчак,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
та економічної безпеки
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДОРАДНИЦТВА ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Важливе значення для забезпечення в країні продовольчої безпеки має розвиток агропромислового виробництва. В даному контексті вирішення цієї проблеми є провідна функція органів державного управління агропромисловим виробництвом в питанні організації та надання виробникам сільськогосподарської продукції науково-консультаційних послуг з питань господарсько-виробничої, маркетингової та фінансово-економічної діяльності, забезпечення їх інформаційної складової економічної безпеки.

Міністерством аграрної політики України разом з УААН, була опрацьована та затверджена Концепція становлення і розвитку мережі сільськогосподарських дорадчих служб в Україні [1, 2]. Дана концепція достатньо повно відображає специфіку діяльності державної складової системи. Проте вона потребує доопрацювання в частині механізму співпраці дорадчих служб з навчальними, науковими аграрними закладами, професійними, між професійними громадськими спілками сільськогосподарських товаровиробників, фермерами та індивідуальними селянськими господарствами.

Основні принципи формування системи дорадництва, її організаційної структури, визначення функції дорадчої служби, зарубіжний досвід здійснення, а також рекомендації щодо програмно-технічного забезпечення дорадчих послуг було обґрунтовано Інститутом аграрної економіки УААН у 90-х – на початку 2000-х років [3]. Не зважаючи на те, що у процесі розвитку дорадництва деякі положення вказаних рекомендацій були змінені, удосконалені та уточнені, ідеї, закладені в цих науко-методичних працях, не втратили актуальності і на теперішній час. Розроблені оригінальні методичні матеріали і положення слугують базою для подальших досліджень у цьому напрямі. Одночасно з досягненнями у процесі формування дорадчих структур в Україні мали місце і деякі помилки, що власливо при започаткуванні принципово нових розробок.

Дорадчі структури формуються і функціонують в інтересах всіх учасників аграрного виробництва з метою вирішення різних проблем і працюють на основі довіри і партнерства з аграрними суб'єктами господарювання [4, с. 314]. Вони допомагають вирішувати не тільки поточні проблеми, але і прогнозують тенденції розвитку сільського господарства на перспективу, націлюють аграрну науку та практику на вирішення питань, що витікають із цих виробничих задач. Основна мета дорадчої діяльності полягає у сприянні розвитку аграрного виробництва і поліпшенні соціально-економічних умов життя на селі за рахунок формування системи інформаційної, консультативної та науково-практичної підтримки як сільськогосподарських товаровиробників, так і інших суб'єктів сільських територій, формування інформаційного середовища та покращення інформаційної безпеки.

Реалізація вказаної мети спирається на вирішення наступних задач дорадчої діяльності: надання практичної допомоги суб'єктам аграрного господарювання та сільському населенню в освоєнні ринкових методів прибуткового господарювання в умовах конкуренції; підвищення рівня знань і практичних навичок сільськогосподарських товаровиробників та сільського населення шляхом активного навчання, демонстраційних показів, надання інтегрованої інформації тощо; надання індивідуальних порад конкретним сільськогосподарським товаровиробникам та селянським господарствам з питань менеджменту, маркетингу, моніторингу ринку, застосування сучасних технологій у виробництві; орієнтація аграрних нау-

кових установ на проведення прикладних досліджень відповідно до потреб сільськогосподарських товаровиробників та сільського населення.

Важливе значення має сприяння органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у реалізації державної аграрної політики, зокрема в умовах децентралізації державної влади формування інформаційно-консультаційних ресурсів для забезпечення потреб сільських товаровиробників, переробників сільськогосподарської продукції й інших партнерів по агробізнесу усіх форм власності; сприяння розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств АПК регіону і надання їм допомоги по плануванню господарської діяльності, розробці інвестиційних проектів, бізнес-планів, пошуку інновацій, джерел їх впровадження та інвесторів і тим самим забезпечення інформаційної безпеки [4, с. 310–315].

1. Державна програма становлення і розвитку національної сільськогосподарської дорадчої служби / МАП України, департамент реформування сільського господарства. – Київ, вересень 2000 року.

2. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність»: науково-практичний коментар; за ред. Р. Я. Корінця. – Львів: НВФ «Українські технології», 2007. – 248 с.

3. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України. Остання ред. від 16.12.2006 док. № 1877-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

4. Васильчак С. В. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки підприємницької діяльності в умовах техноглобалізму / С. В. Васильчак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. № 21.18. – С. 310–315.

А. С. Драбик,
старший солдат
військової служби за контрактом
(ВМКЦ ЗР)

О. Й. Хомин,
кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри соціальних дисциплін
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Конкуренція (з латинської мови *concurrentia* – змагання, суперництво) означає змагальність суб'єктів господарювання, коли їх само-

стійні дії обмежують можливість кожного з них впливати на загальні умови реалізації товарів на ринку і стимулюють виробництво необхідної споживачеві продукції. Виражається в економічному суперництві окремих товаровиробників, що відбувається між ними з метою задоволення своїх потреб, забезпечення найвигідніших умов виробництва та збуту товару, одержання найвищого прибутку тощо [1].

Конкурентоспроможність підприємства – це механізм ефективного використання конкурентних переваг з метою реалізації стратегічних цілей господарсько-фінансової діяльності та забезпечення соціально-економічних потреб споживачів. Водночас критерії оцінювання, організаційно-економічні характеристики і фактори динаміки конкурентоспроможності на рівні товару, підприємства, галузі або національного господарства мають свою специфіку [1].

Конкуренція вважається однією з найважливіших складових механізму функціонування ринкового господарства. Конкуренція сприяє кращому використанню потенціалу суспільства, раціоналізації поведінки господарюючих суб'єктів. У зв'язку з цим вивчення конкуренції є однією з найважливіших складових ринкових досліджень, яка створює основу для вироблення стратегії і тактики діяльності на ринку.

Конкурентоспроможність є невід'ємною складовою у формуванні як економічної безпеки підприємства і в подальшому національної економічної безпеки загалом. Описує і відображає ступінь внутрішніх можливостей розвитку підприємства і економічного потенціалу країни.

Формування системи економічної безпеки підприємств залежить від розмірів підприємства і його конкурентних потенціалів а саме: економічних, фінансових, виробничо-технічних, інформаційних, інтелектуальних, професіональних, організаційних та інших.

Про ослаблення конкурентоспроможності підприємства свідчать:

- зменшення частки ринку, яку займає підприємство;
- ослаблення конкурентних позицій і спроможності протидіяти конкурентному тиску та зовнішнім чинникам;
- зниження адаптаційних можливостей підприємства до змін ситуації на ринку, відставання від вимог ринку [3].

Згадані нами особливості призводять до посилення загроз економічній безпеці підприємства.

Для усунення недоліків необхідно, перш за все, визначити та систематизувати фактори, що дасть змогу підвищити ефективність оцінки потенціалу виробництва та підвищити якість і конкурентоспроможність продукції, яка випускається [3].

Головною метою економічної безпеки підприємства є забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування в да-

ний час і забезпечення високого потенціалу розвитку та просування підприємства в майбутньому.

Найбільш ефективне використання корпоративних ресурсів підприємства, необхідне для виконання поставлених підприємством цілей, досягається шляхом запобігання загрозам негативних впливів на економічну безпеку підприємства і досягнення таких основних функціональних цілей економічної безпеки підприємства:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи підприємства, його фінансової стійкості і незалежності;
- забезпечення технологічної незалежності підприємства і досягнення високої конкурентоспроможності його технологічного потенціалу;
- висока ефективність менеджменту підприємства, оптимальність і ефективність його організаційної структури;
- високий рівень кваліфікації персоналу підприємства і його інтелектуального потенціалу, ефективність корпоративних науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських робіт;
- високий рівень екологічності роботи підприємства, мінімізація руйнівного впливу результатів виробничої діяльності на стан навколишнього середовища;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- забезпечення захисту інформаційного середовища підприємства, комерційної таємниці і досягнення високого рівня інформаційного забезпечення роботи всіх його служб;
- забезпечення безпеки персоналу підприємства, його капіталу, майна і комерційних інтересів.

Суттєвим чинником, який негативно впливає на виробничий функціональний складник економічної безпеки підприємництва, є надмірна ресурсомісткість (зокрема енергомісткість) виробництва. Сьогодні для більшості вітчизняних підприємств характерним є високий рівень зношення виробничих фондів (особливо промислових підприємств, у яких цей показник перевищує 60%). Це призводить до високої питомої ваги витрат ресурсів, у тому числі енергетичних, у структурі валових витрат на виробництво продукції.

У таких умовах конкурентоспроможна ціна продукції підприємств забезпечується за рахунок економії витрат тих чи інших ресурсів або коштів на оплату праці. Проте така стратегія не сприяє мотивації працівників, залученню на підприємства висококваліфікованих кадрів, підвищенню продуктивності праці тощо [2].

Таким чином, конкурентоспроможність підприємства як забезпечення економічної безпеки є однією з пріоритетних задач керівництва

підприємства. Конкуренція як комплексна категорія дає можливість ввести в дію великий потенціал ринкових стимулів ділової активності, які поки що використовуються недостатньо. Проводячи активну промислову політику, інструментом якої є добросовісна конкуренція, можна досягти бажаного узгодження інтересів держави і суб'єктів господарювання [3].

Основним фактором, що визначає стан економічної безпеки, є володіння підприємством стійкими конкурентними перевагами.

Рівень конкурентоспроможності підприємств в остаточному підсумку визначає рівень конкурентоспроможності економіки держави, оскільки безпосередньо бере участь у конкурентній боротьбі на внутрішніх і зовнішніх ринках. Проводячи активну промислову політику, інструментом якої є добросовісна конкуренція, можна досягти бажаного узгодження інтересів держави і суб'єктів господарювання.

1. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посібник / Р. Л. Лупак, Т. Г. Васильців. – Львів: Вид-во ЛКА, 2016. – 484 с.

2. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія. – Львів: Арал, 2008. – 384 с.

3. Конкурентоспроможність як складова економічної безпеки підприємства /О. О. Фальченко, Н. Б. Токарь // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 67 (1040). – С. 156–158.

З. Б. Живко,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту

О. І. Руда,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки
та економічної безпеки

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ГНУЧКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

На сьогодні функціонування підприємства в багатьох аспектах залежить від гнучкості політики підприємства, його управлінських рішень, персоналу, цінової політики, вибраної стратегії розвитку тощо. Тобто, в залежності від того наскільки швидко підприємство зможе відреагувати на зміни ринкових умов, адаптуватися до зовнішніх умов та трансформувати модель розвитку до настання негативних умов впливу. Звідси, що

гнучкість підприємства залежить не від інерції, а від здатності підприємства до динамічних змін стратегій та моделей підприємства.

Вивчали гнучкість розвитку підприємства низка науковців, як зарубіжних (Й. Бербнер, П. Рейбі [1]), так і вітчизняних, зокрема: В. В. Гармаш [2], М. Г. Глаголев [3], О. В. Грачов [4], Б. М. Жуков [5], В. М. Самочкін [6], О. В. Шатілова [7], Н. М. Шматько [8] та ін. Дослідивши їх підхід до поняття «гнучкість підприємства», побудуємо таблицю (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «гнучкість підприємства»

Автор	Визначення
Й. Бербнер, П. Рейбі [1] В. В. Гармаш [2]	спроможність компанії оперативно реагувати на зміни попиту
М. Г. Глаголев [3, с. 10]	можливість відкритої соціально-економічної системи оптимізувати власну структуру у відповідь на швидкі й неочікувані зміни, забезпечуючи при цьому прибутковість, конкурентоспроможність і постійне збільшення доданої вартості
О. В. Грачов [4, с. 5]	спроможність підприємства своєчасно та з найменшими витратами реагувати на зміни середовища, головними серед яких в умовах конкуренції необхідно визнати зміни вимог і вподобань споживачів; можливість переорієнтації виробничої системи без докорінної зміни матеріально-технічної бази
Б. М. Жуков [5, с. 10–11]	спроможність суб'єкта господарювання оновлювати номенклатуру продукції через організаційно-технологічні зміни у виробництві й управлінні підприємством для забезпечення прибутковості й конкурентоспроможності своєї діяльності
В. М. Самочкін [6]	спроможність підприємства без докорінної зміни основних виробничих фондів засвоювати в установлені терміни випуск визначеної кількості виробів, затребуваних ринком, і тим самим виживати й розвиватися
О. В. Шатілова [7]	не як вміння виходити з вже існуючої кризи, а як постійна готовність до стратегічного передбачення та пристосування до глибоких, малопомітних змін, які можуть в решті-решт становити загрозу для існування основного бізнесу підприємства і, на думку багатьох фахівців, відіграє все більшу роль у визначенні конкурентних переваг
Н. М. Шматько [8]	спроможність оперативно реагувати на зміни у внутрішньому й зовнішньому середовищі шляхом оборотного переходу у відповідний стан для забезпечення реалізації цілей його діяльності

Як бачимо з таблиці, існують різні підходи до трактування поняття «гнучкість підприємства». За класифікацією гнучкість підприємства можна розглядати за ознаками: 1) за критерієм стабільності поведінки виробничої системи – динамічна та статистична гнучкість; 2) за критерієм спрямованості – зовнішня та внутрішня гнучкість; 3) за критерієм адаптації до потреб ринку – тактична та стратегічна гнучкість; 4) за формою прояву – результативна та потенційна.

Однак, більш детально хочемо зупинитися на управлінні гнучкістю підприємства в системі його економічної безпеки, адже від того наскільки швидко і якісно підприємство реагує на зміни умов зовнішнього середовища буде залежати динамічність й стійкість функціонування підприємства та його подальший розвиток. Для досягнення внутрішньої стійкості підприємства ключову роль відіграє своєчасне й гнучке управління внутрішніми і зовнішніми факторами його діяльності.

Своєю чергою, зовнішню щодо підприємства стійкість слід визначати на основі стабільності економічного середовища, в межах якого функціонує підприємство. Вона залежить від макроекономічного регулювання ринкової економіки. Немало важливим є виокремлення спадкової стійкості, яка визначається наявністю певного запасу міцності, яке підприємство досягнуло за період його попередньої діяльності, і яка захищає від впливу несприятливих дестабілізуючих факторів.

Однією з важливих складових фінансової стійкості підприємства є наявність у нього фінансових ресурсів, достатніх для розвитку конкурентоздатного виробництва. Останні можуть бути в необхідному обсязі сформовані тільки за умови ефективної роботи підприємства, яка зможе забезпечити одержання прибутку, а значить забезпечити належний рівень економічної безпеки. Використовуючи отриманий прибуток в ринковій економіці, підприємство створює фінансову базу як для самофінансування поточної діяльності, так і для здійснення розширеного відтворення. Використовуючи прибуток, підприємство може не лише погасити свої зобов'язання перед бюджетом, банками та іншими підприємствами й організаціями, а й інвестувати засоби в нове будівництво, реконструкцію чи модернізацію наявного устаткування або заміну його прогресивнішим. При цьому для досягнення і підтримання фінансової стійкості важливий не тільки абсолютний обсяг прибутку, а й його рівень щодо вкладеного капіталу підприємства або затрат, тобто рентабельність. Практика показує, що сучасний підхід до проблеми управління гнучкістю підприємства потребує використання системного та ситуаційного підходів, комплексу інструментів управління змінами на підприємстві та всіх факторів впливу на рівень гнучкості підприємства.

В процесі управління гнучкістю підприємства треба враховувати взаємодію складових елементів та потенціал, який задіяний в процесі управління. На нашу думку, на вже діючому підприємстві перш за все треба зробити акцент на персонал підприємства. Від низки факторів, які впливають на рівень гнучкості підприємства буде залежати рівень витрат на сам процес забезпечення гнучкості, витрат на утримання та навчання персоналу швидко адаптуватися до нових умов функціонування і змін в діяльності підприємства.

Вивчаючи наукові джерела та аналізуючи практичну діяльність підприємств, можна виокремити фактори, які визначають рівень гнучкості підприємства, і відповідно, формують потенціал гнучкості, а в комплексі використовуються в процесі управління гнучкістю підприємства (табл.2).

Таблиця 2

Фактори формування гнучкості підприємства

№ з/п	Фактори, що формують потенціал гнучкості
1	частка основних засобів, що взяті в лізинг
2	частка обладнання, що здається в оренду
3	частка універсального обладнання в загальному обладнанні підприємства
4	зміна розміру запасів підприємства
5	наявність ресурсів певного виду в резерві
6	фінансова гнучкість підприємства
7	рівень кооперації виробництва
8	частка співробітників, що працюють неповний робочий день
9	частка співробітників, що працюють за тимчасовими контрактами
10	частка співробітників, що працюють за договором оренди персоналу
11	частка робіт, що виконуються спеціалістами зі сторони
12	гнучкість зарплатні (частка її змінної частини, коливання фонду оплати праці)
13	частка співробітників, що працюють за тимчасовим контрактом
14	частка співробітників, що працюють за гнучким графіком
15	частка співробітників, що працюють дистанційно

Розвиток гнучкості підприємства відбувається за рахунок більш повного використання потенціалу гнучкості підприємства. При цьому, якщо потенціал гнучкості недостатньо розвинутий, а значить не сприяє розвитку гнучкості підприємства, то насамперед потрібно розвивати потенціал підприємства.

Існують три підходи до впровадження процесного управління на підприємстві: 1) створення наскрізних бізнес-процесів; 2) опис й управління бізнес-процесами; 3) створення процесної структури управління підприємством.

Важливими бізнес-процесами є: стратегічне управління; загальне управління; управління фінансами; управління персоналом; дослід-

дження ринку; матеріально-технічне забезпечення; виробництво; обслуговування виробництва; технічна підготовка виробництва нової продукції; сервісне обслуговування продукції; маркетинг; збут. Всі ці процеси пов'язані з стратегічним, тактичним та оперативним управлінням. В середині кожного виду (з перелічених видів управління), тобто в певній групі, між бізнес-процесами існують зв'язки, які за характером взаємозв'язку відрізняються від наявних між різними групами (зовнішніх) зв'язків.

Найбільш проблемним вважається забезпечення виробничої гнучкості, на рівень якої впливають: 1) функціональна інваріантність; 2) технологічність; 3) переналаштовуваність; 4) функціональна працездатність; 5) рівень автоматизації. Шляхом зіставлення зв'язків між різними групами бізнес-процесів визначено базові показники рівня виробничої гнучкості: 1) універсальність; 2) пристосовуваність; 3) повторюваність; 4) нечутливість [9]. Характеристики визначення рівня гнучкості виробничого процесу можна використовувати для різних бізнес-процесів в процесі управління забезпеченням економічної безпеки підприємства.

1. Бербнер Й. Инструменты – не главное / Й. Бербнер, П. Рэйби // Вестник McKinsey. – 2005. – № 10. – Сайт Management.com.ua. – Режим доступа: <http://www.management.com.ua>.

2. Гармаш В. В. Особенности управления гибкостью предприятия: материалы докладов XIV междунар. конф. студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов» [Электронный ресурс] / В. В. Гармаш; отв. ред. И. А. Алешковский, П. Н. Костылев. – М.: Издательский центр факультета журналистики МГУ им. М. В. Ломоносова, 2007. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).

3. Глаголев С. Н. Формирование экономического механизма гибкого развития промышленного предприятия: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. экон. наук: 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами – промышленность» / С. Н. Глаголев. – Белгород, 2002. – 18 с.

4. Грачев А. В. Теоретические предпосылки развития гибкости предприятия / А. В. Грачев // Управління розвитком. – 2005. – № 1. – С. 101–106.

5. Жуков Б. М. Инновационное обеспечение гибкого развития промышленных предприятий: теория, инструментарий, реализация: автореф. дисс. на соискание уч. степени докт. экон. наук: 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами – промышленность» / Б. М. Жуков. – Краснодар, 2007. – 53 с.

6. Самочкин В. Н. Гибкое развитие предприятия: анализ и планирование / В. Н. Самочкин. – 2-е изд. – М.: Дело, 2000. – 376 с.

7. Шатилова О. В. Стратегічна гнучкість підприємства: сутність категорій та підходи до класифікації / О.В.Шатілова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: _4/3/

8. Шматько Н. М. Сучасні методи управління гнучкістю підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/>
9. Андерсен Б. Бизнес-процессы. Инструменты совершенствования / Б. Андерсен. – М.: РИА «Стандарты и качество», 2003. – 272 с.

М. О. Живко,
кандидат юридичних наук, викладач
(Львівська філія НУ харчових технологій)

А. І. Вольних,
здобувач вищої освіти
(Українська академія друкарства)

Д. Ю. Вознічка,
здобувач вищої освіти факультету № 5
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

МІСЦЕ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Питання комерційної таємниці, конкурентної розвідки та контррозвідки тісно між собою пов'язані та цілком, тому від якості і своєчасності їх вирішення залежить забезпечення інформаційної та економічної безпеки підприємства. Інформаційна та економічна безпека розглядаються нами як складовий елемент та ціле, тобто інформаційна безпека є підсистемою системи економічної безпеки підприємства.

Важливість дослідження конкурентної розвідки на вітчизняних підприємствах зумовлюється мінливими умовами господарської діяльності, коли забезпечення необхідного для підвищення рівня економічної безпеки підприємства залежить від своєчасності отриманої інформації, її повноти та достовірності; від конкурентної політики на ринку; від особливостей напрямку діяльності підприємства; від вибраного курсу політики держави тощо [1–3]. Фактично – це намагання своєчасно виявити і нейтралізувати можливі ризики і загрози, джерелом виникнення яких є наявні й потенційні конкуренти, одночасно – це намагання створити аналогічні інформаційні загрози конкурентам.

Комерційна таємниця, на нашу думку, це сукупність життєво важливої для підприємства інформації, до якої є обмежений доступ, застосовані нормативно-правові та технічні аспекти захисту і витік якої може спричинити фінансово-матеріальні втрати або ж фатальні наслідки для підприємства.

Саме працівники контррозвідки підприємства (за умови можливості існування такого підрозділу) або конкурентної розвідки складають перелік важливої інформації, яку наказом по підприємству відносять до комерційної таємниці. Видається розпорядження по підприємству про допуск певних осіб до роботи з комерційною таємницею, про що їх повідомляється письмово. Співробітниками конкурентної розвідки складається інструкція та положення про допуск до роботи з матеріалами, віднесеними до комерційної таємниці.

Саме підприємстві (безпосередньо в низовій ланці) від вмілої організації та поєднання тактичних прийомів і стратегічних напрямків розвитку діяльності підприємства, забезпечення спокійної та ритмічної роботи, фахово підготовленого й використаного персоналу, формування інформаційних ресурсів й організації їх захисту, правильне віднесення інформації до «комерційної таємниці», досконалої та науково обґрунтованої діяльності конкурентної розвідки підприємства буде залежати в цілому діяльність фірми, як єдиного механізму, та якість взаємодії основних видів безпеки підприємницької діяльності: економічної безпеки; особистої безпеки; колективної безпеки; конкурентної безпеки; інформаційної безпеки; фінансової безпеки підприємства.

Вважаємо доцільними для застосування при дослідженні поняття «розвідка» підходи, запропоновані практиком та аналітиком В. Кишеня (рис. 1):

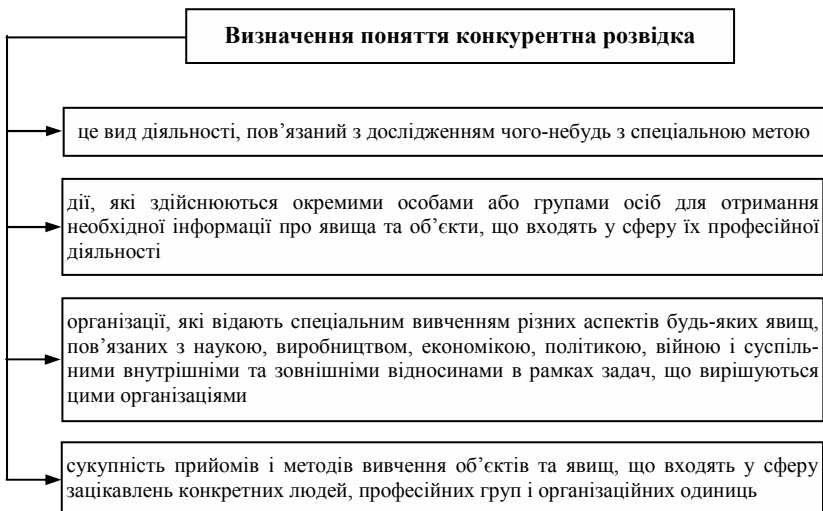

Рис. 1. Сутність поняття конкурентної розвідки
[за матеріалами 4]

На основі сутності та особливостей забезпечення комерційної таємниці, нами схематично подано її сутнісну характеристику (рис. 2).

Рис. 2. Алгоритм визначення комерційної таємниці
(авторська розробка)

Отже, для забезпечення системи економічної безпеки дуже важливо правильно виділити та віднести інформацію до комерційної таємниці, вміло її захистити, передбачити всі можливі витіки інформації, перевірити персонал, який матиме допуск до інформації та контролювати весь процес захисту комерційної таємниці в процесі роботи.

1. Живко З. Б. Конкурентна розвідка: методи збирання інформації / З. Б. Живко, А. І. Вольних // ICACIT-2015: матеріали III Міжнародної конференції з автоматичного управління та інформаційних технологій (м. Київ, 11–13 грудня 2015 р.). – С. 104–108.

2. Живко З. Б. Конкурентна розвідка в площині захисту інформаційних ресурсів / З. Б. Живко, О. І. Руда, А. І. Вольних // Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи: матеріали XV Міжнародного наукового семінару, Київ – оз. Світязь, 4–8 липня 2016 року / за наук. ред. доктор економічних наук, проф. М. М. Єрмошенка; Національна академія управління; Міжнародна академія інформатики. – К.: Національна академія управління, 2016. – 324 с.

3. Живко З. Б. Контррозвідка: суть і завдання в нестабільних ринкових умовах господарювання / З. Б. Живко // Вісник економічної науки України. Науковий журнал / Ін-т екон. пром-сті Нац. акад. наук України, Акад. екон. наук України. – Донецьк, 2014. – № 3 (27). – С. 23–26.

4. Кишеня В. Деловая разведка как необходимый инструмент обеспечения экономической безопасности бизнеса / В. Кишеня // Управление персоналом. – 2006. – № 7.

О. В. Живко, Д. А. Ковальчук,
здобувачі вищої освіти факультету № 8

З. Б. Живко,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Діяльність сучасних підприємств проходить в умовах мінливості та невизначеності як зовнішнього, так внутрішнього середовища. Економічне (зовнішнє і внутрішнє) середовище нараховує велику кількість учасників, кожен з яких має специфічну структуру і характеризуються індивідуальним характером дій на ринку. Саме ці обставини сприяють появі факторів невизначеності у внутрішньому та зовнішньому середовищі будь-якого підприємства, незалежно від форми власності. Відповідно підвищується потреба та необхідність повного та своєчасного інформаційного забезпечення системи економічної безпеки підприємства (СЕБП).

Процес невизначеності виникає як наслідок діяльності людей, як спосіб сприйняття цих дій, через методи передачі та опрацювання інформації. В залежності відрізних умов виникнення невизначеності, схематично її сутність можна подати (рис. 1):

Загалом невизначеність у моделях прийняття рішень відображається наявністю декількох можливих розв'язків кожної альтернативної ситуації. Невизначеність характеризується такими поняттями як непередбачуваність, випадковість, неоднозначність, нечіткість. У випадку притаманності зазначених характеристик управлінським рішенням вони не можуть визначати гарантований результат альтернативної ситуації [3–4].

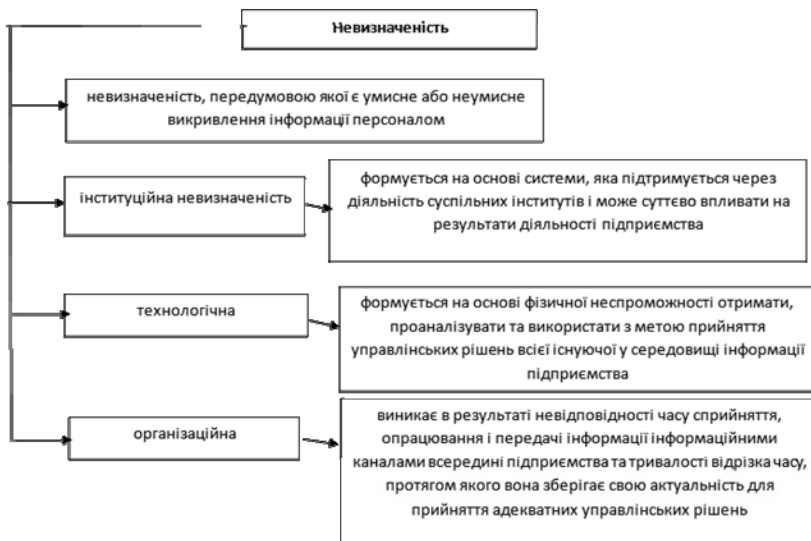

Рис 1. Сутність та види невизначеності [1, 2]

Як показує практика, невизначеність щодо діяльності підприємств проявляється в існуванні загрозливих ситуацій, виникнення яких у процесі забезпечення економічної безпеки (ЕБ) може мати значні негативні наслідки.

Ефективність процесу управління на підприємстві, як зазначають науковці [3–8] залежить, в першу чергу, від інформації та перебігу інформаційних процесів. Кожен процес управління передбачає збирання та оброблення інформації, яка є надзвичайно важливою для розроблення стратегії і тактики управління, вироблення управлінських рішень, організації їхнього виконання, регулювання та контролю [7]. Важливим є розуміння поняття інформаційного забезпечення управлінської діяльності, в зміст якого закладено комплекс даних, що отримуються, обробляються, аналізуються, зберігаються та накопичуються, а також тут повинен враховуватися процес надання корисної інформації для прийняття управлінських рішень [5–9].

Забезпечення економічної безпеки підприємств потребує ґрунтовного інформаційного супроводу з метою оцінювання стану внутрішнього і зовнішнього середовища та прийняття рішень на відповідному рівні в інтересах діяльності підприємства, а також з метою зниження рівня невизначеності.

Основна мета інформаційного забезпечення – це формування вихідних даних для подальшого прийняття управлінських рішень, що

дозволять мінімізувати чи нейтралізувати вплив ризиків, загроз та небезпек на діяльність суб'єкта господарювання [9].

Вагоме місце посідає процес контролінгу інформаційного забезпечення. Для досягнення високої результативності контролінгу функціонування системи підприємства, як зазначає Я. Ю. Білоус, необхідно дотримуватися чіткої структуризації та послідовності його етапів за такими етапами: 1) визначення об'єкта контролінгу – управлінські рішення щодо функціонування системи економічної безпеки (СЕБ); 2) розроблення основ стратегічного та оперативного контролінгу із визначенням основ довго- та короткострокових цілей у сфері забезпечення СЕБП; 3) формування та ранжування показників, які будуть базовими для контролю; 4) присвоєння, визначенням у попередньому етапі показникам, кількісних чи якісних значень, які виступатимуть плановими та еталонними для досягнення; 5) ведення моніторингу фактичних значень показників з метою їхнього порівняння із плановими; 6) формування звітів контролінгу, які повинні містити: дані про фактичні значення показників; ступінь відхилення фактичних значень від планових; у випадку, якщо аналізований показник піддається кількісному розкладанню на окремі складові, – факторний аналіз рівня відхилення; дослідження умов внутрішнього та зовнішнього середовищ (дестабілізуючих чинників), що стали передумовою відхилень; встановлення осіб, які не зупинили та не перешкодили настанню негативних відхилень значень показників [10, с. 155–158]; 7) визначення умов та термінів контролю щодо виявлених проблем; 8) розроблення рекомендацій щодо нівелювання діапазону відхилень у випадку неможливості їхнього уникнення та виправлення з подальшим внесенням змін до стратегічного та оперативного планів управління підприємства.

1. Живко З. Б. Експертне оцінювання при проведенні моніторингу системи економічної безпеки підприємства / З. Б. Живко // Вісник Приазовського державного технічного університету. Сер.: Економічні науки: зб. наук. праць. – Маріуполь: ДВНЗ «Приазовський технічний університет». – 2014. – Вип. 28. – С. 111–116.

2. Мельник А. В. Антикризисное управление организацией по слабым сигналам: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / А. В. Мельник. – М.: РГБ, 2003. – 188 с.

3. Zinaida Zhyvko, Olga Slipa (2015). Information systems in the enterprises of highly technological economic sector and their impact on the safety of business entities. // Security Dimensions International & National Studies. From Personal to Global Security. Scientific Journal. No. 14 (2/2015). CRACOW. April – June 2015. PP. 36–43. (124 p.).

4. Живко З. Б. Аналіз типових підходів до оцінювання економічної безпеки підприємства / З. Б. Живко // Управління проектами та розвиток виробництва: зб. наук. пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2014 – №1(49). – С. 124–138.

5. Боровицкая М. В. Информационное обеспечение управления деятельностью хозяйствующего субъекта / М. В. Боровицкая // Вектор науки ТГУ. – Специальный выпуск. – 2010. – № 1. – С. 33–36.

6. Горячева К. С. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства / К. С. Горячева // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 9 (27). – С. 43–49.

7. Титаренко І. В. Удосконалення процесу інформаційного забезпечення як інструменту ефективного управління підприємством / І. В. Титаренко // Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 1 (19). – С. 349–353.

8. Керницька М. І. Промислове шпигунство як загроза безпеці підприємницьких структур / М. І. Керницька: матеріали науково-практичної конференції (11 квітня 2008 р.). – Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2008. – С. 114–116.

9. Zhyvko Z. Metodologiczne podejscie do zapewnienia bezpieczenstwa dzialalnosci przedsiebiorczej // Problemy Wspolczesnej Inzynierii „Informatyka». – Monografia. – Publikacja wydana za zgoda Rektora Politechniki Lubelskiej. – Lublin: Politechnika Lubelska. – 2013. – P. 155–176 (200 p.).

10. Білоус Я. Ю. Аналіз підходів до визначення поняття «економічна безпека підприємства» / Я. Ю. Білоус // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – 2011. – № 23 (II). – С. 241–247.

І. І. Жила,

здобувач вищої освіти факультету № 8

С. В. Васильчак,

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри економіки

та економічної безпеки

(Львівський державний університет

внутрішніх справ)

ЛІЗИНГ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

У виробництві валової продукції особлива роль належить малим підприємствам, які ще декілька десятиліть тому вважалися неконкурентоспроможними по відношенні до великих підприємств. Однак вже сьогодні малий бізнес відіграє велику роль, особливо на регіональному рівні. Проте, в Україні розвиток малого підприємництва характеризується як незадовільний. Для успішної діяльності малих суб'єктів господарювання у ринковій економіці є передумови, однак, його специфіка вимагає підтримки держави та здійснення інноваційної політики розвитку малих підприємств перш за все на основі інвестицій, що б дало можливість забезпечити фінансування діяльності та формування інвестиційної безпеки.

У розвинутих європейських країнах вже давно спостерігаються тенденції інтенсивного розвитку малих суб'єктів господарювання. Саме вони є основою для процвітання цих країн. В Німеччині, наприклад, близько 70% загального обсягу продукції створюється саме цим сектором економіки [1]. Малий бізнес відіграв роль головного генератора місць праці у США, де у 1980-ті роки виникло 1,52 млн. малих фірм, а у 1990-ті роки ще більше – 1,81 млн. Статистичні дані вказують на те, що на малий інноваційний бізнес у США припадає приблизно 50% усіх промислових нововведень, у тому числі 95% радикальних винаходів [1].

В сучасних умовах реформування національної економіки виникає необхідність пошуку нових можливостей для прискореного розвитку малих суб'єктів господарювання. В економічно розвинених країнах інноваційному розвитку малого підприємництва сприяють капітальні інвестиції. Валові капітальні інвестиції – це сукупні витрати, які здійснені в звітному році за рахунок всіх джерел фінансування і спрямовані на покращення, створення, відновлення або придбання основних засобів та нематеріальних активів [2]. Як звертає в своїх працях вчений Ю. О. Гринів, розвиток інноваційних процесів в малих підприємствах може відбуватися тільки за інвестиційної підтримки як вітчизняних, так і закордонних інвесторів, регіональних інвестиційних фондів та підтримки місцевих органів влади, забезпечення формування інвестиційної безпеки [3].

Щодо інвестування коштів у інноваційну діяльність малих підприємств варто виокремити таку форму як лізинг. У світовому економічному співтоваристві поняття «лізинг» використовується досить широко. Міжнародне застосування цього терміну аж ніяк не виключає розбіжностей при його використанні в різних країнах. Вітчизняна економічна список використаних джерел лізинг трактує по-різному: як оренду, довгострокову оренду, середньострокову оренду, різновид орендних операцій, єдине господарське боргове зобов'язання, специфічна форма кредиту, майновий кредит, складна торгово-посередницька операція тощо [4, с. 37]. По суті, лізинг – це довгострокова оренда майна для підприємницької діяльності з наступним правом викупу, що має деякі податкові переваги.

У лізингових операціях не існує однозначної переваги між довгостроковим чи короткостроковим періодом дії договору. Це питання вирішується в кожному конкретному договорі окремо, саме тому, що об'єктом лізингових відносин є високотехнологічне устаткування, яке має свою специфіку та постійно оновлюється. Таке устаткування має більш високий рівень морального старіння, крім того, на ринок постійно надходить устаткування, в якому використано останні досягнення науки та техніки. Відповідно, лізингоодержувач у більшості випадків буде обмежувати максимальний термін лізингового договору для того, щоб мати можливість використовувати у своїй основній діяльності сучасне устаткування [4, с. 35].

Лізинг має ряд переваг у порівнянні з іншими варіантами фінансування. Насамперед лізинг дозволяє організації при мінімальних одноразових витратах придбати сучасне устаткування та техніку в достатній кількості. При цьому лізингові платежі відносяться на собівартість, що дозволяє заощаджувати значні суми при сплаті в бюджет податку на прибуток. Також при лізингу можливе використання механізму прискореної амортизації, що дозволяє агропідприємству максимально швидко відновити через собівартість інвестиційні витрати. Майно, що було об'єктом лізингу, можна також реалізувати за ринковою ціною, одержавши тим самим додатковий прибуток. Це все в сукупності і забезпечить інвестиційну безпеку малим підприємствам при інноваційній діяльності.

1. Жук О. Малий бізнес у світі та в Україні / О. Жук // Економіка України. – 1995. – №7. – С. 37–46.

2. Про затвердження Інструкції щодо заповнення форм державних статистичних спостережень зі структурної статистики № 1 – підприємництво (річна), № 1 – підприємництво (коротка) – річна, № 1 – підприємництво (квартальна): Наказ Держкомстату України від 27.08.2007 № 321 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 69. – Ст. 2645.

3. Гринів Ю. О. Інноваційна активність малого підприємництва регіону: теоретичні аспекти / Ю. О. Гринів // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць; за ред. І. Г. Мансурова. – К., 2015. – № 9 (172). – С. 63–66.

4. Васильчак С. В. Мотиваційний механізм залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України в контексті економічної безпеки: монографія / С. В. Васильчак; наук. ред. І. М. Грабинський. – Львів: СПОЛОМ, 2015. – 224 с.

Н. В. Зачосова,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
та економічної безпеки
(Черкаський НУ ім. Б. Хмельницького)

ВРАХУВАННЯ ЗНАЧЕНЬ ІНДЕКСУ ЕКОНОМІЧНОЇ СВОБОДИ У ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ НА МІКРО- ТА МАКРОРІВНЯХ

На стан системи економічної безпеки фінансових установ сильний вплив чинить зовнішнє середовище, у якому вони провадять свою діяльність. Для зовнішніх стейкхолдерів, що перебувають за кордоном, або є іноземними громадянами чи юридичними особами, важливо ус-

відомлювати загальні тенденції економічної ситуації в країні, до фінансових установ якої вони планують спрямувати свої фінансові ресурси. Міжнародними агентствами та організаціями формуються рейтинги країн зі різними параметрами розвитку їх економічних систем. Так, американська організація The Heritage Foundation за сприяння газети Wall Street Journal щороку складає та публікує всесвітній рейтинг країн за показником індексу економічної свободи (рис. 1).

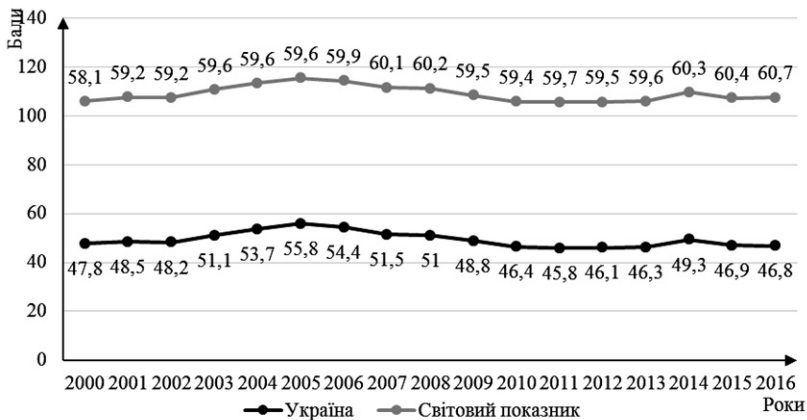

Рис. 1. Значення індексу економічної свободи, 2000–2016 роки [1]

Аналітики Heritage Foundation визначають поняття економічної свободи у своїх дослідженнях як «відсутність втручання органів влади чи створення ними перешкод процесам виробництва, розподілу та використання товарів і послуг, за винятком випадків забезпечення необхідного громадянам захисту та підтримки рівня свободи як такої» [1]. Таким чином, індекс економічної свободи може використовуватись як показник політичної безпеки, яку окремі науковці вважають однією із зовнішніх складових системи економічної безпеки суб'єктів господарювання, до категорії яких належать і фінансові установи.

Індекс економічної свободи розраховується як середнє арифметичне значення показників 10 окремих індексів (свобода від корупції, захист прав власності, фіскальна (податкова) свобода, рівень державних витрат, свобода ведення бізнесу, свобода трудових відносин, монетарна свобода, інвестиційна свобода, фінансова свобода, свобода торгівлі), значення яких вимірюються за шкалою від 0 до 100, при цьому показник 100 означає максимальний рівень свободи за обраним індексом, а 0 – мінімальний рівень. Вага кожного з 10 індексів у підсумковому показнику вважається однаковою. На думку авторів індек-

су, економічний розвиток держави перебуває у прямій залежності від динаміки значення індексу її економічної свободи.

Значення індексу свободи від корупції для вітчизняних суб'єктів господарської діяльності, у тому числі і фінансових установ, є стабільно низьким уже впродовж 16 років. Це означає, що стан системи економічної безпеки фінансових установ перебуває під впливом корупційних ризиків, які можуть мати негативні наслідки для фінансових установ у формі прийняття несприятливих для їх діяльності рішень на верхніх щаблях владних структур, надання преференцій одним видам фінансових установ на ринку перед іншими, створення бар'єрів для нормального функціонування фінансових посередників на законодавчому рівні, призвести до появи прихованої монополії тощо.

Значення індексу захисту прав власності для економіки України традиційно є низьким, однак у 2015 році спостерігалось його суттєве погіршення – одразу на 10 балів, або на 1/3. Пояснити таке падіння можна розгортанням політичної кризи та посиленням воєнних дій на Сході України, внаслідок яких власники бізнесу, що провадили діяльність на захоплених територіях, втратили свої компанії. Проте, і у мирний час значення цього показника не перевищувало 30% від можливого максимуму [1], що свідчить про низький рівень силової (фізичної), а також правової (юридичної) складових системи економічної безпеки фінансових установ.

Зауважимо, що значення індексу фіскальної (податкової) свободи для України в цілому повторює загально світову тенденцію, а у 2004–2016 роках рівень фіскальної свободи в Україні був вищим за середній показник у світовому масштабі. Значення індексу фіскальної (податкової) свободи станом на початок 2016 року [1] дозволяє віднести Україну до групи в цілому економічно вільних країн, а отже, можна вважати стан податкової безпеки фінансових установ (один із елементів підсистеми фінансово-інвестиційної безпеки) стабільним. Однак, значення індексу фіскальної (податкової) свободи на разі становить лише 78,6% від максимально можливої оцінки, тому певний перелік негативних факторів, наприклад, завищені ставки оподаткування, довготривалість та складність процедури сплати податків, їх велика кількість, все ще залишається характерним для діяльності фінансових установ, що може зашкодити ефективному управлінню системою їх економічної безпеки у перспективі.

Динаміка значення індексу рівня державних витрат в Україні була досить мінливою. Так, з 2003 року по 2006 рік оцінка цього показника була високою, і перевищувала середню оцінку за показниками інших країн світу. Однак, починаючи з 2006 року спостерігається тенденція до зниження значення цього показника. На початок 2016 року його значення є

близьким до зареєстрованого у 2012–2013 роках мінімуму (29,4 бали) – і становить 30,6 балів зі 100 можливих [1]. Отже, фінансові установи на разі не можуть розраховувати на державну підтримку, і повинні подувати власні системи економічної безпеки своїми силами та із використанням власних фінансових ресурсів. Крім того, такий низький рівень державних витрат є причиною зниження платоспроможного попиту населення, у тому числі і на фінансові продукти та послуги.

Значення індексу свободи ведення бізнесу з 2014 по 2016 роки перебуває на рівні, що трохи перевищує середню оцінку у 50 балів [1]. Спостерігається тенденція до зниження значення аналізованого індексу, яка на нашу думку, дістане своє продовження і у 2017 та 2018 роках. У світових масштабах цей показник також отримав невисоку оцінку. Таким чином, на державному рівні в Україні існують певні бар'єри для ведення господарської діяльності. Зокрема, до таких перепон можна віднести надмірну зарегульованість та бюрократизацію вітчизняного бізнесу. Так, велика кількість перевірок, звітних документів, які повинні регулярно здавати фінансові установи державним регуляторам, вимагають витрат фінансових, часових та трудових ресурсів, чим чинять негативний вплив на стан системи їх економічної безпеки.

Для України є характерним невисокий рівень свободи трудових відносин, що має негативний вплив на рівень добробуту населення, а отже, деструктивно відображається на стані системи економічної безпеки фінансових установ через зменшення кількості їх наявних та потенційних клієнтів.

Помітним є різке падіння значення індексу монетарної свободи у 2015 році [1], однак загалом його рівень порівняно зі світовим показником можна охарактеризувати як середній, а отже такий, що при продовженні тенденції до зниження може означати наявність негативних тенденцій на фінансовому ринку, здатних дестабілізувати діяльність фінансових установ.

З-поміж усіх інших дев'яти індексів економічної свободи, значення індексу свободи торгівлі в Україні є найвищим, а динаміка його зміни продовжує залишатись позитивною навіть у період політичної та економічної кризи [1]. Таким чином, для фінансових установ на разі існують широкі можливості для вільної торгівлі фінансовими продуктами та послугами; закладено умови для чесної конкурентної боротьби, що вимагає від керівництва установ уважного ставлення до питання забезпечення власної економічної безпеки з метою отримання конкурентних переваг у перспективі.

Значення індексу інвестиційної свободи є найнижчим серед усіх інших індексів, що характеризують стан економічної свободи у державі. Критичний його рівень в Україні було відмічено у 2015 році – 15 балів зі 100 можливих. На початку 2016 року значення цього показника дещо

збільшилось, і експертна оцінка склала 20 балів. Однак, у загальносвітовому масштабі Україна займає позицію країни з дуже низьким рівнем інвестиційної свободи, що суттєво обмежує можливість доступу вітчизняних суб'єктів господарської діяльності, у тому числі і фінансових установ, до міжнародних ринків капіталів; стає на заваді отримання інвестицій із-за кордону та ускладнює справедливий розподіл внутрішніх інвестиційних потоків. Недостатність джерел фінансування діяльності, а також обмеженість інструментів для інвестування тимчасово вільних фінансових ресурсів або переданих в управління активів, дестабілізує стан системи економічної безпеки фінансових установ.

Індекс фінансової свободи із-поміж інших складових індексу економічної свободи, найбільше пов'язаний зі станом та результатами діяльності саме фінансових установ. Впродовж останніх шести років його значення залишається незмінно низьким – 30 балів зі 100 можливих [1].

Отже, рівень економічної безпеки вітчизняних фінансових установ, зважаючи на міжнародні рейтинги економічної свободи, можна охарактеризувати як низький. Врахування цієї обставини повинно знайти відображення у стратегіях забезпечення економічної безпеки державного рівня та на рівні окремих суб'єктів господарювання у процесі управління ними.

1. Index of economic freedom [Electronic resource] / The Heritage Foundation. – Access mode: <http://www.heritage.org/index/>.

В. С. Іванець, Я. А. Сачко,
здобувачі вищої освіти факультету № 8

С. М. Прихідько,
здобувач вищої освіти факультету № 5

М. І. Копитко,
доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ЗОВНІШНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Під загрозами доцільно розуміти це вплив зовнішнього середовища, його суб'єктів чи внутрішніх елементів системи, що може призвести до потенційних втрат [1, с. 36].

Діяльність підприємств в Україні починаючи з 2014 р. перебуває під впливом значної кількості загроз, з якими не стикалися до того часу. До таких загроз належить нестійкість політичної та економічної ситуації зі значним рівнем девальвації національної валюти та нестабільністю ситуації на ринку банківських послуг внаслідок анексії Криму та ведення антитерористичної операції на сході України. Всі ці явища значно погіршили вітчизняний інвестиційний клімат і сприяли згортанню великої кількості бізнес-процесів та проектів.

Окремою загрозою, яка ускладнює ведення бізнесу в Україні є поширення корупції. Про це свідчить дані міжнародного дослідження Ernst & Young присвяченому ризикам шахрайства у 2017 р. (табл. 1) [2].

Таблиця 1

**Поширення хабарництва/корупції
у діловій практиці країн ***

Рейтинг 2017	Країна	% 2017	% 2015	Рейтинг L4L *	Рейтинг 2015
1	Україна	88	80	1	7
2	Кіпр	82	N/A	N/A	N/A
3	Греція	81	69	2	12
4	Словаччина	81	78	3	8
5	Хорватія	79	92	4	1
6	Кенія	79	90	5	2
7	Південна Африка	79	78	6	9
8	Угорщина	78	73	7	10
9	Індія	78	80	8	6
10	Єгипет	75	64	9	15

* відсоток респондентів, які відповіли стверджувально.

Джерело: [2].

Іншою загрозою можна відзначити підвищення мінімальної заробітної плати та відрахувань на соціальні заходи. Такі дії влади у складній економічній ситуації є вкрай негативними та не сприяють розвитку бізнесу. Внаслідок прийняття таких заходів зріс рівень безробіття, а також значна кількість фізичних осіб-підприємців та малих підприємств припинили діяльність.

Систематизація зовнішніх загроз економічній безпеці вітчизняних підприємств наведена у табл. 2.

Таблиця 2

**Систематизація зовнішніх загроз економічній безпеці
вітчизняних підприємств**

Джерела загроз	Визи загроз
Постачальники	Несвоєчасність поставок матеріальних ресурсів; розрив зв'язків; невиконання умов договору поставки; непередбачуване збільшення цін на товари та витрат на їх постачання; поставки неякісної продукції, яка не відповідає стандартам і нормам.
Споживачі	Зміна смаків, зниження платоспроможного попиту; об'єднання в групи з метою впливу на рівень цін; недосконалість законодавства щодо захисту прав споживача; поширення неправдивої інформації про підприємство, персонал, продукцію.
Конкуренти	Агресивна політика збільшення ринкової частки (у т. ч. за рахунок розвитку мережі збуту); недобросовісна конкурентна політика; демпінг цін; співпраця конкурентів з органами влади, спрямована на ускладнення доступу до споживчого ринку й господарських ресурсів для інших підприємств; переманювання персоналу; упровадження технічних інновацій; монополізація зв'язків із постачальниками; промислово-економічне шпигунство; зараження комп'ютерних систем підприємства різними вірусами; несанкціонований доступ конкурентів до конфіденційної інформації.
Органи державного управління	Зміна чинного законодавства; несприятлива зміна політичної ситуації; корупційні дії; лояльність до окремих підприємств; непрозорість дозвільної системи; збільшення податкового тиску; підвищення мінімальної заробітної плати та відрахувань на соціальні заходи; уведення жорстких екологічних норм; погіршення умов амортизаційної політики; збільшення кількості перевірок тощо.
Кримінальні структури	Рейдерські атаки; залякування, шантаж і фізичний вплив на керівників та членів їхніх сімей; розкрадання матеріальних засобів; шахрайство; пошкодження будівель, приміщень.
Навколишнє середовище	Надзвичайні ситуації природного й технічного характеру.

Джерело: авторська розробка на основі [3]

Таким чином, діяльність вітчизняних підприємств піддається значній кількості загроз зовнішнього середовища, що негативно позначається на рівні їхньої економічної безпеки. Тому суб'єктам господарювання необхідно здійснювати постійне відстеження загроз, розро-

бити індивідуальну систему діагностики рівня впливу та комплекс заходів із протидії чи мінімізації негативного впливу.

1. Копитко М. І. Економічна безпека підприємств з виробництва транспортних засобів: монографія / М. І. Копитко. – Львів: Ліга-Прес, 2015 – 556 с.

2. Human instinct Machine logic Which do you trust most in the fight against fraud and corruption? Europe, Middle East, India and Africa Fraud Survey 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY_-_EMEIA_Fraud_Survey_2017/ey-emeia-fraud-survey-2017.pdf.

3. Іванків О. Діагностика загрози економічній безпеці підприємства й напрями їх нівелювання в умовах євроінтеграційних процесів / О. Іванків // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2016. – № 1. – С. 40–45.

Ю. М. Іванів,

здобувач вищої освіти факультету № 8

Я. С. Піцур,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

На даний момент економіка нашої країни переживає дуже складний період. Світова економічна криза, вади законодавства, економічні реформи уряду, застарілі техніка і технологія, некомпетентність персоналу – все це залишає свій відбиток на діяльності підприємства в цілому, та на його розвитку зокрема. Тому успішне функціонування і економічний розвиток українських підприємств багато в чому залежить від вдосконалення їх діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки. Важливим аспектом для ефективного управління є розуміння економічної безпеки підприємства як складного комплексного явища. Тому проблема пошуку і впровадження в практику нових форм і методів управління, розробка стратегії економічної безпеки підприємств дозволили б підготувати і реалізувати відповідні програми дій по нейтралізації зовнішніх і ліквідації внутрішніх, постійно виникаючих загроз.

У кризові періоди розвитку найбільшу небезпеку для підприємства представляє руйнування його потенціалу (виробничого, тех-

нологічного, науково-технічного та кадрового), як головного чинника життєдіяльності підприємства, його можливостей. При цьому умови господарювання такі, що не забезпечується здатність потенціалу до відтворення. Ресурси для цього підприємство може здобувати тільки виходячи з результатів своєї діяльності (точніше – амортизаційних відрахувань і прибутку), а також за рахунок позикових коштів [1]. Обидва ці джерела інвестицій у кризовій ситуації у підприємства, як правило, виявляються перекриті. Суттєву загрозу економічній безпеці фірм становить небезпека захоплення зарубіжними інвесторами контрольних пакетів акцій провідних українських підприємств. У відповідній ситуації вони здатні заблокувати виробництво конкурентоспроможної продукції і не допустити її не тільки на світовий ринок, а й на внутрішній ринок України [2]. Економічній безпеці фірм істотно загрожує також криміналізація всіх сфер життя суспільства, корумпованість чиновників, агресивність мафіозних структур, загрози особистої безпеки керівництва. Ступінь цих загроз залежить від комерційної діяльності, масштабів організацій, що функціонують на ринку.

До ресурсів забезпечення надійного існування і прогресивного розвитку підприємства відносяться: персонал підприємства, матеріальні та інтелектуальні (інформаційні) ресурси. У цілому економічна безпека підприємства передбачає:

- високу фінансову ефективність, незалежність і стійкість роботи підприємства;
- розвиненість і конкурентоспроможність технологічної бази підприємства;
- високий рівень організації управління підприємством;
- жорсткий кадровий відбір;
- забезпечення відповідності екологічним стандартам;
- ефективний механізм правового регулювання всіх напрямків діяльності підприємства;
- забезпечення інформаційної безпеки роботи підприємства;
- гарантії безпеки працівників підприємства, а також збереження їх майна та професійних інтересів [3].

Таким чином, економічна безпека підприємства та її управління повинне ґрунтуватися на цілях успішного функціонування та розвитку підприємства за всіма сферами його діяльності та впливу, а не принципі максимізації прибутку. Поряд з такими складовими економічної безпеки підприємства як фінансова (ЕБП), техніко-технологічна, інтелектуальна і кадрова, політико-правова, екологічна слід розглядати інноваційну складову ЕБП. Основний зміст іннова-

ційної складової складається в тому, що вона має змогу впливати на інші складові та підвищувати рівень їх економічної безпеки через впровадження інновацій у виробництво та сферу управління [4]. Управління ЕБП та сама ЕБП повинні розглядатися керівниками як динамічний процес, а не статичне явище, у зв'язку з цим діяльність служби економічної безпеки, її структура та методи роботи визначаються особливостями самого підприємства та зовнішнього середовища, з яким воно взаємодіє.

1. Козаченко А. В. Економічна безпека підприємства. Сутність і механізм забезпечення: монографія / А. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, А. Н. Леценко. – К.: Лібра, 2013. – 280 с.

2. Пономаренко В. С. Концептуальні основи економічної безпеки: монографія / В. С. Пономаренко, С. В. Кавун. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. – 256 с.

3. Новікова О. Ф. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення / О. Ф. Новікова, Р. В. Потоколенко; Інститут економіки промисловості НАН України. – Донецьк, 2011. – 407 с.

4. Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку / Н. Лоханова // Економіст. – 2014. – № 2. – С 52–56.

Н. Г. Калакун, О. Й. Ящук,
здобувачі вищої освіти факультету № 8

І. М. Горбан,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ВПЛИВ ЗБІЛЬШЕННЯ РІВНЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

У системі економічної безпеки визначальну роль відіграють національні економічні інтереси, інтереси суспільства, громадян та їх пріоритети. Одним із найважливіших інтересів держави є праця та її оплата відповідно до займаних посад та виконуваних обов'язків. Актуальним питанням сьогодення є забезпечення належного рівня життя населення. Гідна оплата праці є потужним мотиватором працівників, фактором зростання валового внутрішнього продукту країни і конку-

рентоспроможності національної економіки. Заробітна плата в Україні є однією з найнижчих у світі. Виникає потреба комплексного дослідження проблеми оплати праці в Україні з метою підготовки заходів щодо їх усунення та розроблення нової політики у цій сфері. Реформування системи оплати праці є основою майбутніх економічних перетворень в країні.

Відповідно до Закону України «Про державний бюджет України на 2017 рік» від 22 грудня 2016 року №1801 – VIII, встановлено прожитковий мінімум для працездатних осіб в розрахунку на місць у розмірі: з 1 січня 2017 року – 1600 грн., з 1 травня – 1684 грн., з 1 грудня – 1762 грн.; розмір мінімальної заробітної плати у місячному розмірі – 3200 грн. [1].

Але чому саме 3200 грн.? Є кілька варіантів. З одного боку, ймовірно йдеться про звичайне подвоєння мінімальної заробітної плати – з 1600 грн. до 3200 грн. З іншого боку – за розрахунками Міністерства соціальної політики, реальний показник прожиткового мінімуму у 2017 році становить 3200 грн. Проте, необхідно розібратися чи справді таке різке збільшення показника рівня мінімальної заробітної позитивно впливає на економіку держави, чи є й інша «сторона медалі»?

На початку 2000-х років були спроби визначити орієнтований розмір мінімальної заробітної плати на основі тристоронніх угод (уряд, роботодавці та профспілки). Проте, зрештою мінімальна заробітна плата стала заручницею фіскальних можливостей уряду [2]. Враховуючи попередній досвід, слід зауважити, що збільшення рівня мінімальної заробітної плати, як в соціальних так і в економічних аспектах безпеки держави, може мати як позитивні так і негативні наслідки.

По-перше, підвищення мінімальної заробітної плати виведе з «тіні» частину зарплат, оскільки компанії, що виплачують заробітну плату в «конвертах», змушені будуть піднімати офіційну зарплату своїм працівникам. Попри це, можна очікувати зворотнього результату – збільшення тінізації економіки, оскільки ті підприємства, які могли платити колишню мінімальну зарплату, тепер не зможуть платити підвищену мінімальну зарплату і, як наслідок, підуть у тінь.

По – друге, із введенням нового рівня мінімальної заробітної плати, з'явилися постійні безробітні, оскільки рівень кваліфікації або стан здоров'я не дозволяв їм заробляти на рівні мінімуму. Виникла конкуренція виробників за кваліфікованих та відповідальних працівників, які отримують вищі зарплати та за рівнем свого життя належать до середнього класу. З іншого боку, менш кваліфіковані робітники розділились – одні отримують більшу зарплату, інші – втрачають шанс навіть на можливість її отримання. Хто ж працює на мінімальну зарп-

плату? Оскільки вона часто нижча, ніж мінімальна потреба людини в грошах для нормального харчування і побуту. Зазвичай, до 40% це молодь до 21 року, і для них це можливість підробити, і головне – набути досвід та стаж для майбутнього працевлаштування [4].

По-третє, збільшення податкового навантаження на роботодавців. Безумовно, реальні показники сплати податків не зростуть пропорційно збільшенню мінімальної зарплати – вдвічі, оскільки ряд підприємств намагатимуться оптимізувати свої витрати переведенням працівників офіційно на $\frac{1}{2}$ ставки зарплати, але зважаючи на сформовану практику відносин бізнесу з податковими органами, вони будуть намагатися перевести вже наявних співробітників на неофіційне працевлаштування [2].

По-четверте, підвищення мінімальної заробітної плати вплине на виплату субсидій. Якщо розглядати з точки зору макроекономічних показників, підвищення мінімальної зарплати призведе до чергового збільшення цін і на комунальні тарифи. Проте, при розрахунку субсидій враховується рівень доходу громадян за попередній рік, тобто, проте, що рівень доходу підвищився, ми відчуємо лише в 2018 році [4].

По-п'яте, ще однією вагомою проблемою може стати підвищення цін на товари та послуги. Необхідно розуміти, що при підвищенні загальних витрат на оплату праці на 3%–15%, ціни не піднімуться рівномірно на такий же відсоток, тому що зарплата персоналу – не єдина складова собівартості продукції, питома вага якої відрізняється в кожному окремому товарі чи послугі. Підстав для зростання цін занадто багато, тому говорити, що ціни зростуть тільки через підняття мінімальної заробітної плати до 3200 грн. однозначно не можна [2].

По-шосте, зростання мінімальної зарплати значно вплине на середній та малий бізнес. Фізичні особи-підприємці, які знаходяться на єдиному податку: для них мінімальні податкові платежі зростуть вдвічі, оскільки єдиний податок для 1-ої та 2-ої груп спрощеної системи оподаткування вираховується відповідно до мінімальної заробітної плати – 10% для 1-ої групи та 20% – для 2-ої групи. Тому, платникам єдиного податку у 2017 році доведеться віддати державі 3840 грн. та 7680 грн. за рік тільки єдиного податку (проти цифр 2016 року – 1653,6 та 3307,2) відповідно. Крім цього, існують обов'язкові платежі єдиного соціального внеску спрощеної системи оподаткування ФОП «за себе», вони також прив'язані до мінімальної заробітної плати – 22% від показника мінімальної зарплати щомісяця. У 2017 році ці платежі становитимуть 8448 грн. проти 3797,64 грн. у 2016 році. Таким чином, мінімальні обов'язкові платежі фізичних осіб підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування на першій – третій групі єдиного подат-

ку, зростуть вдвічі. З юридичними особами все складніше. Необхідно відразу поділити підприємства на ті, які вже мають офіційну зарплату 3200 грн. і вище. Для таких підприємств абсолютно ніяких змін у податковому навантаженні не відбудеться [3].

Таким чином, проаналізувавши найактуальніші проблеми, які постають перед державою та суспільством, можна зробити висновки, що як і влада так і роботодавці будуть вдаватися до різних способів уникнення негативних наслідків збільшення заробітної плати. Проте, прогнозуються і позитивні зміни в економіці, позаяк можливість впливу в деяких сферах економіки при певних маніпуляціях влади і роботодавців може звестись до мінімуму:

- вплив на бюджет, ймовірно, виявиться нейтральним, оскільки більші видатки на зарплати бюджетним працівникам можна буде профінансувати завдяки вищим надходженням від ПДФО та ПДВ, а також певному скороченню видатків на надання субсидій на 2017–2018 рр.

- вплив на інфляцію буде помірним, оскільки ринки України переважно працюють за принципами олігополії та монополії, тож частину збільшення видатків на оплату праці роботодавці вкладуть у підвищення своїх цін;

- разом з тим, уряду варто відв'язати більшість показників, пов'язаних з мінімальною зарплатою. Зокрема, йдеться про більшість штрафів та санкцій, а також рівень зарплат суддів, прокурорів, депутатів;

- можливе збільшення безробіття необхідно врахувати при плануванні бюджету Державної служби зайнятості. Тут йде мова про підвищення фінансування виплат по безробіттю;

- негативний вплив буде більшим для малого бізнесу, тому уряду необхідно впроваджувати ефективні заходи сприяння розвитку малого та середнього бізнесу.

Аналіз наслідків підвищення мінімальної заробітної плати, свідчить про неоднозначний позитивний вплив на економіку країни. Таке різке зростання мінімальної зарплати значно вдарить по малому та середньому бізнесі, внаслідок чого можна очікувати скорочення великої кількості підприємств малого бізнесу, або через неможливість платити підвищену мінімальну зарплату – підуть у тінь. Позитивним наслідком підвищення мінімальної зарплати до 3200 грн. можна вважати те, що такий крок допоможе вивести домогосподарства з глибокої бідності. Крім цього, зменшиться сума субсидій, що дозволить зекономити суттєві кошти. Таке суттєве підвищення мінімальної заробітної плати призводить до збільшення безробіття некваліфікованої робочої сили. Крім того, одним з недоліків підвищення мінімалки є невраховані регіональні відмінності, оскільки рівень за-

робітної плати в різних регіонах країни є неоднаковим, і це суттєво вплине на малий бізнес.

1. Про державний бюджет України на 2017 рік: Закон України від 21 грудня 2016 року №1801-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

2. Бетлій О. А. Підвищення мінімальної заробітної плати: ціна для економіки / О. А. Бетлій // Науковий вісник «Економічна правда». – 2016. – № 11. – С. 67–68.

3. Жук В. М. Зростання «мінімалки»: як нові зарплати позначатися на бізнесі / В. М. Жук // Стаття для сайту новин «Forbes Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1424095-zrostannya-minimalki-yak-novi-zarplati-poznachatsya-na-biznesi>

4. Рапопорт В. М. Підвищення «мінімалки» зробить бідних ще біднішими та вдарить по малому бізнесу / В. М. Рапопорт // Стаття для сайту новин «Тексти.org.ua» – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/72001/Pidvyshhenna_minimalky_zrobyt_bidnyh_shhe_bidnishymy

М. С. Карачевська,
здобувач вищої освіти факультету № 8

І. М. Горбань,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

РИНОК ПРАЦІ ТА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПОНЕНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвитку економіки особливої актуальності набувають проблеми ефективної зайнятості населення України, створення ринку робочої сили і запобігання масового безробіття. Ринок праці посідає центральне місце серед інших ринків. Він перебуває під впливом багатьох факторів, більшість яких залежить від товарного ринку. Кон'юнктура ринку формується під впливом стану економіки, способу господарювання і структурних змін, технічного і організаційного рівня підприємств, кількісно-якісної збалансованості засобів виробництва і робочої сили.

В Україні наведені тенденції поглиблюються ще й негативними наслідками дії низки внутрішніх чинників, зокрема: неефективністю та недосконалістю державної політики стосовно регулювання доходів населення; зниженням купівельної спроможності; істотною тінізацією

економіки і високим рівнем корупції; посиленням проблем майнової нерівності в країні; зниженням обсягів експорту; недостатнім розвитком внутрішнього ринку та підвищенням імпортозалежності, особливо в енергетичній сфері; деградацією більшості суспільних інститутів в Україні; анексією АР Крим та воєнними діями у Східних областях.

В умовах поєднання сучасних тенденцій трансформації глобального та національного характеру проблема соціального захисту населення потребує ґрунтовного дослідження й оперативного використання комплексу адекватних принципів, методів, чинників та інструментів забезпечення соціальної стабільності. Сучасні посттрансформаційні та інтеграційні процеси в Україні вимагають економічного підґрунтя для забезпечення належного рівня якості життя, високих показників зайнятості, захищеності соціально вразливих верств населення.

На сьогоднішній день стан ринку праці характеризується наявністю низки проблем, які заважають нормальному соціально-економічному розвитку як всієї країни, так і її окремих регіонів. Актуальними залишаються проблеми економічної активності населення, кількісно-якісного дисбалансу між пропозицією та попитом на робочу силу, низького кваліфікаційного рівня незайнятого та працюючого населення, а також проблеми зайнятості молоді (недостатній рівень підтримки тих, хто вперше виходить на ринок праці) та інвалідів (порівняно низький рівень освіти інвалідів і їх професійної підготовки; недостатня кількість робочих місць, на яких може бути задіяна праця інвалідів), нелегальні зовнішні трудові міграції, неформалізовані внутрішні трудові міграції та тіньовий ринок праці.

Ринок праці – найбільш складний і динамічний елемент ринкової економіки, в якому не лише переплітаються інтереси працівників і роботодавців, але й віддзеркалюються всі соціально-економічні, політичні, демографічні та інші процеси в суспільстві, особливо питання розвитку основних фондів, які впливають на розвиток робочих місць. Процеси, що відбуваються на ринку праці і у сфері зайнятості, тісно пов'язані з процесами у підприємницькій, кредитно-грошовій і зовнішньоекономічній сферах, в оподаткуванні та інвестиційній діяльності, освіті та організації професійного навчання. Від того, наскільки успішно функціонує економіка, у якій фазі економічного циклу вона перебуває, як сполучаються ринкові засади функціонування і державне регулювання, чим характеризується поведінка головних суб'єктів ринку, залежить попит на робочу силу та її пропозиція, обсяг зайнятості й рівень безробіття [3].

Сучасна політика ринку праці спрямовується на забезпечення повної продуктивної зайнятості всього економічно активного населення. Досягається ця мета активними та пасивними методами, які поєднують державні зусилля щодо зниження масштабів, рівня та тривалос-

ті безробіття і забезпечення надійного захисту безробітних та їх утриманців від зuboжіння.

Основною рисою сучасних тенденцій розвитку ринку праці є формування єдиного механізму задоволення пропозиції робочої сили поза залежністю від конкретного місця проживання тієї чи іншої людини (групи людей) в контексті загального процесу глобалізації ринку праці і формування єдиного загальносвітового ринку.

Безумовною проблемою ринку праці є низький середній рівень заробітків і відповідно низька питома вага витрат на робочу силу у собівартості виробництва та оплати праці найманих працівників у ВВП, надмірна міжгалузева і низька міжпосадова диференціація заробітної плати, передусім у бюджетній сфері [2].

В основу процесу формування та реалізації соціальної політики доцільно покласти механізми забезпечення рівності доступу до бюджетних благ і стимулів та систему інструментів протидії корупції, підвищення ефективності регуляторної політики із гарантуванням свободи підприємництва та конкурентності ринків. Практична реалізація прав регіонів на саморозвиток розширить можливості власного потенціалу та дасть змогу здійснити розбудову локальної інфраструктури життєдіяльності.

Одним із ключових моментів розроблення соціальної політики повинен стати дієвий механізм залучення фінансових ресурсів на соціальні цілі. Консолідація коштів має відбуватися шляхом оптимізації та підвищення фіскальної ефективності податкових пільг суб'єктам господарювання з метою виведення їх діяльності із тіні та заохочення до ведення легальної діяльності й сплати податків з доходів. З цією метою доцільно докорінно переформувати міжбюджетні відносини на засадах підвищення фінансової автономії місцевих бюджетів та раціоналізувати й упорядкувати систему соціальних видатків на основі реформування соціальної сфери й посилення цільового характеру системи пільг, субсидій і соціальних виплат [1].

Пріоритетними напрямками реформування українського ринку праці є вдосконалення системи оплати праці, розширення можливостей отримання населенням офіційних основних і додаткових доходів, соціальна підтримка окремих груп, підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили, сприяння ефективним і доцільним переміщенням працездатного населення, запобігання зростанню безробіття через створення робочих місць за рахунок різних джерел фінансування, впровадження механізмів звільнення і перерозподілу зайнятих, реструктуризації економіки і піднесення виробництва.

1. Вінчук М. В. Соціальна компонента економічної безпеки України: монографія / М. В. Вінчук. – Л.: Ліга-Прес, 2016. – 168 с.

2. Старостенко Г. Г. Національна економіка: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / Г. Г. Старостенко, С. В. Онишко, Т. В. Поснова. – К.: Ліра-К, 2012. – 432 с.

3. Фатєєнко Н. В. Соціально-економічні наслідки безробіття / Н. В. Фатєєнко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007 – №7. – С. 114–117.

Ю. І. Кіржецький,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних дисциплін
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

М. С. Кіржецька,

кандидат економічних наук,
доцент, асистент кафедри
економіки підприємства та інвестицій
(*Національний університет
«Львівська політехніка»*)

ЗАСТОСУВАННЯ ЦІННІСНОГО ПІДХОДУ ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

Забезпечення ефективного контролю щодо корупційних дій лише за рахунок вдосконалення законодавчої бази – неможливо, оскільки складні і багатолікі вияви корупції в Україні є сигналом певних соціальних та ціннісних диспропорцій у суспільстві. Корупція є деструктивним чинником не лише для розвитку економічних процесів держави, а й суспільної свідомості й моралі, який важко економічно оцінити, проте його наслідки мають для суспільства довготривалу дію. Корупція у правоохоронних органах несе у собі більш значну загрозу, оскільки правоохоронні органи відіграють найважливішу роль у боротьбі з корупцією: поліція розслідує передбачувані порушення, органи прокуратури забезпечують подальше переслідування злочинів.

Аналіз міжнародних правових інструментів протидії корупції дає змогу виділити два основних підходи до її подолання:

1) створення спеціалізованих установ по боротьбі з корупцією: органів слідства і прокуратури, що призводить до суворого виконання антикорупційних законів;

2) розбудова інституцій, що формують превентивні функції протидії корупції.

Антикорупційна освіта на думку експертів є однією із визначальних інституцій протидії корупції. Так, антикорупційною освітою, на нашу думку, є система засвоєння «соціальних знань»: понять, правил, оцінок, норм, переконань, поглядів та цінностей, що викликає інтерес, та бажання і, як наслідок, формує стійке прагнення дотримуватися антикорупційних норм і правил. Тобто основна мета антикорупційної освіти – це формування антикорупційної компетентності та доповнення системи ціннісних орієнтацій, які створюють у суспільства несприйняття корупції. Зважаючи на те, що корупція виникає у суспільствах із низькою зрілістю процесів соціального розвитку, доцільно антикорупційну освіту інтегрувати в освітній процес у горизонтальних та вертикальних напрямках.

Так, вертикальна інтеграція передбачає введення елементів антикорупційної освіти, зокрема й у правоохоронних органах в основу ціннісних і мотиваційних компонентів індивіда із забезпеченням наступності і цілісності її змісту. Горизонтальна – має різні форми включення та характеризуються більшою індивідуальністю, прагматичністю та дієвістю.

Загалом антикорупційна освіта є інструментом «м'якої сили», який здатний поступово формувати і відтворювати у реципієнта несвідоме прагнення до несприйняття корупції. Ресурсами потенційної м'якої сили в тій її частині, яка відноситься до антикорупційної освіти є подолання корупційної свідомості через формування ціннісно-сміслової сфери особистості працівників правоохоронних органів.

Принадами надмірного поширення корупції в Україні є [1–3]:

- 1) високий рівень сприйняття корупції;
- 2) відстороненість громадян від прийняття владних рішень та недовіра до органів публічної влади;
- 3) непрозорість витрачання бюджетних коштів, призначених для розв'язання соціальних проблем;
- 4) деформована правосвідомість та низька правова культура суспільства.

Принади поширення корупції в Україні дають змогу виокремити напрями, за якими доцільно провадити антикорупційну освіту для правоохоронців:

1. Освоєння навичок, необхідних для боротьби з корупцією: формування освітніх програм, спрямованих на розуміння природи корупції; усвідомлення соціальних втрат від її проявів, та вміння шукати шляхи подолання її проявів.

2. Створення антикорупційного стандарту поведінки правоохоронців, реалізовується за допомогою формування етичних бар'єрів щодо можливого вчинення корупційних дій. Так, для цього у Польщі

прийняті «Етичні кодекси» з детальним описом принципів поведінки державних службовців. Вони відіграють важливу роль у боротьбі з проявами корупції у структурах публічної влади. Їх норми спрямовані на запобігання корупційних ситуацій та вони належать до програми різноманітних навчань та курсів підвищення кваліфікації та є обов'язковими до вивчення та виконання державними службовцями.

3. Проведення антикорупційної пропаганди і поширення ідей законності і поваги до закону, як важливого напрямку реалізації Національного плану протидії корупції.

4. Наукові та культурні взаємодії між системами середньої та вищої освіти України та розвинених країн, завданнями яких є конструювання теоретичної та технологічної бази образів і смислів, що відповідає антикорупційним інтересам.

Як підсумок, зазначимо що на нашу думку найбільш ефективним способом протидії корупції зокрема й у правоохоронних органах є застосування ціннісного підходу: впровадження принципів антикорупційної освіти, яка здатна модернізувати цивілізаційну свідомість українців та дасть змогу підвищити ефективність управління процесами протидії корупції.

1. Стан корупції в Україні. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007, 2009, 2011 та 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ftp://91.142.175.4/nazk_files/doslidzhennya/34.pdf

2. Лавренюк Ю. Ф. Пріоритетні напрями антикорупційної політики України / Ю. Ф. Лавренюк // Державне управління. – 2014. – № 1 (1). – С. 35–37.

3. Візуалізація даних індексу 2014. Офіц. веб-сайт Transparency international Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/corruption-perceptions-index-2014/scheme.html>

4. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1699-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 2473.

І. С. Козій,
старший викладач кафедри фінансів та обліку
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ЯК КРИТЕРІАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із основних показників економічної безпеки на підприємстві є рентабельність. У фінансовій літературі дається декілька понять рентабельності. Рентабельність – це відносний показник, який

відображає відношення отриманого прибутку чи валового доходу до здійснюваних витрат або ресурсів, що комплексно відображає використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів.

На думку інших авторів, рентабельність – показник, що є відношенням прибутку до суми витрат на виробництво, грошовим вкладенням в організацію комерційних операцій або сумі майна фірми використовуюваного для організації своєї діяльності. Так або інакше, рентабельністю є співвідношення доходу і капіталу, вкладеного в створення цього доходу. Зв'язавши прибуток з вкладеним капіталом, рентабельність дозволяє порівняти рівень прибутковості підприємства з альтернативним використанням капіталу або прибутковістю, отриманою підприємством за схожих умов ризику.

Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності, окупність витрат. Ці показники більш повно, ніж прибуток, характеризують остаточні результати господарювання.

Рентабельність – це індикатор, який характеризує ефективність фінансово-економічного механізму та прибутковість діяльності підприємства в умовах жорсткої ринкової конкуренції, а також світової економічної кризи. Вона відображає адекватність системи управління та доцільність управлінських заходів у процесі функціонування виробничо-торговельного підприємства.

У сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі [3, 4] застосовується безліч показників рентабельності, які з різних позицій характеризують прибутковість діяльності підприємств.

Рентабельність підприємства – це сума прибутку, що припадає на одиницю виручки, собівартості, активів тощо. Чим вищою є рентабельність, тим ефективніше функціонує підприємство, оскільки саме прибуток уособлює фінансову мету його діяльності.

З метою більш якісного аналізу прибутковості проаналізуємо рентабельність Лісових господарств Волинської області. Вихідні дані та методика розрахунку показників рентабельності наведена в табл. 1, 2.

Таблиця 1

**Вихідні дані для аналізу показників рентабельності
Лісових господарств Волинської області**

Показники	Городо- цьке ЛГ	Любом- ське ЛГ	Малеви- цьке ЛГ	Поліське ЛГ	Прибу- зьке ЛГ
1. Валюта балансу	22641	14995	47363	11393	5749
2. Власний капітал	17547	7155	38382	5926	3352
3. Необоротні активи	10160	10267	30286	9593	3641
4. Робочий капітал = (Оборотні активи –	10985= 12481-	-3112= 4728-	10725= 17077-	-3672= 1800-	-289 = 2108-

Поточні зобов'язання)	1496	7840	6352	5472	2397
5. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	43582	50352	106054	35815	18861
6. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	29999	37459	79386	25435	15058
7. Валовий прибуток	13583	12892	26668	10380	3803
8. Чистий прибуток	4281	1529	10340	1048	225

Таблиця 2

**Аналіз показників рентабельності
Лісових господарств Волинської області**

Показники	Городо- цьке ЛГ	Любом- ське ЛГ	Малеви- цьке ЛГ	Поліське ЛГ	Прибу- зьке ЛГ
1. Рентабельність усіх активів за чистим при- бутком (пок. 8 / пок.1) * 100	18,91	10,20	21,83	9,20	3,91
2. Рентабельність влас- ного капіталу (за чис- тим прибутком) (пок. 8 / пок.2) * 100	24,40	21,37	26,94	17,68	6,71
3. Рентабельність не- оборотних активів (пок. 8 / пок.3) * 100	42,14	14,89	34,14	10,92	6,18
4. Рентабельність робо- чого капіталу капіталу (за чистим прибутком) (пок. 8 / пок.4) * 100	38,97	-49,13	96,41	-28,54	-77,85
5. Рентабельність реалізації (продаж) (пок. 7 / пок.6) * 100	34,42	33,59	40,81	25,26	34,42
6. Рентабельність чистого доходу (пок. 8 / пок.5) * 100	9,82	3,04	9,75	2,93	1,19

Таким чином, аналіз рентабельності полягає в дослідженні рівнів і динаміки фінансових коефіцієнтів рентабельності, що є відносними показниками фінансових результатів діяльності підприємства.

Що стосується коефіцієнтів рентабельності активів і капіталу підприємства, то їх зростання свідчить про те, що активізація фінансо-во-господарської діяльності підприємства відбувалась не тільки під

впливом екстенсивних чинників, до яких належить нарощення економічного потенціалу підприємства шляхом збільшення його активів і капіталу. Важливу роль у досліджуваному періоді відігравали інтенсивні чинники, які забезпечили підвищення ефективності використання ресурсів підприємства.

Аналізуючи п'ять Лісових господарств Волинської області, спостерігаємо, що найбільш рентабельнішим виявилось Малевицьке ЛГ. Чистий прибуток якого склав найбільшу суму 10340 тис. грн. Величина власних коштів в обороті склала 10725 тис. грн. і відповідно рентабельність робочого капіталу склала 96,41%. Найменш рентабельним господарством виявилось Прибузьке ЛГ, у якого величина балансу найменша (5749 тис. грн.) і величина чистого прибутку найнижча (225 тис. грн.), величина власних коштів в обороті була від'ємною 289 тис. грн., тобто власних коштів не вистачає на формування необоротних активів і відповідно джерелом формування оборотних активів є залучений капітал. Слід відмітити і те, що у досліджуваних господарствах собівартості складає дуже великі суми.

На основі проведеного аналізу рентабельності підприємств слід підкреслити, що показники рентабельності мають надзвичайно велике значення для оцінки фінансового стану господарюючих суб'єктів.

Для того, щоб підвищити рівень економічної безпеки Лісових господарств ми пропонуємо збільшити рентабельність доходу підприємства шляхом скорочення собівартості.

Проблеми власної економічної безпеки виникають перед кожним підприємством не тільки в кризові періоди, але і під час роботи в стабільному економічному середовищі. Результатом забезпечення економічної безпеки підприємства є стабільність (надійність) його функціонування, ефективність фінансово-економічної діяльності (прибутковість), особиста безпека персоналу.

1. Геєць В. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / Валерій Михайлович Геєць; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 864 с.

2. Іртіщева І. О. Інноваційне оновлення фінансово-економічного механізму реалізації децентралізованої моделі сталого розвитку територіальних громад / І. О. Іртіщева, М. І. Стегней // Економіст. – 2015. – № 6. – С. 8–12.

3. Костецький Я. І. Рентабельність як показник ефективності сільськогосподарського виробництва аналіз / Я. І. Костецький // Всеукраїнський науково-виробничий журнал: Інноваційна економіка. – 2012. – № 2 [28]. – С. 98–100.

4. Москаленко В. П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства / В. П. Москаленко, О. Л. Плас-тун // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 6. – С. 181–191.

Ю. А. Комісарчук,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу

В. В. Зубач,
курсант 3 курсу факультету № 2
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ДЕРЖАВУ

Однією із найактуальніших соціальних проблем сьогодення є протидія корупції, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно важливою і складною справою. Вона негативно впливає на внутрішню і зовнішню політику держави та її сприйняття у цивілізованому світі.

На даний час корупція, яка є одним із внутрішніх чинників, проникла у всі рівні влади і негативно впливає на розвиток незалежної України. Потенційно, в нашій державі, найбільш корумпованою вважають виконавчу владу, оскільки її представники мають великі «хабаромістки» розпорядчі функції (розпоряджаються коштами, нерухомістю, матеріальними цінностями тощо). Даний факт підтверджує і судова практика застосування антикорупційного законодавства: переважна більшість осіб, притягнутих до відповідальності за хабарництво, посадові зловживання, порушення Закону України «Про боротьбу з корупцією» – це представники виконавчої влади. Здебільшого це пов'язано з порушенням фундаментальних принципів організації і проведення виборів: підкуп кандидатів, представників влади і членів виборчих комісій; нелегальне фінансування виборчих компаній; посадові зловживання під час агітації; фальсифікація результатів виборів, створення перешкод для реалізації виборчих прав громадян та ін. В результаті потерпають країна та суспільство: підірвана довіра громадян до влади; знижується міжнародний авторитет нашої держави; зменшуються іноземні інвестиції в економіку України тощо. Так, за даними експертного опитування, проведеного Центром Разумкова, близько 80% закордонних експертів в якості негативного фактору вказали на корумпованість влади. Оцінюючи ситуацію, близько 80% опитаних експертів вважають, що розвитку іноземного бізнесу в Україні, в першу чергу, заважає корумпованість чиновників [1]. На нашу думку, ці питання багато в чому залежать від керівного складу нашої держави. Кожен керівник має бути зацікавленим у злагодженій роботі підпорядкованого йому колективу, стимулювати співробітників до підвищення продуктивності праці. Найвищою ефекти-

ності роботи персоналу можна досягти, створивши колектив однодумців. Така форма співпраці суттєво знижує можливість вчинення корупційних діянь, за умови, що ці однодумці не є корупціонерами, інакше отримаємо діаметрально протилежний результат. Крім того, здійснення систематичного цілеспрямованого контролю з боку керівника не тільки стимулює підлеглих до підвищення трудових показників, а й дає йому змогу налагодити зворотній зв'язок і постійно отримувати інформацію про стан справ в колективі, про проблеми, які заважають виконанню службових обов'язків. Раціональний організований контроль дасть змогу виявити на ранніх стадіях порушення трудової дисципліни, корупційні прояви та інші правопорушення, своєчасно застосувати заходи щодо їхньої ліквідації та попередження нових негативних проявів.

На жаль, доводиться констатувати той факт, що корупція поширена і в одній із найважливішій сфері – медицині. Інститутом Горшеніна було проведено опитування на тему « Корупція в українській медицині», згідно з яким 74,6% респондентів вважають, що в системі охорони здоров'я України існує корупція. У те, що корупції в медицині немає, вірить кожен п'ятий опитаний (20,2%). Більшій частині громадян України (68,8%) доводилося упродовж останнього року оплачувати послуги лікаря в медичних установах. Більшій частині (68,6%) громадян України доводилося впродовж останнього року оплачувати послуги лікаря в медичних закладах. При цьому 23,3% респондентів заявили, що не робили цього, «важко відповісти» на це запитання 8,1% опитаним. Висловили думку, що медицина в Україні має бути безплатною 39,6% респондентів. При цьому кожен четвертий (24,2%) українець вважає за краще платити за медичні послуги готівкою лікареві, кожен десятий (10,3%) – готівкою через касу, а 8,3% віддали перевагу безготівковому розрахунку. Відповідь «мені все одно» дали 5,8% респондентів, а 11,8% «важко відповісти» на це запитання. 38,7% респондентів вважають, що у разі введення в Україні страхової медицини рівень корупції в системі охорони здоров'я зменшиться. Висловили думку, що рівень корупції не зміниться 33,8% українців, а 11,6% припустили, що він збільшиться. «Важко відповісти» на це запитання 15,9% опитаних [2].

Прикро усвідомлювати те, що корупційні прояви існують у такій важливій для нас сфері, адже державна система охорони здоров'я була й залишається лідером за зверненнями громадян: її заклади щороку відвідують дві третини дорослих громадян або членів їхніх сімей. За роки досліджень відсутних змін у корупційній практиці в медицині не трапилось. Як і раніше, більше половини респондентів підтверджують свою участь у тих чи інших корупційних діях у процесі одержання медичних послуг.

В Україні, як і в багатьох країнах, корупція проникла на всі рівні освіти, від початкових шкіл до вищих навчальних закладів не дивлячись на те, що іде активна боротьба з корупцією у нашій державі.

Вона виникає на будь-якому етапі і в будь-якій групі учасників – від посадових осіб на міністерському рівні до постачальників послуг на рівні школи, таких як вчителі, і споживачів послуг, учнів та батьків. Корупційна практика в галузі освіти включає хабарі та незаконну плату за вступні (випускні) іспити, академічне шахрайство, утримання зарплат вчителів, просування по службі і призначення на основі особистих переваг, стягування з учнів плати за «репетиторство» з метою вивчення програм для здачі обов'язкових іспитів, яка повинна вивчатися в клас, невиходи на роботу і незаконні закупівлі підручників, забезпечення і укладання контрактів в області інфраструктури [3].

Корупція впливає на систему освіти двояко. По-перше, через тиск, який вона чинить на державні ресурси, і як наслідок на освітній бюджет, який в більшості країн є найбільшим компонентом державних витрат. Такого роду корупція може викликати зростання цін і падіння ефективності роботи уряду, надання послуг, скорочуючи інвестиції в освітні послуги. По-друге, корупція впливає на вартість освітніх послуг, їх обсяг та якість. Учні, які отримують освіту в корумпованих системах, можуть не отримати навичок, необхідних для того, щоб скористатися наявними можливостями і зробити свій внесок в економічний та соціальний розвиток. Крім іншого корупція впливає на формування цінностей та етичних норм молодих людей. Корупція в галузі освіти здатна підірвати базові цінності цілого покоління. Негативний ефект корупції в галузі освіти особливо сильний, оскільки на цей сектор зазвичай припадає значна частка державних витрат [4, с. 103].

Організація Transparency International опублікувала світовий Індекс сприйняття корупції. Цьому Україна зайняла 131-е місце зі 176 країн.

За рік Україна поліпшила свої позиції, піднявшись лише на два пункти в рейтингу країн у боротьбі з корупцією. Своє місце Україна розділила з Казахстаном, Росією, Непалом і Іраном. Всі країни набрали по 29 балів зі 100 можливих.

Україна поліпшила показники завдяки впровадженню антикорупційної реформи. Однак, як зазначають в організації, відсутність дієвої судової системи і фактична безкарність корупціонерів не дає Україні зробити потужний ривок вперед.

На першому місці у боротьбі з корупцією з 90 балами – Данія. На останньому – Сомалі, з двома балами [5].

Отже, з вищесказаного можна сказати що важливим напрямом запобігання та протидії корупції в державному управлінні та соціаль-

ній політиці загалом необхідне формування антикорупційної культури суспільства, зокрема негативного ставлення громадян до корупції та готовності протидіяти їй. Комплексне реформування системи протидії корупції повинно відбуватися відповідно до міжнародних стандартів та успішних практик іноземних держав і гармонізувати законодавство України з європейськими стандартами, тим паче, що така стратегія реформи відповідає зобов'язанням, проголошеним Україною в Угоді про асоціацію з ЄС.

1. Більш детально див.: Мельник М. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії / М. Мельник. – К., 2001. – С. 113–116.

2. Устінюк О. В. Система охорони здоров'я, на думку більшості українців, є корумпованою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umj.com.ua/article/10255/sistema-oxogoni-zdorov-ya-na-dumku-bilshosti-ukrainsiv-ye-korumpovano-yu>.

3. Стан корупції в Україні. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007–2009, 2011. Звіт за результатами соціологічних досліджень. – К., 2011. – 47 с.

4. Многоликая коррупция: Выявление уязвимых мест на уровне секторов экономики и государственного управления; под ред. Э. Кампоса и С. Прадхана; пер. с англ. – М.: Альпина Паблишерз, 2010. – 551 с.

5. Газета «Полісся» офіційний випуск 2017 р.

М. І. Копитко,

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту

О. О. Дубонос,

здобувач вищої освіти факультету № 8
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ СПІВПРАЦІ З БІЗНЕСОМ

Сфера бізнесу стрімко розвивається, що диктує умови для підготовки фахівців вищими навчальними закладами (ВНЗ). Вітчизняні ВНЗ не можуть задовольнити потреби ринку праці у таких фахівцях. Це зумовлено тим, що абітурієнти обирають майбутній фах за параметрами, які не відображають потреби національної економіки та бізнесу, а побудовані на рівні престижності, наявності бюджетних місць тощо,

у свою чергу це спричиняє професійно-кваліфікаційний дисбаланс на ринку робочої сили.

Як зазначено у [1] про неспроможність вітчизняних ВНЗ надавати здобувачам вищої освіти необхідний рівень знань і навичок, які продиктовані реаліями функціонування бізнес-середовища свідчить той факт, що, враховуючи факт охоплення 76% населення вищою освітою, за індексом глобальної конкурентоспроможності (GCI) Всесвітнього економічного форуму Україна за 2015–2016 рр. посіла лише 79-е місце серед 140 країн. Незважаючи на високі позиції України за рівнем охоплення населення вищою освітою (14-те місце зі 140 країн), її якість залишається низькою (54-те місце), що йде всупереч кількісним показникам. Відповідно до зазначеного рейтингу найгірші показники в Україні має сфера управлінських шкіл (менеджменту, бізнес-шкіл), а це основний фактор нестачі висококваліфікованих управлінців та неефективного здійснення управлінських процесів.

ВНЗ в Україні для отримання вищого прибутку продовжують набирати студентів на спеціальності, які пов'язані з підготовкою менеджерів, державних службовців, юристів. Ці спеціальності характеризуються відносною простотою навчальних програм та приваблюють студентів можливістю отримання високої зарплати. Все це призводить до того, що збільшується навантаження таких фахівців на ринок праці, а це, своєю чергою, змушує їх перекваліфіковуватися або погоджуватися на будь-яку суміжну роботу.

Професійна підготовка та перепідготовка у процесі роботи практично відсутня, що свідчить про незадовільний стан у сфері підвищення кваліфікації персоналу вітчизняних підприємств.

Підприємства прагнуть до залучення молодих кадрів, які працюють інноваційно, швидко адаптуються до змін, вміють генерувати нові ідеї. У зв'язку з цим формується попит на ринку праці на фахівців, які вже не відповідають «стандартній» кваліфікації, наприклад економіст, інженер, аналітик тощо, а володіють хорошими знаннями у декількох не завжди сумісних сферах. Тобто ВНЗ необхідно постійно адаптуватися до потреб продиктованих ринком праці і відповідно до цього змінювати навчальні програми, які повинні містити багато різногалузевих навчальних дисциплін з метою формування більш універсальних потенційних працівників. Внаслідок такої ситуації практично 80% випускників ВНЗ працюють не за спеціальністю, що вкрай негативно позначається на рівні ефективності функціонування національної економіки.

При відсутності ґрунтовних знань у випускників та досвіду роботи бізнес-структури не поспішають із влаштуванням на роботу таких молодих людей. Це зумовлено рядом факторів (рис. 1). Як видно з

рис. 1 думки випускників та роботодавців досить відрізняються, зокрема відзначено низький рівень практичної підготовки випускників (випускники – 35%, роботодавці – 59%) та теоретичної підготовки випускників (випускники – 12%, роботодавці – 36%). Натомість про відсутність у випускників навичок, які важливі для виконання посадових обов’язків стверджує понад третина роботодавців і така ж кількість випускників.

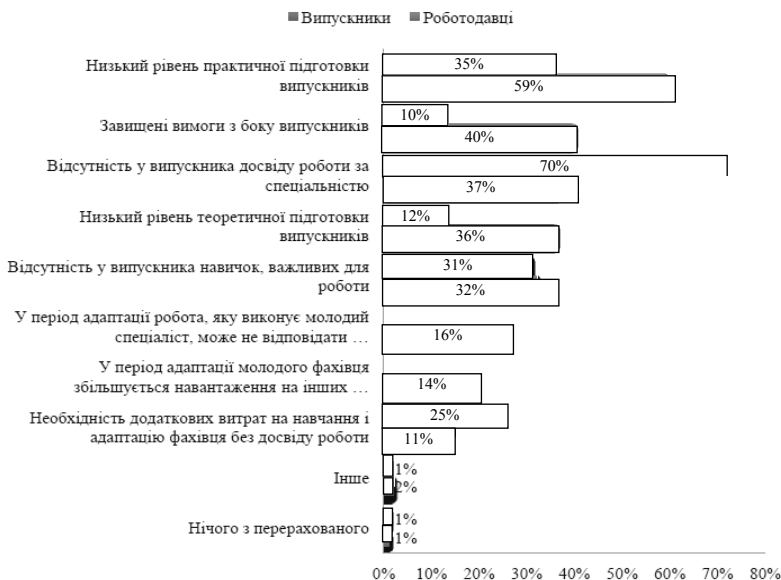

Рис. 1. Перешкоди для влаштування на роботу випускників ВНЗ
Джерело: [1]

Таким чином, для підвищення рівня економічної безпеки вищим навчальним закладам в Україні необхідно переглянути підхід до організації навчального процесу, здійснити спроби максимального його наближення до потреб ринку праці та бізнес-структур, які є роботодавцями; переформатувати навчальний процес так, щоб при викладанні навчальних дисциплін залучати практичних працівників та укладати угоди із підприємствами для можливості проходження практики здобувачами вищої освіти.

1. Покідіна В. Університети та бізнес: міжнародний досвід співпраці та перспективи для України. – Проект «Популярна економіка: ціна держави» (№ 41) 24 травня 2016 р. – 25 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.case-ukraine.com.ua.

І. Б. Коцевич,
здобувач вищої освіти факультету № 5

Д. В. Дяків,
здобувач вищої освіти факультету № 8

Н. В. Блага
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту,
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ

Розвиток економіки країн на теперішньому рівні прогресу але, за умов глобальної фінансової кризи, значною мірою корелюється з розвитком інвестиційного ринку, як одного із найдинамічніших і найсучасніших секторів економіки.

Успішний розвиток підприємства в умовах економічного розвитку невід’ємно пов’язаний з ефективністю управління усіма сферами його діяльності. Зокрема, це стосується і процесу інвестування як одного з найбільше складних і ризикованих видів діяльності.

Ефективним важелем державного регулювання інвестиційної діяльності є податкова система. Податкове регулювання скеровує інвестиції в пріоритетні сфери економіки через стимулюючу функцію податків. Маневруючи податковими ставками, пільгами і санкціями, держава стимулює чи обмежує інвестиції в ті чи інші галузі виробництва. В багатьох країнах прибуток, що використовується для розвитку нових технологій, реконструкції чи освоєння нового виробництва звільняється від оподаткування. З метою стимулювання інвестиційної діяльності держава може також диференційовано підходити до надання цільових податкових знижок чи пільг. Ефективними важелями податкового регулювання інвестиційної діяльності є зменшення бази оподаткування, усунення подвійного оподаткування і звільнення від сплати податку на певний термін тощо. Однак, інвестиційні податкові пільги слід надавати лише на невеликий термін, оскільки постійні пільги знижують конкуренцію, призводять до значних структурних деформацій в економіці [1].

Ситуація, що склалася в Україні у правовому полі оподаткування є незадовільною. Це пов’язано не стільки з високими ставками оподаткування, як з мінливістю чинного законодавства. З точки зору інвесторів головною проблемою залишається непередбачуваність податкової системи України. Якщо процес податкової реформи є непередбачу-

ваним для інвестора, то він не має можливості прийняти обґрунтовані рішення стосовно інвестицій, що означає відкладення або відмову від здійснення інвестицій. На жаль, за останні 5–7 років Україна створила собі репутацію країни з низькою передбачуваністю податкової системи через надто часті зміни в законодавстві, яким неодноразово надавалась зворотна дія у часі, недодержання задекларованих намірів та строків щодо податкових реформ, непоодинокі випадки односторонньої фіскальної інтерпретації законодавства податковими органами. Зокрема, чітким прикладом є відміна податкових пільг, якими користувалися іноземні інвестори, що вкладали кошти у економіку України.

Крім того, наявність значної кількості податкових пільг для окремих галузей чи підприємств, спрощена система оподаткування суб'єктів малого бізнесу часто спонукає до зловживань та несплати значної частини податкових зборів. Такими, зокрема, є пільги, що надані окремим підприємствам, зареєстрованим у спеціальних економічних зонах. Інвестиційна діяльність таких підприємств відповідно буде знижуватися

Непередбачувані зміни податкового законодавства перешкоджають прогнозуванню підприємством очікуваних прибутків і змушує інвесторів з великою обережністю та недовірою приймати рішення щодо інвестування своїх ресурсів у національну економіку. Ще одним болючим питанням є накопичення заборгованості з відшкодування податку на додану вартість, що вкрай негативно відбивається на діловій активності експортерів вітчизняної продукції.

Проблема нестачі ресурсів, на нашу думку, пов'язана з тими ж податковими пільгами. Істотне звуження бази оподаткування внаслідок розширеної системи пільг (пільгові режими оподаткування в сільському господарстві, на територіях пріоритетного розвитку) та слабкість механізмів контролю та попередження зловживань дещо знизили рівень податкових надходжень в бюджет.

Таким чином для активізації інвестиційної діяльності українським законодавством допускається практика перенесення частини збитків на майбутні періоди (т. д. інвестиційний податковий кредит), що мала б пом'якшити податкове навантаження під час спаду виробництва. Ми вважаємо доцільною таку політику, особливо в умовах, коли перед підприємствами гостро стоїть проблема пошуку інвестицій. Однак при цьому, за органами влади повинно залишатися контроль за можливими зловживаннями.

На нашу думку, такий вид податкових пільг доцільний за умови проведення підприємством науково-дослідних робіт, чи технічного переозброєння, виконання важливих для соціально-економічного розвитку регіону чи країни в цілому замовлень. Однак, приймаючи в Україні відповідний закон, потрібно наголосити на обмеженнях щодо періоду, на який надається інвестиційний податковий кредит (на нашу

думку він повинен становити до 2–5 р.) та щодо обмежень суми, на яку зменшуються податкові платежі (вони не повинні перевищувати 50% від податку, що підлягає сплаті в поточному періоді).

Тим не менше, нині існує об'єктивна необхідність створення та впровадження в практичну діяльність принципово нового закону про оподаткування, який б ефективно діяв та сприяв активізації інвестиційної діяльності в Україні.

1. Чистов С. М. Державне регулювання економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecolib.com.ua>

2. Череп А. В. Інвестознавство: підручник / А. В. Череп. – К.: Кондор, 2006. – 398 с.

3. Шарп У. Інвестиції; пер. с англ. / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бэйли. – М.: Инфра-М, 2001. – 1028 с.

Г. Я. Левків,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту

І. В. Рудий, Л. В. Сотник,

здобувачі вищої освіти факультету № 8
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Як показують дослідження, економічна безпека будь-якої організації досягається проведенням єдиної політики в області забезпечення безпеки, системою мер правового, організаційного й технічного характеру, адекватних погрозам життєво важливим інтересам господарюючого суб'єкта.

Для створення й підтримки необхідного рівня захисту економічних інтересів господарюючого суб'єкта повинна розроблятися система нормативно-правових актів, що регулюють відносини співробітників у сфері безпеки.

Визначаються основні напрямки діяльності в даній області, формуються органи забезпечення безпеки й механізм контролю за їхньою діяльністю.

Основними принципами забезпечення економічної безпеки організації є законність, дотримання балансу інтересів особистості, підпри-

емства й держави, взаємна відповідальність персоналу й керівництва, взаємодія з муніципальними й федеральними структурами безпеки.

Основними напрямками забезпечення економічної безпеки виступають захист організації від несумлінних контрагентів, забезпечення інформаційної безпеки, правовий захист інтелектуальної власності.

Різноманіття господарюючих суб'єктів припускає різні підходи до питання захисту економічних інтересів підприємств. Для досягнення найбільшої ефективності одні автори рекомендують вирішувати ці проблеми за допомогою власної служби безпеки й пропонують варіанти цих структур [4].

На наш погляд, ні перші ні другі підходи не вичерпують всі можливі варіанти створення діючої системи безпеки організації, оскільки практика показує, що охоронні структури або надмірно дорогі, або з кримінальним підкріпленням, а підприємства не завжди в стані містити власну службу економічної безпеки. У зв'язку із цим залежно від розмірів, масштабів і видів господарської діяльності організації, її фінансових можливостей передбачаються різні підходи до формування системи її економічної безпеки. Бачиться, що типові процедури по створенню комплексної системи економічної безпеки господарюючого суб'єкта, повинні полягати в наступному [1]:

- аналіз імовірних погроз;
- прогнозування можливих втрат;
- розробка заходів щодо захисту економічних інтересів підприємства;
- визначення структур (власні або зовнішніх), покликаних вирішувати завдання по забезпеченню економічної безпеки;
- вартісної аналіз передбачуваної системи економічної безпеки;
- вибір системи захисту економічних інтересів (субконтрактний, матричний, шляхом створення структурного підрозділу);
- правове (договір або наказ) закріплення обраної системи безпеки;
- доповнення, переробка існуючих інструкцій, положень і обов'язків;
- організація контролю за формуванням і функціонуванням системи безпеки.

При захисті економічних інтересів малих підприємств необхідно опиратися на субконтрактну систему висновку договорів на одержання інформаційних, консалтингових, охоронних послуг від спеціалізованих організацій, що діють на муніципальних, регіональних, федеральному рівнях. Це повинне виступати основою інфраструктурного забезпечення економічної безпеки господарюючих суб'єктів і містити в собі діяльність наступних основних структур:

- реєстраційні палати;

- кредитні бюро (організації по наданню інформаційних послуг, що стосуються платоспроможності й ділового реноме фірм);
- центри кон'юнктурних і маркетингових досліджень;
- охоронювані склади загального користування;
- центри підготовки й перепідготовки фахівців з економічної безпеки;
- атестаційні комісії керівної ланки підприємств [3, с. 310].

У практиці закордонних і вітчизняних фірм і підприємств зложилися наступні завдання адміністрації по захисту економічних інтересів:

- визначення цілей і основних напрямків діяльності підприємства по забезпеченню економічної безпеки;
- контроль за підтримкою системи захисту в постійній працездатності;
- забезпечення комп'ютерної безпеки;
- організація навчання персоналу підприємства правилам дотримання й підтримки режиму безпеки;
- розгортання маркетингової діяльності.

Для їхнього успішного рішення за структурними підрозділами можуть закріплюватися наступні функції.

За юридичним відділом:

- розробка вимог, доцільних для включення в умови контрактів, що містять;
- правове навчання персоналу можливостям захисту від злочинних зазіхань;
- розробка інструкцій з економічної безпеки для відповідних структурних підрозділів.

За спеціальним відділом:

- розробка порядку допуску персоналу до роботи з інформацією, що містить комерційну таємницю;
- організація й проведення, разом з кадровим органом, вивчення кандидатів для роботи на керівних посадах;
- оформлення списків осіб, що мають право працювати з інформацією, що містить комерційну таємницю;
- установлення правил і процедур класифікації, маркування документів і інших носіїв інформації, що містить комерційну таємницю;
- паспортизація приміщень (будинків), де зберігаються товарно-матеріальні цінності (гроші), і здійснення через керівників відповідних підрозділів мер по підвищенню надійності їхнього фізичного захисту;
- проведення службових розслідувань по фактах порушення порядку роботи з майновими цінностями;
- організація взаємодії з федеральними, муніципальними органами по забезпеченню економічної безпеки підприємства.

За групою спеціального діловодства:

- розробка положень і інструкцій про порядок роботи зі службовою інформацією й відомостями, що становлять комерційну таємницю;
- припинення спроб тероризму, проведених за допомогою поштових відправлень;
- організація й ведення закритого діловодства, облік користування, зберігання й розмноження документів, що містять комерційну таємницю.

За групою технічних засобів охорони:

- забезпечення охорони приміщень, території, продукції підприємства з використанням відповідних систем і засобів;
- забезпечення безперебійної роботи всіх технічних засобів системи захисту об'єкта, здійснення їхнього ремонту, реалізації пропозиції по підвищенню ефективності й удосконалюванню технічних засобів захисту;
- здійснення замовлень, придбання й установка технічних засобів за завданням керівництва;
- розробка системи охорони підприємства, розташування постів, технічних засобів охорони, протипожежної автоматики, зв'язку;
- визначення ділянок, уразливих у вибухо-пожежному відношенні, вихід з ладу яких може завдати серйозної шкоди підприємству, і вироблення засобів по нейтралізації погроз;
- контроль ремонтних, профілактичних робіт технічних засобів охорони.

Крім постійно діючих в інтересах економічної безпеки підприємства структурних підрозділів для рішення певних питань можна залучати експертів із числа фахівців підприємства, що дозволяє підвищити професіоналізм ухвалених рішень. Експерти в стані визначити: яка інформація має потребу в захисті, яка її цінність, кого вона може зацікавити, який строк життя цих відомостей, інформацію не має грифа конфіденційності, але не підлягаючому розголошенню, вихід з ладу якого технологічного встаткування може привести до більших економічних втрат, вразливі місця в технологічно-виробничому циклі, несанкціонована зміна яких негативно вплине на якість продукції, яка випускається що теж завдасть економічної шкоди.

1. Крутов В. В. Від патріотичного виховання, боротьби з тероризмом ... до недержавної системи національної безпеки: монографія / В. В. Крутов. – К.: Видавництво «Преса України», 2009. – 592 с.

2. Ліпкан В. А. Національна безпека України: навч. посібник / В. А. Ліпкан. – К.: Кондор, 2008. – 552 с.

3. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: монографія / авт. кол.; під заг. ред. О. А. Кириченко, В. С. Сідака. – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2008. – 403 с.

4. Федяник Г. С. Міжнародне приватне право: підручник / Г. С. Федяник, Л. С. Федяник. – 3-тє вид., доп. і перероб. – К.: Атіка, 2003. – 544 с.

У. Н. Леськів,

здобувач вищої освіти

*(Львівський національний університет
імені Івана Франка)*

Г. І. Велігоша,

здобувач вищої освіти факультету № 5

Г. З. Леськів,

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ФОРМУВАННЯ ЯКОСТЕЙ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖЕРА

Кожне підприємство чи організація складається з управляючої системи і системи, якою управляють.

Управляюча система, або іншими словами суб'єкт управління – це сукупність органів управління та управлінських працівників з чіткими діапазонами своєї діяльності, специфікою виконуваних функцій та компетенцією, а також сукупність методів управління, з підтримкою яких здійснюється управлінський вплив. Вона постійно має кілька рівнів управління у порядку підпорядкованості, а також може змінювати свій стан під впливом дезорганізуючих та організуючих факторів. Найбільш суттєвими мінливими управляючої системи є структура, функції та інформація.

Основою високої результативності багатьох підприємницьких структур є фаховий характер для управлінської діяльності. Досвідчених керівників називають менеджерами. Вчений Й. С. Завадський дав таке визначення для терміну «менеджер» [1].

В американських школах бізнесу кандидат на отримання сертифіката менеджера повинен продемонструвати свою компетентність у таких напрямках:

1) розуміти природу управлінських процесів;

2) знати інформаційну технологію і засоби комунікації, які необхідні для керування персоналом, вміти письмово і усно викладати свої думки;

3) бути компетентним у керуванні людьми;

4) знати особливості взаємовідносин між підприємством та її клієнтурою;

5) володіти здібностями до управління ресурсами;

6) мати здібності до планування і прогнозування діяльності фірми з використанням технічних засобів;

7) вміти оцінювати особисту діяльність, робити правильні висновки і підвищувати кваліфікацію, виходячи з цих вимог і очікуваних змін у майбутньому [2].

Роботи, які виконують менеджери, з'ясовуються багатьма обставинами, серед яких: посада та її рівень, кваліфікація управлінської особи, видом підприємницької діяльності, фінансовим становищем організації, присутністю помічників та заступників, конкурентоспроможністю підприємства, манерою роботи менеджера, місцем, яке підприємство займає на ринку збуту та ін.

Практика показує, що ефективність підприємства на 1/3 залежить від вкладу матеріально-речових елементів виробництва, а решту від інтелектуальних здібностей, кваліфікації працівників, здібностей спеціалістів та керівників, тобто від людського фактору.

В Національному університеті України розроблена модель сучасного професійного керівника, яка визначає вимоги до особистих і ділових якостей керівника і його знань з урахуванням виконуваних функцій і вирішуваних задач, чим він повинен володіти і що вміти.

По-перше керівник повинен володіти морально-психологічними якостями, серед яких правдивість, чесність, справедливість, мужність, розсудливість, відповідальність, почуття обов'язку, толерантність, інтелігентність та ін.

Вагомою рисою для керівника є тактовність з колегами, з вищестоящими керівниками та підлеглими. Керівнику притаманні терпеливість, ввічливість та стриманість, повинен адекватно реагувати на грубощі та нетактовні дії підлеглих. Особлива повинна розвиватися у керівника комунікативність, яка розвиває сприятливі відносини між працівниками. Важливою передумовою формування успішного менеджера є співпадання здатності до лідерства з комунікативними здібностями.

Керівна посада має також і виховну спрямованість, тому керівник повинен в деякій мірі бути педагогом, та володіти такими якостями: розвивати професійні навички, проводити навчання підлеглим, фізичне та естетичне виховання логічно та чітко формулювати розпорядження, та аргументувати свої погляди.

Вдало працюючим керівникам, як правило, властиві такі риси, як певна мудрість та здоровий глузд. Американський вчений Р. Акофф пише, що мудрість це здібність пророкувати окремі підсумки здійснюваних операцій, бажання пожертвувати терміновою вигодою заради великої вигоди в майбутньому [3].

На сьогоднішній день обов'язковою рисою керівника є гуманізм – людяність, шани до працівників, турбота про людей, створювати умови для підвищення задоволення праці підопічних, почуття справедливості.

Психоаналітик М. Х. Мескон писав про виникнення «соціального типу» керівника, якому притаманна контрольована агресивність, холоднокрівність при напруженні, гнучкість, та здатність вміло оцінювати конкуренцію, але при цьому бути переможцем [4]. Зарубіжним фірмам притаманна наявність таких керівників, які прагнуть реалізувати свої плани, стосовно кар'єри.

На нинішньому етапі менеджер повинен мати декілька якостей, а саме: висока ерудиція; професійна компетентність; воля; комунікабельність; лідерство; заповзятість; практичний розум; ініціативність; здоровий глузд; працездатність; цілеспрямованість; енергійність; ініціативність.

На практиці ефективність організаторської діяльності залежить від досвіду і якості менеджера, та його здібностей. Відомий психолог О. В. Крушельницька твердила, що в процесі реалізації декотрих здібностей набуваються уміння, знання та навички [5].

Таким чином, обов'язковою рисою менеджера є розвинуті здібності. Основне місце займають дані підштовхувати працівників до результативної роботи, приймати правильні, але нестандартні рішення, постійно самовдосконалюватися та вчитися, здібно керувати колективом, та вміло виходити з конфліктних ситуацій. Кожен керівник робить багато справ, які не являються управлінськими.

Менеджер завжди намагається бути лідером. Наприклад, Ф. В. Тейлор вбачав потрібними для ідеального менеджера технічні знання, розсудливість, силу, розум, освіченість, рішучість, енергійність, тактовність, чесність [6].

Для А. Файоля головними якостями менеджера є передбачення, компетентність, розвинутий інтелект, високий рівень культури і моральності, організаційні здібності, здоров'я [7].

В теорії та практиці менеджменту сформовані різні уявлення, принципи та закони про управлінську працю. Деякі твердження не повністю підтверджуються в практичній діяльності менеджерів. Наприклад, А. Файоль розглядав менеджера, як обчислювальну машину, яка розмірковує над управлінським рішенням певний період. Дослідження показали, що менеджер рідко витрачає більше 9 хвилин на розв'язання будь якого

завдання. При опитуванні 35 генеральних директорів з'ясувалось, що лише на 10% їхніх управлінських дій знадобилося більше однієї години. Вивчення роботи менеджерів свідчить, що вони виконують в середньому близько 350 дій протягом 8-годинної зміни. Менеджер протягом робочого дня перестрибує від виконання однієї справи до іншої прагнучи знайти відповіді на вимоги конкретної ситуації.

Отже, відповідно прийняття управлінських рішень на основі аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища є складною процедурою, ефективність якої залежить від вміння менеджера діяти в умовах динамічної та складної сукупності факторів, що завжди організовують нестандартні ситуації. Саме ці обставини потребують від особистості, котра займається організаторською діяльністю, творчого підходу. Вирішення, прийняті провідниками, залежать не тільки від їхніх кваліфікації та знань, а й від, здорового глузду, власних рис, інтуїції, практичного досвіду. Якщо при прийнятті управлінських рішень використовуються всі ці якості, то тоді вже мова йтиме про мистецтво управління.

-
1. Завадський Й. С. Менеджмент: підручник / Й. С. Завадський. – К., 1999. – Т. 1.
 2. Довгань Л. Є. Праця керівника, або практичний менеджмент / Л. Є. Довгань. – К.: ЕксОб, 2008. – 384 с.
 3. Акофф Р. Планирование в больших экономических системах / Р. Акофф. – М.: Прогресс, 1972.
 4. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с.
 5. Крушельницька О. В. Управління персоналом / О. В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – К., 2003. – 293 с.
 6. Тейлор Ф. У. Принципы научного менеджмента / Ф. У. Тейлор. – М., 1991.
 7. Файоль А. Общее и промышленное управление / А. Файоль. – М., 1992.

О. С. Маковоз,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та фінансів
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах реформування національної економіки фундаментом економічної безпеки держави є бюджетна безпека, яка безпосередньо залежить від бюджетної системи та державного апарату

управління нею. Бюджет є складною економічною категорією, оскільки це система економічних відносин, які складаються в суспільстві в процесі формування, розподілу і використання централізованого грошового фонду країни, призначеного для задоволення суспільних потреб. На сьогодні бюджетна система України регулюється Бюджетним кодексом України і складається з Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Місцевими бюджетами визнаються бюджет Автономної Республіки Крим і бюджети місцевого самоврядування. Законодавством України закріплюються права держави та місцевих органів влади і управління на затвердження своїх бюджетів, на диференціювання доходів і видатків між різними ланками бюджетної системи, порядок їх складання, розгляду та затвердження. Слід зазначити, що в узагальненому розумінні безпека – це стан захищеності системи від зовнішніх та внутрішніх загроз. А. Городецький дав більш широке визначення бюджетної безпеки в структурі фінансової безпеки держави, коли дійшов висновку, що основними структурними ланками фінансової безпеки для держави є: регіональний бюджет, бюджети регіонів, консолідований бюджет, фінансовий ринок, державний борг (зовнішній і внутрішній), платіжний баланс, фінанси корпорацій і фінанси домашніх господарств [1, с. 85].

Більшість науковців і практиків стверджують, що завдання бюджетної безпеки як сукупності заходів держави щодо організації та використання бюджетних відносин для забезпечення соціально-економічного розвитку полягають у реалізації основної мети – забезпечення належного життєвого рівня населення відповідно до соціальних стандартів. Ця мета досягається шляхом оптимізації розподілу валового внутрішнього продукту між галузями економіки, територіями, соціальними групами.

Сьогодні Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» і Бюджетний кодекс України визначають, що «місцеві ради у межах свої компетенції самостійно розробляють, затверджують і виконують бюджети відповідних територій». Здавалося б, що все логічно, але «межі своєї компетенції» так замикаються на рівні Кабінету Міністрів і Верховної Ради України, що протягом ряду років і держава в цілому, і регіони «звично» затверджували бюджети зі значними запізненнями, а в деяких випадках – і наступного року.

Проблеми бюджетної децентралізації та забезпечення ефективної діяльності органів місцевого самоврядування не вперше ставляться на порядок денний незалежної України. Особливо активно вони обговорюються в складних економічних умовах, коли неефективність бюджетної системи стає найбільш очевидною. У 2001 р. автори Бюджетного кодексу України вважали, що з його ухваленням місцеві бюджети

стануть самостійними та отримають прогнозований дохід, а ОМС будуть зацікавлені в тому, щоб розвивати економіку своїх територій і регіонів, розширювати податкову базу місцевих бюджетів. Однак попередні спроби бюджетної децентралізації не забезпечили очікуваних результатів [2, с. 5]. Сьогодні питання децентралізації бюджетної системи України виходять на перший план, адже фінансова децентралізація є однією з фундаментальних умов незалежності та життєздатності органів місцевої влади: децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади в розвитку підконтрольної їй території; фінансова децентралізація сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з місцевими потребами і уподобаннями.

Три роки тому, 01 квітня 2014 року, стартувала реформа місцевого самоврядування, яка базується на основі положень Європейської Хартії місцевого самоврядування і впроваджується на основі Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Головним завданням реформи є досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципами субсидіарності та децентралізації. Існує й низка інших ще не ухвалених, але запланованих законів. Напевно, найбільш суттєвим із них є законопроект «Про муніципальну варту», який дозволить громадам створювати власні правоохоронні органи, покликані частково розвантажити Національну поліцію від завдань суто місцевого значення. На черзі також більш спеціалізовані, але не менш важливі закони (наприклад, з приводу передачі місцевим громадам прав у сфері регулювання земельних відносин). Також, крім передачі органам місцевого самоврядування додаткових видаткових повноважень та стабільних джерел доходів для їх реалізації, було закладено законодавчі основи для стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу на прямі міжбюджетні відносини з ресурсним забезпеченням і повноваженнями, як для міст обласного значення. Крім того, держава фінансово підтримала об'єднані територіальні громади та передбачила в державному бюджеті субвенцію на формування інфраструктури їх територій.

Законодавчі умови, засновані на принципі добровільності, сприяли тому, що у 2015 році об'єдналося 794 сільських, селищних та міських рад у перші 159 об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та вже у 2016 році вони перейшли на прямі міжбюджетні відносини з державою і отримали повноваження та відповідні фінансові ресурси для їх здійснення. Групою з фінансового моніторингу Центрального офісу реформ при Мінрегіоні підготовлено детальний фінансовий аналіз щодо вико-

нання місцевих бюджетів 159-ти ОТГ. Він надає можливість порівняти та відобразити динаміку показників місцевих бюджетів територіальних громад за 2015 рік, до часу їх входження у склад добровільно об'єднаних територіальних громад, та показників 2016 року – першого року формування та виконання бюджетів вже об'єднаних громад.

Аналіз свідчить, що надходження до загального фонду місцевих бюджетів ОТГ за 2016 рік зросли майже в 7 разів, порівняно з надходженнями 2015 року до їх місцевих рад, які увійшли до складу ОТГ, та склали 7,1 млрд грн, у тому числі за рахунок:

- податків та зборів – 3,3 млрд грн, з яких зарахування 60% податку на доходи фізичних осіб склали 1,7 млрд грн;
- міжбюджетних трансфертів у вигляді базової дотації, освітньої та медичної субвенції – 2,8 млрд грн;
- субвенції на формування інфраструктури громад – 1 млрд грн [3].

Реформи з децентралізації, що реалізуються у країні, в тому числі з фінансової децентралізації, не надали місцевим бюджетам реальної фінансової незалежності та самостійності, а також стабільних джерел надходжень бюджетів. Так, номінальні доходи місцевих бюджетів у 2016 році збільшилися, порівняно з попереднім роком, на 71 млрд 682,9 млн грн, або 24,3%, а реальні, обраховані з використанням індексу-дефлятора ВВП (1,171), – на 6,2%. За підсумками проведеного аналізу Рахунковою палатою надані відповідні пропозиції для усунення виявлених відхилень і порушень при виконанні закону про Державний бюджет України на 2016 рік. Зокрема, Рахункова палата вважає за доцільне рекомендувати Кабінету Міністрів України вжити заходів щодо внесення змін до статті 29 і глави 11 Бюджетного кодексу України «Надходження та витрати місцевих бюджетів» щодо передачі частини загальнодержавних податків і збільшення часток відрахувань окремих податків, які справляються на відповідній території, з метою збільшення доходів відповідних місцевих бюджетів [4].

На сьогодні формування дохідної частини місцевих бюджетів викликає багато суперечок, адже основною передумовою ефективного функціонування місцевого самоврядування є володіння ним достатньою кількістю коштів для проведення своєї діяльності. Фонд фінансових ресурсів, що утворюється на рівні регіону, інколи навіть наполовину не задовольняє потреби місцевого самоврядування в коштах, необхідних для вирішення поточних проблем. Місцеві бюджети в розвинених країнах поповнюються переважно за рахунок податкових надходжень. В Україні частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів значно менша і становить 5–7%, тобто існує потреба в застосовуванні досвіду розвинених країн. Світовий досвід свідчить, що децентралізація призводить до економічного розвитку регіонів, підвищення конкуренто-

спроможності господарюючих суб'єктів, зростання життєвого рівня населення регіонів, появи місцевої ініціативної еліти. Для ефективного процесу децентралізації потрібно перерозподілити фінансові потоки на користь власне регіонів, а не адміністративного центру країни.

Оскільки бюджетна система розглядається в аспекті державного устрою, принцип архітекτονіки повинен дотримуватися і при розробці бюджетної безпеки. За цілям і завданням вона повинна бути узгоджена з загальнодержавною політикою уряду та разом з цим бути елементом системи вищого рангу – економічною безпекою регіону.

1. Гордієнко Т. Теоретичні основи взаємообумовленості національної та регіональної економічної безпеки / Т. Гордієнко // Економіка та право. – 2010. – № 1. – 172 с.

2. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні: наукова доповідь / за ред. д-ра екон. наук І. О. Луїної; НАН України, ДУ «Ін.-т екон. та прогноз. НАН України». – К., 2016. – 70 с.

3. Фінансова децентралізація і бюджети перших 159 об'єднаних громад в деталях – експертна стаття / Яніна Казюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/5244>

4. Звіт Рахункової палати підтверджує позицію АМУ щодо неприпустимості додаткового навантаження на місцеві бюджети без належного фінансового забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.auc.org.ua>.

С. В. Манзюк,
здобувач вищої освіти факультету № 8

І. В. Дроздовська,
здобувач вищої освіти факультету № 5

С. М. Лихолат,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ІНТЕРЕСИ ЕКОНОМІЧНІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ОБ'ЄКТ ЗАХИСТУ

Інтереси економічні – це «...об'єктивні спонукальні мотиви економічної діяльності людей, зумовлені розвитком їх потреб, місцем у системі суспільного поділу праці, еволюцією відносин економічної власності та управління нею. Отже, І. е. визначаються місцем людей в економічній системі...» [1].

Перш за все, інтереси економічні диференціюються інтересами власника МСП, найманих працівників та залежать від стадії життєвого циклу підприємства. Наприклад, на етапі зародження – одним із видів інтересів економічних є адаптація позицій на ринку; на етапі зростання – впровадження маркетингових заходів; на етапі стабілізації – збереження конкурентних позицій; на етапі скорочення – скорочення витрат [2]. Отже, інтереси економічні є змінними у процесі провадження господарської діяльності МСП та вимагають постійного моніторингу та коригування.

Крім того, інтереси економічні потребують класифікації, а саме:

- в залежності від рівня суб'єкту господарювання (інтереси підприємства – інтереси структурного підрозділу – інтереси власника);
- в залежності від об'єкту інтересів (персонал, фінанси тощо);
- в залежності від виду діяльності (н-ад, сфера інвестиційної діяльності);
- в залежності від причетності до МСП (власник, найманий працівник);
- в залежності від значимості (першочергові, другорядні);
- в залежності від періоду реалізації (тактичні, оперативні, стратегічні);
- в залежності від напрямку інтересів (експорт, імпорт).

Така класифікація сприяє реалізації інтересів економічних та досягненню попередньо сформованих цілей щодо їх масштабування.

Необхідно зазначити, що з позиції економічної безпеки МСП до інтересів економічних належать: фінансова стабільність та стійкість, зростання рівня рентабельності власного капіталу та активів, позитивний імідж тощо з урахуванням інтересів МСП та їх стейкхолдерів, держави [3]. Отже, наявність ефективних ресурсів є першочерговою потребою МСП та породжують інтереси економічні шляхом забезпечення економічної безпеки МСП.

Так, взаємозв'язок економічних потреб та інтересів економічних у розрізі складових економічної безпеки можна показати через такий ланцюг: економічні потреби – інтереси економічні – складові економічної безпеки МСП. Наприклад: трудові ресурси – збереження інтелектуального потенціалу МСП – інтелектуально-кадрова безпека МСП; законність – дотримання діючого законодавства – політико-правова безпека МСП; співпраця – взаємозв'язок із контрагентами – інтерфейсова безпека МСП; екологізація – мінімізація забруднення довкілля – екологічна безпека МСП тощо.

Зазначимо, що забезпечення економічної безпеки МСП є ключовою складовою управлінського впливу та проникає в усі сфери й напрями господарської діяльності, передбачає залучення інструментів

стратегічного, антикризового та ризик-менеджменту. Як наслідок, забезпечення економічної безпеки відбувається через захист інтересів економічних МСП.

Подальші дослідження необхідно спрямовувати на механізми забезпечення економічної безпеки МСП.

1. Економічний словник-довідник [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://subject.com.ua/economic/dict/356.html>

2. Безбожний В. Л. Інтереси в системі соціально-економічної безпеки підприємства / В. Л. Безбожний // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Вип. 24 (II). – Луганськ: СХУ ім. В. Даля, 2012. – С. 143–148.

3. Мойсеєнко І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посіб. / І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.

І. А. Маркіна,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту

М. І. Сьомич,

кандидат з державного управління, доцент,
доцент кафедри підприємництва і права
(Полтавська державна аграрна академія)

ПЕРЕДУМОВИ ТІНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Однією з головних цілей трансформації вітчизняних економічних відносин є створення інноваційної економіки, основу якої є підприємництво. Економічні кризи призвели до тотальної корупції і криміналізації, що безпосередньо вплинуло на становлення і розвиток підприємництва, особливо, представників малого та середнього бізнесу, і поглибило таке негативне економічне явище як тіньова економіка. Для подолання несприятливих економічних і правових умов суб'єкти малого та середнього бізнесу періодично змушені здійснювати свою діяльність в тіньовому секторі економіки. Прагнення вижити і не можливість подолати офіційні бюрократичні бар'єри, при відкритті підприємства ведення його діяльності, високий рівень витрат є стимулом відходу підприємців в тінь. Витрати, які при цьому здійснює малий та середній бізнес, вимірюються не тільки грошовим (матеріальним) виразом, але і втратою часу. Перед підприємцем виникає проблема: вибір

інституційного середовища для ведення власного бізнесу – в секторі офіційної облікованої економіки, або в секторі тіньової економіки [1].

Вибір визначається, з точки зору економічної зацікавленості – зіставленням рівня витрат в тіньовому і офіційно-обліковому секторах.

З огляду на аналіз існуючих напрацювань, а також проведені дослідження, пропонується наступна структура економіки малого та середнього бізнесу і їх сегментів (рис. 1).

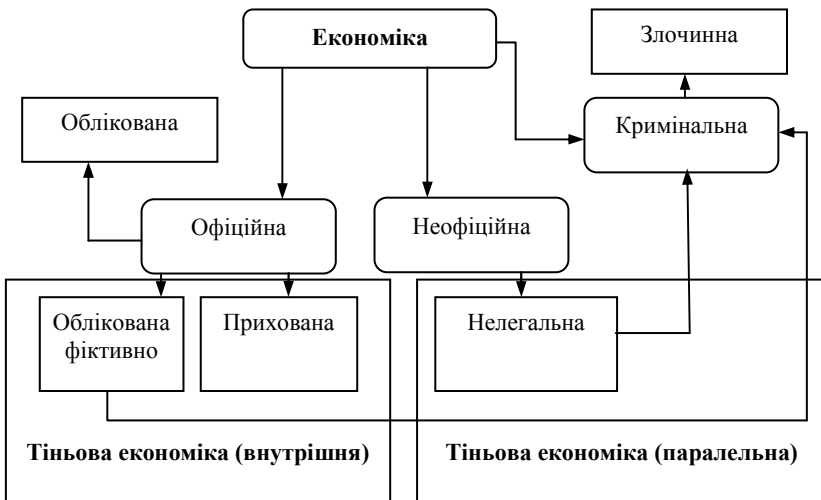

Рис. 1. Структура офіційної та тіньової складових економіки малого та середнього бізнесу [узагальнено на основі 1, 2, 4]

Офіційна економіка малого та середнього бізнесу включає:

- обліковану економіку – легальна діяльність, яка офіційно враховується;

- обліковану фіктивну економіку – фіктивна (не здійснюються на практиці, але обліковується за документами) діяльність, яка враховується офіційно. Однією з головних цілей діяльності малого та середнього бізнесу в даному секторі є нелегальне «переведення в готівку» грошових коштів;

- приховану економіку – реальна економічна діяльність, дозволена законом, але яка офіційно не враховується.

Неофіційна економіка малого та середнього бізнесу включає:

- нелегальну економіку – підприємницька діяльність, недозволена законом, попит на продукцію і послуги якої постійний.

Частину тіньової економіки можна охарактеризувати як паралельну економіку, тому що вона виступає виробничою структурою, по-

зитивною функцією якої є згладжування недоліків і збоїв офіційного сектора.

Тіньова діяльність малого та середнього бізнесу поділяється на дві складові:

недетерміновану (випадкова, стохастична), пов'язана в основному з незаконною підприємницькою діяльністю фізичних осіб в неформальному секторі економіки, що мають невеликі, нерегулярні заробітки від виробництва та надання послуг (торгівля на ринку продукцією сільських господарств, старими речами, здача в оренду кімнат і квартир тощо). Грошові доходи від такої діяльності спрямовуються на підтримку поточних потреб і не створюють додаткового капіталу. В основному до цієї діяльності відносяться суб'єкти підприємницької діяльності неформального сектору тіньової економіки;

детермінована (організована) діяльність фізичних осіб, підприємців, підприємств і організацій спрямована на отримання грошових доходів з метою збільшення капіталізації власності і з різних причин не потрапляє в офіційну звітність. До цієї діяльності відносяться суб'єкти малого та середнього бізнесу, які здійснюють свою діяльність в позалегалітному секторі та секторі прихованої і фіктивної тіньової економіки [2].

На основі узагальнення, було визначено причини, що сприяють зародженню і зростанню рівня тіньової діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу, зокрема:

високі транзакційні витрати функціонування малого або середнього підприємництва (так звана ціна підпорядкування закону) у вигляді «явних» витрат, до яких слід віднести витрати, пов'язані з входом на ринок і виходом з нього (реєстрація, ліцензування, ліквідація тощо); та специфічним видом витрат, якими виступають «приховані» або «неявні» витрати (витрати, пов'язані з взаємовідносинами з представниками владиних структур, банками, орендодавцями, власниками активів, «дахами» кримінальних структур тощо. Для покриття цих витрат малі підприємства повинні мати неконтрольовані офіційними органами кошти. Необхідність обслуговування тіньового обороту веде до їх зростання;

нездатність або небажання держави змусити представників малого та середнього бізнесу виконувати покладені на них законом зобов'язання. Нездатність пояснюється низькою кваліфікацією чиновників і низькою організацією державних відомств, неефективністю судової системи. Небажання пояснюється також особистою зацікавленістю чиновника в збагаченні не правовими способами (корупція);

високі витрати, пов'язані з функціонуванням в рамках офіційної економіки (надмірне податкове навантаження, високі витрати, пов'язані з дотриманням стандартів якості і норм охорони праці) змушує підприємців «йти» в тіньовий сектор економіки;

соціальні норми. У багатьох країнах, що розвиваються громадська думка прихильно ставиться до недотримання законодавства представниками малого та середнього бізнесу, які на думку громади, мають право ухилятися від сплати податків і порушувати законодавчі норми, щоб нейтралізувати конкурентні переваги великих організацій і неадекватності правових та економічних умов, створених державою, для становлення і розвитку підприємництва;

розвиток тіньової діяльності є, в тому числі, реакцією на саме явище державного регулювання. Регулювання неможливо без обмежень, а «нерозумні» обмеження провокують їх порушення, особливо якщо це вигідно порушнику. Багато видів тіньової економіки (наприклад, ухилення від податків) пояснюються, багато в чому, саме недоліками державного регулювання – бюрократизацією управління, занадто високими податками;

недолік фінансових коштів;

бюрократичні перепони;

вплив кримінальних структур;

неадекватна правова база, яка регламентує підприємницьку діяльність;

низький рівень організаційно-економічних і правових знань самих підприємців;

існування системи неформальних і нелегальних економічних відносин, що базується на недосконалому чинному механізмі господарювання;

низький рівень матеріального добробуту представників сектора малого та середнього бізнесу та сектора неформальної економіки [1, 4].

Таким чином, актуальність дослідження тіньової діяльності малого та середнього бізнесу і її трансформації на пострадянському просторі, пов'язана з її багатофункціональністю та різноплановістю, оскільки впливає на широкий спектр соціально-економічних явищ, і цей вплив має, як позитивний, так і негативний характер. Для сталого ефективного розвитку сектора малого та середнього бізнесу на здоровій економічній основі, він повинен постійно піддаватися розумному впливу держави, її регулюванню та підтримки. Для забезпечення цього на практиці необхідні фундаментальні і прикладні наукові дослідження в сфері формування і розвитку державного регулювання діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу, підтримки сектора малого підприємництва і протидії їх тіньової діяльності.

1. Буров В. Ю. Теневая деятельность субъектов малого предпринимательства и пути ее легализации: монография / В. Ю. Буров. – Чита: ЧитГУ, 2010. – 216 с.

2. Карелин О. И. Теневая деятельность малых предприятий / О. И. Карелин, Н. В. Нестерова // Вестник СибГАУ. – 2010. – № 3. – С. 229–231.

3. Кашкинбаева А. О. Теневая деятельность субъектов малого бизнеса и пути ее уменьшения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/SND/Economics/5_+kashkinbaeva.doc.htm

4. Левшук А. А. Тіньовий сектор діяльності суб'єктів малого підприємництва України: соціально-економічний аспект та шляхи подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer27/452.pdf>

В. П. Мартинюк,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної безпеки
та фінансових розслідувань
(Тернопільський національний
економічний університет)

МОНІТОРИНГ СТАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ОСНОВІ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Один із фундаментальних принципів сучасної науки полягає в тому, що будь-яке явище чи процес не може вважатися добре зрозумілим до тих пір, поки воно не описане послідовністю кількісних характеристик. Підтвердженням цьому є слова англійського фізика Лорда Кельвіна, який ще в далекому 1883 році писав: «Якщо Ви не можете виміряти те, про що говорите, і виразити це в числах, ваші знання недостатні і незадовільні: це може бути лише початком знання, і Ви лише здалеку підійшли до наукового розуміння даного питання, про що б не йшла мова».

З цієї точки зору, напрямок економічної науки – економічна безпека (ЕКБ) розглядається як своєрідна *terra incognita*, оскільки сьогодні багато говориться про шляхи забезпечення ЕКБ, про кризовий стан вітчизняної економіки, а для кількісної оцінки рівня безпеки та виразу змін, які відбудуться в результаті реалізації тих чи інших рішень, відсутній належний економіко-математичний апарат.

Донедавна, при оцінці рівня ЕКБ держави, у вітчизняній теорії і на практиці використовували узагальнюючі твердження економічних експертів, науковців, політиків, в основі яких було покладено суб'єктивне бачення тих економічних явищ і процесів, що відбуваються в національній економіці.

Узагальнюючи результати наукових досліджень можна стверджувати, що для оцінки рівня ЕКБ як узагальнюючої характеристики економічного стану держави, використовуються наступні методи: метод

індикативного аналізу, метод експертних оцінок, оптимізаційні моделі, теорія нечітких множин, метод січних площин, метод дискримінативного аналізу, метод теорії непарних множин, метод скаляризації.

Моніторинг економічної безпеки держави – це система спостереження за динамікою основних макроекономічних показників, впливом дестабілізуючих чинників на економічні процеси у всіх галузях життєдіяльності країни, яка дозволяє робити висновки про стан безпеності та тенденції розвитку національної економіки.

Враховуючи циклічність економічних процесів, система моніторингу дозволяє передбачати «переломні точки» розвитку національної економіки і науково обґрунтовувати довгострокові тренди економічної динаміки. У випадках загрозуючого стану, добре налагоджений моніторинг, на основі оцінки динаміки інтегрального показника ЕКБ і тенденцій розвитку вітчизняної економіки, дасть можливість комплексно оцінити реальний стан справ в забезпеченні належного рівня ЕКБ, сприяти програмному здійсненню організаційно-господарських трансформацій в державі та її регіонах, що в свою чергу надало б цьому процесу більшої цілеспрямованості, законодавчо-правової обґрунтованості та урегульованості.

Останнім часом все більшої популярності набувають підходи, коли про стан економіки окремої держави, зміни які там відбуваються роблять висновки на основі розрахунку різноманітних міжнародних рейтингів та індексів. Міжнародними інституціями сьогодні розраховується близько тридцяти узагальнюючих показників, які дозволяють урядам держав і лідерам бізнесу, використовувати їх для формування досконалішої економічної політики та інституційних реформ. Найпопулярнішими серед них є Рейтинг конкурентоспроможності (Міжнародний інститут розвитку управління), Індекс економічної свободи (The Heritage Foundation & The Wall Street Journal), Проект Doing Business (група Світового банку), Індекс глобалізації (A. T. Kearney & Foreign Policy), Індекс глобалізації – KOF (Швейцарський інститут дослідження бізнес-циклів), Індекс залучення прямих іноземних інвестицій та індекс потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій (Конференція ООН з торгівлі та розвитку – UNCTAD) та інші.

Такі тенденції містять певні недоліки, оскільки ставлення до держави з боку світової спільноти, іноземних інвесторів та окремих громадян залежить від об'єктивності та достовірності проведених розрахунків, що може надати такому процесу суб'єктивізму. Тому, наукове обґрунтування та застосування на практиці інтегрального показника ЕКБ, який би комплексно відображав сучасний стан вітчизняної економіки і дозволяв оперативного відслідковувати тенденції її зміни як в цілому, так і по окремих складових, міг би використовуватися на противагу існуючим міжнарод-

ним рейтингам та індексам. Використання системи національних рахунків не забезпечує бажаного результату, оскільки основна мета їх запровадження в 1952 році ООН – упорядкування макроекономічної інформації, що передбачає розрахунок надто узагальнених показників.

З цією метою необхідно організувати і налагодити функціонування ефективної системи оцінки стану економіки країни та її території, своєчасного виявлення чинників, що виводять ситуацію в різних сферах життєдіяльності за безпечні межі і розробка на цій основі програмно-цільових пріоритетів нейтралізації загроз. Вирішенню цих завдань буде сприяти адекватна за критеріями і показниками система моніторингу ЕКБ на основі розрахунку інтегрального показника ЕКБ.

Крім того, при зниженні міжнародного індексу, керівництво держави зможе аргументовано відстоювати реальні тенденції розвитку економіки та оцінювати фактори, які цьому сприяли. Відсутність інтегрального показника ЕКБ сприяє появі в засобах масової інформації, у поглядах аналітиків та експертів, політичних сил різнопланової інформації про тенденції розвитку економіки держави, темпи економічного зростання та соціальний захист населення. При цьому, інколи така інформація суперечить одна одній.

Ю. Ю. Мацех,

здобувач вищої освіти факультету № 8

Л. М. Пацай,

здобувач вищої освіти факультету № 5

З. Б. Живко,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри менеджменту

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КОНТРОЛІНГ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Особливо велике значення в процесі функціонування підприємства має процес контролю, яким не можна нехтувати. Діяльність підприємства, а тим паче забезпечення його економічної безпеки є багатостадійним процесом, що спричинює необхідність контролювання процесу виконання кожного з них. Мета контролю полягає в тому, щоб зорієнтувати управлінський процес на прийняття рішень, які дозволять досягнути стратегічні та тактичні цілі.

До завдань контролінгу функціонування системи ЕБП відносимо (рис. 1):

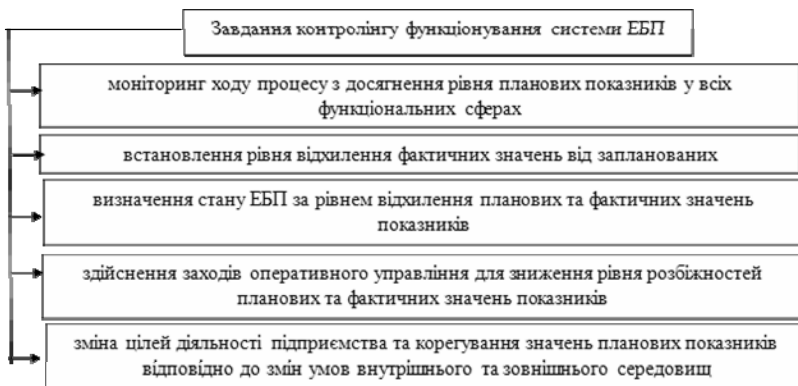

Рис. 1. Основні завдання контролінгу

З метою досягнення стабільного рівня системи економічної безпеки підприємства (СЕБП) доцільно організувати на підприємстві контролінг-функцію системи економічної безпеки. Контролінг-функція – це сукупність контрольних дій у всіх функціональних складових діяльності підприємства, вчасне виявлення розбіжностей між плановими та фактичними показниками діяльності за кожною функціональною сферою. Щоб досягнути ефективності контролінгу функціонування системи ЕБП необхідно структурувати етапи проведення контролінгу та його специфіку (рис. 2).

Працівники служби безпеки підприємства спільно з керівництвом розробляють рекомендації щодо нівелювання діапазону відхилень у випадку неможливості їхнього уникнення та виправлення з подальшим внесенням змін до стратегічного та оперативного планів підприємства.

Як показує вивчення та аналіз основних завдань контролінгу функціонування системи ЕБП, цей вид управлінської діяльності окрім внутрішнього контролю забезпечує формування інформаційної бази процесу управління системою ЕБП, аналізування та ведення стратегічного й оперативного планування, внесення змін та коректив у ці процеси відповідно до реагування виявленими під час контролю фактами.

Попередження переростання встановлених загроз у небезпеку, адаптацію діяльності підприємства до умов середовища функціонування, корегування процесу управління діяльністю підприємства з метою

досягнення стабільного рівня СЕБП, не принесли бажаних результатів і підприємство потрапило у кризову ситуацію, то єдиним способом її подолання буде використання методів антикризового управління.

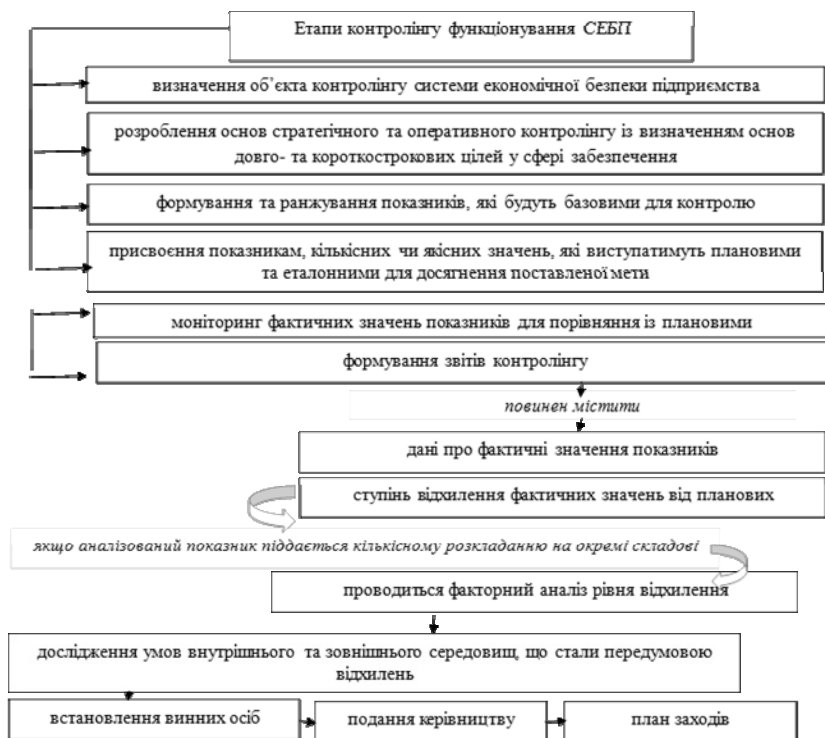

Рис. 2. Етапи функціонування контролінгу [за матеріалами 1–3]

1. Живко З. Б. Експертне оцінювання при проведенні моніторингу системи економічної безпеки підприємства / З. Б. Живко // Вісник Приазовського державного технічного університету. Сер.: Економічні науки: 36. наук. праць. – Маріуполь: ДВНЗ «Приазовський технічний університет». – 2014. – Вип. 28. – С. 111–116.

2. Керницька М. І. Промислове шпигунство як загроза безпеці підприємницьких структур / М. І. Керницька // Матеріали науково-практичної конференції (11 квітня 2008 р.). – Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2008. – С. 114–116.

3. Білоус Я. Ю. Аналіз підходів до визначення поняття «економічна безпека підприємства» / Я. Ю. Білоус // Економіка Менеджмент Підприємництва. – 2011. – № 23 (II). – С. 241–247.

М. М. Медвідь,
доктор економічних наук,
старший науковий співробітник,
заступник начальника
навчально-методичного центру –
начальник відділу методичного
забезпечення навчального процесу
(Національна академія
Національної гвардії України)

ВИЯВЛЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВ ВІД ЇХ УЧАСТІ У СИСТЕМАХ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

Економічна і воєнна безпеки є складовими державної безпеки та тісно пов'язані між собою. Динаміку витрат на формування суспільного блага «воєнна безпека» до подій 2014 р. подано на рис. 1 і 2.

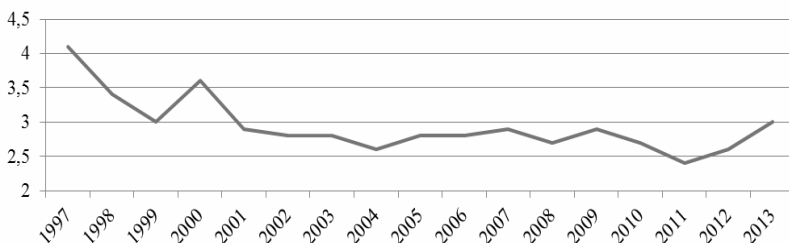

Рис. 1. Динаміка відношення витрат на формування суспільного блага «воєнна безпека» до ВВП в Україні протягом 1997–2013 рр.

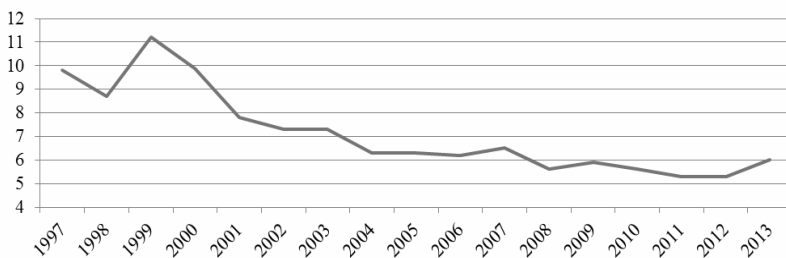

Рис. 2. Динаміка відношення витрат на формування суспільного блага «воєнна безпека» до державних витрат в Україні протягом 1997–2013 рр.

Примітка. Рисунок 1, 2 складено автором за даними Стокгольмського міжнародного дослідного інституту світу [1].

ВВП – головний індикатор економічного розвитку і найповніший показник сумарного обсягу виробництва товарів та послуг за певний період. Проте ВВП на душу населення є найбільш точною характеристикою, що визначає рівень економічного розвитку, а також росту економіки. ВВП можна розрахувати трьома методами: виробничий метод (метод доданих вартостей), за доходами та за витратами. Формула, що лежить в основі витратного підходу до визначення ВВП, має вигляд:

$$\text{ВВП за витратами} = C + I + G + NE,$$

де C – споживчі витрати; I – приватні валові інвестиції; G – державні витрати; NE – чистий експорт.

Витрати на формування суспільного блага «воєнна безпека» є складовою саме державних витрат. Незважаючи на те, що складових та показників воєнно-економічної безпеки є багато [2] на нашу думку найбільше характеризують в однаковій мірі можливості забезпечення розвитку суспільного блага воєнної безпеки два основні показники: ВВП на душу населення та відсоток державних витрат на формування суспільного блага «воєнна безпека».

У дослідженні слід використовувати метод порівняльного аналізу на основі статистичних даних значень згаданих показників. Метод порівняльного аналізу – це один із логічних прийомів пізнання предметів, явищ, подій зовнішнього світу, який дає можливість встановлювати їх подібність з родинними предметами і явищами. Порівняльний аналіз часто використовується вченими з метою вивчення досвіду з досліджуваної проблеми різних країн світу [3; 4].

На рис. 3 відображено Україну та її сусідів (у тому числі по Чорному морі) зі значеннями показників, які характеризують можливості цих держав щодо забезпечення їх воєнної безпеки – ВВП на душу населення та відсоток державних витрат на формування суспільного блага «воєнна безпека» (останній розраховано як середнє значення за 10 років).

В таблиці 1 відображено рейтинг згаданих держав за двома значеннями досліджуваних показників.

Якщо провести групування держав, які ми досліджуємо то їх умовно можна поділити на три групи:

I група – характеризується відносно малими значеннями показника ВВП на душу населення та відносно великими значеннями відсотку державних витрат на формування суспільного блага «воєнна безпека»;

II – характеризується відносно великими значеннями показника ВВП на душу населення та відносно малими значеннями відсотку державних витрат на формування суспільного блага «воєнна безпека»;

III – характеризується відносно малими значеннями показника ВВП на душу населення та відносно малими значеннями відсотку державних витрат на формування суспільного блага «воєнна безпека».

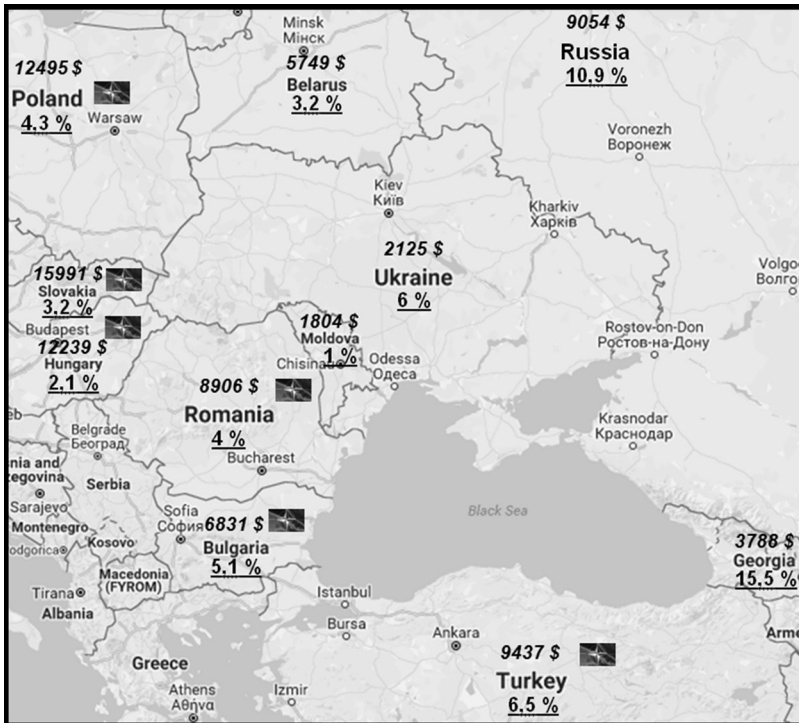

Рис. 3. Характеристика можливостей України та її сусідів щодо забезпечення своєї воєнної безпеки

Таблиця 1

Рейтинг країн за значеннями показників, що характеризують можливості держав щодо забезпечення своєї воєнної безпеки

Група країн	Країна	ВВП на душу населення у 2015 р. ⁵	Середнє значення державних витрат на формування суспільного блага «воєнна безпека» за 2006–2015 рр. ¹	Приналежність до НАТО
I	Грузія	3788	15,5	-
	Росія	9054	10,9	-
II	Словаччина	15991	3,2	+

	Туреччина	9437	6,5	+
	Польща	12495	4,3	+
	Угорщина	12239	2,1	+
	Румунія	8906	4,0	+
	Болгарія	6831	5,1	+
III	Україна	2125	6,0	-
	Білорусія	5749	3,2	-
	Молдова	1804	1,0	-

Примітка. Таблицю складено авторами за даними [1; 5]

З таблиці також видно, що характеристика II-ї групи держав є характеристикою держав, що входять до системи колективної безпеки – НАТО.

Таким чином виявлено залежність забезпечення воєнної безпеки держав від їх участі у системах колективної безпеки на прикладі України та її сусідів.

Висновки. За результатами проведеного дослідження дістала подальшого розвитку концепція воєнної безпеки, положення якої доповнені врахуванням того, що воєнна безпека на міжнародному рівні є змішаним благом, яке характеризує участь держави у системах колективної безпеки через вплив на процес формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності, чим забезпечуються збереження людських ресурсів держави завдяки зменшенню ймовірності її участі у воєнних конфліктах та зниження витрат на цей процес. Виявлено залежність забезпечення воєнної безпеки держав від їх участі у системах колективної безпеки на прикладі України та її сусідів. Саме тому відтягування процесу проведення усіх необхідних заходів Україною для вступу до НАТО стало її серйозною помилкою.

1. Stockholm International Peace Research Institute, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sipri.org>. – Назва з екрана.

2. Абрамова М. Визначення складових та показників воєнно-економічної безпеки України. Actual Problems of Economics. – 2015. – № 4 (178). – С. 96–105.

3. Jaworzyńska, M. A. Comparative Analysis of the Health System Financing in Poland and Selected Countries. Economics and Sociology. – 2016. – Vol. 9, No 3. – pp. 41–51.

4. Loktieva, I. Approaches to Empirical Analysis of Social Exclusion: International Comparison. Economics and Sociology. – 2016. – Vol. 9, No 2. – pp. 148–157.

5. International Monetary Fund, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>. – Назва з екрана.

Р. М. Мех,
здобувач вищої освіти факультету № 5

Г. З. Леськів,
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ВУЗІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

Неконтрольоване антропогенне навантаження на природне середовище призвело до втрати здатності природних компонентів до самовідновлення, порушення динамічної рівноваги кругообігу речовин та енергії, породило біологічні та хімічні аномалії, які вплинули на стан здоров'я населення.

Прийчинно-наслідковими проблемами здоров'я дорослого населення значною мірою формуються через здоров'я підростаючого покоління, яке потребує великої уваги з боку суспільства, особливо тепер, коли в Україні суспільно-економічна криза. Звідси, і випливає, що освіта в галузі охорони навколишнього середовища приймає важливе значення. Вперше поняття «екологічна освіта» запропонована у 1970 році в США на Міжнародному семінарі з питань освіти в галузі охорони навколишнього середовища. Екологічна освіта – цілеспрямований процес засвоєння цінностей та понять, спрямованих на формування умінь і відносин, необхідних для розуміння й оцінки взаємозв'язків між людьми, їхньою культурою і навколишнім середовищем [1].

Розв'язання завдань екологічної освіти пов'язується із втіленням нормативних документів і актів з проблем освіти та виховання дітей та молоді. В яких передбачається, що «екологічне виховання дітей та молоді» передбачає формування екологічної культури особистості.

Під екологічною культурою слід розуміти культуру поведінки особи, її гідне ставлення до особистого здоров'я і довкілля, активну громадську та трудову діяльність, спрямовану на використання в практиці екологічних знань, умінь та навичок. Головними шляхами формування екологічної культури є екологічне виховання та освіта у навчальному закладі, суспільстві, родині тощо. Тому екологічна культура не є чимось незначущим чи другорядним для існування людини: вона становить його функціональну основу, уможливорюючи ефективне та доцільне природокористування [2].

Виховання у людей добросовісного ставлення до природи має починатись з дитячих років – найбільш енергійного періоду форму-

вання світогляду людини, звичок, характеру, ставлення до навколишнього світу. Таке відношення формуватиметься, якщо поєднувати практичну та інтелектуальну діяльність молоді, прищепляючи їй уміння виконувати певну практичну роботу з вивчення, відтворення та збереження визначених природних об'єктів [3].

Потрібною складовою формування екологічної культури є також оволодіння екологічною етикою, предметом дослідження якої є екологічна мораль як форма суспільної свідомості. У цьому ж контексті виняткової уваги є вартим виховання та освіта, які являють собою блок гуманітарного забезпечення переходу до суспільства сталого розвитку шляхом формування нової екологічної моделі поведінки та нової філософії життя, психологічного напучування на сприйняття екологічного світогляду та цінностей суспільства як особистісних. Це є суттєвим напрямком створення не лише потрібних, а й достатніх умов реалізації стратегії сталого розвитку. Для того, щоб людина почала ставитися до природи як до об'єкта самоцінності, необхідним є визначення людиною умов для реалізації стратегії сталого розвитку. Для того, щоб людина почала ставитися до природи як об'єкта самоцінності, необхідним є визначення людиною умов свого цивілізаційного існування. Лишень висока культура індивідуальності в її екологічному розумінні уможливить збереження рівноваги у суспільства природи та суспільстві [4].

Отже, необхідність посилення впливу на духовну сферу особистості, формування етичного компоненту екологічної культури є необхідною умовою екологічного виховання молоді. Подолання екологічної кризи залежить від морального вдосконалення людини, її культури і відносин із природою та іншими людьми. Якщо люди в найближчому майбутньому не навчаться дбайливо відноситися до природи, вони знищать себе. А для цього треба виховувати екологічну культуру і відповідальність [5].

Таким чином, потрібно якісно поміняти природу суспільства, потрібна нова культура з іншим світоуявленням, для якої сукупність екологічних елементів буде до того ж органічно наявна, як і бажання до збереження життя людини. Для цього потрібно виховати таку цивілізацію. Створити певну екологічну культуру в основі якої покласти принципи людської мудрості. Тому екологічна культура стане принципом орієнтації цінностей студентської молоді та суспільства на захист людини, духовної сфери суспільства, суспільства, а також природи. Якраз для цього потрібно розробляти та застосовувати якісно нові підходи у вузівській системі, починаючи з школи, та продовжуючи у вишах, які спрямовані на формування екологічного світосприйняття.

1. Швед М. С. Екологічна едукція за кордоном і в Україні / М. С. Швед. – Львів: Світ, 1997. – 105 с.

2. Малимон С. С. Основи екології: підручник. – Вінниця: Нова книга, 2009. – 240 с.

3. Половинко Г. Шляхи підвищення ефективності екологічного виховання школярів / Г. Половинко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2004. – № 16. – С. 4–5.

4. Роль екологічної культури у збалансованому розвитку суспільства / Електронний ресурс] // II –й Всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю. – Режим доступу: <http://eco.com.ua/content/rol-ekologichnoi-kulturi-u-zbalan-sovanomu-rozvitku-suspilstva>

5. Шувар І. А. Екологічні основи збалансованого природокористування: навч. посіб. / І. А. Шувар, В. В. Снітинський, В. В. Баляковський. – Львів-Чернівці: Книги-XIX, 2011. – 760 с.

Н. Я. Михаліцька,

кандидат з державного управління, доцент,
доцент кафедри менеджменту

О. Ю. Грицина, С. В. Дідух,

здобувачі вищої освіти факультету № 8
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ФОРМУВАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах фінансової кризи на перше місце виходить проблема фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, яка є однією з найважливіших складових економічної безпеки.

Під фінансовою кризою розуміють виникнення стану лімітованої господарської діяльності підприємства й обмежених можливостей його впливу на власні фінансові відношення з непередбачуваними результатами, що загрожують подальшому розвитку й існуванню підприємства. На практиці з кризою, як правило, ідентифікується загроза неплатоспроможності й банкрутства підприємства, діяльність підприємства в безприбутковій зоні або відсутність у нього потенціалу для подальшого успішного функціонування.

Фінансова безпека – це такий стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, валютної, банківської і податкової системи, який може забезпечити ефективне функціонування держави, підтримуючи її економічну стійкість в глобальному середовищі [1]. Головний принцип збереження фінансової безпеки – це контроль і балансування доходів і витрат економічної системи. На збереження фінансової безпеки роблять значний вплив наступні чинники.

1. Внутрішні: кваліфікація облікового і фінансово-економічного персоналу; кваліфікація і навики вищого керівництва підприємства; юридичне забезпечення і експертиза договорів і контактів підприємства; ефективність системи внутрішнього контролю; касова, податкова і платіжна дисципліна; збутова і маркетингова стратегія підприємства.

2. Зовнішні: законодавча і нормативна база регулювання господарської діяльності; платоспроможність дебіторів; діяльність (проти-дія) державних органів і органів місцевого самоврядування; активність кредиторів по затребуванню боргів; ефективні ділові відносини з фінансово-банківською системою (здатність або можливість залучати кредитні ресурси за мінімально можливою ціною); надійність партнерів і контрагентів.

У загальному вигляді система забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання включає в себе стратегічний та оперативнотактичний рівні, а також сукупність здійснюваного комплексу заходів в інтересах захисту бізнесу від внутрішніх і зовнішніх фінансових загроз. До таких заходів захисту відносяться:

1. Виробничі – модернізація основних засобів і засобів виробництва, що передбачають поетапну (відповідно до фінансових можливостей) заміну діючого обладнання на більш продуктивне, що дозволить випускати якісну продукцію при меншій кількості витрат і, відповідно, мати більш високі фінансові показники; розширення кількості і якості робочих місць з випуску інноваційної продукції; підвищення кваліфікації працівників за встановленим графіком тощо.

2. Ресурсозберігаючі – передбачають зниження споживання матеріалів за рахунок впровадження нових технологій і підвищення якості виготовлення товарів, що виключає масовий брак; дотримання існуючих і перспективних екологічних вимог.

3. Маркетингові – розширення ринків збуту; внутрішній контроль за виконанням договорів; безперервний пошук партнерів для взаємовигідного співробітництва.

4. Фінансово-економічні – модернізація політики управління активами; експорт готової продукції з високою доданою вартістю; зниження частки «тіньової» економіки; удосконалення методів управління дебіторською, кредиторською заборгованістю, товарними запасами; активне використання фінансових інструментів.

5. Інноваційні – розробка і впровадження у виробництво нових видів продукції і високопродуктивних засобів виробництва; випуск конкурентоспроможної продукції, що відповідає міжнародним стандартам; просування перспективної продукції на світовий ринок.

6. Кадрові – модернізація кадрової політики в напрямку розвитку людського потенціалу; підвищення кваліфікації персоналу.

7. Соціальні – створення умов для високопродуктивної праці; підвищення заробітної плати, вдосконалення форм стимулювання праці фахівців, діяльність яких орієнтована на приріст доходів; скорочення розриву заробітної плати високо- і низькооплачуваних категорій працівників; створення умов для високопродуктивної праці.

Отже, якщо підприємство вже розробило і ухвалило рішення заводити в життя функціональні стратегії, а саме: інноваційну, ресурсну, інвестиційну і маркетингову, то показники, що визначають цілі цих стратегій, необхідно привести у відповідність з кількісною оцінкою стратегічних інтересів підприємства. Ця відповідність є основоположною, оскільки вона сприяє забезпеченню єдності методичної бази по організації управління підприємством та зміцненню фінансової безпеки.

1. Михаліцька Н. Я. Фінансова безпека підприємств та її індикатори / Н. Я. Михаліцька // Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія економічна. – 2012. – № 1. – С. 67–80.

Н. Я. Михаліцька,
кандидат з державного управління, доцент,
доцент кафедри менеджменту

Б. Б. Максимик,
здобувач вищої освіти факультету № 5
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ЗАХОДИ ДЕРЖАВИ ЩОДО ОЗДОРОВЛЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ПОЛПШЕННЯ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА У РЕГІОНІ

Заходи держави з оздоровлення господарського середовища результативні, якщо починаються своєчасно. Але для цього необхідно постійно відслідковувати фінансовий стан підприємств і організацій, регулярно проводити моніторинг їхньої економічної стійкості й ефективності, вчасно виявляти проблеми та приймати ефективні управлінські рішення. Це потребує створення в регіонах України відповідного організаційного механізму державного управління оздоровленням господарського середовища та відповідних механізмів контролю держави.

Організаційний механізм являє собою систему методів, способів та інструментів формування та регулювання відношень об'єктів із внутрішнім і зовнішнім середовищами. По відношенню до організаційного механізму управління оздоровленням підприємств на рівні регіону

внутрішнім середовищем є фінансовий стан підприємств різних форм власності, а зовнішнім – загальне інституціональне середовище та стан функціонування господарського механізму в інших регіонах держави.

Особливості організаційних механізмів визначаються характером дій держави з організації загальних принципів державного управління, а саме:

- створення, формування цілого як сукупності взаємозв'язаних та взаємодіючих частин, об'єднання яких зумовлено цілями побудови цілого – державної системи управління оздоровленням господарського середовища;

- формування, створення елементів (частин) цілого як регіональних підсистем управління оздоровленням господарського середовища;

- забезпечення внутрішньої упорядкованості, узгодженості взаємодії біль чи менш диференційованих та автономних частин загальної системи управління оздоровленням господарського середовища;

- приведення у відповідність системи управління оздоровленням господарського середовища та її елементів зі стратегічною місією, цілями та характером об'єкту управління на рівні окремого регіону;

- адаптація регіональної системи управління оздоровленням господарського середовища до зовнішнього інституціонального середовища.

Таким чином, дії з організації державного управління з оздоровлення господарського середовища на рівні регіону можна представити як формуючі, дії з упорядкування та регуляторні. Саме характер дій визначає ті методичні підходи, методи та принципи, котрі є інструментами організаційного механізму. Це, насамперед, методи поділу цілого на елементи та методи об'єднання (сполучення, комбінування).

Головною метою реформи державного управління є створення процедур та структур, що забезпечуватимуть результативну діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування. Реформування органів влади неможливе без урахування інтересів суспільства та пильної уваги з його боку до основних напрямків удосконалення економіки загалом та ефективності витрачання державних коштів зокрема. Громада повинна не лише знати, в якому напрямку розвивається державне регулювання, державна політика, але й брати активну участь в обговоренні проєктів владних рішень.

Саме цей підхід і становить суть регуляторної політики. Її основна ідея полягає в аргументованій кількісній та якісній оцінці можливих альтернатив державного регулювання, обов'язковому оприлюдненні проєктів регуляторних актів та аналізі регуляторного впливу на основі всебічного розгляду зауважень та пропозицій від усіх зацікавлених груп з подальшим відстеженням результативності прийнятих рішень [1].

Уряд, перебуваючи під все більшим політичним тиском, усвідомлює, що він є заручником своєї низької спроможності розв'язувати

проблеми суспільства. Суспільство ж пристосовується до функціонування без належної системи державного управління, внаслідок чого зростання тіньової економіки та посилення корупції стають важкими соціально-політичними проблемами.

Організаційні механізми державного управління – кількість міністерств, розподіл функцій та повноважень тощо – в усіх країнах відрізняється. Однак є загальні ознаки сучасної системи державного управління, які мають існувати незалежно від специфічних умов. Які ж є основні ознаки державного механізму на рівні регіону, здатного служити демократичному ринковому суспільству та оздоровленню господарського середовища? На нашу думку, такий механізм повинен:

- послідовно та зважено розв'язувати законні конфлікти інтересів, зокрема кредиторські та дебіторські інтереси підприємств. Такі конфлікти вирішуються завдяки добре зрозумілій політиці, врахуванню способів їхнього розв'язання у законодавстві, а не залежно від примх окремого чиновника;

- встановлювати правила гри, але не перетворювати державу в учасника ігри. Уряд та органи місцевого самоврядування не повинні створювати умови гри, сприятливі лише для регіональної влади та підприємств олігархів;

- об'єднувати та координувати зусилля державних органів на рівні регіону, перебувати під постійним контролем, забезпечувати консультації з громадянським суспільством і враховувати його погляди.

1. Розпутенко І. Фінансово-економічні проблеми державного управління / І. Розпутенко // Економіка і держава. – 2016 – №2. – С. 11–13.

Н. Я. Михаліцька,

кандидат з державного управління, доцент,

доцент кафедри менеджменту

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ЯК ЗАСОБУ ВПЛИВУ НА ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ

Останнім часом підтвердилась думка І. Розпутенко про те, що держава випустила із сфери свого впливу ідеологічну роботу – дер-

жавне управління України повинно мати свою ідеологічну палітру, в яку слід віднести системне формулювання і розв'язання проблем: а) державної політики; б) національної безпеки; в) геополітики; г) геоeкономіки; ґ) європейської інтеграції; д) регіональної політики і місцевого самоврядування [1].

Не завжди додає компетентності в проведенні реформи державного управління і використання зарубіжного досвіду. Радником міністра фінансів України Наталії Яресько був призначений Артур Бец Лаффер, – американський економіст, один із засновників теорії попиту. За задумом Лаффера зменшення податкового тягаря мало б привести до збільшення заощаджень, до зростання інвестицій і зайнятості. В результаті відбудеться зростання виробництва і доходів, внаслідок чого збільшиться обсяг податкових надходжень до бюджету. В Україні була реалізована концепція оподаткування Лаффера, яка отримала умовну назву «все по 20%». Відповідно, ставки податку на прибуток, єдиного соціального внеску та були знижені до 18%, а податок на доходи фізичних осіб та ПДВ практично стали по 20%.

Але обіцяного чуда не відбулося. Загальна сума податкових надходжень знизилась, бюджет зменшився, а Пенсійний фонд отримав велетенський дефіцит, який в наших умовах мусимо покривати з держбюджету (табл. 1).

Таблиця 1

**Доходи та видатки Пенсійного фонду України
у 2013–2017 році**

Доходи	2013	2014	2015	2016	2017
млн. грн.					
– єдиний соціальний внесок	166864	165923	169874	111707	141853
– кошти державного бюджету	83234	75800	94812	142586	141315
– інше	2347	2540	1850	2374	841
Всього	252445	244263	266536	256667	284009
% від ВВП					
– єдиний соціальний внесок	11,5	10,6	8,6	4,7	5,5
– кошти державного бюджету	5,7	4,8	4,8	6	5,5
– інше	0,2	0,2	0,1	0,1	0
Всього	17,4	15,6	13,5	10,8	11
Джерело: http://cost.ua/budget/revenue/pension/					
Видатки	2013	2014	2015	2016	2017
млн. грн.					
– від власних надходжень	199432	192374	210767	113207	141853

– від державного бюджету	50785	50957	54833	142586	141315
– іншого	2538	146	909	877	841
Всього	252755	243477	266509	256670	284009
% від ВВП					
– від власних надходжень	13,8	12,3	10,6	4,8	5,5
– від державного бюджету	3,5	3,3	2,8	6	5,5
– іншого	0,2	0	0	0	0
Всього	17,5	15,6	13,4	10,8	11
Джерело: http://cost.ua/budget/expenditure/pension/					

Крім того, в 2016 році капітальні інвестиції не збільшилися (індекс 98,3%), безробіття зросло (з 9,4 до 9,6%) та поглибилась прірва між багатими та бідними.

У цьому контексті вельми нерозумним виглядає запровадження оподаткування і без того низьких пенсій працюючих пенсіонерів, яке соромливо називають «обмежувальними нормами по пенсійним виплатам». Середній розмір призначеної місячної пенсії пенсіонерам в Україні становив у 2013 році 1470,7 грн. (184 дол. США), а в 2016 р. – 1699,5 грн. (66,5 дол. США).

Автор пропонує, щоб базою оподаткування при формуванні Пенсійного фонду була не тільки та складова валової доданої вартості підприємств, яка формує доходи найманих працівників, але й та, яка становить основу іншої складової, пов'язаної з формуванням чистого прибутку та амортизаційного фонду.

Це означає, що величину єдиного соціального внеску (ЄСВ) необхідно формувати пропорційно всім частинам валової доданої вартості (ВДВ). Розрахунки показують, що при підвищенні ефективної ставки ЄСВ з 5,5% до 11% ВВП і при відповідній зміні оподаткування інших частин ВДВ вже у 2016 році було б повністю ліквідовано дефіцит Пенсійного фонду.

Для цього зовсім не потрібно вводити якісь нові податки. Достатньо ввести норматив відрахувань від ПДВ в Пенсійний фонд України. Наприклад, у 2016 році загальний збір ПДВ склав 329911 млн. грн., а дефіцит Пенсійного фонду – 142586 млн. грн. Тому норматив відрахувань від ПДВ в Пенсійний фонд України мав би становити $142586 : 329911 = 43,22\%$. В 2017 році при запланованому зборі ПДВ 293103 млрд. грн. оптимальна величина нормативу відрахувань від ПДВ в Пенсійний фонд України мала б становити 48,65%.

Те, що український уряд досі не спромігся запустити комплексну реформу державного управління, свідчить про відсутність, по-перше – політичної волі, по-друге – достатньої компетентності в проведенні реформи такого рівня складності та комплексності. По-третє –

керівники чинного уряду та більшість народних депутатів України, схоже, не бачать необхідності в такій реформі і не зацікавлені в її проведенні.

1. Розпутенко І. В. До питання про ідеологію державного управління в Україні / І. В. Розпутенко // Наукові розвідки з державного та муніципального управління: зб. наук. пр. – 2011. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nrzd/2011_2/18.pdf

Н. Л. Михальчин,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри
теоретичної та прикладної економіки
(Національний університет
«Львівська політехніка»)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ТА КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ

В сучасних умовах розвитку підприємств та ринків дедалі частіше використовуються новітні технології, інформаційні системи, що прискорюють обмін інформації, спрощують комунікації підприємств з контрагентами та споживачами. Відповідно, практично вся господарська діяльність підприємств – договірна діяльність, безготівкові розрахунки, інноваційна діяльність, інтернет-торгівля, участь в тендерах тощо, безпосередньо пов'язана з комп'ютерними мережами та інформаційними системами. З врахуванням науково-технічного прогресу економічна безпека підприємства може бути під загрозою впливу кіберзлочинності. Так, вразливість підприємства під впливом кіберзлочинів посилюється в прямій залежності від ступеня комп'ютеризації та використання інформаційних систем.

В своїй діяльності для захисту економічної безпеки підприємству слід враховувати, що більшість кіберзлочинів, вчиняються в інтернеті, і мають відношення до шахрайства: виманювання авансових платежів за товари на сайтах оголошень, створення сайтів – двійників відомих онлайн-магазинів [1]. Так, за 2011 р. кіберзлочинність була однією з п'яти найбільш розповсюджених економічних злочинів в Україні [2]. Однак, до 2017 рр. спостерігається не спад кіберзлочинності, а навпаки – активізація, зокрема, через програми-шкідники.

Для захисту власної економічної безпеки підприємствам слід враховувати, що кіберзлочинність згідно Конвенції про кіберзлочин-

ність [3] може стосуватись правопорушень проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем (незаконний доступ, нелегальне перехоплення, втручання у дані, втручання у систему, зловживання пристроями), правопорушень, пов'язаних з комп'ютерами (підробка, пов'язана з комп'ютерами, шахрайство, пов'язане з комп'ютерами), правопорушень, пов'язаних з порушенням авторських та суміжних прав.

Також, кіберзлочини можуть використовуватись підприємствами для відмивання грошей та злочинних прибутків [4]. Відповідно завдяки таким діям одні підприємства набувають додаткових прибутків через присвоєння чужих грошових коштів, а інші – набувають вразливість економічної безпеки.

Оскільки підприємства у своїй діяльності взаємодіють з фінансовими та банківськими установами, слід враховувати, що дедалі частіше об'єктами кібератак та кіберзлочинів стають інформаційні ресурси фінансових установ, підприємств транспорту та енергозабезпечення, державних органів, які гарантують безпеку, оборону, захист від надзвичайних ситуацій. Новітні технології застосовуються не лише для скоєння традиційних видів злочинів, але і для скоєння принципово нових видів злочинів, притаманних суспільству з високим рівнем інформатизації [5]. Таким чином, підприємствам варто ретельно обирати банківські структури та слідкувати за попередженнями про кібератаки та кіберінциденти банківських структур, які оприлюднюють в інформаційних джерела компетентні органи, зокрема, Департамент кіберполіції Національної поліції, який протидіє кримінальним правопорушенням у сфері використання електронно-обчислювальних машин, систем та комп'ютерних мереж, а також запобігає та протидіє злочинам, пов'язаним з платіжними системами, інтернет-ресурсами, що містять протиправний контент, шляхом безпосереднього виконання технічних функцій у сфері обчислювальної техніки та програмування[6].

На державному рівні, в межах розвитку потенціалу сектору безпеки і оборони у сфері забезпечення кібербезпеки, розроблено Стратегію кібербезпеки України, у відповідності до якої з метою розроблення заходів економічної безпеки для підприємств актуальними є наступне:

- захист від несанкціонованого втручання технологічних процесів, в яких управління здійснюється за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій;
- розроблення та впровадження інформаційного обміну у режимі реального часу, блокування доступу працівників до соціальних мереж, які є першочерговим об'єктом кіберзлочинів;

– участь у кібернавчаннях, що організовуватимуться суб'єктами сектору безпеки і оборони України, зокрема, у рамках заходів колективної оборони;

– впровадження електронних комунікацій, інформаційних технологій одночасно із захистом інформації та кіберзахистом;

– при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності та формуванні ділових стосунків з нерезидентами необхідно враховувати обмеження участі у заходах із забезпечення інформаційної та кібербезпеки будь-яких суб'єктів господарювання, які знаходяться під контролем держави-агресора, визнаної Верховною Радою України, або держав та осіб, стосовно яких діють спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції), прийняті на національному або міжнародному рівні внаслідок агресії щодо України, а також обмеження використання продукції, технологій та послуг таких суб'єктів в межах здійснення державного контролю у цій сфері [5].

Для самозахисту та захисту своїх споживачів підприємствам також слід враховувати, що кіберзлочини, які здатні впливати на економічну безпеку підприємств, відповідно можуть виникати:

1) у сфері електронної комерції та господарської діяльності: фішинг (виманювання у користувачів Інтернету їх логінів та паролів до електронних гаманців, сервісів онлайн аукціонів, переказування або обміну валюти, тощо); онлайн шахрайство (заволодіння коштами громадян через інтернет-аукціони, інтернет-магазини, сайти та телекомунікаційні засоби зв'язку);

2) у сфері інтелектуальної власності: піратство (незаконне розповсюдження інтелектуальної власності в Інтернеті); кардшарінг (надання незаконного доступу до перегляду супутникового та кабельного TV);

3) у сфері інформаційної безпеки: соціальна інженерія (технологія управління людьми в Інтернет просторі); мальваре (створення та розповсюдження вірусів і шкідливого програмного забезпечення); рефайлінг (незаконна підміна телефонного трафіку) [7].

Для забезпечення стабільного розвитку та захисту економічної безпеки підприємства повинні не лише захищати себе від кіберзлочинів, але й в конкурентній боротьбі за споживача, прибутки на ринках не вдаватись до дій, які прямо заборонені не лише конкурентним законодавством, але й законодавством в сфері кіберзлочинів. Формуючи стійке ринкове становище підприємства будуть здатні організувати власну систему економічної безпеки.

1. Кіберполіція відзвітувала про розкриття кіберзлочинів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/381477/kiberpolitsiz-vidzvituvala-pro-rozkryttya-kiberzlochyniv>.

2. Гранатуров В. Киберпреступность как один из источников возникновения предпринимательских рисков / В. Гранатуров, В. Трапезников // Экономический часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, 2015. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [echscpu_2015_3_8.pdf](#).

3. Конвенція про кіберзлочинність (із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 21 вересня 2010 року №2532-VI) // Інформаційно-аналітична система «Ліга: Закон».

4. План дій для України 2015–2017 (GR-DEM(2015)2 від 13 січня 2015 р.): ухвалений Комітетом Міністрів Ради Європи 21 січня 2015 р. // Інформаційно-аналітична система «Ліга: Закон».

5. Стратегія кібербезпеки України, затверджена указом Президента України від 15 березня 2016 року №96/2016 // Інформаційно-аналітична система «Ліга: Закон».

6. Офіційний сайт Департаменту кіберполіції Національної поліції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cybercrime.gov.ua>

7. Кіберполіція (крок реформі) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/avakov/561a92c183c27>.

І. П. Мігус,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту
та економічної безпеки

Я. С. Коваль,

аспірант кафедри менеджменту
та економічної безпеки

(Черкаський НУ ім. Б. Хмельницького)

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ІЗ СИСТЕМОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

Економічна безпека на даний час постає певним динамічним інститутом, який, через призму своїх властивостей в ринковій системі виконує різноманітні завдання ефективної економічної діяльності всіх підрозділів та підсистем, функції по формуванню та захисту економічних інтересів у разі не дієвого функціонування економіки.

Ринкові зміни в системі економіки України, нові форми державної влади та управління, значні соціальні перетворення принесли за собою різноманітні ризики і загрози, які спонукають до створення дієвого механізму антикризового управління держави та окремих суб'єктів господарювання зокрема.

Економічна безпека відноситься до базових складових функціонування та розвитку будь-якої системи. Таким чином, потреба у безпеці є основною складовою на різних рівнях управління. Якщо дана по-

треба не реалізується, то мають місце звуження ресурсної бази, зниження ефективності та поглиблення соціально-економічних протиріч між суб'єктами-учасниками економічних відносин.

Проте, на думку вчених, неефективність управління економічною безпекою банків викликає значні витрати і є досить розповсюдженим явищем. Механізм управління економічною безпекою доцільно розділити на такий, що забезпечує попереджувачий вплив, та механізм антикризового управління. Тому, доцільно більш детально дослідити різноманітні підходи до визначення антикризового управління в банківській діяльності, що наведені в працях вітчизняних та зарубіжних науковців (табл. 1).

Таблиця 1

**Підходи до визначення поняття
«антикризове управління» банків**

Автор	Визначення
Болдирев О. О [1]	є частиною загальної фінансової стратегії банку та полягає в розробці системи засобів попередньої діагностики загрози банкрутства і його вихід із кризового стану.
Степаненко А. [2]	система управління банком, спрямована на завчасне виявлення можливих кризових ситуацій, розробку заходів протидії, швидкого реагування на будь-які зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі, що складають загрозу для існування та подальшого функціонування
Шершньов З. Є. [3]	сукупність дій і послідовність управлінських рішень, які дають змогу оцінити, проаналізувати і виробити необхідну систему впливу на оздоровлення банку з метою запобігання банкрутству.
Захаров В. Я. [4]	складова загального менеджменту, що використовує його кращі прийоми, засоби та інструменти, орієнтується на запобігання можливим ускладненням у діяльності банку, забезпечення його стабільного та успішного господарювання.
Афанасьєва О. Б. [5]	здатність банку конструктивно реагувати на зміни, що загрожують її нормальному функціонуванню.

Джерело: складено автором

Таким чином, сучасне розуміння антикризового управління є досить неоднозначним. Проте під антикризовим управлінням економічною безпекою банків слід розуміти реалізацію такого механізму управління, що забезпечує швидке скорочення втрат шляхом негайного реагування на події. Антикризове управління економічною безпекою здійснюється окремим суб'єктом.

Відповідно до зазначеного тлумачення суті антикризового управління в ньому органічно вирізняються такі його підвиди: передкризове (докризове) управління, котре здійснюється для своєчасного виявлення та розв'язання проблем (прийняття рішень) для запобігання кризи; управління в умовах кризи, із завданням стабілізації нестійких

станів та збереження керованості банків; після кризове управління процесами виходу з кризи, котре здійснюється не тільки для відновлення втрачених можливостей, але й для набуття ним за цих умов нового потенціалу – у тому числі і економічної безпеки.

Сучасне розуміння антикризового управління є доволі неоднорідним і багатозначним, зі значним діапазоном його інтерпретацій. Зокрема, це розповсюджений погляд на антикризове управління як на управління в умовах загальної кризи економіки, далі – як на управління банків, що потрапило в кризову ситуацію в результаті незадовільного менеджменту. Розрізняється і ставлення до антикризового управління чи то, як до управління на порозі банкрутства, чи то управління ним в період банкрутства. Зрозуміло, що різне трактування одного і того самого поняття призводить до теоретичної невизначеності і необґрунтованості практичних рекомендацій відносно розроблення й реалізації антикризового управління [6].

І для детальнішого дослідження взаємозв'язків між антикризовим управлінням банків та системою економічної безпеки доцільно виділити певні їхні характеристики: предмет, об'єкт, суб'єкт, основна мета, завдання (табл. 2).

Таблиця 2

**Основні характеристики антикризового управління
та системи економічної безпеки банків**

Основні характеристики	Антикризове управління	Система економічної безпеки
Основна мета	забезпечення стабільного розвитку, відновлення його життєздатності	забезпечення стабільного розвитку, захист від загроз
Предмет	фактори, причини кризи	загрози
Об'єкти	процеси розвитку кризи	різні види діяльності, його майно та ресурси, персонал, керівники, акціонери, різні структурні підрозділи тощо
Суб'єкти	стратегія недопущення кризи; стратегія подолання кризи	попередження потенційних загроз; попередження впливу наявних загроз; компенсація завданих втрат
Завдання	підтримання платоспроможності та фінансової стійкості; підтримання інвестиційної привабливості; забезпечення ефективного використання всіх видів ресурсів; формування умов для інноваційної діяльності	забезпечення захисту діяльності та його працівників; збереження майна; формування сприятливого конкурентного середовища; Ліквідація наслідків завданої шкоди

Джерело: складено автором

На основі таблиці 2 можна зазначити, що основною метою антикризового управління і системи економічної безпеки є забезпечення стабільної діяльності у поточному періоді та розвитку банків у довгостроковій перспективі. Крім того, у процесі антикризового управління вирішується ряд проблем: розпізнання передкризових ситуацій, від чого залежить можливе запобігання кризи; проблеми пов'язані з основними сферами життєдіяльності банків і включають комплекс проблем фінансово-економічного характеру; проблеми прогнозування криз і варіантів поведінки, розробки управлінських рішень; проблеми пов'язані з конфліктами і селекцією персоналу, проблеми банкрутства і санації.

Антикризове управління та систему економічної безпеки можна зарахувати до функціональних підсистем загальної системи. Вони нерозривно пов'язані між собою, переплітаються і взаємодоповнюють одна одну.

Отже, антикризове управління має бути спрямоване на недопущення прояву найменших ознак ризику і може бути забезпечене в належному обсязі тільки в разі, якщо будуть визначені найважливіші стратегічні напрямки забезпечення безпеки. Тому, для створення надійної системи безпеки необхідно провести комплекс підготовчих заходів. Від проведених заходів багато в чому залежать рішення, які будуть прийняті в цьому напрямку. Для цього необхідно сформулювати матеріальні та трудові ресурси, що зрештою представляється як ефективність забезпечення безпеки бізнесу. Приймаючи це рішення необхідно розробити концепцію, яка бути складовою системи забезпечення безпеки банків. При цьому основна роль у забезпеченні економічної безпеки належить його персоналу, кадровому потенціалу як основного ресурсу. Тільки він може приносити прибуток, але водночас персонал є джерелом всіх внутрішніх загроз економічній безпеці, і, в кінцевому рахунку, запорука успіху будь-яких управлінських інновацій.

1. Болдирев О. О. Сучасні тенденції розвитку банківської системи України / О. О. Болдирев // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2011. – № 4. – С. 45–49.

2. Степаненко А. Деякі аспекти антикризового управління банківською системою / А. Степаненко // Вісник КНТЕУ. – 2008. – № 3. – С. 77–84.

3. Шершньова З. Є. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. / З. Є. Шершньова, В. М. Багацький, Н. Д. Гетманцева. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.

4. Захаров В. Я. Антикризисное управление. Теория и практика: учеб. пособ. для студентов вузов, обучающихся по специальностям экономики и управления / В. Я. Захаров, А. О. Блинов, Д. В. Хавин. – М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2006. – 287 с.

5. Афанасьєва О. Б. Зарубіжний досвід антикризового управління в банках О. Б. Афанасьєва // Проблеми і перспективи розвитку банківської систе-

ми України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2010. – Вип. 29. – С. 159–167.

6. Реверчук Н. Й. Умови формування системи управління економічною безпекою малого підприємництва в Україні / Н. Й. Реверчук // Соціально-економічна ефективність державного управління: теорія, методологія та практика: матеріали щоріч. наук. практ. конф. – Л.: ЛВІДУ УАДІ, 2003. – Ч. 2. – С. 337–338.

І. П. Мойсєнко,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРУКТУРНИХ ЗМІН В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Структурні трансформації економічних систем є невід’ємною складовою сучасного глобального світу та рушійною силою його розвитку, проте супроводжується закономірними кризовими явищами.

Теоретичні основи структурних змін в трансформаційній економіці України визначаються використання принципів теорії катастроф, теорії потенціалів та теорії безпеки як прикладних напрямів теорії систем для визначення напрямів і рівня макроекономічної стабільності та розвитку.

Теорія катастроф розглядає питання про умови, за яких зміна параметрів системи викликає переміщення точки у фазовому просторі з області положення рівноваги в область тяжіння до іншого положення рівноваги, фіксує порушення лінійності, пропорційності, відповідності між кількісними змінами та якісними переходами в розвитку системи. Це явище обумовлене комплексом закономірностей, своєрідним «чорним ящиком»: маючи інформацію про кількісні зміни на вході не можна з повною визначеністю передбачити, які зміни це спричинить на виході. Теорія катастроф дає змогу визначити підходи до вивчення найбільш складних, «прихованих» проблем перехідних процесів. Висновки та рекомендації, отримані за допомогою цієї теорії, мають практичне значення для дослідження механізмів перехідних процесів у складних системах, вироблення оптимальних режимів управління їх розвитком. Особливої актуальності теорія катастроф набуває в умовах соціально-економічних трансформацій, коли, з одного боку, фіксується

нелінійність, криза макроекономічної динаміки, окреслюються межі допустимих змін, а з другого – попереджаються можливі незворотні катастрофічні наслідки обґрунтованих стратегічних рішень.

Використання теорії катастроф для аналізу економічної безпеки та сталого розвитку обумовлене тим, що економічні системи є відкритими системами. Теорії, що не виходять за межі класичної економічної парадигми, стикаються з певними проблемами в описі та моделюванні нестійкості економічної безпеки, зокрема у кризових ситуаціях. Водночас ці явища знаходять просте й логічне пояснення в межах теорії катастроф, яка дає змогу пояснювати (й навіть передбачати) стрибкоподібну динаміку системи.

Необхідно розрізнити ефективність структурних зрушень в економіці та ефективність власне економічної структури. Структуру економіки можна визнати ефективною, якщо має місце зростання продуктивності праці, фондівіддачі, зниження матеріаломісткості і, як наслідок, вироблена продукція відповідає потребам суспільства.

Аналіз проблем структурних перетворень доводить необхідність упровадження структурного індикатора інтегральної ефективності елементів структури національної економіки, що акумулює показники ефективності кількох виробничих ресурсів і дає змогу діагностувати неефективні елементи структури економіки. Зокрема, продуктивність праці й фондівіддача можуть бути як основними характеристиками структурних елементів, які досить повно відображають їхню специфіку.

Структурні зрушення в економіці характеризуються кількісною та якісною визначеністю. Основною якісною характеристикою структурних зрушень в економіці є показник, що відображає напрям соціально-економічного прогресу. Формалізовано якість вимірюється індексом структурних зрушень певного напрямку (прогресивних або регресивних) у заданій сукупності зрушень в економічній структурі. Відображаючи динамічний складник структурного розвитку, ефективність структурних зрушень демонструє, наскільки структурні зрушення досягають мети, а саме наскільки швидко приводять до нової якості економічних систем [2].

Під системною методологією забезпечення структурних змін в трансформаційній економіці України будемо розуміти систему підходів, принципів, показників, методів планування соціально-економічних процесів, обґрунтування оптимальних рішень.

Порівняльний аналіз стратегічних документів національної регіональної політики вказує на те, що її зміст лише частково відповідає вимогам методологічних основ ефективного розвитку в умовах трансформаційної економіки [3]. А саме, практично повністю відсутня стра-

тегія розвитку «полюсів росту» та ущільнення просторового каркасу території. Натомість використовуються заходи, які були притаманні плановій економіці – централізований перерозподіл коштів, встановлення планових показників розвитку, які подовжують екстенсивно-інерційні процеси в економіці.

Теорія поляризованого економічного простору запропонована Ф. Перру передбачає в якості основного механізму розвитку регіону виділення прогресивної галузевої структури економіки і в першу чергу лідируючих – пропульсивних галузей. Вона заснована на концепції дифузії інновацій Йозефа Шумпетера [4, 5].

Ті центри й ареали економічного простору, де розміщуються підприємства пропульсивних галузей стають полюсами концентрації факторів виробництва, оскільки забезпечують найбільш ефективне їхнє використання.

Концепція підтримки «полюсів росту» може бути реалізована за умови корекції регіональної політики в Україні, яка на сучасному етапі характеризується намаганням вирішити проблеми соціально-економічного розвитку відсталих регіонів за рахунок регіонів-донорів або центру.

Науково обґрунтована структурна політика як спосіб реалізації інституційних перетворень визначається як система заходів держави та бізнесу, спрямованих на зростання частки високотехнологічних галузей із високою доданою вартістю, конкурентоспроможних на внутрішньому та світовому ринках. Структурна політика сприяє інституціонально-структурним перетворенням – неодмінним передумовам переходу до інноваційного розвитку.

Структурна політика держави має охоплювати такі напрями: розвиток галузей, що сприяє загальному підвищенню ефективності промислового виробництва; стимулювання інвестиційної, інноваційної та підприємницької активності, сприяння розвитку експортних галузей; розвиток конкурентоспроможного на світовому ринку виробництва; згортання виробництва у депресивних галузях економіки; стимулювання розвитку третинного сектору економіки. Генеральна мета структурної політики – забезпечення економічного зростання країни в напрямі кількісного зростання обсягів виробництв, гармонізації структури ВВП. Ідеться про зростання частки товарів тривалого користування, високоякісної продукції, сучасних послуг, особливо фінансових та інформаційно-технологічних. Головне завдання структурної політики – це забезпечення економічної безпеки держави, технологічної перебудови промисловості, розвитку імпортозаміщення, випуску нової машинобудівної продукції [4].

Проблема співвідношення цілей ефективності й соціальної збалансованості структурної політики має різні варіанти розв'язання залежно від існуючої соціально-економічної ситуації. Досить високий рівень добробуту визначає менші потреби в державній соціальній політиці, низький – актуалізує політику, принаймні в межах забезпечення широкої доступності основних соціально значущих благ і послуг. Стосовно структурної політики, та проблема набуває форми конфлікту між двома тенденціями: до прискорення структурної перебудови для зростання ефективності; до сповільнення структурної перебудови для забезпечення соціальної збалансованості.

Оскільки ринок намагається ефективно використовувати чинники виробництва, то роль держави, спроможної реалізувати структурні зміни у соціальній сфері, посилюється в напрямі забезпечення соціальних стандартів. Якщо структурна політика є складником економічної політики держави, то при раціональному проведенні вона спроможна сформувати передумови для позитивних тенденцій розвитку національної економіки. Загалом, структурна політика покликана перешкодити деформаціям структури економіки й забезпечити високі соціальні стандарти та якість життя.

Реалізація структурних трансформацій соціалізації економіки, зміни інституціональних основ стабілізації економіки потребують проведення комплексної діагностики з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх обмежень, стану використання потенціалу господарської системи, визначення на цій основі напрямів розвитку, тобто можливостей його якісного покращення, переходу на новий рівень через відповідні соціально-економічні зрушення в контексті загальнодержавних інтересів задля забезпечення національної та економічної безпеки.

1. Бужимська К. О. Теорія модернізації: виникнення, розвиток, сучасний / К. О. Бужимська // Вісник ЖДТУ. – № 2 (44) Економічні науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: eztuir.ztu.edu.ua/3071/1/216.pdf

2. Гуменюк А. М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти: монографія / А. М. Гуменюк. – К.: НІСД, 2014. – С. 256–258.

3. Головніна О.Г. Основи соціальної економіки: підручник / О. Г. Головніна. – К.: ЦУЛ, 2013. – 647 с.

4. План відновлення України Стратегічний документ 2015-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: reforms.in.ua/Content/download/Strategic_doc_final%202015-2017.pdf

5. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер. – М.: Прогресс, 1982.– 455 с.

В. В. Москаленко,
заступник директора департаменту
економічної політики
(Львівська облдержадміністрація)

КРИЗА БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Оцінка економічних наслідків військових конфліктів ніколи не була в фокусі вивчення вітчизняних науковців. Україна, як держава, де будь-які збройні конфлікти були відсутні впродовж двадцяти трьох років незалежності, не потребувала вдосконалення методик вивчення економічних наслідків війн.

У зв'язку з цим, сьогодні, говорячи про війну в Україні, єдині дані, якими можуть користуватися органи влади при прийнятті антикризових рішень – це оцінка валового регіонального продукту окупованих територій. Ми говоримо про втрату промислового Донбасу та Криму, які в підсумку виробляли близько 15% валового внутрішнього продукту України. Натомість, ця цифра є дуже поверхневою і не дозволяє на центральному рівні вчасно приймати рішення щодо нових реалій військової економіки. Окрім безумовної втрати виробничого потенціалу, Україна разом з війською на Донбасі та окупацією Автономної Республіки Крим, отримала:

- структурні зміни у державних витратах – значно зросло фінансування армії (видатки зведеного бюджету України на оборону у 2015 р. в порівнянні з 2014 р. зросли більше, ніж у два рази та склали понад 40 млрд. грн.), внаслідок чого активізувалася робота підприємств ДК «Укроборонпром» та суміжних галузей (позитивні шоки попиту);

- втрату ринків збуту на непідконтрольних територіях, в результаті чого постраждали вітчизняні підприємства (негативні шоки попиту);

- зниження сукупного попиту населення внаслідок зменшення його реальних доходів (негативні шоки попиту).

Всі ці фактори впливають на економіку нашої країни, створюючи таким чином умови для найбільш складного макроекономічного експерименту в історії економічної безпеки – макроекономічного шоку пропозиції (внаслідок скорочення або захоплення виробництва) та попиту (внаслідок різкого зниження рівня життя на окупованих територіях).

Україна за часів своєї незалежності вперше опинилася в стані збройного конфлікту з потужною військовою державою. Тривале протистояння з Росією на території колись найбільш промислово розвине-

ного регіону не може не відобразитися на галузевій та територіальній структурі економіки нашої держави.

В результаті військових конфліктів відбулися галузеві та регіональні структурні зрушення в економіці України – зменшується частка промисловості у ВВП, відбувається збільшення питомої ваги «мирний областей» України у загальному виробництві.

Для оцінки впливу на національну економіку військового конфлікту запропоновано врахувати наступні фактори:

- збільшення ВВП внаслідок зростання військових витрат;
- зменшення ВВП через втрату частини виробничого потенціалу на сході країни та в Криму;
- зменшення ВВП через падіння сукупного попиту населення, в тому числі на окупованих територіях.

Оцінюючі вплив військових дій та окупації на реальний випуск, врахуємо наступне:

– сукупні доходи жителів окупованої території, які не надходять в економіку країни – тільки по Автономній Республіці Крим та м. Севастополь у 2013 році склали 44,8 млрд. грн., Донецькій області – 135,4 млрд. грн., Луганській – 21,6 млрд. грн. Частина цих витрат втрачена майже повністю через неможливість ведення повноцінної торгівлі з Кримом, частина (в Донецькій та Луганській області) – через суттєве зменшення реальних доходів. У 2015 році реальна заробітна плата в районах, підконтрольних Україні знизилася на 30% у Луганській і на 10% у Донецькій області. Проаналізувати зниження реальних доходів населення, що проживає на окупованій території взагалі неможливо через відсутність статистичного обліку.

– відсутність попиту з боку окупованих регіонів відображається на внутрішніх виробниках. Так, наприклад, хімічна промисловість Львівської області знаходила свого покупця у Донецькій, а харчова промисловість Херсонської працювала в тому числі і на ринок Криму, особливо в курортний сезон. Втрати помітні в кожній галузі і регіоні України – від машинобудування до харчової промисловості.

– Донецька, Луганська області, Автономна Республіка Крим та місто Севастополь у 2013 році припадало 18% внутрішнього валового продукту.

– варто враховувати також і значне збільшення військових витрат. Історично склалося так, що періоди економічного зростання були незмінними супутниками воєн.

Проведемо оцінку коефіцієнта витрат на оборону в Україні. Аналіз часових рядів в цьому випадку не є найбільш придатним способом обрахувати його у зв'язку з відсутністю достатньої кількості спо-

стережень. Натомість проаналізуємо бюджетні витрати на оборону та показники ключового оборонного концерну України – ДК «Укроборонпром», який охоплює 99 підприємств оборонного сектору. ДК «Укроборонпром», по суті є головним підрядником державного оборонного замовлення, тому показники його діяльності напряму залежать від змін оборонних бюджетів держави.

У 2015 році середня заробітна плата на підприємствах концерну зросла на 1259 грн., або на 30%. Концерн отримав 1 млрд. 626 млн. грн. чистого прибутку (для порівняння у 2014 році – отримано збиток в сумі 348 млн. грн.). 114 підприємств, які не входять до складу концерну, постачають 247 комплектуючих на 37 підприємств Концерну в рамках програми кооперації та підписання відповідних меморандумів з обласними державними адміністраціями.

Результати розрахунків показали, що враховуючі збільшення фонду оплати праці працівників ДК «Укроборонпром», зростання обсягів його виробництва та питому вагу цих показників у валовому внутрішньому продукті України, завантаження підприємства оборонними замовленнями обумовило зростання ВВП України на 4,7 млрд. грн.

Зростання витрат на оборону у 2015 році в порівнянні з 2014 роком склало 21,1 млрд. грн.

Аналітично-розрахункові дослідження зміни військових витрат України та їх кореляція з приростом/зниженням валового внутрішнього продукту (без урахування окупації частини території) показали, що значення коефіцієнта військових витрат в Україні складає 0,224.

Оцінюючі потенціал окупованих територій, варто зауважити, що точних статистичних даних стосовно чисельності населення, яка на сьогодні проживає в зоні проведення антитерористичної операції, немає. Територія так званої «ДНР» складає 7,5 тис. км² (28% Донецької області), на яких перед початком активних бойових дій проживало близько 2,3 млн. осіб (53% області), зараз – щонайменше 2 млн. Для так званої «ЛНР» відповідні показники становлять 8,3 тис. км² (31%) і понад 1,5 млн. мешканців (68%) у квітні 2014 року та 1,3–1,4 млн. станом на сьогодні.

В економічному плані контрольована «ДНР» та «ЛНР» територія теж не є критично важливою для України. До початку активних бойових дій на Донеччині та Луганщині проживало 15,2% населення континентальної України, при цьому їх валовий регіональний продукт (ВРП), за даними 2012 року (дані без врахування окупованих територій) становив 16%, тобто на особу лише ненабагато перевищував загальноукраїнський показник. Вагомішим був внесок двох областей у промислове виробництво (24% усього випуску континентальної України за січень – квітень 2014-го) та її товарний експорт (23,2%).

Утім, левову частку цих показників забезпечила розвиненіша Донецька область: маючи 10% населення континентальної України, вона виробила 17,5% промислової продукції та 17,9% товарного експорту. Однак більшу частину цих обсягів дали підприємства, що містяться на контрольованих Києвом, а не «ДНР» територіях. Наприклад, лише в Маріуполі в останні роки виготовлялося 31–36% усієї промислової продукції Донеччини (для порівняння: у Донецьку – вдвічі менше). Саме на двох потужних комбінатах міста випускається понад 70% продукції чорної металургії всієї області, частка якої в експорті останньої 2013 року становила 62,6%.

Аналогічна ситуація і з паливно-енергетичним потенціалом. Перше, перспективні родовища сланцевого газу (Юзівська площа) містяться на підвладній Україні території. По-друге, понад 50% донецького вугілля також було видобуто на шахтах контрольованої нині Києвом частини області. Причому вони здебільшого не постраждали внаслідок бойових дій і набагато рентабельніші, ніж копальні, які розташовані на «старому Донбасі», що наразі зайнятий російськими військами.

На Луганщині під контролем центральної влади перебувають північні райони, що забезпечують левову частку сільськогосподарської та хімічної продукції, а також Лисичанський нафтопереробний завод. Наразі, контролюється українськими військами і найбільший в області виробник електроенергії – розташована в місті Щастя Луганська ТЕС.

На цей час на території, яка підконтрольна українській владі знаходиться 83 підприємства переробної промисловості Луганської області, або 14,6% від загальної кількості підприємств області. Решта, близько 567 підприємств, залишилися на території окупованій бойовикам так званої ЛНР.

Таким чином, оцінивши географічне розміщення продуктивних сил та враховуючі адміністративні дані Донецької та Луганської обласдержадміністрацій, ми приходимо до висновку, що втрати валового регіонального продукту внаслідок окупації частини території у Донецькій області склали близько 40%, Луганської – близько 60%.

Останній етап оцінки втрат економіки від військового конфлікту та окупації полягає в оцінці втрат сукупного попиту, який забезпечувало населення окупованих територій.

Враховуючи споживчі витрати на одиницю населення в окупованих областях та Автономній Республіці Крим (дані Державного комітету статистики), загальні втрати сукупного попиту окупованих територій склали 162,4 млрд. грн.

Підсумовуючі отримані розрахункові дані, оцінимо загальний вплив військового конфлікту на національну економіку.

Щорічні витрати національної економіки внаслідок окупації пропонуємо розраховувати за формулою:

$$\text{Economic losses from occupation} = {}_{\Delta}Q + {}_{\Delta}D - k_m * {}_{\Delta}ME, \text{ де:}$$

${}_{\Delta}Q$ – втрати виробництва; ${}_{\Delta}D$ – падіння сукупного попиту населення окупованих територій; k_m – коефіцієнт державних витрат на оборону; ${}_{\Delta}ME$ – зміна державних витрат на оборону.

Таким чином:

ELO (млрд. грн.) = 162,4 + 145,4–4.7 = 303,1 млрд. грн., що складає 19,3% валового внутрішнього продукту України.

Розробка методики оцінки впливу військових операцій на національному та регіональному рівнях є актуальною для сучасних умов розвитку нашої держави. Очевидним є довгостроковість наслідків військових дій, що продовжуються на території України та обумовлюють необхідність здійснення заходів соціально-економічної політики, які б створили нові точки зростання в деокупованих територіях та регіонах, економіка яких була найбільш тісно пов'язана з територіями, охопленими війною. Тому об'єктивна оцінка втрат та розуміння, які території та галузі економіки втрачають найбільше, створюють необхідну науково обґрунтовану основу для реалізації економічної та соціальної політики.

1. Barro R. and Veronique de Rugy (2013) Defense Spending and the Economy. Mercatus Center George Mason University, USA.

2. Fearon, J. D. (2007). Economic Development, Insurgency, and Civil War. Institutions and Economic Performance. Cambridge, MA: Harvard University Press, UK.

3. Fearon, J. D. and. Laitin D. (2003). Ethnicity, Insurgency and Civil War. The American Political Science Review. Vol. 1, pp. 75–90.

4. Jervis, R. and Snyder J. (1999). Civil War and the Security Dilemma in Snyder, Jack and Barbara Walter, eds. Civil War, Insecurity, and Intervention. New York: Columbia University Press, USA.

5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>

7. Програма економічного і соціального розвитку Луганської області на 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://loga.gov.ua/netcat_files/678/434/h_acb17522b41b40af323d94e0df1b833a

8. Річний звіт ДК «Укроборонпром» – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukroboronprom.com.ua/design/images/files/rep_ua.pdf

9. «Спецзона» України. Що ми втрачаємо на Донбасі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//tyzhden.ua/Politics/118905](http://tyzhden.ua/Politics/118905)

О. Ф. Надяк, Р. І. Шак,
здобувачі вищої освіти факультету № 5

Ю. А. Кузь,
здобувач вищої освіти факультету № 8

Г. Я. Левків,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ВДОСКОНАЛЕННЯ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах сучасного розвитку інформаційної економіки та корпоративних відносин діяльність кожного господарського суб'єкта є предметом уваги великого кола учасників ринкових відносин, зацікавлених у результатах його функціонування. Щоб забезпечувати виживання підприємства в сучасних умовах, управлінському персоналу необхідно насамперед, уміти реально оцінювати стан як свого підприємства так і існуючих потенційних конкурентів, а також здійснювати моніторинг діяльності підприємства.

Важлива роль у реалізації цього завдання відводиться контролю за станом господарської діяльності підприємств з погляду дії зовнішніх та внутрішніх факторів його діяльності. Тобто з допомогою методів та прийомів його дослідження (моніторингу) виробляються стратегія і тактика розвитку підприємства, розробляються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів і працівників.

В економічній теорії та практиці під моніторингом стану підприємства розуміють аналіз та оцінку фінансового та економічного стану підприємства на основі даних фінансового обліку. З позицій фінансового менеджменту моніторинг стану підприємства можна розглядати як функціональну підсистему, яка містить такі функції управління: прогнозування, планування, облік, контроль, аналіз та оцінка показників фінансово-господарського стану підприємства. Іншими словами – це спеціальна система методів та інструментів, спрямованих на функціональну підтримку менеджменту підприємства в галузі його інформаційного забезпечення [1, с. 33].

Побудова підсистеми моніторингу у системі контролінгу діяльності підприємства передбачає виконання таких етапів робіт [3, с. 44]:

- визначення сфер спостереження: зовнішніх та внутрішніх, суб'єктів та об'єктів даних моніторингу;
- визначення характеру інформації, яку треба зібрати, проконтролювати та обробити;
- організувати систему збору та обробки інформації;
- визначення систем аналітичної обробки інформації;
- визначення алгоритмів координації, критеріїв оцінки, даних для регулювання стану тощо;
- визначення періодичності збору даних для попереднього, оперативного та ретроспективного аналізу стану підприємства.

Таким чином описана система моніторингу відповідає кількісній теорії контролінгу – як системи управління підприємством. Однак сучасний стан розвитку трансформаційних процесів в нашій економіці, викликаних глобалізацією та інформатизацією суспільних процесів, вимагає переходу до інтегрованих механізмів управління, які б передбачали врахування якісних факторів діяльності та оцінки потенціалу підприємства [2, с. 57].

У нових умовах господарювання потрібні значні зміни у системах управління підприємствами. Принциповими напрямками розвитку інтегрованого контролінгу є такі: вдосконалення планово-контрольних технологій, необхідність інтеграції інформаційних потоків на підприємстві, вдосконалення системи підтримки прийняття управлінських рішень на оперативному та стратегічному рівні за рахунок використання принципів Парето. Таким чином інтегрованість системи контролінгу передбачає поєднання кількісних та якісних методів аналізу з метою підвищення ефективності функціонування підприємства, а також оптимальну інтеграцію стратегічного та оперативного аспектів контролінгу та їх інструментів.

Для розробки моніторингу як системи інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень пропонується поєднати принципи інтегрованого контролінгу підприємства, сучасні вимоги теорії стратегічного менеджменту та практики українського підприємництва з традиційними методами контролінгу, фінансового аналізу і оцінки на основі кількісних показників (механізми цільового та антикризового управління) та якісними показниками потенціалу підприємства.

З врахуванням загальної схеми організації моніторингу стану діяльності підприємства пропонується такий механізм реалізації зовнішнього моніторингу стану підприємства на основі даних зовнішньої фінансової звітності:

- опис мети та критеріїв дослідження стану підприємства – оцінка конкурентоспроможності, потенціалу чи інвестиційної привабливості;
- визначення екзогенних та ендогенних факторів діяльності підприємства;

– визначення напрямків зовнішнього моніторингу: за ринками, конкурентами, споживачами та постачальниками – з одного боку, економічним, правовим та політичним середовищем – з іншого;

– методика аналізу, оцінки фінансового стану підприємства на основі даних фінансової звітності.

Отже, моніторинг розглядається як система інформування про стан досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства, відхилення прогнозованих та планованих показників стану підприємства від заданих значень, розрахунок аналітичних показників аналізу фінансового стану підприємства за принципом Парето та оцінки потенціалу.

Запропонована система моніторингу дозволяє уникнути багатоетапних розрахунків на основі послідовного використання та поєднання традиційних методик кількісного аналізу та перейти до вибіркового дослідження результативних напрямків. Вибір найважливіших зовнішніх факторів та елементів внутрішнього потенціалу на основі запропонованого механізму моніторингу потребують апробації на основі практичних досліджень стану та діяльності підприємства.

1. Ареф'єва О. В. Фінансовий менеджмент: навч.-метод. посібник / О. В. Ареф'єва. – К.: Вид-во Європ. у-ту, 2002. – 94 с.

2. Судакова О. І. Економічна діагностика банкрутства підприємства / О. І. Судаков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://>

3. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 768 с.

Н. В. Наконечна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

І. П. Андрушків,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансово-економічної
безпеки та банківського бізнесу
(*Львівський торговельно-економічний університет*)

ЗАГРОЗИ ТА НЕБЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Провідне місце в економічній безпеці країни займає інвестиційно – інноваційна її складова. Відповідно реалізація інвестиційних та інноваційних можливостей, нарощення обсягів інвестування, а також

раціональне використання фінансових ресурсів повинні бути включені до стратегічних завдань України.

Питання, які стосуються інвестиційно-інноваційної безпеки як складової економічної безпеки досліджували такі вчені як: О. Барановський [1], А. Варшавський [2], Г. Дурицька [3], В. Шлемко [4], І. Бінько [4], П. Коренюк [5], В. Кириленко [6], Д. Лук'яненко [7], Б. Губський [7], О. Мозговий [7], М. Недашківський [8], К. Подгорна [8], І. Рєвак [10] та ін.

Однією з найважливіших складових економічної безпеки є інвестиційно-інноваційна безпека. Зазначимо, що до недавнього часу поняття «інвестиційно-інноваційна безпека» досліджувалось окремо в розрізі таких складових як інвестиційної та інноваційної безпеки.

Що стосується інвестиційної безпеки, то вона забезпечується за умов дотримання граничної норми інвестування, що своєю чергою дає можливість: відтворювати інтелектуальний та науково-технічний потенціал нації; підтримувати конкурентоспроможність економіки; здійснювати розширене відтворення основного капіталу; гарантувати зростання ВВП на рівні завдань соціально-економічного розвитку і міжнародного співробітництва; створювати стратегічні резерви [8].

Шляхом регулятивних заходів держава здійснює вплив на інвестиційну складову економічної безпеки. Державне регулювання інвестиційної складової економічної безпеки являє собою сукупність форм і способів, які забезпечують об'єднання державних та приватних інтересів та формування в економіці раціональних пропорцій між споживанням, нагромадженням та інвестуванням.

В. Кириленко [6] визначає інвестиційну безпеку як здатність підтримувати виробничі нагромадження та вкладення капіталу на рівні, що забезпечує необхідні темпи розширеного відтворення, реструктуризацію та технологічне переозброєння економіки.

Окремі автори [7] під інвестиційною безпекою розуміють такий рівень інвестування економіки, який забезпечував би її розширене відтворення, раціональну реструктуризацію та технологічне переозброєння.

Головним критерієм інвестиційної безпеки є конкурентоспроможність економіки як процесу реалізації економічної безпеки у динаміці. Страхування інвестиційних ризиків також займає особливе місце у забезпеченні інвестиційної безпеки.

На рівень інвестиційної безпеки впливає режим валютного курсу та відсоткова політика, що встановлюються в країні. Позначається на рівні інвестиційної безпеки і характер амортизаційної політики та ступінь інформованості інвесторів.

Забезпечення інноваційної безпеки, у свою чергу, сприяє розширенню присутності на світових ринках високотехнологічних това-

рів, технологічним змінам у виробництві, генеруванню та впровадженню інновацій в економіці. Інноваційна безпека – важлива умова підвищення конкурентоздатності вітчизняних виробників і забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку країни.

Сучасні загрози інноваційної безпеки України, які на думку А. Сухорукова та О. Олейнікова [11] є наступні: недостатній рівень фінансування наукового – технічних робіт (НТР); слабкий розвиток інфраструктури трансферу технологій; зниження експорту та зростання імпорту наукоємких товарів; слабкий рівень інформатизації інноваційної сфери; недосконалість стимулююча та податкова політика держави. – повільний розвиток ефективних форм інноваційної діяльності.

Посилення інвестиційно-інноваційної безпеки держави сприятиме спрямування державних інвестиційних ресурсів на співфінансування проектів із вітчизняними компаніями, які здійснюють діяльність у таких сферах як енергозбереження, оборонна промисловість, АПК та будівництво. Сприятиме інвестиційно-інноваційній безпеці і створення спеціальних режимів оподаткування для реалізації стратегічних інвестиційних проектів, які відповідають визначеним державою пріоритетам.

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія // О. І. Барановський; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2004. – 759 с.

2. Варшавский А. Е. Обеспечение научно-технологической безопасности в условиях глобализации экономики – важнейшая задача инновационного менеджмента / А. Е. Варшавский // Инновационный менеджмент в России (проблемы стратегического управления и научно-технологической безопасности) / Руководители автор. колл. В. Л. Макаров, А. Е. Варшавский. – 29 FINANCIAL SPACE № 2 (14) 2014. – М.: Наука, 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: semi-data.socionet.ru/files/mak2004_4-var.pdf.

3. Дурицька Г. В. Сучасні тенденції транснаціоналізації та їх вплив на економіку України / Г. В. Дурицька // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2013. – № 2 (17). – С. 39–46.

4. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.

5. Коренюк П. І. Стан науково-технологічної безпеки реального сектора економіки України / П. І. Коренюк, В. П. Волков, Л. А. Горошков // Сталій розвиток економіки. – 2012. – № 2. – С. 22–25.

6. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки: монографія // В. І. Кириленко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.

7. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна інвестиційна діяльність: підручник / Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський, О. М. Мозговий та ін.; за ред. Д. Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2003. – 387 с.

8. Недашківський М. М. Інвестиційна безпека України в сучасних умовах / М. М. Недашківський, К. Ю. Подгорна // Збірник наукових праць Націо-

нального університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 276–278.

9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку від 29.10.2013 р. №1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=38738.

10. Ревак І. О. Інформаційна база оцінювання науково-технологічної безпеки України / І. О. Ревак // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 10. – С. 247–254.

Д. В. Нікитенко,
кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економічної теорії
(Національний університет
водного господарства
та природокористування, м. Рівне)

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Проблеми забезпечення інвестиційної безпеки можна розділити на три блоки:

1. Проблеми інвестиційної діяльності, що характеризуються самою можливістю і спрямованістю інвестиційних процесів і пов'язані з такими поняттями, як інвестиційний клімат та інвестиційний потенціал.

2. Проблеми інвестиційної сфери, що включають питання динаміки інвестиційної діяльності різних рівнів, балансу інтересів різних суб'єктів інвестиційних процесів тощо.

3. Проблеми реалізації інвестицій, тобто захист прав суб'єктів інвестиційної сфери, криміналізація інвестиційної сфери, корупційна складова, недобросовісна конкуренція в інвестиційній сфері тощо [1].

Забезпечення інвестиційної безпеки досягається цілеспрямованою діяльністю держави, підприємств, населення. З боку держави забезпечення інвестиційної безпеки передбачає проведення комплексу заходів політичного, технологічного, фінансового та соціально-економічного характеру. Основними загрозами інвестиційній безпеці держави є: відсутність інвестиційної стратегії; високі інвестиційні ризики; політична нестабільність; недосконала законодавчо-нормативна база; зменшення частки прибутку у джерелах фінансування інвестицій; обмеженість доступних фінансових коштів; загострення платіжної та бюджетної кризи; відсутність ефективних механізмів трансформації заощаджень населен-

ня в інвестиції; відсутність кваліфікованої підготовки фахівців; відсутність дієвої системи страхування іноземних інвестицій.

Важливим джерелом капітальних вкладень має бути цілеспрямоване інвестиційне використання коштів від приватизації державного майна. Основними напрямками активізації інвестиційного процесу через приватизацію мають бути:

- удосконалення законодавства про власність та земельного законодавства з метою регулювання прав власності та повноважень землекористування, а також прав власності на інші об'єкти іпотеки;
- прискорення приватизації малих, середніх та великих підприємств і об'єктів незавершеного будівництва;
- активізація інвестиційної діяльності населення та фінансових посередників;
- вдосконалення ринку нерухомості;
- постприватизаційна підтримка роздержавлених підприємств.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Ряд позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено. Так, на сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами. Поряд з цим підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу.

Для сприяння іноземним інвесторам у питаннях комунікації з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування утворено Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України, Раду вітчизняних та іноземних інвесторів при Президентові України та планується відкриття Офісу із залучення інвестицій і супроводження інвесторів при Кабінеті Міністрів України.

З метою спрощення порядку залучення іноземних інвестицій та унеможливлення прояв ознак корупції при їх державній реєстрації

31.05.2016 прийнято Закон України № 1390-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» [2].

1. Чаленко Н. В. Загрози та проблеми інвестиційної безпеки держави / Н. В. Чаленко, М. В. Черняхівська // Київський національний університет технологій та дизайну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://knutd.com.ua/publications/conference/20.03.2015/Chalenko_Chernyakhovska_12.pdf

2. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні / Міністерство економічного розвитку та торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk>

І. В. Огірко,

доктор фізико-математичних наук, професор,
професор кафедри інформаційних
мультимедійних технологій
(Українська академія друкарства)

О. І. Огірко,

кандидат технічних наук,
доцент кафедри економіки
та економічної безпеки
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ ТА МЕТОДИ БЕЗПЕКИ

Створення потужної системи економічної безпеки дасть можливість уникнути певних негативних наслідків відкритості національної економіки, забезпечити її конкурентоспроможність, захистити товаровиробника та ефективно взаємодіяти з міжнародними фінансовими та економічними структурами. Використання економіко-математичних методів є важливим інструментом системи підтримки прийняття науково-обґрунтованих рішень з метою своєчасного виявлення негативних тенденцій та ефективного управління в сфері економічної безпеки.

На сьогоднішній день розроблено багато моделей, що застосовуються в галузі безпеки. Їх можна класифікувати за різними ознаками та критеріями. За природою реалізації розрізняють фізичні та математичні моделі; за характером параметрів опису моделі – детерміновані, стохастичні, нечіткі; за видом залежностей, які описуються – дискретні, безперервні, лінійні, нелінійні, комбіновані; за метою створення

моделі поділяють на створені з метою прогнозу та з метою оптимізації; за динамічними властивостями виділяють статистичні та динамічні моделі.

Такі моделі безпеки, такі як Белла–ЛаПадула (Bell–LaPadula), реалізують правила, що забезпечують захист конфіденційності. Це перша математична модель багаторівневої політики безпеки, що визнає концепцію безпечного стану та необхідні режими доступу. В її основу покладено основну теорему безпеки, доведену авторами за допомогою математичного апарату [1]. Модель Біба (Biba), реалізує правила, що забезпечують захист цілісності інформації. Її можна розглядати як інверсію моделі Белла–ЛаПадула. Формальні моделі безпеки, такі як Белла–ЛаПадула і Біба, використовуються для надання високого рівня гарантій безпеки [2–4].

Неформальні моделі, такі як Кларка–Вілсона (Clark–Wilson), частіше застосовуються як основа для опису того, як різні політики безпеки повинні реалізовуватися. Вищеназвана модель Белла–ЛаПадула має розширення. Одне з них базується на теоремі безпеки Мак–Ліна, в якій мова йде про безпеку системи в різних станах та про процеси переходів між ними. Інше розширення – модель спільного доступу. Застосовуються також інші методи математичного моделювання, серед яких можна виокремити метод аналізу чутливості. Характеризуючи метод аналізу чутливості моделі, слід звернути увагу на те, що значення багатьох змінних величин (чинників), які використовуються в моделі, є величинами найбільш імовірними (сподіваними) [1–4].

Фінансова, соціальна та зовнішньоекономічна підсистеми економічної безпеки України були змодельовані за допомогою векторних моделей корекції похибки, які застосовуються до коінтегрованих нестационарних змінних та мають наступний вигляд [3]:

$$\Delta Y_t = \alpha \beta' Y_{t-1} + \sum_{i=1}^{p-1} C_i \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=p}^l C_i X_t + C_{l+1} + \varepsilon_t,$$

де Y_t – вектор коінтегрованих змінних, тобто вектор таких нестационарних змінних Y_t , r лінійних комбінацій яких стаціонарні; X_t – вектор екзогенних змінних; $C = (C_{ji})_{j=1,n, i=1,l+1}$ – матриця коефіцієнтів при приростах лагових значень змінних, коефіцієнтів при екзогенних змінних та константах, ε_t – вектор збурень; матриці α та β розмірності $r \times k$ кожні з рангом r ; лінійна комбінація $\beta' Y_{t-1}$ стаціонарна та представляє r коінтеграційних рівнянь; коефіцієнти матриці α вимірюють швидкість коректування i -ої змінної в залежності від r рівноважних похибок.

Моделювання безпеки за допомогою економетричних методів на основі аналізу загальних принципів моделювання макроекономічних об'єктів і процесів запропоновано методику моделювання безпеки, як складної соціально-економічної системи. Ця методика враховує особливості дослідження економічної безпеки держави та моделювання економічних процесів в сучасних умовах.

1. Мельников В. П. Информационная безопасность и защита информации / В. П. Мельников, С. А. Клейменов. – М.: Академия, 2008. – 336 с.
2. Скиба В. Ю. Руководство по защите от внутренних угроз информационной безопасности / В. Ю. Скиба, В. А. Курбатов. – СПб.: Питер, 2008. – 320 с.
3. Цирлов В. Л. Основы информационной безопасности автоматизированных систем: учебное пособие / В. Л. Цирлов. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 253 с.
4. Landwehr, Carl. «Formal Models for Computer Security» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://clck.ru/9ZtTv>

О. І. Огірко,
кандидат технічних наук,
доцент кафедри економіки
та економічної безпеки
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Розвиток і впровадження практично у всі сфери діяльності інформаційних технологій суттєво змінює структуру суспільства, а також трансформує міжнародні відносини. З розвитком сучасних інформаційних технологій зростає прозорість світу, швидкість і обсяги передачі інформації між елементами світової системи, з'являється ще один інтегруючий фактор. Сучасні інформаційні технології увібрали в себе лавиноподібні досягнення електроніки, математики, та економіки.

Інформаційна технологія базується на поняттях «інформаційні ресурси» та «інформаційні процеси». Інформаційні технології – це матеріалізовані на базі інформаційної інфраструктури знання в галузі створення, збору, накопичення, зберігання, обробки, розповсюдження і

використання інформації, сукупність центрів, каналів; технології, які забезпечують всебічний розвиток інформаційної інфраструктури та вплив на неї.

Інформаційно-аналітичне забезпечення є важливою складовою організації системи управління будь-якої функціональної системи. Сучасні форми ведення господарської діяльності включають в себе багатофункціональну систему оцінювання загроз та ризиків на підприємстві, що в свою чергу створює необхідність вдосконалення методів та інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємств [1].

Інформаційне забезпечення управлінської діяльності повинне передбачати комплекс дій з метою отримання, оброблення, аналізу, зберігання та накопичення даних, з метою подальшого їх надання для прийняття управлінських рішень. Інформаційна база процесу забезпечення економічної безпеки підприємств це обсяг інформації, що відноситься до сфери забезпечення економічної безпеки, який отримується у процесі інформаційної діяльності та обробляється протягом визначеного періоду часу, а також розроблено структуру процесу інформаційної діяльності підприємств машинобудування для досягнення необхідного рівня економічної безпеки.

Головну концепцію інформаційно-аналітичної моделі, що висвітлена у сучасній літературі, подається як двокомпонентна систему зі зворотним зв'язком, який відображає показник коригування відповідних форм та методів (рис. 1).

Рис. 1. Процес інформаційно-аналітичного забезпечення [2–4]

Об'єктом інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки виступає економічне середовище.

Суб'єктами первинного збору інформації виступають міжнародні статистичні організації та служби, звітні організації, аналітичні центри та ін. Усі ці органи виконують роль центрів, до яких стікається інформація з багатьох країн світу.

Інформаційні технології доцільно впроваджувати в методиках забезпечення економічної безпеки підприємств з метою створення інформаційного продукту нової якості. З допомогою алгоритмів на основі залучення масивів параметрів та характеристик можна вивчати приховані закономірності процесів і приймати оптимальні практичні рішення, використовуючи сучасні програмні засоби. Інформаційні технології допомагають економічній безпеці підприємств вирішувати такі завдання [5]: – пропонувати ефективні методи вирішення економічних завдань; – сприяти узгодженню економічних зв'язків; – входити в єдиний інформаційний простір.

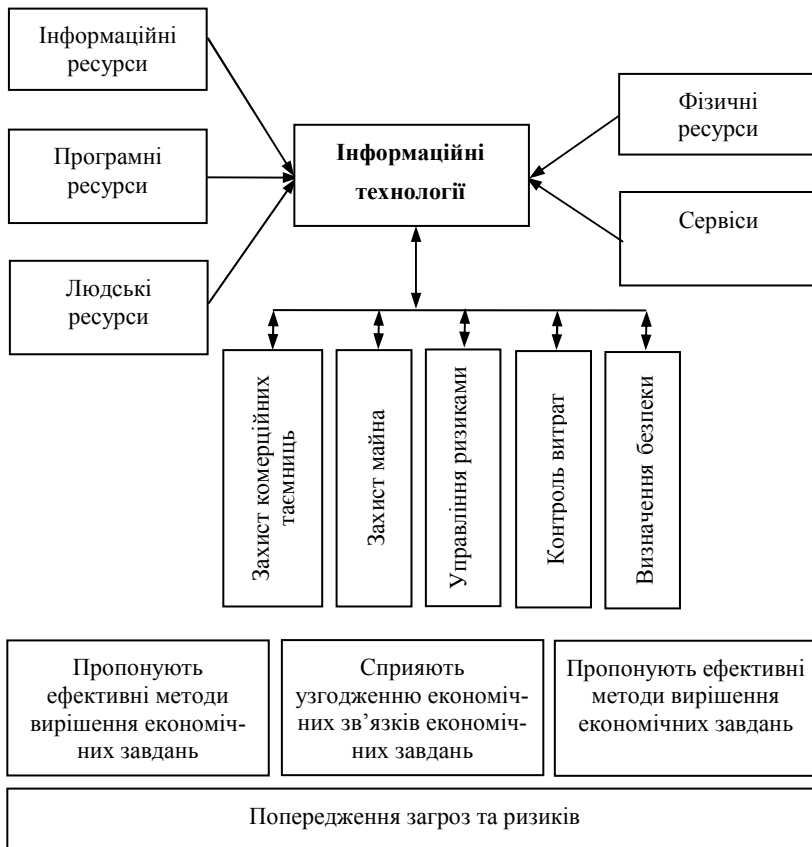

Рис. 2. Структура інформаційної технології інформаційно-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства
(Розроблено автором)

Розвиток інформаційних технологій та систем значно скорочують час на збір і обробку інформації, відбувається перехід від ієрархічних до сітьових структур управління, інтеграції способів досліджень, домінування інформаційних комунікацій. Усе це вказує на формування нових економічних відносин, побудованих на знаннях та інформації.

1. Титаренко І. В. Удосконалення процесу інформаційного забезпечення як інструменту ефективного управління підприємством / І. В. Титаренко // Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 1 (19). – С. 349–353.

2. Гайдук І. С. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства / І. С. Гайдук // Економічний вісник університету. – 2016. – Вип. 28 (1). – С. 33–40.

3. Бузмаков В. И. Стратегия развития информационной системы управления / В. И. Бузмаков, А. М. Мартынович // Корпоративные системы. – 2004. – № 1. – С. 12–18.

4. Васильців В. Г. Сектор інформаційних технологій та його місце і роль у системі економічної безпеки держави Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.

5. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: монографія / Л. В. Гнилицька. – К.: КНЕУ, 2012. – 305 с.

Л. В. Омельчук,
аспірант кафедри соціальних дисциплін
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Страхова компанія як відкрита динамічна соціальна система, що функціонує в умовах невизначеності і ризику, значну увагу повинна приділяти проблемі забезпечення економічної безпеки. Це зумовлено протиріччями, що загострилися в різних сферах людської діяльності та появою специфічних джерел ризиків, дія яких спричиняє нестійких характер процесу відтворення страхового капіталу в Україні. Комплексний підхід до забезпечення економічної безпеки страхових компаній передбачає з'ясування сутності та особливостей реалізації її функцій.

Безпекознавці виокремлюють два види функцій, які характерні соціальним чи економічним системам – корінні і видові. Ці функції, безумовно, притаманні і страховим компаніям. Корінні функції – це пов'язані між собою функції процесу життєдіяльності організації, які безпосередньо визначають у цьому процесі якісні і кількісні перетво-

рення, його стабільність та довговічність [4, с. 101]. До них належать функції розвитку та безпеки.

Основною метою функції розвитку є реалізація інтересів страхової компанії, а функції безпеки – захист цих інтересів шляхом протидії загрозам. Функція розвитку – це конкретні дії, пов'язані з реалізацією інтересів і спрямовані на закономірні зміни конкретних матеріальних об'єктів з метою утворення або якісно нових їх видів, або принципово нових об'єктів.

Функція розвитку відрізняється цілеспрямованістю, узгодженістю та єдністю об'єктивного і суб'єктивного розвитку. Розвиток як процес передбачає наявність таких властивостей як незворотність, спрямованість та закономірність. Незворотність означає сталість процесів накопичення кількісних і якісних змін, в результаті яких соціальна, або будь-яка система переходить до нового, відмінного від початкового стану. Спрямованість розвитку передбачає виконання послідовних дій або завдань з метою досягнення поставлених стратегічних і операційних цілей. Закономірність розвитку – це об'єктивно існуючий, постійний і необхідний взаємозв'язок між елементами системи, що впливає з їхньої внутрішньої природи.

Розвиток будь-якої системи, зокрема страхової компанії, не можливий без реалізації функцій безпеки. Водночас ступінь проникнення в механізм реалізації функції безпеки тісно пов'язаний з рівнем суспільного, соціально-економічного розвитку, науково-технічного прогресу тощо.

Функція безпеки відповідає за збереження цілісності системи, зокрема: основних ідентифікаційних ознак системи; можливості виконання системою основних функцій; репродуктивних можливостей, тобто здатності відтворювати свої ідентифікаційні характеристики через наступні покоління системи; можливості для майбутніх поколінь системи гарантувати притаманні їй чинники безпеки. Функція безпеки передбачає конкретні дії з метою захисту функції розвитку від негативного впливу деструктивних чинників та розкривається за умови забезпечення реалізації заходів із протидії та/або нейтралізації реальних і потенційних загроз.

Видові функції залежать від видів діяльності страхової компанії та пов'язані з механізмами, які забезпечують їх ефективну реалізацію. Під видом страхування розуміють страхування однорідних, однакового походження майнових інтересів від одного або сукупності ризиків, що пов'язані з наслідками страхових випадків для однорідних об'єктів страхування, керуючись одноманітними умовами, видами, особливостями страхового захисту та формування страхових резервів [3, с. 23].

Важливо наголосити, що в сучасній економічній літературі набуває поширення аналіз інструментарію, що забезпечує процеси самоорганізації систем. Науковці доводять, що процеси самоорганізації зустрічаються в сис-

темах високого рівня складності, що володіють великою кількістю елементів, зв'язки між якими мають нестійкий характер. Ці процеси відбуваються шляхом перебудови існуючих та організації нових зв'язків між елементами системи. Самоорганізація за своїм змістом передбачає властивість систем (підприємств) самостійно забезпечувати дії, реалізовувати та активізувати процеси свого функціонування і розвитку на основі внутрішньої властивої системам здатності упорядковувати свої складові підсистеми і регулювати енергетичні та інформаційні потоки, якими вона обмінюється із зовнішнім середовищем. За формою явище самоорганізації включає в себе цілий спектр процесів, в т.ч. самовпорядкування, самозабезпечення, самовідтворення, і пов'язані з ним процеси самоконструювання, самовиготовлення, самозбирання, самовідновлення, самовдосконалення, самообмеження, самозбереження [1, с. 8–9].

У процесі функціонування соціальної (економічної) системи особливе місце посідає синергетична функція самозбереження, без реалізації якої решта функцій втрачають сенс. Ця функція відповідає за безпеку економічної системи і спрямована на забезпечення економічної безпеки системи та є її «економічним імунітетом». Самозбереження – це властивість системи підтримувати за рахунок власної діяльності такі параметри свого стану і умов зовнішнього середовища, які б гарантували збереження цілісності системи, виконання нею основних функцій (включаючи репродуктивні), а також стійкий розвиток системи у наступних поколіннях [2, с. 83]. До чинників самозбереження і забезпечення стійкості підприємства відносять: оптимальний розмір підприємства; міцна, гнучка, різноманітна структура; високий професіоналізм персоналу і стабільність кадрів; наявність матеріальних, технологічних і фінансових резервів; добра технологічна і інформаційна оснащеність; наявність страхування; уміле оперативне керівництво; бюрократичний і податковий прес [2, с. 84].

Таким чином, характеристика функцій економічної безпеки страхових компаній дала можливість з'ясувати їх внутрішню природу, особливості прояву та реалізації.

1. Мельник Л. Г. Научные основы самоорганизации экономических систем. / Л. Г. Мельник // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3. – Т. 1. – Ч. 1. – С. 8–9.

2. Снопенко Г. Г. Синергетична функція самозбереження – складова основи самоорганізації економічних систем в забезпеченні безпеки підприємств / Г. Г. Снопенко // Часопис економічних реформ. – 2013. – № 3. – С. 82–88.

3. Ткаченко Н. В. Страхування: навч. посібник / Н. В. Ткаченко. – К.: Ліра-К, 2007. – 276 с.

4. Франчук В. І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки: монографія / В. І. Франчук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 440 с.

О. І. Пацула,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Соціальна орієнтація ринкової економіки є пріоритетною у моделюванні механізмів господарювання будь-яких підприємницьких структур. Соціальні явища проникають в усі сфери діяльності підприємства, і вирішення соціальних проблем є суттєвим фактором успішного підвищення ефективності виробництва. В умовах високої конкуренції соціальна діяльність стає тією конкурентною перевагою, яка може підприємству допомогти досягнути вищих результатів своєї операційної діяльності за інших рівних умов.

Зрозумілим є те, що активна соціальна діяльність підприємства як основа його соціальної безпеки, потребує значних витрат, які важко прямо співставити з доходами від такої діяльності. А в більшості випадків таких доходів від соціальної діяльності, які можна було б достовірно оцінити просто не має. Тому, необхідним є формування обліково-аналітичного забезпечення, яка зможе оперативно відслідковувати всі наслідки здійснення витрат на забезпечення соціальної безпеки, визначити та оцінити рівень такої безпеки на підприємстві і прийняти адекватні рішення на його основі.

Питанням обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки присвячені праці Л. В. Гнилицької [1], Т. І. Грінки [2], В. В. Кірсанової [3], Л. Я. Триньки [4] та ін. Проте, проблеми соціальної безпеки в них не відокремлюються і не акцентуються, хоча вагомий внесок на шляху вирішення цього питання було зроблено І. В. Жиглей у її монографії [5].

Треба зазначити, що останнім часом в економічній науковій літературі з'явилась значна кількість публікацій, що вивчають проблеми соціальної безпеки як на рівні безпеки, так і особистості. При чому дещо обмежено аналізуються питання оцінки її стану на рівні суб'єкта господарювання.

Так, економісти Н. Г. Мехеда, А. Маджула, визначають соціальну безпеку підприємства, як систему соціально-економічних заходів, які спрямовані на матеріальне забезпечення працівників, покращення якості життя та умов праці [6]. Запропоноване визначення, на нашу думку, значно звужує саме поняття соціальної безпеки. Тому, в рамках нашого дослідження, під соціальною безпекою підприємства ми розуміємо його здатність протистояти несприятливим зовнішнім і внутрі-

шнім впливам, шляхом забезпечення матеріального добробуту та гідних умов праці своїх працівників, реалізації соціальних програм як в середині самого підприємства, так і ззовні для збалансованості інтересів власників, працівників та суспільства в цілому.

Система обліково-аналітичного забезпечення соціальної безпеки покликана дати можливість зацікавленим особам оцінити стан та рівень соціальної безпеки підприємства, фактори впливу на неї зовнішнього та внутрішнього середовища. Обліково-аналітичне забезпечення спрямоване на задоволення інтересів зовнішніх і внутрішніх користувачів, тому для її формування важливо визначити користувачів інформації, складові соціальної безпеки та ті чинники, які можуть нести в собі загрози для неї (рис. 1).

Рис. 1. Основи формування обліково-аналітичного забезпечення соціальної безпеки підприємства

Завданням бухгалтерського обліку є надання інформації для визначення основних параметрів, що дадуть змогу оцінити рівень соціальної безпеки підприємства та проаналізувати зміни її стану. Деякі вчені наголошують, що для дослідження соціальної безпеки важливе значення мають такі показники: розмір мінімальної заробітної плати; середня заробітна плата; чисельність працівників, заробітна плата яких нижча від прожи-

ткового мінімуму; заборгованість по заробітній платі; частка заробітної плати в ціні; витрати сім'ї працівника на харчування; темпи скорочення персоналу; тривалість робочого тижня тощо [7, с. 509; 8, с. 388; 9, с. 112].

І. В. Жиглей підкреслює [5, с. 93], що для підтримки рівня соціальної безпеки підприємства доцільно визначати показники, що можуть бути одержані з системи бухгалтерського обліку, а саме: співвідношення мінімальної (встановленої державою) і середньої заробітної плати, що є на підприємстві, та динаміка їх зростання (позитивною є тенденція до зменшення); співвідношення найвищої та найнижчої заробітної плати на підприємстві (позитивною є тенденція до зменшення); відсоток витрат на соціальну сферу (за напрямками) відносно фонду оплати праці та відносно чистого прибутку підприємства (позитивною є тенденція до збільшення); відсоток витрат на соціальні програми, спрямовані на допомогу місцевому населенню відносно чистого прибутку підприємства (позитивною є тенденція до збільшення). Також автор наголошує, що особливу групу показників повинна складати група, що фіксує зміни соціальної структури та якості підприємства, яка б містила ціннісні орієнтації, мотивацію, рівень професіоналізму, відповідальності, дисциплінованості, освіти, удосконалення знань та навиків, підвищення продуктивності праці на підприємстві, рівня освоєння нових технологій та режимів роботи, економічні показники соціальної конфліктності, за якими можна буде визначити адаптацію суб'єктів господарювання до нових умов та вжити заходи для підвищення рівня соціальної безпеки.

Підсумовуючи, зазначимо, що кінцевим етапом бухгалтерського обліку є складання та формування звітності, яка пізніше стає інформаційною базою для проведення аналізу. Проте, на основі тих даних, що містяться у формах звітності, яка складається і подається вітчизняними суб'єктами господарювання, вкрай складно зробити висновки щодо їх соціальної безпеки, розміру та напрямів понесених ними соціальних витрат. Певним чином, спроба заповнити цю прогалину може відбутися за рахунок використання окремих форм статистичної звітності, яка в обов'язковому порядку подається до органів статистики визначеним колом підприємств.

Необхідним є відображення обсягу соціальних витрат з деталізацією по кожному напрямку: трудові ресурси; охорона навколишнього середовища; суспільство (благодійна діяльність, розвиток регіонів, волонтерство тощо). Періодичність подання та дотримання чіткої стандартної форми соціальної звітності забезпечить можливість здійснення порівняльного аналізу, а проведення так званого соціального аудиту дасть аналітику впевненість у достовірності наведених у звітах даних.

1. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання /

Л. В. Гнилицька // Вісник Східно-українського національного університету ім. В. Даля. – 2011. – № 23 (157). – Ч. 2.

2. Грінка Т. І. Сучасні проблеми обліково-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки підприємства / Т. І. Грінка // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2013. – Вип. 23. – С. 414–418.

3. Кірсанова В.В. Обліково-аналітичне забезпечення як складова функціонування системи економічної безпеки підприємства / В. В. Кірсанова // Проблеми ринку та розвитку регіонів України в XXI столітті: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Одеса, 10–12 грудня, 2014 року. – С. 63 – 68.

4. Тринька Л. Я. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки підприємств» [Електронний ресурс] // Департамент економічного розвитку і торгівлі. – Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/15960/1/12tly.pdf>

5. Жиглей І. В. Бухгалтерський облік соціально відповідальної діяльності суб'єктів господарювання: необхідність та орієнтири розвитку: монографія // І. В. Жиглей. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 550 с.

6. Мехеда Н. Г. Планування соціальної безпеки на підприємстві / Н. Г. Мехеда, А. Маджула // Вісник Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького. – 2010 – №1 – 85 с.

7. Економіка підприємства: підручник / Й. М. Петрович, А. Ф. Кіт, Г. М. Захарчин, Г. І. Кіндрацька / за заг. ред. Й. М. Петровича. – 2-ге вид., виправл. – Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 580 с.

8. Шваб Л. І. Економіка підприємства: підручник / Л.І. Швабл. – К.: Каравела, 2001. – 416 с.

9. Фокіна Н. П. Економічна безпека підприємства – найважливіша складова фінансової стійкості / Н. П. Фокіна, В. І. Бокій // Актуальні проблеми економіки. Сер. Фінанси та кредит. – 2003. – № 8 (26). – С. 111–114.

А. Ю. Пірус, К. В. Вижовець,
здобувачі вищої освіти факультету № 8

І. С. Козій,
старший викладач кафедри фінансів та обліку
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Основу фінансової безпеки держави становить стабільний розвиток фінансової системи та економічне зростання країни. При цьому основним завданням системи фінансової безпеки є забезпечення захи-

щеності фінансових інтересів усіх суб'єктів господарювання. Аналіз ситуації у фінансовій сфері України свідчить про наявність значних диспропорцій її розвитку, що не може не позначитися на рівні фінансової безпеки країни.

В умовах сучасного економічного середовища менеджери вітчизняних підприємств приймають управлінські рішення в умовах економічної невизначеності, коли їхня господарська діяльність перебуває під загрозою впливу різноманітних деструктивних факторів, що сприяють зменшенню фінансової стійкості, втраті платоспроможності або навіть банкрутству.

Наявність жорсткої конкурентної боротьби загострює ці проблеми. Тому актуалізується питання забезпечення фінансової безпеки підприємств як гарантії їх усталеного функціонування. Власне фінансова безпека, як головна складова економічної безпеки, поєднує в собі відносини з управління фінансовими ресурсами та оптимізацію їх використання, а також фінансові інструменти, що забезпечують стабільну ефективну діяльність підприємства

Функціонування підприємств у сучасних умовах пов'язане з великою кількістю ризиків, загроз та небезпек. На передній план виходить проблема забезпечення фінансової безпеки підприємства, на рівень якої впливають різноманітні чинники. Тому першочергового значення набуває побудова комплексної системи фінансової безпеки підприємства, що ґрунтується на найважливіших фінансових пропорціях

В економічній теорії фінансову безпеку підприємства розглядають або як одну зі складових економічної безпеки, або ж як самостійний об'єкт управління.

І. А. Бланк [1, с. 4] стверджує що фінансова безпека підприємства – це кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії та створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в нинішньому і перспективному періоді

К. С. Горячева [2, с. 3] відзначила, що фінансова безпека підприємства – такий його фінансовий стан, який характеризується збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місій і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

Т. Р. Данилишин та Ж. В. Галак зазначають, що «фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємства є найважливішою, оскільки від неї залежить вся діяльність підприємства» [3, с. 13]. Серед підсистем економічної безпеки підприємства В. Л. Плєскач виділяє: «1) фінансову (основну); 2) внутрішньоекономічну; 3) зовнішньоекономічну (економіка зв'язків підприємства із зарубіжними партнерами); 4) соціально-економічну» [8, с. 28].

Домінуючою складовою у системі економічної безпеки Л. С. Сорока визнає фінансову [9, с. 53].

У праці П. Я. Кравчука [4] обґрунтовано гіпотезу про доцільність виокремлення фінансово-економічного напрямку в системі загальної безпеки підприємства.

Незважаючи на різницю у формулюванні, спільним для авторів є трактування фінансової безпеки як такої, що відображає рівень фінансового стану підприємства, характеризується стійкістю до внутрішніх та зовнішніх загроз та передбачає найбільш ефективне використання наявних ресурсів підприємства.

Спираючись на визначення фінансової безпеки, що пропонуються науковцями, можна виділити ключові риси фінансової безпеки підприємства:

- забезпечує рівноважний та стійкий фінансовий стан;
 - сприяє ефективній діяльності суб'єкта підприємництва;
 - дозволяє на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності організації;
 - нейтралізує кризи та запобігає банкрутству.
- Для посилення фінансової безпеки підприємству потрібно:
- поліпшити правову захищеність усіх сфер діяльності підприємства;
 - забезпечувати надійність персоналу;
 - надійно захищати інформацію, що використовується підприємством;
 - раціонально управляти фінансами;
 - підвищити фінансову стійкість та незалежність.

Отже, процес забезпечення фінансової безпеки підприємства можна розглядати як процес запобігання всебічних збитків від негативних дій на економічну безпеку підприємства за різними аспектами її фінансово-господарської діяльності.

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.

2. Горячева К. С. Механизм управления финансовой безопасностью предприятия: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: 08.06.01 / К. С. Горячева. – К., 2006. – 17 с.

3. Данилишин Т. Р. Фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємств / Т. Р. Данилишин, Ж. В. Галак // Економікс. – 2010. – № 12. – С. 13–15.

4. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наук. монографія / М. М. Єрмошенко, К.С. Горячева. – К.: Національна академія управління, 2010. – 232 с.

5. Кравчук П. Я. Формування системи корпоративної безпеки: дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / П. Я. Кравчук. – Тернопіль, 2006. – 232 с.

6. Мельник С. І. Основні підходи до визначення поняття фінансової безпеки підприємства / С. І. Мельник // Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави: тези доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (31 травня 2013 р.). – Львів: Вид-во ЛДУВС, 2013. – С. 189–190.

7. Михаліцька Н. Я. Теоретичні засади фінансової безпеки підприємства / Н. Я. Михаліцька // Науковий вісник Львівського ДУВС: зб. наук. праць. – Сер.: Економічна. – Львів: Вид-во ЛДУВС. – 2013. – Вип. 1. – С. 268–275.

8. Плєскач В. Л. Методологічні засади державного регулювання фінансово-економічного розвитку / В. Л. Плєскач, А. В. Кулик // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 27–35.

9. Сорока Л. С. Обліково-інформаційна система в управлінні економічною безпекою для різних поведінкових моделей підприємства / Л. С. Сорока // Облік і фінанси. – 2013. – № 1 (59). – С. 51–55.

К. В. Повжик, М. В. Корнєєва,
аспіранти
(*Чернігівський національний
технологічний університет*)

БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЯК КАТАЛІЗАТОР ІНТЕНСИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Економічне зростання та інтенсивний розвиток економічної системи можливий лише за умови повноцінного забезпечення суб'єктам господарювання доступу до усіх можливостей фінансового ринку. Враховуючи банкоцентричність фінансового сектору нашої країни (понад 80% усіх активів зосереджені саме у ньому), комерційні банки мають у собі потужний потенціал, що може стимулювати розвиток вітчизняної економіки. На сьогодні банківська складова фінансового ринку переживає досить складні часи та є переважно збитковою. Розглянемо його основні показники діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

**Основні показники діяльності банківського сектору України
за 2007-2016 рр. (млрд. грн) [1, 2]**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Номінальний ВВП	720,7	948,1	913,3	1082,6	1316,6	1411,2	1454,9	1566,7	1979,5	2383,2
Ланцюговий темп росту, %	100	131,5	96,3	118,5	121,6	107,2	103,1	107,7	126,3	120,4
Активи	599,4	926,1	880,3	942,1	1054,3	1127,2	1278,1	1316,9	1252,6	1274,7
Ланцюговий темп росту, %	100	154,5	95,1	107	111,9	106,9	113,4	103	95,1	101,8
Доходи банків	68,2	122,6	142,9	136,8	142,8	150,4	168,9	210,2	199,2	190,7
Витрати банків	61,6	115,3	181,4	149,9	150,5	145,6	167,5	263,2	265,8	350,1
Фінансовий результат	6,6	7,3	-38,5	-13,1	-7,7	4,8	1,4	-53	-66,6	-159,4

З наведених даних бачимо, що останні три роки діяльність банківської системи є збитковою, станом на 2016 р. збитки комерційних банків сягнули 159,4 млрд. грн. Разом з цим, бачимо, що банківський сектор потребує суттєвого контролю з боку держави, оскільки його неконтрольований ріст провокує накопичення системних дисбалансів, та робить його вразливим до світових коливань ринкової кон'юнктури: передкризові темпи росту активів 2008–2009 рр. суттєво випереджали темпи росту номінального ВВП, що в свою чергу провокувало кризу у банківському секторі. Загостренню ситуації обумовлює і подальше зниження платоспроможності позичальників, згідно з даними Національного банку України, частка проблемних кредитів сягнула 22% (213,3 млрд. грн.).

Станом на кінець березня 2017 р. комерційні банки України надали кредитів у розмірі 966,5 млрд. грн, з них, 793,0 млрд. грн (82%) – кредити надані суб'єктам господарювання. В цілому тенденція переорієнтації з фізичних на юридичних осіб є позитивною тенденцією, проте, варто враховувати і якісну структуру кредитування вітчизняних підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

**Структура кредитів нефінансових корпорацій
за видами економічної діяльності і строком погашення
на 31.03.2017 р., млн. грн [2]**

Види економічної діяльності	Усього		у тому числі за строками					
			до 1 року		від 1 року до 5 років		більше 5 років	
	млн. грн	% до підс.	млн. грн	% до підс.	млн. грн	% до підс.	млн. грн	% до підс.
Усього	793 045	100,0	271 621	100,0	353 402	100,0	168 022	100,0
Сільське господарство	51 520	6,5	19 373	7,1	20 892	5,9	11 255	6,7
Добувна промисловість	12 100	1,5	5 838	2,1	5 390	1,5	872	0,5
Переробна промисловість	200 791	25,3	85 788	31,6	87 613	24,8	27 390	16,3
Постачання електроенергії	42 253	5,3	19 325	7,1	15 305	4,3	7 623	4,5
Будівництво	45 110	5,7	9 462	3,5	16 537	4,7	19 111	11,4
Оптова та роздрібна торгівля	264 643	33,4	82 019	30,2	131 975	37,3	50 649	30,1
Транспорт	35 573	4,5	7 067	2,6	21 498	6,1	7 008	4,2
Операції з нерухомим майном	75 788	9,6	13 365	4,9	25 468	7,2	36 955	22,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	41 449	5,2	19 409	7,1	17 807	5,0	4 233	2,5
Інше	23 818	3,0	9 975	3,7	10 916	3,1	2 927	1,7

З наведених даних бачимо, що в сферу оптової та роздрібної торгівлі станом на кінець березня 2017 р. було надано 264643 млн. грн (33,4% від усіх наданих кредитів суб'єктам господарювання). Другою за обсягами економічною діяльністю, куди було спрямоване кредитування є переробна промисловість 200791 млн. грн (25,3%). Незначним є кредитування сільського господарства 51520 млн. грн (6,5%). Стосовно розподілу кредитування за строками кредитування: кредити надані терміном до 1 року склали за аналогічний період 271621 млн. грн (34,2% від загального обсягу); від 1 до 5 років 353402 млн. грн (44,6%), понад 5 років – 168022 млн. грн (21,2%). Розподіл за строками кредитування по видам економічної діяльності корелюється із загальною тенденцією.

Проведений аналіз свідчить, що кредитування суб'єктів господарювання комерційними банками на сьогодні спрямоване на попов-

нення оборотного капіталу підприємств, на технічне переоснащення та модернізацію наразі позики використовуються в досить малих об'ємах.

На сьогодні банківський сектор має великий потенціал рушійної сили для стимулювання розвитку вітчизняних підприємств за допомогою позикових ресурсів, тому важливим є перерозподіл на пріоритетні виробничі галузі та збільшення строків кредитування. В силу ряду причин економічного та соціального характеру реалізація має ряд перешкод:

- нестабільна економічна ситуація та високі темпи інфляції;
- низький рівень рентабельності вітчизняних підприємств (згідно з даними Державного комітету статистики станом на кінець 2016 р. середній показник рентабельності в країні – 7,7%) [2];
- високі відсоткові ставки банків (середня відсоткова ставка на юридичних осіб складає приблизно 30–35%);
- низький рівень платіжної дисципліни;
- недосконалість законодавства.

Для подолання негативних передумов, що стримують покращення якісної структури кредитування необхідно здійснити ряд заходів, які умовно можна поділити на 2 масштабні напрямки:

- покращення економічної ситуації та підвищення рентабельності підприємств;
- підвищення ефективності роботи банківського сектору.

Для покращення економічної ситуації в країні важливим є проведення ряду заходів:

- зниження темпу інфляції, його таргетування;
- надання пільг по оподаткуванню пріоритетним галузям, що здійснюють модернізацію виробничих потужностей;
- удосконалення законодавства в сфері захисту інтересів позикодавців;
- стабілізації політичної ситуації в країні.

Підвищення ефективності роботи банківського сектору можливе через введення процесу ретельного контролю кредитних операцій, оскільки однією з основних проблем банківського сектору є зростання проблемної заборгованості. Тому доцільним є запровадження системи заходів, спрямованої на:

- дотримання принципів кредитування (цільового спрямування, строковості, забезпеченості);
- розробці механізму ідентифікації проблемних кредитів та їх ліквідації [3];
- моніторинг якісної структури кредитного портфеля банків;
- дотримання вираженої ризикової політики.

Реалізація цих заходів дозволить комерційним банкам змінити якісний склад кредитного портфелю, а українські підприємства зможуть використовувати кредитні кошти для оновлення основних виробничих фондів, з метою розвитку виробництва та інтенсивного росту економіки.

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Рогожнікова Н. В. Основні тенденції банківського кредитування в сучасних умовах фінансово-економічної кризи / Н. В. Рогожнікова // Фінансовий простір. – 2015. – № 3 (19). – С. 72–77.

І. І. Подік,
кандидат економічних наук,
викладач кафедри обліку і аудиту
(Ірпінський державний коледж
економіки та права)

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ПОДАТКОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Питання безпеки завжди було і залишається актуальним для людства, адже слугує однією із передумов утворення держав та основною функцією останніх. Забезпечення національної безпеки, ключовою складовою якої є економічна безпека, являється на сьогодні основним пріоритетом України. Такий підхід знаходить практичну реалізацію у дослідженні впливу податкових процесів на забезпечення сталого економічного зростання, що спонукає науковців до вивчення змісту та основних характеристик податкової безпеки.

Вивчаючи сутність поняття «податкова безпека», необхідно враховувати таку її особливість як системність, яка проявляється, з одного боку, з в тому, що вона є складовою системи вищого порядку, а з іншого боку, до складу податкової безпеки включаються системи нижчих рівнів (рис 1).

Податкову безпеку слід розглядати як інтегровану підсистему фінансової складової економічної безпеки. Відповідно, як система вищого порядку податкова безпека об'єднує ряд підсистем нижчих рівнів, які формуються залежно від її суб'єктного складу. Зважаючи на те, що суб'єктами податкової безпеки виступають держава та платники

податків, в системі податкової безпеки виділяють податкову безпеку держави та податкову безпеку платників податків відповідно.

Рис. 1. Системна структура податкової безпеки*

* Джерело: складено автором

Податкова безпека держави являє собою стан оподаткування в країні, за якого оптимізується податковий тиск на суб'єктів господарювання, мінімізуються загрози інтересам бізнесу, суспільства і держави та забезпечується їх захист від негативного впливу глобалізаційних процесів [1, с. 3]. Податкова безпека держави визначається ефективністю податкової політики держави, яка має оптимально поєднувати фінансові інтереси держави та індивідуальні, корпоративні інтереси платників податків [2, с. 36].

Проте існуюча в Україні соціально-економічна ситуація показує, що причини загроз національній, в тому числі, податковій безпеці мають яскраво відбитий регіональний характер. Тому, окремого розгляду потребує такий рівень податкової безпеки як регіональний [3, с. 10]. Регіональна податкова безпека це стан оподаткування в регіоні, за якого гармонізуються інтереси платників і органів місцевого самоврядування шляхом установлення обґрунтованих податків, забезпечення чіткості порядку їх стягнення на базі досконалого податкового законодавства.

Податкова безпека платника податків – це окремий вид безпеки, який за своїм змістом є системою захисту платників податків від можливих ризиків, загроз і втрат, що пов'язані як з державним адмініструванням податків, так і з виконанням платниками власних податкових зобов'язань.

Розглядаючи коло платників податків як складову частину, необхідно враховувати, що згідно із законодавством України платники податків – це юридичні особи, їх філії, відділення, інші відокремлені підрозділи, що не мають статусу юридичної особи, а також фізичні особи, які мають статус суб'єктів підприємницької діяльності чи не

мають такого статусу, на яких, згідно із законами покладено обов'язок утримувати та/або сплачувати податки і збори (обов'язкові платежі), пеню та штрафні санкції [4]. А оскільки податкові інтереси фізичної особи та суб'єкта господарювання значно різняться, то варто їх розрізняти як окремі структурні елементи.

Відповідно, податкова безпека суб'єкта господарювання – це фінансово-економічний стан платника податків, що забезпечує мінімізацією податкових ризиків, при якому з боку господарюючого суб'єкта повністю й вчасно сплачуються нараховані податки, а з боку виконавчих і законодавчих органів забезпечується передбачені законом захист платника податків [5, с. 87]. А податкова безпека особи – це такий її стан, коли сплата всіх податків не загрожує добробуту. Зауважимо, що податкову безпеку особи слід розглядати як інтегровану підсистему податкової безпеки платника податків, яка є рівнозначною за роллю з такими складовими як: податкова безпека держави, податкова безпека регіону, податкова безпека суб'єкта господарювання

Таким чином, реальні сьогоднішні свідчать про незамінну роль податків в забезпеченні національної економічної безпеки. Вони є не лише основним джерелом наповнення дохідної частини державного бюджету, а й включені до всіх складових фінансової системи, формують відносини держави з юридичними і фізичними особами. Роль податкової безпеки настільки велика, що прорахунки в цій сфері окрім негативного впливу на показники економічної безпеки здатні підірвати основи національної безпеки взагалі. Тому особливої актуальності набуває оцінювання сучасного стану податкової безпеки з метою визначення її відповідності зазначеній меті, реалізації покладених на неї функцій і завдань.

З цією метою використовується система показників, що дає можливість аналізувати податкову безпеку в розрізі найбільш значущих індикаторів, визначати фактори, які мають найбільш суттєвий вплив на виявлені негативні тенденції, та розробляти заходи щодо посилення податкової безпеки в цілому. Основними індикаторами оцінки рівня податкової безпеки є: «Рівень сумлінності сплати податків», який відображає надходження до бюджету та ставлення платників до обов'язку сплати податків; «Рівень податкового боргу», що висвітлює проблеми зі своєчасною сплатою податків; «Коефіцієнт ефективності діяльності фіскальних органів», який дозволяє оцінити результати діяльності органів фіскальної служби; «Рівень податкового навантаження», «Коефіцієнт результативності адміністрування податкових надходжень», «Коефіцієнт еластичності» та «Рівень тінізації економіки» – характеризують основні тенденції в економіці країни пов'язані із податковим впливом [1, с. 16].

Моніторинг рівня податкової безпеки держави, проведений за зазначеними індикаторами, демонструє, що більшість із них виходять за межі порогових значень (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори стану податкової безпеки України*

Індикатори	Порогові значення	Роки						
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Рівень сумлінності сплати податків (%)	≥ 95	90	97	96	94	94	93	94
Рівень загального податкового навантаження (%)	≤ 30	33,78	35,98	36,80	35,80	34,05	34,22	35,28
Рівень податкового боргу платників податків (%)	≤ 5	6,84	2,61	2,67	3,11	7,00	6,67	5,33
Коефіцієнт результативності адміністрування податкових надходжень	≥ 1	0,94	1,02	0,88	0,93	0,94	0,99	1,00
Коефіцієнт еластичності	≥ 1	1,97	1,74	0,95	-0,42	1,32	1,45	3,79
Коефіцієнт результативності роботи фіскальних органів	≥ 5	4,99	2,05	2,81	3,66	4,04	6,84	6,60
Рівень тінізації економіки (% до ВВП)	≤ 30	38	34	34	35	41	45	43

* Джерело: розраховано автором

Позитивну тенденцію мають показники сумлінності сплати податків, результативності адміністрування податків та рівня податкового боргу платників податків. Проте останній все ще перевищує критичне значення. У задовільній зоні перебувають коефіцієнт еластичності та коефіцієнт результативності податкових органів, що свідчить про посилення фіскальної спрямованості податкової системи України. Проте знову підвищився рівень податкового навантаження.

Отже, податки забезпечують всі складові економічної безпеки держави фінансовими ресурсами, виступають інструментом впливу на економічні і соціальні процеси, фактором зворотного зв'язку і залежності функціонування держави від платників податків. Така значу-

щість податкової складової для функціонування національної економіки є підставою виділення податкової безпеки як окремого елементу системи економічної безпеки в складі підсистеми фінансової безпеки, що закономірно вписується в таку понятійно-категоріальну схему: безпека – національна безпека – економічна безпека – фінансова безпека – податкова безпека. В той же час, оцінка стану податкової безпеки свідчить про наявність деструктивних тенденцій та спектру загроз податковій безпеці, що зумовлює необхідність розробки заходів щодо зміцнення податкової безпеки держави, одним із яких є формування та затвердження на нормативному рівні Концепції податкової безпеки.

1. Подік І. І. Податкова складова економічної безпеки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та упр. нац. госп-вом.» / І. І. Подік. – К.: ВНЗ «Нац. акад. упр.», 2016. – 21 с.

2. Іщенко В. В. Податкова складова фінансової безпеки держави / В. В. Іщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 37. – С. 35–40.

3. Іванов Ю. Б. Податкова безпека: сутність та умови забезпечення / Ю. Б. Іванов, Ю. В. Бережна // Економіка розвитку. – 2010. – № 2 (54). – С. 9–11.

4. Податковий кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України 02 грудня 2010 р. № 2755-VI.

5. Грачов О. В. Податкова безпека як невід’ємна складова економічної безпеки підприємства / О. В. Грачов // Економічна безпека: вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 86–87.

Я. Я. Пушак,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки

та економічної безпеки

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ВІДНОВЛЕННЯ ДОВІРИ ДО БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Вітчизняна банківська система протягом останніх часів переживає чи не найскладніші часи, адже такого стрімкого «банкопаду», що спостерігається останніми роками за всю історію її становлення та розвитку, зафіксовано не було. На початку 2017 р. кількість повноцінно працюючих банків в Україні склала 94. Протягом останніх чотирьох

років до категорії неплатоспроможних було віднесено 89 банків, практично всі вони станом на сьогодні ліквідовані або перебувають у стані ліквідації. Перелік банків, що повноцінно функціонують станом на 1.04.2017 р. наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Перелік банків, що повноцінно функціонують в Україні

№	Назва банку	Кількість відділень	№	Назва банку	Кількість відділень
1	Айбокс Банк	50	18	Полікомбанк	24
2	Альфа-Банк	97	19	Правекс банк	21
3	Банк Львів	20	20	Приватбанк	505
4	ВТБ Банк	32	21	ПроКредитБанк	36
5	Глобус	29	22	Промінвестбанк	53
6	Ідея Банк	76	23	ПУМБ	154
7	Експрес банк	84	24	Райфайзен Банк Авль	24
8	Індустріалбанк	33	25	Сбербанк	129
9	Комерційний Індустріальний Банк	22	26	Січ	59
10	Креди Агриколь Банк	122	27	ТАСкомбанк	71
11	Кредит Дніпро	42	28	Укргазбанк	153
12	Кредобанк	108	29	Укрсибанк	344
13	Марфін Банк	43	30	Укрсоцбанк	220
14	ОТП Банк	30	31	Укрекссімбанк	95
15	Ощадбанк	153	32	Універсал Банк	27
16	Перший Інвестиційний банк	31	33	Форвард	41
17	Південний	111		Решта*(49)	263
				Всього (82)	3302

* – віднесено банки, кількість відділень у яких менше 20

Складено на основі даних НБУ

За оцінками експертів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) сьогодні лише вітчизняні державні підприємства втратили у збанкрутілих банках близько 20 млрд. грн, загалом ж борги банків, що перебувають у процесі ліквідації, перед фізичними та юридичними особами станом на 1.02.2017 р. становлять 243 млрд. грн. [1].

Очевидно, що наявна ситуація вкрай негативно вплинула на довіру значної частини вкладників до вітчизняних банківських установ, в тому числі й до тих, які сьогодні не мають жодних проблем фінансового характеру.

Результати так званої «першої хвилі» електронного декларування держаними службовцями та народними депутатами доходів засвідчили, що еліта державного управління та народні обранці не цілком довіряють вітчизняній банківській системі, адже із 30 млрд. грн задекларованих коштів майже половина зберігалась у вигляді готівки, а не на банківських рахунках [2]. Очевидно, що такий приклад не стимулює населення до активізації нагромадження власних заощаджень саме у банківських установах, а радше навпаки.

Доволі стримано сприйняла певна частина вкладників, в тому числі і потенційних, запровадження оподаткування депозитів. Можливо з метою нівелювання такої перестороги, з 1 січня 2016 р. ставку оподаткування доходів від депозитів знижено з 20% до 18% [3]. Певною мірою послаблює бажання акумулювати вільні грошові кошти, насамперед населення, й відчутне зниження ставок по депозитних вкладах, що зумовлено істотним зменшенням протягом 2-х останніх років розміру облікової ставки НБУ з 30% (4.03.2015 р.) до 13% (14.04.2017 р.), однак така тенденція має вкрай позитивний вплив на формування передумов щодо залучення через банківські установи доступних кредитних ресурсів до вітчизняної економіки, а головне для так званого реального її сектору.

До позитиву доцільно віднести й скасування збору до пенсійного фонду при купівлі іноземної валюти, оскільки на наш суб'єктивний погляд, переваги від його запровадження (грошові надходження до даного фонду) були меншими у порівнянні з ризиками, а саме відтік готівкових валютних коштів з офіційного фінансового ринку до тіньового.

Сьогодні в Україні динамічно формується певний соціальний клас, який з огляду на неспроможність оплати комунальних тарифів по нових, доведених до рівня ринкових, цінах отримує або ж прагне отримати соціальну допомогу у вигляді «житлових субсидій». У 2016 р. субсидії на сплату житлово-комунальних послуг отримали 7,7 млн. домогосподарств, тобто практично половина з 15 млн., які є в Україні, і на думку експертів та урядовців, зокрема міністра соціальної політики А.Рєви, їх кількість у майбутньому може зрости до 9 млн. [4]. Тобто сьогодні половину, а у майбутньому майже дві третини господарств потребують або ж потребуватимуть допомоги у вигляді житлових субсидій зі сторони Уряду. При їх призначенні приймаються до уваги доходи і витрати осіб, які звертаються за призначенням житлової субсидії. До переліку доходів, що приймаються до уваги при її призначенні, розмір грошових коштів, отриманих у вигляді дивідендів від розміщення коштів на депозитах, до уваги не береться, однак значна частина остерегається, що у майбутньому такі доходи теж враховуватимуть при визначенні доходу, який визначатиме право на призначення субси-

дії. З огляду на це, частина населення остерігається відкриття таких рахунків, інші здійснюють переважно короткострокові вклади, зокрема за даними НБУ п'ята частина нових депозитних вкладів домогосподарств – це вклади на вимогу, а вклади від 6-ти місяців і більше становили менше третини.

Протягом останніх п'яти років розмір відшкодування грошових втрат ФГВФО номінально виріс на 50 тис. грн, однак у перерахунку на одну із стабільних міжнародних валют, для прикладу дол. США, знизився більш ніж вдвічі (табл. 2).

Таблиця 2.

Розміри гарантування вкладів ФГВФО

Станом на 26.03.2012 р.		Станом на 28.04.2017 р.		Темп росту, %
Офіційний курс НБУ 1\$ США	Розмір відшкодування, грн./\$ США	Офіційний курс НБУ 1\$ США	Розмір відшкодування, грн./\$ США	грн./\$ США
7,99	150000/18773,5	26,55	200000/7532,9	133,3/40,1

Підсумовуючи вищенаведене доцільно зазначити, що достатньо високі темпи інфляції, нестабільність банківських установ в Україні не цілком сприяє бажанню, передусім населення, до заощадження у гривні, а також акумулювати її на банківських рахунках. Щодо валютних вкладів, то на сьогодні гарантовані розміри відшкодування грошових вкладів населення ФГВФО є достатньо невисокими.

Відновлення довіри до банківських установ в Україні дозволить використати хоча б частину від того фінансового ресурсу, який становить близько 70–90 млрд. дол. США і перебуває сьогодні поза банківською системою, що забезпечить посилення фінансової безпеки України.

1. Держпідприємства України втратили у банках-банкрутах 20 мільярдів гривень / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dw.com/uk/держпідприємства-україни-втратили-у-банках-банкрутах-20-мільярдів-гривень/a-37743

2. Пристрасть декларантів до готівки є загальноукраїнським трендом / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economics/2117183-pristrast-deklarantiv-do-gotivki-e-zagalnoukrainskim-trendom-gontareva.html>

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році: Закон України від 24.12.2015 р. № 909-VIII / Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 5. – С. 47.

4. У найближчі два роки субсидії отримуватимуть 2/3 українських сімей / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/unayblizhchi-dva-roki-subsidiyi-otrimuvatimut-2-3-ukrayinskih-simey-212373_.html

І. О. Ревак,
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальних дисциплін
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Зростання дослідницького інтересу до проблеми забезпечення інтелектуальної безпеки як відокремленої складової економічної безпеки держави зумовлено новітніми тенденціями в розвитку теорії, а також практики управління національною економікою. Інтелектуальна безпека забезпечує ефективність і якість соціально-економічних відносин, виступає в ролі стабілізатора розвитку суспільства та визначає рівень захисту результатів інтелектуальної праці. Інтелектуальна безпека поєднує не лише збереження інтелектуальних ресурсів, об'єктів інтелектуальної власності, продуктів розумової (творчої, інтелектуальної) діяльності тощо, а й захист та ефективне функціонування всієї інтелектуальної сфери національної економіки.

За сучасних умов розвиток і раціональне використання інтелектуального потенціалу України можуть забезпечувати конкурентоспроможна освіта, провідна наука та інноваційні технології, що гармонійно корелюють із культурно-духовним надбанням нації та високоморальними цінностями суспільства.

У рамках розробки Концепції зміцнення інтелектуальної безпеки України окреслимо систему стратегічних цілей, пріоритетів, операційних завдань і засобів протидії розвитку та раціональному використанню інтелектуального потенціалу для зміцнення інтелектуальної, а відтак і економічної безпеки держави.

Головною (генеральною) метою запропонованої концепції є зміцнення економічної безпеки України на основі розвитку і раціонального використання інтелектуального потенціалу, гармонізованого із засобами протидії загрозам інтелектуальній безпеці в системі економічної безпеки держави

Стратегічними цілями визначено:

1. Якісний розвиток інтелектуального потенціалу.
2. Протидія загрозам інтелектуальній безпеці.
3. Гармонізація інтелектуального потенціалу відповідно до глобальної зміни технологічних укладів.

Стратегічними пріоритетами, операційними завданнями означено:

1.1. Модернізація системи підготовки фахівців для високотехнологічної індустрії:

1. Розробка та імплементація стандартів вищої освіти на основі компетентнісного підходу.

2. Реформування системи державного фінансування вищої освіти.

3. Спрощення міжнародного трансферу освітніх послуг.

4. Збільшення кількості підготовки фахівців *STEM*-спеціальностей.

5. Розвиток дослідницьких університетів.

1.2. Реформування наукової сфери України з метою інтеграції в світовий науковий простір

1. Модернізація фундаментальних і прикладних напрямів розвитку вітчизняної науки і техніки.

2. Створення сучасних наукових лабораторій для забезпечення ефективної комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

3. Інституціоналізація інтеграції науки, вищої освіти і бізнесу.

4. Усунення асиметрії міжнародного наукового співробітництва України.

5. Протидія експорту інтелектуальної власності.

1.3. Підвищення культурно-духовного рівня нації з метою гармонізації суспільних відносин

1. Підвищення ефективності і взаємовигідності державного приватного партнерства та контролю громадянського суспільства.

2. Створення якісного культурного контенту як протидія негативному впливу глобалізації.

3. Інституалізація культурної дипломатії.

4. Збереження та популяризація національної культурної спадщини.

5. Забезпечення транспарентної комунікації між органами влади та релігійними інституціями.

1.4. Розвиток високотехнологічних галузей як основа побудови конкурентоспроможної інноваційної економіки

1. Зростання обсягів наукомісткої продукції у високотехнологічних галузях VI–VII технологічних укладів.

2. Використання науково-технічних досягнень та інновацій для отримання конкурентних переваг на світовому ринку інформаційно-телекомунікаційних послуг.

3. Забезпечення захисту об'єктів інтелектуальної власності, спрощення процедур патентування та отримання авторського й суміжних прав.

4. Нагромадження інформаційних ресурсів і модернізація матеріально-технічної бази науки й освіти.

5. Створення нових робочих місць у високотехнологічному секторі національної економіки.

Досягати окреслені стратегічні цілі та операційні завдання можна за допомогою правових, економічних, організаційних, управлінських, технологічних, інформаційних та технічних засобів протидії загрозам. Водночас необхідно проводити оперативний моніторинг досягнення

цілей й оцінку одержаних результатів з одночасним коригуванням стратегічних цілей і операційних завдань.

Реалізація зазначених напрямів зміцнення інтелектуальної безпеки України підсилиться через дію таких чинників: визнання пріоритетною сферу інтелектуального розвитку через прийняття відповідної стратегії чи програми; підвищення суспільної оцінки знань і престижу творчої праці та інтелектуальної діяльності загалом через сприяння винахідництву, присудження наукових стипендій, сприяння отриманню вітчизняних і міжнародних грантів для наукових досліджень; створення сприятливих умов для активного впровадження трансферу технологій, вітчизняного та іноземного інвестування в пріоритетні наукомісткі галузі (статус вільних економічних зон, податкові пільги, податкові кредити, державні замовлення, державні гарантії захисту авторських прав, допомога в патентній діяльності, гарантоване повернення вкладеного капіталу тощо); державна підтримка наукомістких і високотехнологічних виробництв та пріоритетних галузей національної економіки; створення сприятливих умов для зростання конкурентоспроможності національної економіки; раціональне використання наявних інтелектуальних ресурсів, створення умов для комерціалізації наукових знань, стимулювання інвестицій у нематеріальні активи; підтримка інститутів соціального партнерства, що забезпечують стійкі, ефективні зв'язки з роботодавцями, освітніми установами і населенням та швидку адаптацію соціально-трудової сфери до змін в економіці; активізація інноваційної діяльності комерційних структур із використанням сучасних технологічних підходів; адаптація вітчизняного ринку високотехнологічної продукції до європейських та світових стандартів.

М. І. Романишин,

здобувач вищої освіти факультету № 5

З. Б. Живко,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри менеджменту

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

В. М. Миронюк,

проректор

(Львівський інститут менеджменту)

ІНВЕСТУВАННЯ В КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА – ЗАПОРУКА КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах ринкової економіки, при розширенні міжнародних економічних відносин виникли сприятливі умови для зловживання

персоналу. Зокрема, поширилися «відмивання коштів» та «відкати», лобіювання міжнародних угод та договорів, фінансових шахрайств та витоку комерційної таємниці.

Існують такі підходи до розгляду «кадрової безпеки»:

– Кадрова безпека – це процес запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства через ризики й загрози, пов’язані з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами загалом.

– Кадрова безпека – це стан кадрової політики підприємства, направлений на забезпечення його ефективної діяльності.

Кадрова безпека – це один із елементів економічної безпеки підприємства має досить розгалужену систему складових частин, які тісно взаємопов’язані між собою і утворюють чітку структуру [1–4].

Отже, кадрова безпека – це підсистема економічної безпеки, яка забезпечує чітку скоординованість кадрового потенціалу, якісне виконання ним функцій, направлених на забезпечення кадрової роботи, покращення інтелектуального та професійного рівня персоналу.

Звідси, можна стверджувати, що кадрова безпека відіграє домінуючу роль у системі безпеки підприємства, оскільки це робота з персоналом, їх підбором і функціонуванням, а вони в будь – якій організації первинні. Проте кадрова безпека пов’язана з постійним виявленням та локалізацією загроз, найбільш поширені з яких подані на рис. 1.

Порушення персоналу, які впливають на кадрову безпеку можуть бути викликані різними обставинами, зокрема: особистими фінансовими труднощами, неможливістю задоволення життєво необхідних потреб своїх та сім’ї; невірно організованою системою управління підприємством; наявністю слабких місць безпосередньо у системі управління діяльністю підприємством; незадовільними умовами праці персоналу; поганим відношенням керівництва до підлеглих; низькою кваліфікацією керівництва підприємства; наявністю конфліктів в колективі; нездоровим діловим кліматом на підприємстві; психологічною несумісністю працівників, які мають дотичність при виконанні функціональних обов’язків; незадовільним або низьким рівнем кадрового менеджменту; наявністю груп ризику та відсутністю контролю з боку керівництва.

Розвиток кадрового потенціалу підприємства можливий за умови цілеспрямованих вкладень з боку людини, підприємства, держави, іноземних інвесторів. Саме люди, їх знання, уміння, здібності, досвід, інтелектуальний запас, який накопичується може стати джерелом доходів [3; 4].

Забезпечення кадрової безпеки є найважливішою ланкою роботи менеджера із персоналу та менеджера з безпеки підприємства. Причому

варто аналізувати як внутрішню, так і зовнішню небезпеку, організовувати виховну роботу з персоналом, делегувати працівникам певні повноваження, залучати їх до керівництва підприємством, щоб надати відчуття потреби в його знаннях і досвіді, інвестувати в кадровий капітал.

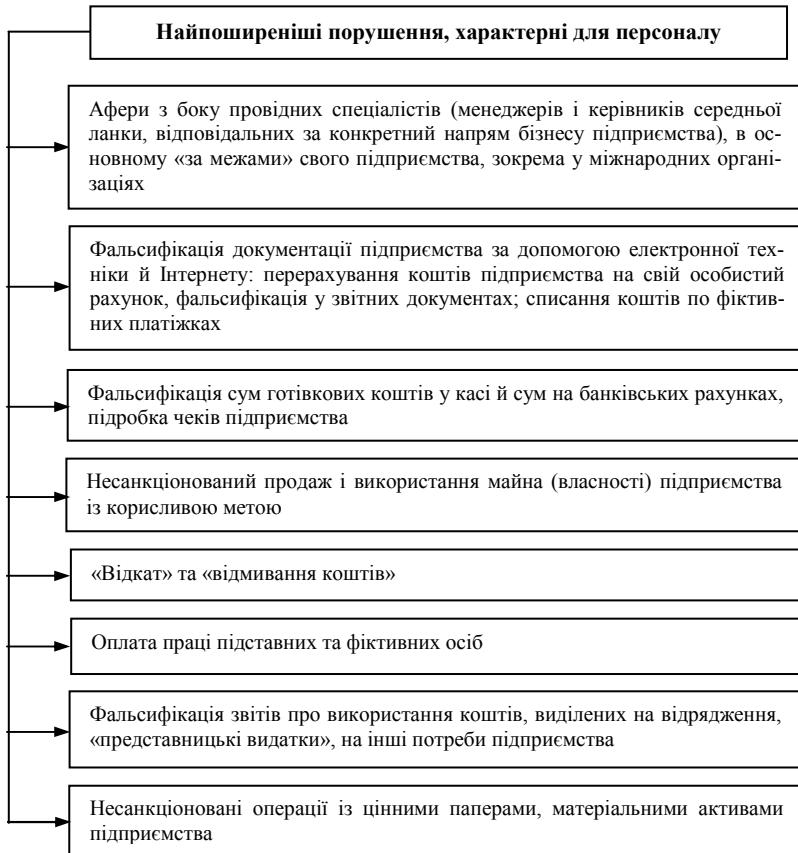

Рис. 1. Порушення у сфері кадрової безпеки

Як висновок, інвестування та розвиток людського капіталу тісно пов'язані з кадровою безпекою. Адже в процесі прийняття управлінського рішення менеджерам ще достовірно невідомий результат, бо існує багато факторів, які впливатимуть на результати прийнятого рішення, в тому числі і кадрової безпеки. Загрози кадровій безпеці через невідповідність розвитку персоналу можуть спричинити недосягнення бажаних результатів, зміну їх змісту чи кількісного вираження, розвиток небажаних подій,

настання внутрішніх чи зовнішніх загроз, нестача фінансів, відсутність інвестицій тощо. Тому саме інвестування в персонал підприємства дадуть можливість сприяти лояльності персоналу та забезпеченню кадрової безпеки як системи економічної безпеки підприємства.

1. Староверов Д. Лояльность персонала как фактор безопасности бизнеса [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // [http:// union. kz/ru/biz/kadbez/004kad/](http://union.kz/ru/biz/kadbez/004kad/)

2. Староверов Д. Что такое безопасность компании? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // [http:// union. kz/ru/biz/kadbez/004kad/](http://union.kz/ru/biz/kadbez/004kad/)

3. Живко З. Б. Стимулирование и мотивация труда как функциональные характеристики в управлении безопасностью персонала / З. Б. Живко // *Izaicinājumu un iepēju laiks: problemas, risinājumi, perspektīvas*: 2013. Gada 16–17. Maija III starptautiskās jauno pētnieku jauno pētniecu un studentu zinātniski praktiskās konferences materiāls. Rēzekne. 2013 (560 lpp. Krājuma eksemplāru skaits – 200 gb.) 263–270.

4. International Scientific-Practical Conference Modern Transformation of Economic and Management in the Era of Globalization: Conference Proceedings. January 29, 2016. Klaipėda: Baltija Publishing. Живко З. Б. Кадровий потенціал підприємства як фактор інвестиційного розвитку економіки / З. Б. Живко // Рр. 149–153. (352 pages.).

О. О. Романко,

здобувач вищої освіти факультету № 8

Б. Т. Тухай,

здобувач вищої освіти факультету № 6

З. Б. Живко,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри менеджменту

(Львівський державний університет

внутрішніх справ)

УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОМ В СИСТЕМІ УБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Процес реалізації управління маркетингом містить наступні елементи: просування продукції, формування ціни, розробка іміджу підприємства, покращення обслуговування, ефективне використання сучасних концепцій управління. Саме від використання сучасних концепцій управління, в залежності від сфери діяльності підприємства, виду та якості продукції, розташування підприємства буде залежати забезпечення підприємства.

М. М.Єрмошенко зазначає, що, розглядаються механізми фінансового, економічного, кадрового забезпечення підприємства тощо. Механізм фінансового забезпечення – системна сукупність організаційної структури підприємства, методів, технологій та інструментів, завдяки якій забезпечується фінансова безпека [1].

Механізм економічного забезпечення підприємства – сукупність методів, технологій, інструментів, організаційно-економічних заходів для забезпечення економічної безпеки підприємства. Управління маркетинговою діяльністю підприємства є запорукою успішної діяльності підприємства, адже, за твердженням А. А. Шиманської, «в ринкових умовах господарювання є вихід на ринок за умови створення більш досконалої системи управління маркетинговою діяльністю з можливістю швидкої адаптації до постійних хаотичних змін в економічному середовищі» [2].

Комплекс маркетингових заходів ефективно використовують на практиці, згідно реальних можливостей та вимог ринку. В управлінні попитом все залежить від менеджера з реалізації, його вміння використати всі можливості цільового ринку для реалізації продукції підприємства. Як зазначають автори [3], посилаючись на М. Мескона, що управління маркетинговою діяльністю є ніщо інше, як управління попитом. Відповідно, «механізм управління попитом складається з певних засобів, інструментів і зв'язків, до яких і належать складові маркетинг-міксу: продукт, ціна, місце розповсюдження та просування» [3, с. 55].

Для визначення змісту процесу управління маркетингом підприємства перш за все чітко обумовлюється об'єкт управління: виробництво і формування товарного портфеля підприємства; визначення загальної стратегії маркетингу підприємства; вибір рекламної кампанії і визначення стратегії продукту і т.д.

При формулюванні проблеми в сфері маркетингу необхідно визначитися стосовно найважливіших проблем маркетингового комплексу підприємства та виявити його цільові сегменти, які впливають на економічну безпеку підприємства.

Технологія управління маркетингом підприємства в системі економічної безпеки визначає, як здійснюються процеси дії і регулювання місце, позиції, рейтингу підприємства на ринку з метою його забезпечення. Між характеристиками процесу управління маркетинговою діяльністю підприємства і його економічною безпекою є безпосередній зв'язок. Технологічні елементи управління включають низку заходів, операцій, процедур, що мають цільову і організаційну завершеність. Всі ці технологічні елементи управління мають бути враховані як в плані маркетингу, так і в плані забезпечення економічної безпеки підприємства.

Проведення систематизації маркетингових оцінок, збір, обробка та аналіз інформації у сфері маркетингу в усіх підрозділах і службах підприємства, на всіх рівнях управління має відбуватися планово та системно. Формат плану маркетингу дає змогу визначити форму єдиного уявлення структурними підрозділами заходів у сфері маркетингу відповідно до оцінок і результатів маркетингових досліджень [2].

Велике значення для управління маркетингом має отримання та обробка інформації, якою в великих фірмах займається відділ конкурентної розвідки. Методика, запропонована Артуром Вайсом, одним із керівників компанії AWARE, яка спеціалізується на конкурентній розвідці та розробленні стратегій бізнесу, а значить і управлінням маркетингом (рис. 1), передбачає отримання чотирьох різних, але пов'язаних між собою типів знань про конкурентів та конкурентне середовище [4]: 1) характеристика конкурента (competitor knowledge) – інформація про окремих конкурентів; 2) порівняльна характеристика (comparative knowledge) – інформація про спільні та відмінні характеристики різних конкурентів; 3) характеристика ринку (market knowledge) – розширена інформація про ринок, зокрема, споживачів, постачальників, канали збуту, технології, конкуренцію у галузі, партнерів тощо; 4) характеристика замовника (self-knowledge) – інформація про власне підприємство [5].

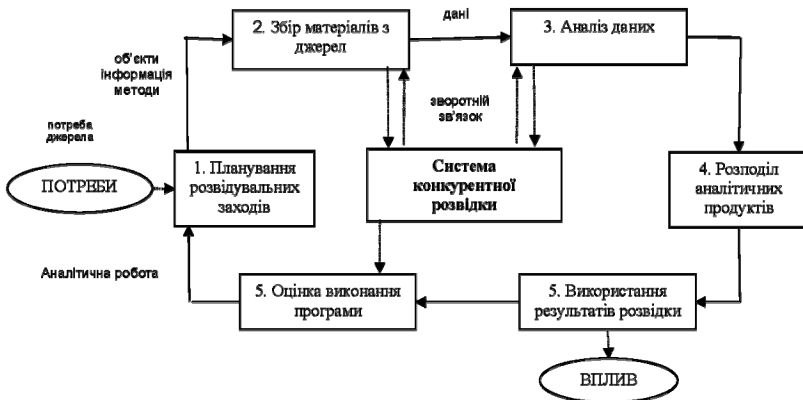

Рис. 1. Методика конкурентної розвідки із зворотнім зв'язком [6]

Погоджуємося з констатацією А. Вайса, що перевагою цієї моделі є ретельне опрацювання опублікованої інформації та перехід до

детальної обробки первинних джерел, одночасно недоліком моделі виступає втрата потреб цільової аудиторії та використання її в процесі прийняття управлінських рішень. Адже інформація, яка не використовується для прийняття управлінських рішень, втрачає свою вагомість і значущість. В поданій нижче моделі Ештона&Стейсі (рис.1) вже враховано факт використання інформації для прийняття рішень та її вплив на діяльність підприємства.

Модель Ештона&Стейсі характерна тим, що зумовлює можливість виявлення власних помилок, вивчення їх та аналізування, прогнозування у майбутньому можливих покращень та уникнення від загроз, планування заходів розвідки, отримання результатів, орієнтованих на споживача.

Для побудови якісної системи управління маркетинговою діяльністю підприємства для його забезпечення необхідно врахувати вплив та взаємодію чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, взаємодію структурних підрозділів і служб підприємства.

Отже, процес управління маркетингом для забезпечення підприємства – це розроблений послідовний комплекс маркетингових дій, спрямованих на реалізацію маркетингових завдань, принципів та функцій, у результаті яких мають бути виявлені і задоволені потреби споживачів, вибрана найкраща для підприємства стратегія розвитку, а підприємство повинно отримати очікуваний прибуток, ефективно розвиватися та зберігати темпи виробництва і реалізації послуг на безпечовому рівні.

1. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – К.: Київ. нац. торг.-ек. ун-т, 2001. – 309 с.

2. Управління маркетинговою діяльністю промислового підприємства: економічний та філософський підходи / А. А. Шиманська // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 3 (19). – С. 166–171 [Електронний ресурс] – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n3.html>

3. Завгородняя А. В. Маркетинговое планирование / А. В. Завгородняя, Д. О. Ямпольская. – СПб.: Питер, 2012. – 352 с.

4. Model based on Fahey, L, 1999, Competitors: outwitting, outmaneuvering and outperforming, John Wiley & Sons, page 44.

5. Вайс А. Краткое руководство по конкурентной разведке: как собирать и использовать информацию о конкурентах. – Ч. 2 / Артур Вайс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://it2b.ru/blog/arhiv/767.html>.

6. Jan P. Herring, Herring & Associates, Key Intelligence Topics: A Process to Identify and Define Intelligence Needs [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.cipher-sys.com/Website.nsf/b51da56dd4d96ea48525699300701588/318b1

О. Р. Сватюк,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту

О. В. Сиротюк,
здобувач вищої освіти факультету № 8

М. С. Гродзіцька,
здобувач вищої освіти факультету № 5
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦЯ ДЛЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Мета – обґрунтування питань при формуванні ділових якостей та компетенції фахівців щодо виконання необхідних видів робіт менеджерами для забезпечення економічної безпеки підприємства. Дані питання розкрито в економічній літературі такими науковцями, як О. Кузьміном, Н. Малою, О. Мельник, І. Процик, Г. Осовською, Л. Скібіцькою, О. Скібіцьким.

Менеджер займає ключове місце у системі управління організацією. Ця важлива роль менеджера визначається тим, що він наділений повноваженнями приймати рішення, вирішувати що, кому, коли і що робити; нести за це відповідальність перед власником майна організації. Науковий статус понять «менеджмент», «керівництво», «управління» має широкий характер. Ці терміни широко використовуються в різних сферах. Також вони існують у визначеннях в економічних, психологічних, педагогічних та інших галузях [3, с. 7].

Володіючи реальною владою, менеджер впливає на трудовий колектив, а через нього на характер і результати функціонування самого об'єкта управління. Він підбирає, розставляє і використовує персонал за своїм розумінням. Високопрофесійний менеджер оточує себе кваліфікованими, знаючими справу колегами, а слабкий – ще більш слабкими підлеглими. І як результат – перший менеджер веде організацію до процвітання, а другий зі своїм персоналом – до збитковості, а потім – банкрутства. Знаючий свою справу менеджер чітко формулює завдання колективу, ясно розуміє свою роль у їх вирішенні, здатний задіяти внутрішні стимули до самостійних дій, передбачити можливі труднощі, попереджати невдачі й знаходити найкраще рішення проблем у кожній конкретній ситуації.

З усіх ролей для менеджерів всіх рівнів найвагомішою є роль керівника. Керівник є наділеним необхідними повноваженнями для прийняття рішень, та несе всю відповідальність за результати роботи колективу, що очолює. Саме керівник організовує підготовку управ-

лінських рішень, приймає ці рішення і контролює їхнє виконання. Праця керівника є не тільки найскладнішою і найвідповідальнішою у системі управління організацією, але й найбільш творчою [7, с. 64–65].

Менеджер є не менш важливим чинником будь-якої справи, як і засоби виробництва, кошти, матеріали, робітники тощо. Загалом на сьогодні він найбільш гнучкий основний чинник виробництва. Особливістю такого чинника є його динамічність, інтуїція, тип мислення, сума знань, організаторський талант, здібність працювати з людьми. Чим вище рівень підготовки менеджера, тим більше підстав мати ефективне виробництво, підприємництво. Таким чином, наявність досвідчених менеджерів стає вирішальним чинником економіки [15, с. 1].

Успішний менеджер середнього рівня може стати менеджером вищого рівня, однак тривала робота на середньому рівні сприяє привиканню до часткової відповідальності. Тоді такий перехід стає все більш проблематичним. У економічно розвинутих країнах кар'єра керівника вищого рівня формується протягом 10–15 років. В Україні, в умовах стрімкого розвитку бізнесу, цей ріст йде швидше – у середньому 5 років. Керівник невеликого підприємства здатний перейти на більш низьку позицію у велику корпорацію. Менеджер, що займає інші позиції в могутній корпорації, може піти на керівну посаду на велике підприємство. Пониження у власному підприємстві неможливо, тому що для вищого керівництва це – психологічна травма й кінець кар'єри.

Таблиця 1

**Характеристика вимог щодо підвищення компетенцій фахівця
для постіндустріальної економіки**

Вимоги	Характеристика змісту	Застосування
Бути	провідником кадрової та соціальної політики у колективі, лідером та моральним еталоном; бути дуже уважним до своїх слів і висловлювань, ніколи незаслужено не нарікати на своїх підлеглих і колег.	бути спостережливим; бути у курсі подій і проблем, які існують в організації та оточують її.
Мати	про методи дослідження, аналіз соціально – психологічних процесів; про принципи роботи з профспілковими організаціями тощо; виявляти ініціативу, не боятися відповідальності; зберігати почуття поваги, відстоювати гідність; Без менеджерів сьогодні не обійтися як на виробництві, так і в невиробничій сфері. подавати особистий приклад; не звертати уваги – і своєї, і підлеглих – на дрібниці.	Вищу освіту за фахом, досвід роботи не менше 5р. в сфері управління; розвинуті організаційські, керівні та пізнавальні якості; уміти аналізувати свої помилки, а коли треба – і визнавати їх; уміти активно захищати свої погляди, бути впевненим у своїх переконаннях.

Знати	основи економіки, планування, управління персоналом; основи законодавства; основи психології праці, соціології праці, виробничої педагогіки; працю, дотепність, особисте життя тощо; в оцінці предметів, людей дотримуватися виваженості, об'єктивності, критикувати тільки за справу; позбавлятися від непридатних працівників.	вміння управляти людьми; ввічливо та запобігливо ставитися до своїх працівників, всебічно вивчати їх характер і поведінку.
Володіти	методами організації та технікою управління персоналом; соціально – психологічними процесами на виробництві, методами оцінки особистості, аналізу роботи і атестації; питаннями практичного застосування основ законодавства у роботі з персоналом; здібністю приймати управлінські рішення, тобто навичками вирішення організаційних і процедурних питань; умінням уявляти діяльність організації у цілому та адаптувати її до умов змінного зовнішнього середовища (ділового світу).	аналітично-творчим мисленням для прийняття рішень; кваліфікацією на рівні прийняття управлінських дій; вмінням передавати свої ідеї, пропозиції; будувати нормальні відносини як усередині організації, так і ззовні; наявність певного рівня психологічних та лідерських якостей, необхідних для вирішення професійних завдань; професійна етика в економічних відносинах.

Спираючись на існуючі знання і досвід управління постіндустріальної економіки, можна сформулювати такі ділові якості вітчизняного фахівця:

1. Праця менеджера складна і напружена, тому він повинен постійно підтримувати високу продуктивність і добрий настрій, уміти знімати напругу і втому, управляти собою.

2. Багато рішень (якщо не більшість), що приймає менеджер, базується на його особистих цінностях і принципах. Якщо вони нечіткі, розмиті, він не матиме впевненості при прийнятті рішень, а оточення сприйматиме їх недостатньо обґрунтованими. Сучасні концепції управління орієнтовані на високу ефективність, максимальне використання потенціалу працівників, постійну готовність менеджера до нововведень та на інші позитивні цінності.

3. Менеджер впливає на хід свого життя: як ділового так і особистого, оцінює всі можливі варіанти. Але для цього він повинен мати чіткі особисті цілі і добре знати, як їх можна досягти або скоригувати, коли виникли якісь відхилення. Завдяки такій рисі менеджер може об'єктивно оцінити успіх своїх колег і конкурентів.

4. Менеджер повинен уміти досягти успіхів також за рахунок саморозвитку, здатності перетворювати свої недоліки і працювати над власним ростом. Він не повинен уникати гострих ситуацій, щоб мати можливість якомога повніше розкрити свої здібності.

5. Обґрунтоване, кваліфіковане управлінське рішення вимагає від менеджера також відповідних адміністративних навичок щодо вирішення тих чи інших проблем. Робити це він повинен раціонально, виважено, використовуючи різні методи і прийоми: обробки та аналізу інформації, проведення нарад, експертних оцінок, опитувань.

6. До вирішення професійних завдань менеджер повинен підходити творчо, бути винахідливим, уміти впроваджувати інновації. Тільки фахівець з такими рисами може висувати нові ідеї, підштовхувати до цього підлеглих. Менеджер – новатор, який завжди готовий боротися з перешкодами і невдачами, експериментувати, ризикувати тощо.

7. Менеджер повинен уміти впливати на оточення, взаємодіяти з колективом, робити це ініціативно, наполегливо. Спілкування з колегами дає можливість апробувати свої рішення, діяти більш впевнено і розсудливо.

8. Менеджер повинен досконало знати сучасні методи управління. Тільки тоді він зможе об'єктивно оцінити ефективність роботи підлеглих, роз'яснити її сутність, показати щось особистим прикладом. Такий менеджер легко дає доручення, швидко і точно перевіряє виконану роботу, встановлює зворотний зв'язок з підлеглими, знає мотивацію своїх працівників.

9. Менеджер повинен мати відповідні управлінські навички, тобто здатність керувати, добиватися конкретних результатів від підлеглих. Завдяки цій рисі він може ефективно використовувати весь свій потенціал, усю свою кваліфікацію, а також знання та вміння підлеглих.

10. Кожен менеджер – це ще і наставник, тобто він повинен уміти навчати і розвивати підлеглих, удосконалювати їхні уміння і навички. Для цього завжди треба знаходити час, не шкодувати зусиль та енергії.

11. Менеджер повинен уміти у необхідних випадках об'єднуватися з колегами для спільного вирішення якихось важливих, неординарних завдань, тобто формувати і розвивати робочі групи з різних фахівців. Завдяки груповому розуму (брейнринг) знаходяться більш точні й виважені рішення [2, с. 221–224].

Висновки. Моральні та ділові якості людей для менеджера є об'єктом професійної діяльності. Вони повинні сприяти формуванню у фахівців таких якостей: а) професійних (рівень знань, навички, вміння, цілеспрямованість, знання мов); б) морально-психологічних (комунікативність, толерантність, принциповість, вимогливість, витримка);

в) моральних (гуманність, чесність, доброта, гідність, повага до інших, порядність, справедливість).

Норми моральності, що склалися є результатом тривалого по часу процесу становлення взаємин між людьми. Без дотримання цих норм неможливі політичні, економічні, культурні відносини, бо не можна існувати не поважаючи одного, не накладаючи на себе певних обмежень. Правила етикету вироблені сторіччями і направлені зокрема на запобігання конфліктів і поліпшення відносин між людьми. Ділова людина, діюча за правилами етикету, справляє якнайкраще враження на оточуючих, не прикладаючи до цього додаткових зусиль і зберігаючи при цьому власну чесноту.

Фахівці з оцінки соціальних проектів і програм повинні мати професійно важливі вміння й психологічні якості, необхідні для успішної аналітичної діяльності. Насамперед, для оцінки проектної діяльності фахівець повинен мати відповідний рівень компетенції, тобто він повинен мати певну систему професійних знань, умінь і навичок.

Фундамент підготовленості до оцінки програм і проектів становлять соціальні науки: соціологія, економіка, політологія, менеджмент. Непогано, якщо фахівець має знання в області бухгалтерського обліку й фінансового аудиту, які він може використати як інструмент для одержання даних про витрати, передбачені проектною діяльністю. Аналізуючи програми і проекти, необхідно чітко уявляти стан справ у державному секторі, а також вивчити специфіку, розуміння інформаційного середовища й знань IP мереж.

До числа спеціальних вмінь і навичок у першу чергу варто віднести володіння методами соціологічного дослідження й математичної статистики, користування комп'ютером. Важливі для того, хто перевіряє, й такі психологічні якості, як комунікабельність, спостережливість, критичність мислення, аналітичні здатності, розвинена мова.

Для ефективної організації оцінки проектної діяльності необхідно знати структуру оціночної діяльності, її основні компоненти, необхідні дії, професійно важливі вміння й психологічні якості необхідні для її реалізації.

У дослідженні обґрунтовано особливості умов діяльності менеджера в кризових умовах господарювання підприємств, а також характеристику професійних та особистих якостей успішного менеджера.

1. Загороднюк П. О. Менеджер – провідна фігура в управлінні організацією [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eko.org.ua/ru/library/article/?T>

2. Кузьмін О. Є. Керівництво організацією / О. Є. Кузьмін, Н. Т. Мала, О. Г. Мельник, І. С. Процик. – Житомир: Полісся, 2004. – 348 с.

3. Скібіцька Л. І. Менеджмент: навч. посібник для вищих навч. закладів / Л. І. Скібіцька, О. М. Скібіцький. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 415 с.

4. Фестісов В. С. Автоматизоване робоче місце менеджера / В. С. Фестісов – К., 2006. – 380 с.

5. Ukrainian Scientists Worldwide Українські науковці у світі [Електронний ресурс] – Режим доступу: ua.

О. І. Сенів,

здобувач вищої освіти факультету № 5

Я. С. Піщур,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

МАРКЕТИНГ-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ні для кого не секрет, що навколишнє середовище постійно змінюється і ці зміни суттєво впливають на функціонування підприємства. Тому робота підприємства потребує постійного удосконалення організації, планування і управління виробничо-господарською діяльністю, розробки таких нових економічних підходів, що сприяють швидкій зміні асортименту продукції, пристосовування до запитів різних груп споживачів, зміцнення конкурентоспроможності товарів, удосконалення організації їх збуту та стимулювання продажів.

Управління маркетинговою діяльністю якраз і передбачає вирішення певних завдань, а саме: пошук цільових ринків, проведення маркетингових досліджень, розробку конкурентного продукту, розробку інших елементів комплексу маркетингу (встановлення ціни, вибір методів просування продукту і доведення його до споживача), організацію зворотних зв'язків зі споживачами.

У науковій літературі часто зустрічається формулювання терміну «управління маркетинговою діяльністю», як спрощення цього поняття – формулювання «управління маркетингом». Фактично, ці два терміни означають одне й теж, по суті маючи сенс. Більш правильно, на нашу думку, вживати поняття «управління маркетинговою діяльністю», тому що воно точніше відображає сутність цього процесу.

Крім того, термінологічно «управління маркетингом» (маркетинговий менеджмент) і «управління службою маркетингу» – різні поняття. Як відомо, маркетингова служба підприємства – це спеціальний підрозділ, який здійснює свою діяльність на основі принципів і методів маркетингу з метою комплексного вивчення ринку, забезпечення стійкої реалізації товару, ринкової орієнтації виробництва і проектно-конструкторських робіт. А управління службою маркетингу – це чітко визначена програма, розроблена на основі прийнятих рішень та стратегічних напрямів розвитку. Тому, вважаємо, що суть управління маркетингом (управління маркетинговою діяльністю) на підприємстві зводиться до широкого комплексу заходів стратегічного й тактичного характеру, спрямованих на ефективне здійснення ринкової діяльності підприємства та досягнення його основної мети – задоволення потреб споживачів товарів і послуг і отримання на цій основі найбільшого прибутку.

Аналізуючи практику українських підприємств, впровадження маркетингу хоча й набуває все більшого поширення, проте ще не достатньо використовуються всі форми управління маркетинговою діяльністю.

Процес управління матеріальними та людськими ресурсами, що забезпечує їх інтеграцію та найефективніше використання для досягнення поставлених цілей зветься менеджментом (від англ. management – управління, завідування), тоді як маркетинг–менеджментом, або управлінням маркетингом на підприємстві є процес аналізу, розробки та втілення в життя засобів, які розраховані на встановлення, укріплення та підтримку вигідних обмінів з покупцями для досягнення мети підприємства – отримання прибутку, зростання обсягів збуту, збільшення частки ринку тощо.

Маркетинг-менеджмент може здійснюватися з позицій п'яти підходів: вдосконалення виробництва, товару, інтенсифікації комерційних зусиль, маркетингу, соціально-етичного маркетингу. Концепція вдосконалення виробництва стверджує, що споживачі будуть прихильні до товарів, які широко поширені і доступні за ціною, а як наслідок – компанія повинна зосередити свої зусилля на вдосконаленні виробництва і підвищенні ефективності системи розподілу. Застосовувати цю концепцію можна в двох випадках: коли попит на товар перевищує пропозицію і коли собівартість товару дуже висока і її необхідно понизити, для чого потрібно підвищити продуктивність.

1. Балацький Є. О. Маркетинг: навч. посібник / Є. О. Балацький, А. Ф. Бондаренко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. – 397 с.

2. Краус К. М. Управління маркетингом малих торговельних підприємств: монографія / К. М. Краус. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 226 с.

3. Турченко М. О. Маркетинг: навч. посібник / М. О. Турченко, М. Д. Швець, Т. С. Карпан. – Рівне: НУВГП, 2010. – 293 с.

Р. І. Сибірна,
доктор біологічних наук, професор,
професор кафедри психології діяльності
в особливих умовах

Л. І. Решетило,
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри товарознавства і технологій
виробництва харчових продуктів
(*Львівський торговельно-економічний
університет*)

БЕЗПЕЧНІСТЬ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ЯК СКЛADOVA ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У системі економічної безпеки держави сьогодні вагоме місце посідає забезпечення безпечності продовольчих товарів. Так, останнім часом у засобах масової інформації з'являється багато повідомлень про харчові отруєння, пов'язані з вживанням недоброякісних продуктів харчування. Розслідуються кримінальні провадження щодо заподіяння шкоди здоров'ю або смерті громадянам у результаті вживання ними неякісних харчових продуктів, з перевищенням терміном зберігання, перевищеними гранично допустимими концентраціями шкідливих та небезпечних речовин (нітратів, нітритів, солей важких металів, радіонуклідів, токсинів, зараженими патогенними мікроорганізмами, виготовлених із застосуванням недозволених ВООЗ, або заборонених в Україні харчових добавок.

За таких обставин пріоритетним стає безпечність продуктів харчування. Це передбачає впровадження на підприємствах, які виробляють та реалізують продукти харчування, систем управління безпечністю харчових продуктів, які базуються на концепції аналізу небезпечних чинників і критичних точок контролю – ХАССП (Hazard Analysis and Critical Control Point) [1].

Система ХАССП є науково обґрунтованою системою, що дозволяє гарантувати виробництво безпечної продукції шляхом ідентифікації і контролю небезпечних чинників. Концепція ХАССП була розроблена в 60-х роках минулого століття спільними зусиллями компанії «Pillsbury», збройних сил США і Національного управління з аеронавтики і космонавтики (NASA) під час роботи над американською космічною програмою.

На відміну від системи контролю безпечності та якості продукції, яка базується на періодичних випробуваннях, ХАССП передбачає заходи, що забезпечують необхідний рівень показників безпеки продук-

кції в процесі її виробництва, причому саме в тих критичних точках технологічного процесу, де може виникнути загроза появи небезпечних чинників. Система дозволяє виділити всі потенційно небезпечні чинники у харчовому продукті та запобігти їх виникненню. У середині 80-х років Національна академія наук США запропонувала поставити цю систему на службу цивільному населенню.

Система ХАССП схвалена в усьому світі, зокрема, Комісією харчового кодексу (Комісія ООН – Codex Alimentarius) та Європейським Союзом, а також прийнята рядом країн, у т.ч. Канадою, Австралією, Новою Зеландією та Японією як обов'язкова до застосування.

Комісія Codex Alimentarius відіграє визначну роль у формулюванні та підтримці системи ХАССП як міжнародного способу забезпечення виробництва безпечних харчових продуктів.

Для європейських компаній надзвичайно важливою є теза про те, що виробники харчових продуктів повинні ідентифікувати будь-який етап у своїй діяльності, який є критичним для забезпечення безпеки і гарантувати, що відповідні процедури ідентифіковані, впроваджені, підтримуються та переглядаються на основі встановлених принципів, які використовуються для розробки системи ХАССП. Зокрема:

- проведення аналізу небезпечних чинників, пов'язаних з виробництвом харчових продуктів, на всіх стадіях життєвого циклу продуктів, починаючи з розведення або вирощування і до кінцевого споживання, охоплюючи стадії оброблення, перероблення, зберігання, транспортування та реалізації. Виявлення умов виникнення небезпечних чинників і вжиття заходів щодо їх контролювання на всіх стадіях;

- визначення критичних точок етапів технологічного процесу, в яких треба його контролювати, щоб усунути (мінімізувати) вплив небезпечних чинників або можливість їх появи;

- визначення критичних меж, яких слід дотримуватись для того, щоб упевнитися, що критична точка перебуває під контролем;

- розроблення системи моніторингу, яка дає змогу забезпечити контролювання у критичних точках технологічного процесу за допомогою запланованого випробування або спостереження;

- розроблення та застосування коригувальних дій у разі, якщо результати моніторингу свідчать про відхилення від встановлених критичних меж.

- розроблення процедур перевірки, що дає змогу упевнитися в ефективності функціонування системи;

- документування процедур і реєстрування даних, необхідних для функціонування системи.

На сьогоднішній день в Україні розроблено проект плану заходів із впровадження систем управління безпечністю харчових продук-

тів на основі концепції ХАССП та відповідного рішення Кабінету міністрів України. Він скерований на прискорення впровадження на підприємствах країни системи ХАССП, а також створення державної системи підтвердження відповідності систем управління безпечністю харчових продуктів [2].

Провідні українські підприємства харчової промисловості розробляють і впроваджують систему управління безпечністю продуктів харчування.

Доцільно таку ж систему управління безпечністю продуктів харчування на основі принципів ХАССП розробляти та впроваджувати будь-якому підприємству, що має відношення до продуктів харчування, зокрема: підприємствам з первинного виробництва у сфері тваринництва та рослинництва; підприємствам з виробництва кормів для тварин; підприємствам з переробки сировини; підприємствам з транспортування та доставки продовольчої продукції; підприємствам з виробництва пакувальних матеріалів; підприємствам з виробництва харчових продуктів; підприємствам громадського харчування; підприємствам зі зберігання продуктів у складських приміщеннях та в торговельних залах у системі оптової та роздрібно́ї торгівлі.

1. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://market.avianua.com/?p=4100>

2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://haccp.center/assets/files/DSTU_ISO_22000-2007.pdf

А. В. Сибірний,
кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ НАССР В УКРАЇНІ

На початку 60-х років FAO/WHO (Організація з питань харчових продуктів та сільського господарства/Всесвітня організація охоро-

ни здоров'я) прийняла рішення про створення спільної Програми стандартизації харчової продукції FAO/WHO. Мета цієї Програми – захист здоров'я споживачів та сприяння міжнародній торгівлі продовольством. Виконавчим органом цієї програми є Комісія Codex Alimentarius. Саме вона відіграє важливу роль у формулюванні та підтримці системи НАССР як міжнародного способу забезпечення виробництва безпечних харчових продуктів [1].

Визначаючи роль підприємств та регулятивних установ у сфері застосування НАССР, Національний консультативний комітет з харчових продуктів (США) у своєму документі зазначає: «На харчову промисловість покладається відповідальність розробляти та застосовувати плани НАССР, а на регулятивні установи – сприяти цьому процесові». Тобто, уряду слід переконатися, що промислові підприємства дотримуються своїх обов'язків.

ISO 22000 (ДСТУ ISO 22000) – міжнародний стандарт, який визначає вимоги до системи менеджменту в галузі безпеки харчових продуктів. Він об'єднує в собі загальноприйняті ключові елементи з метою забезпечення безпеки харчових продуктів по всьому продовольчому ланцюжку. Стандарт ISO 22000 (ДСТУ ISO 22000) включає в себе контроль безпеки харчових продуктів згідно необхідним умовам програм і планів НАССР [2].

Впровадження системи управління безпечністю харчових продуктів на підприємстві – процес тривалий. Він стосується всіх служб і всього персоналу. Цей процес не обмежується тільки розробкою документації та наведенням елементарного порядку на виробництві. Для впровадження дієвої системи управління безпечністю харчових продуктів необхідне, насамперед, навчання найвищого керівництва, групи НАССР, персоналу, що виконує роботи, які впливають на безпеку продуктів і осіб, відповідальних за здійснення оперативного контролю. Може виникнути необхідність у зміні технологічних процесів або методів упаковки, перегляд вимог до постачальників сировини і матеріалів, або навіть у заміні виробничого обладнання чи переплануванні приміщень.

Разом з тим, особливо важливим є те, що в процесі впровадження системи НАССР змінюється психологія співробітників всіх рівнів, приходить усвідомлення важливості питань, пов'язаних з безпекою продукції, формується розуміння того, яким має бути сучасне управління організацією для досягнення максимальної результативності забезпечення безпеки харчових продуктів.

Програми – передумови системи НАССР повинні охоплювати, зокрема, і процеси, що стосуються безпеки праці на підприємствах харчової промисловості:

– належне планування виробничих, допоміжних та побутових приміщень для уникнення перехресного забруднення;

– вимоги до стану приміщень, обладнання, проведення ремонтних робіт, технічного обслуговування обладнання, калібрування тощо, а також заходи щодо захисту харчових продуктів від забруднення та сторонніх домішок;

– вимоги до планування та стану комунікацій – вентиляції, водопроводів, електро- та газопостачання, освітлення тощо;

– безпечність води, льоду, пари, допоміжних матеріалів для переробки (обробки) харчових продуктів, предметів та матеріалів, що контактують з харчовими продуктами;

– чистота поверхонь (процедури прибирання, миття і дезінфекції виробничих, допоміжних та побутових приміщень та інших поверхонь);

– здоров'я та гігієна персоналу;

– захист продуктів від сторонніх домішок; поводження з відходами виробництва та сміттям, їх збір та видалення з потужності;

– контроль за шкідниками, визначення виду, запобігання їх появі, засоби профілактики та боротьби;

– зберігання та використання токсичних сполук і речовин;

– специфікації (вимоги) до сировини та контроль за постачальниками;

– зберігання та транспортування;

– контроль за технологічними процесами;

– маркування харчових продуктів та поінформованість споживачів.

Таким чином, якщо система НАССР самостійно, або в інтеграції з системою якості чи з системою екологічного менеджменту сертифікована, то це означає, що всі можливі небезпечні фактори (хімічні, фізичні, біологічні) у виробництві саме цього харчового продукту враховані, жорстко контролюються і небезпечний продукт до споживача не потрапить.

Разом з тим, сьогодення диктує необхідність приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів та директив Європейського союзу, зокрема і у сфері забезпечення безпеки праці на підприємствах харчової промисловості у контексті забезпечення економічної безпеки підприємств та держави в цілому.

1. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://market.avianua.com/?p=4100>

2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://haccp.center/assets/files/DSTU_ISO_22000-2007.pdf

Р. С. Сорока,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ І СКЛАД ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ОБОРОНУ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Визначальним елементом забезпечення суверенітету, незалежності й територіальної цілісності будь-якої держави, загалом, та формування системи її економічної безпеки, зокрема, є наявність боєздатних збройних сил, що потребує належного фінансування та визначає актуальність дослідження.

Безперечно, видатки бюджету на фінансування оборони держави в економічному плані носять непродуктивний характер, адже вони не сприяють росту ВВП. Поряд з тим оборона країни – одна з найважливіших конституційних функцій держави, зумовлена необхідністю забезпечення її суверенітету, незалежності й територіальної цілісності, а тому обґрунтування абсолютних обсягів видатків на національну оборону, їх структури є першочерговими питаннями. До одних із найважливіших показників в системі економічної безпеки держави, що свідчать про бажання держави забезпечити необхідні умови обороноздатності країни, належать обсяг та рівень видатків на фінансування національної оборони.

Механізм, обсяг та рівень фінансування видатків на оборону будь-якої держави залежить від прийнятої воєнної доктрини. Світова практика фінансування національної безпеки дозволяє виокремити три основні підходи до формування воєнної доктрини:

- 1) повна відмова від військових видатків;
- 2) створення могутньої воєнної супердержави;
- 3) фінансування оборони за принципом мінімальної достатності.

Наша держава, враховуючи необхідність забезпечення власної воєнної безпеки та оборони, усвідомлюючи свою відповідальність у справі підтримання міжнародної стабільності, як суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава має Збройні Сили України з необхідним рівнем їх бойової готовності та боєздатності, які фінансуються за принципом мінімальної достатності. Саме на них покладено забезпечення оборони України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності [1, с. 194].

Відповідно до спрямованості міжнародної політики України особливістю видатків на національну оборону є те, що вони не пов'язані з підтримкою агресії або участю в міжнародних конфліктах. Так, головне завдання, яке стоїть перед Збройними силами України сьогодні, полягає у захисті суверенітету, незалежності, територіальної цілісності.

Конституція України закріплює як одну з найважливіших функцій держави, що є справою всього українського народу, захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки (ст. 17) [2].

Враховуючи вказану норму Конституції України видатки Міністерства оборони України на виконання визначених йому завдань фінансуються Кабінетом Міністрів України за рахунок коштів Державного бюджету України і не можуть бути меншими, ніж 3% від запланованого обсягу ВВП [3].

Сукупні видатки на національну оборону поділяються на три групи: прямі (основна частка оборонних видатків), побічні та приховані (рис. 1).

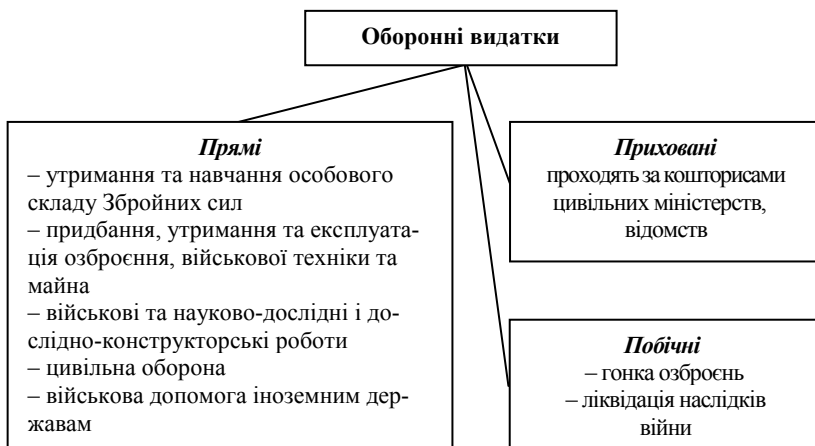

Рис. 1. Перелік видатків бюджету на оборону

Бюджетне фінансування видатків на національну оборону в розрізі її функціональних складових наведено у табл. 1.

Аналіз видаткової частини державного бюджету на національну оборону протягом досліджуваного періоду відображає чітко виражену тенденцію до зростання їх загального обсягу майже у 4 рази із 14,8 млрд. грн. у 2013 р. до 59,4 млрд. грн. у 2016 р. Причому найбільшого значення вони досягли в 2016 р. переважно за рахунок збільшен-

ня на 41,5 млрд. грн., або на 350,3% видатків на військову оборону; на 1,1 млрд. грн., або на 114,9% видатків на військову освіту; на 1,8 млрд. грн., або 117,7% видатків на іншу діяльність в оборонній галузі.

Таблиця 1

Склад і структура видатків Державного бюджету України на національну оборону відповідно до функціональної класифікації за 2013–2016 рр.

Показники	Роки								Відхилення (+;-) 2016 р. від			
	2013		2014		2015		2016		2013		2015	
	сума, млн. грн.	у % до підсумку	сума, млн. грн.	у % до підсумку	сума, млн. грн.	у % до підсумку	сума, млн. грн.	у % до підсумку	у сумі, млн. грн.	у %	у сумі, млн. грн.	у %
1. Військова оборона	11859	79,90	24375	89,08	47397	91,14	53403,1	89,98	41544,1	350,32	6006,1	12,67
2. Цивільна оборона	517,3	3,49	443,1	1,62	808,5	1,55	604,3	1,02	87	16,82	-204,2	-25,26
3. Військова освіта	925,1	6,23	913,7	3,34	1451,3	2,79	1987,8	3,35	1062,7	114,87	536,5	36,97
4. Інша діяльність у сфері оборони	1541,6	10,39	1631,5	5,96	2348,7	4,52	3355,6	5,65	1814	117,67	1006,9	42,87
Разом видатків на оборону	14843	100	27363	100	52005	100	59350,8	100	44507,8	299,86	7345,8	14,13

** Розраховано та складено автором на основі [4]*

Результати порівняльного аналізу динаміки видатків Державного бюджету України на національну оборону, сукупних видатків державного бюджету та обсягу ВВП засвідчили, що загалом протягом досліджуваного періоду обсяг видатків державного бюджету на оборону зріс на 399,9%, що дозволило суттєво підвищити їх частку у видатках державного бюджету у 2016 р. до 8,7% проти 3,7% у 2013 р., а їх частку у ВВП до 2,49% проти 1,02% у 2013 р. (рис. 2).

Незважаючи на те, що у 2016 році Урядом проводилася виважена політика видатків, спрямована в першу чергу на підвищення обороноздатності держави, фінансування відповідно до планових показників усіх соціальних виплат та допомог, рівень виконання річного планового показника видатків на оборону (хоча й порівняно з минулим роком вони були збільшені на 14,1%, або на 7345,6 млн. грн.) склав 89% [5].

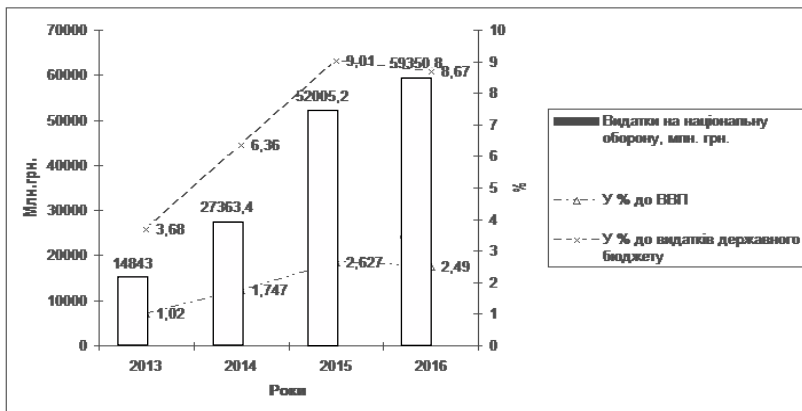

Рис. 2. Динаміка видатків Державного бюджету України на національну оборону та їх частка у ВВП та сукупних видатках бюджету за 2013–2016 рр.

** Розраховано та складено автором на основі [4]*

Вважаємо, що фінансування національної оборони наразі знаходиться на критично низькому рівні та є недостатнім для повноцінного задіяння потенціалу вітчизняного військово-промислового комплексу у забезпеченні потреб модернізації Збройних сил України. В умовах військової агресії проти України ці видатки мають бути збільшені за всіма напрямками, як на поточні потреби армії (у зв'язку з проведенням часткової мобілізації), так і на технічну модернізацію.

1. Бюджетна система: навч. посібник / Р. С. Сорока, І. Г. Благун. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 236 с.

2. Конституція України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Україна. Закон. Про оборону України: 06.12.1991 № 1932-XII [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/1932-12>.

4. Звіти про виконання Державного бюджету України за 2013–2016 рр. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

5. Пояснювальна записка до звіту про виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=

О. О. Столяренко,
викладач кафедри економіки
та економічної безпеки
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ ЦЕМЕНТНОЇ ГАЛУЗІ

Екологічна безпека є складовою економічної безпеки підприємства, яка в свою чергу, передбачає рівновагу екологічного внутрішнього стану підприємства та його навколишнього середовища, забезпечення нормальних екологічних умов праці та життя людей.

За даними Держстату, в березні 2017 року до лютого обсяг виконаних будівельних робіт в будівництві житлових будинків виріс на 36,2%, в будівництві нежитлових будівель – на 20,3%, в будівництві інженерних споруд на 8,5%. У січні-березні 2017 до січня-березня 2016 зниження обсягів будівельних робіт зафіксовано в дев'яти областях України [1].

Такий попит на будівельну продукцію спричиняє актуальність виробництва цементу. До основних загроз макрооточення підприємств цементної галузі відноситься забруднення повітря. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, передбачено впровадження 29-ти директив, однією з яких є Директива 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі квотами на викиди парникових газів [3].

Таким чином, починаючи з 2017 року жодна діяльність, вказана в додатку 1 до Директиви, не повинна здійснюватись без отримання спеціального (екологічного) дозволу на викиди парникових газів. Підприємства, які здійснюють виробництво цементного клінкеру, містяться в Додатку 1 до Директиви та обов'язково будуть охоплені майбутньою системою торгівлі викидами. Цемент в Україні виробляється на 12 підприємствах. Частина підприємств працюють на імпортному клінкері. На ряді підприємств були впроваджені проекти, що сприяють зменшенню викидів парникових газів, проекти спільного впровадження. Дані проекти передбачали, наступне, використання альтернативної сировини, яке не містить карбонати (використання доменного шлаку); перехід на сухий і напівсухий спосіб виробництва; зниження витрат палива і викидів від декарбонізації. Реалізація проектів спільного впровадження на цементних заводах призвели до ско-

рочення викидів і, відповідно, до зниження національних коефіцієнтів викидів CO₂ [3].

За сухого способу виробництва портландцементного клінкеру значна кількість вуглекислого газу утворюється в кальцинаторі внаслідок декарбонізації вапняку. Емісія CO₂ прямопропорційна вмісту СаО і MgO в портландцементному клінкері і залежить від кількості випаленого клінкеру. За мокрого способу виробництва портландцементного клінкеру додатковим джерелом емісії CO₂ є спалювання додаткового палива для випаровування механічно зв'язаної води в зоні підсушування. Наступним завданням є підготовка і здешевлення палива шляхом використання альтернативного на основі горючих відходів [2].

Загалом, викидів в атмосферне повітря у 2016 році від стаціонарних джерел забруднення надійшло 150,5 млн. тонн. (на 8,4% більше порівняно з 2015 роком). На рис. 1 зображено динаміку викидів забруднюючих речовин [1].

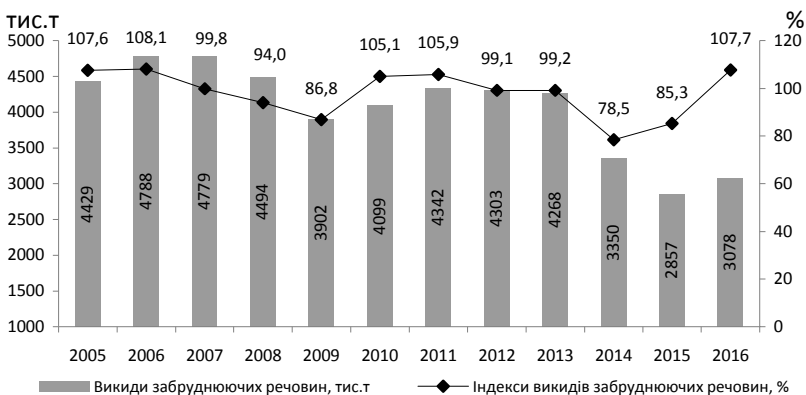

Рис. 1 Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення у 2005–2016 роках [1]

Розглянемо екологічну безпеку підприємств цементної галузі західної України. Оскільки, найбільш вагомим по впливу на екологію при виробництві цементу є робота газоочисного обладнання обортових печей. З метою доведення викидів до нормативних показників на ПАТ у 2011 році «Миколаївцемент» проведено технічне переоснащення електрофільтрів печі № 4 та печі № 5. Плани Товариства щодо розвитку спрямовані, в першу чергу, на запобігання або зменшення обсягів викидів і скидання забруднюючих речовин у навколишнє середовище, а також, загалом, поліпшення екологічного стану навколишнього середовища [4].

У 2012 році з метою забезпечення подачі чистого аспіраційного повітря в млин з подрібнення альтернативного палива, реалізовано проект з встановлення рукавних фільтрів на холодильнику та клінкерних транспортерах обертової печі № 6 в межах інвестиційного проекту «Реконструкція системи аспірації холодильника та транспортерів клінкеру обертової печі № 6 ПАТ «Волинь-Цемент»; Цей та інші заходи з охорони навколишнього середовища, витрати на які лише за останні три роки склали 22 млн. грн., дозволили підприємству стати лауреатом Всеукраїнського конкурсу «Екологічна якість та безпека» в номінації «Системний підхід до управління та провадження більш чистих технологій виробництва» [4].

У 2014 році на підприємстві є два проекти, які реалізуються спільно з залученими консультантами та Міністерством навколишнього середовища України. Один з них передбачає використання гранульованого шлаку не тільки у помолі цементу, але й у якості заміни сировини в процесі випалу клінкеру. Це дасть змогу зберегти додатково CO₂ оскільки шлак є декарбонатом і, в порівнянні з нашим шламом, є відносно сухим матеріалом. Другий проект передбачає перехід з так званого «мокрого» способу виробництва цементу на БАТ «Волинь-цемент» на «сухий». Це забезпечить економію приблизно 40% палива, що використовується у печах випалу і, як результат, економію суттєвої кількості CO₂ [4].

Щодо екологічної безпеки на ПАТ «Івано-Франківськцемент» то на підприємстві створюють цемент сухим способом і застосовують сучасну технологію, то забруднення навколишнього середовища є меншим за попередні роки.

У 2013 році проект модернізації заводу ПАТ «Подільський цемент» став першим в світі проектом, здійсненим відповідно до процедури 2, механізму Спільного впровадження (Track2 JointImplementation), зареєстрованим UNFCCC(Секретаріат ООН з питань зміни клімату). Цей механізм визначений Кіотським протоколом з метою стимулювання інвестицій в проекти, що ведуть до зниження викидів парникових газів [4].

Сьогодні ПАТ «Подільський цемент» випускає 6 видів цементу, які сертифіковані у системі УкрСепро на відповідність національним та європейським стандартам.

На нашу думку, екологічна безпека є складовою маркетингової безпеки, оскільки перехід на екологічно безпечні методи виробництва цементу дасть змогу збільшити кількість прихильних споживачів.

Показники маркетингової безпеки були прораховані та проаналізовані на основі авторської методики, а результати записані у табл. 1.

Таблиця 1

Результати оцінки показників маркетингової безпеки

Заводи	Показники	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
ПАТ «Миколаївцемент»	Інформаційна політика та безпека, Іпб	4	4	4,3	4,5
	Конкурентноспроможність, Кчр	4,5	4,5	5	5
	Екологічна безпека, Еб	3,5	3,5	4	4
	Рівень маркетингової безпеки	0,72	0,72	0,79	0,81
ПАТ «Волинь-цемент»	Інформаційна політика та безпека, Іпб	3	3	3,5	3,5
	Конкурентноспроможність, Кчр	4,5	4,5	5	5
	Екологічна безпека, Еб	4,5	5	5	5
	Рівень маркетингової безпеки	0,72	0,75	0,81	0,81
ПАТ «Івано-Франківськцемент»	Інформаційна політика та безпека, Іпб	4	4,5	4,5	5
	Конкурентноспроможність, Кчр	4,5	4,5	5	5
	Екологічна безпека, Еб	4	4	4	4,4
	Рівень маркетингової безпеки	0,75	0,75	0,81	0,87
ПАТ «Подільський цемент»	Інформаційна політика та безпека, Іпб	4	4,5	4,5	5
	Конкурентноспроможність, Кчр	4,5	4,5	5	5
	Екологічна безпека, Еб	3,5	4	4	4,5
	Рівень маркетингової безпеки	0,72	0,75	0,81	0,87

Складено автором за власною методикою на основі: [3, 4]

Стосовно цементної галузі в Україні, то спостерігається плавна тенденція до модернізації цементних заводів, поступовий перехід з «мокрого» способу виробництва на «сухий», адаптація пропозиції до потреб споживачів, тощо. Конкуренція на ринку цементу з кожним роком зростає.

1. Офіційний сайт Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Екологічні ризики у цементному виробництві / Л. М. Ковалів // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.1. – С. 113–118. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlut_2014_24_1_21

3. Офіційний сайт Асоціації виробників цементу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrcement.com.ua/>

4. Офіційний сайт Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/>

Т. М. Тарнавський,
здобувач вищої освіти факультету № 8

Г. З. Леськів,
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Щоб вистояти в конкурентній боротьбі на теперішньому всесвітньому ринку, підприємства змушені вміти швидко застосовувати будь-які можливості для ведення бізнесу, а також оперативно реагувати на переми, що відбуваються як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Таке становище вимагає не лише планування своєї діяльності, але й важливого процесу діяльності фірми, але й вмілої орієнтації підприємства у довгостроковий період [1].

Для конкретизації завдань, що постають перед вітчизняними організаціями щодо впровадження стратегічного управління, оглянемо також практику його організаційного забезпечення на зарубіжних підприємствах [2]. Для прикладу наведемо головні стратегічні шляхи, які відібрали світові лідери протягом своєї діяльності.

Характеристика бізнес-моделі «Дженерал Моторз» є дуже стислою: конструювання, продаж і виробництво найкращих автомобілів у світі, тому вже вона стає причиною для формулювання набору стратегій та завдань [2].

Для, наприклад, «Вольво» після розробки стратегії здійснює коректування системи управління та розробляє десятки дорожніх карт для усіх видів та сфер діяльності, підрозділів, які спрямовані на забезпечення здобутку цільових показників. Взагалі розробляється понад 20 визначальних течій діяльності, для яких підготовлено понад 200 конкретних заходів реалізації стратегії [2].

«Тойота» як базисну стратегію використовує принцип «взаємної довіри та взаємної поваги», який перетворюється в декілька заповітів [2]:

- завжди бути надійним своїм обов'язкам;
- завжди уникати легковажності та бути практичним;
- завжди бути творчим та старанним, прагнучи бути попереду часу;
- завжди прагнути до створення затишної домашньої атмосфери на роботі;

- завжди не забувати бути вдячним до всіх часів та мати повагу до духовних питань.

Розглянемо стратегію Макдональдса (корпорація Макдональдс) – американська корпорація, яка є найбільша в світі мережа ресторанів швидкого харчування.

Основними стратегічними пріоритетами компанії по праву вважаються [3]:

- бездоганне обслуговування клієнтів;
- забезпечення стабільного зростання;
- підтримання статусу якісного і ефективного виробника;
- прогрес в організації обслуговування і технологіях;
- здійснення обміну досвідом між ресторанами, знаходяться в різних країнах;

- удосконалення кваліфікації співробітників на всіх рівнях;
- постійне удосконалення принципів теорії швидкого харчування;
- нововведення при створенні нового обладнання;
- заохочення створення нових страв;
- поліпшення маркетингових концепцій.

Стратегії розвитку компанії [3]:

- стратегія диверсифікації;
- стратегія розробки товару і його реалізація на нових ринках;
- інноваційна стратегія.

Розглянемо конкурентні стратегії Nestle, які пов'язані в основному з прямими іноземними інвестиціями в молочній та інших підприємств харчування. Nestle прагне збалансувати продаж між низьким ризиком, (низьке зростання \ розвинених країнах світу) і високий ризик (потенційно швидкозростаючих ринках Африки та Латинської Америки). Nestle визнає можливості рентабельності в цих країнах з високим рівнем ризику, але зобов'язується не приймати непотрібні ризики заради зростання. Цей процес хеджування зберігає зростання стійким [4].

Інша стратегія, яка була успішною для компанії Nestle включає різні стратегічні партнерські відносини з іншими великими компаніями. На початку 1990-х, Nestle вступив у союз з Coca-Cola в готових до вживання чаю і кави, щоб отримати вигоду з всесвітньої системи розливу Coca-Cola та досвід у підготовленні напоїв [4].

У продовольчих ринках Європи та Америки має місце жорстока конкуренція. Таким чином, Nestle потрібно шукати нові ринки і нові типи бізнесу для зростання.

В Азії, стратегія компанії заключалася у тому, щоб придбати місцеві компанії для того, щоб сформувати групу автономних регіональних менеджерів, які знають більше про культуру місцевих ринків, ніж американці чи європейці [4].

Nestle використовували стратегію широкій області для Азії, яка включає виробництво різних продуктів в кожній країні поставляти в регіон з даного продукту з однієї країни. Наприклад, Nestle виробляє соєве молоко в Індонезії, кавові вершки в Таїланді, соєве борошно в Сінгапурі, в Малайзії цукерки і кашу на Філіппінах [4].

Отже, спираючись на досвід міжнародних компаній, можна зробити висновок, що при використанні стратегічного управління підприємство досягне більшого успіху. Лідери ринків показують, які саме стратегії вони використовують протягом своєї діяльності. Дивлячись на використання стратегічного у правління міжнародних компаній, вітчизняні підприємства можуть також перейняти цей досвід, що допоможе їм полегшити шляхи підбору стратегії управління для своєї організації.

1. Луцик І. Б. Теоретичні засади стратегічного планування діяльності підприємств / І. Б. Луцик // Молодий вчений. – 2014. – № 11.

2. Касич А. О. Втілення концепції стратегічного управління в практику вітчизняних підприємств / А. О. Касич // Бізнес Інформ. – 2014. – № 11. – С. 290–294.

3. Сухова М. История создания Макдональдс и его стратегии / М. Сухова // Мир знание. – 2010.

4. Nestle's Competetive Strategy. Castelar Articles. – 2014 [Electronic resource]. – Retrieved from competitive-strategy.htm

Р. В. Тимечко,
здобувач вищої освіти факультету № 8

Я. С. Піцур,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ЛІЗИНГ ПЕРСОНАЛУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Необхідною умовою успішної діяльності будь-якої організації є ефективна робота персоналу, тому підвищується увага до проблем управління персоналом. В умовах динамічних змін економічного сере-

довища компанії шукають нові технології управління людськими ресурсами, прагнучи при цьому оптимізувати витрати на персонал. Однією з нових для українського ринку праці технологій став так званий «лізинг персоналу».

Лізинг персоналу – це надання послуг працівника, який перебуває у штаті компанії лізингодавця, компанії-орендарю. Лізингодавець бере на себе всі зобов'язання і процедури, пов'язані з оформленням та утриманням співробітників. Компанія-орендар отримує прибуток за рахунок роботи такого співробітника і платить орендодавцю винагороду, яка включає в себе заробітну плату співробітника. Лізинг зручний тим компаніям, які потребують персонал для тимчасових проєктів, для найму низько кваліфікованих працівників, для найму висококваліфікованих фахівців, яких складно утримувати в постійному штаті [4].

До послуг тимчасового співробітника зазвичай вдаються: в періоди термінових робіт та «гарячих сезонів»; на час відсутності незамінного постійного спеціаліста; для виконання спеціальних робіт, не пов'язаних з основним профілем організації; коли немає можливості ввести в постійний штат нових співробітників [2].

В процесі використання лізингу персоналу можна виділити певні переваги та недоліки (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки лізингу персоналу

Переваги	Недоліки
Для роботодавця	
1. Отримання кваліфікованого персоналу в потрібній кількості і за короткий термін. 2. Зменшення обсягів кадрового діловодства, бухгалтерського та податкового обліку, організації соціального забезпечення. 3. Зменшення витрат на компенсаційні пакети (для тимчасових працівників вони або не передбачені взагалі, або мінімальні). 4. Відсутність простой: якщо тимчасовий працівник захворів або пішов у відпустку, за контрактом агенція зобов'язана надати на цей час заміну. 5. Можливість замінювати працівників необмежену кількість разів, якщо вони не підходять з тих чи інших причин. 6. Можливість залучати спеціаліста на термін від декількох годин до декількох місяців. 7. Можливість запросити працівника, який сподобався, до себе в штат, а отже, уникнути витрат на пошук і добір персоналу.	1. Більші витрати порівняно зі штатним персоналом – замовник платить за послуги кадровій агенції в середньому 12-18% від фонду оплати праці найманих працівників. 2. Можливість зниження лояльності працівників до компанії-роботодавця (через тимчасову зайнятість). 3. Необхідність певного періоду для входження в курс справ (його тривалість залежить від специфіки діяльності роботодавця). 4. Не виключена можливість комерційного шпигунства з боку тимчасового персоналу (в зарубіжних кадрових агентствах працюють служби безпеки, які здійснюють перевірку поте-

8. Можливість у стислі терміни залучити спеціалістів, які усвідомлюють свою тимчасову зайнятість. 9. Гарантування повного дотримання діючих норм трудового та податкового законодавства.	нційних працівників). 5. Проблеми формування договору лізингу. 6. Відсутність законодавчої бази.
Для працівника	
1. Можливість гнучкої зайнятості. 2. Можливість роботи в різних компаніях зі збереженням безперервного трудового стажу. 3. Відсутність потреби самостійно шукати роботу. 4. Соціальний захист. 5. Диверсифікований досвід роботи в різних компаніях високого рівня. 6. Можлива вища оплата праці. 7. Відсутність відчуття монотонності роботи в одній організації.	Проблеми адаптації.

Послуги з лізингу персоналу для українського ринку є новими, хоча у західних країнах вони існують вже близько 20-35 років. Згідно з дослідженнями зарубіжних аналітиків, 81% американських компаній використовує послуги тимчасових робітників, більше ніж 5% від загальної кількості зайнятих у США і країнах Західної Європи знаходяться у штаті кадрових агентств-лізингодавців. Відомо, що у 15 країнах-учасниках Європейського Союзу (ЄС) близько 1,5% працюють за лізинговими договорами. Лізинг персоналу найбільш активно використовується у Нідерландах (майже 4% працівників) [4].

Що стосується перспектив та доцільності застосування лізингу персоналу в управлінні проектами, то основною умовою його застосування, на нашу думку, є ситуація, коли організація зіткнулася з необхідністю залучення висококваліфікованих фахівців, потреба в яких не носить постійного характеру, а утримувати таких фахівців компанія не має можливості. При цьому використання лізингу персоналу вимагає попередньої уважної оцінки фінансової необхідності. Ця оцінка проводиться на основі порівняння витрат на лізинг конкретного спеціаліста для виконання проекту й витрат на прийняття співробітника в штат для здійснення цієї ж діяльності.

1. Гринько В. Г. Лізинг як інструмент антикризового менеджменту персоналу / В. Г. Гринько // Управління розвитком. – 2010. – №3 (79). – С. 72–73.

2. Несмеева А. Временный персонал как постоянное решение [Електронний ресурс]. – Режим доступу <<http://md-management.ru/articles/html/article32673.html>>

3. Щурина М. Аутстафтинг и лизинг персонала [Електронний ресурс]. – Режим доступу <<http://www.credere.ru/st1708.asp>>

4. Тимохіна О. О. Лізинг персоналу як шлях забезпечення підприємств тимчасовими працівниками / О. О. Тимохіна // Збірник наукових праць «Торгівля і ринок України» – 2010. – Вип. 30. – Т. 2. – С. 357–363.

С. О. Ткаченко,
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальних
та економічних дисциплін
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ ТОРГІВЕЛЬНОЇ КОМПАНІЇ З РОЗВИТКУ ТОВАРНОГО РИНКУ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ

При розробці інвестиційного проекту торгівельної компанії з розвитку товарного ринку та її інфраструктури, на нашу думку слід виходити з наступних основних передумов: орієнтація на сегмент споживачів, що мають середній рівень доходів та інтенсивний розвиток ринку нерухомості й збільшення чисельності потенційних покупців. Безумовно, не можна залишати по за увагою решту фундаментальних факторів, таких як рівень конкуренції, рівень розвитку торговельних мереж, доступ до ресурсів та логістичні складові, прояв «мережного» ефекту, у тому числі розширення системи знижок, надаваних постачальниками, при збільшенні обсягу закупівель товарів тощо, проте саме зазначені елементи, на нашу думку, є найбільш визначальними.

Аналіз інвестиційного проекту для ухвалення рішення з первісних інвестицій припускає виконання наступних дій:

1. Розрахунок прогностного максимального місячного доходу, що формується, виходячи із середньої вартості покупки.

2. Виконання робіт із благоустрою приміщення та прилеглої території, де вартість визначається за фактичним виконання, що пов'язано із відображенням в кошторисі лише основних елементів витрат.

Додатково слід враховувати витрати з відбору й закупівлі торгово-технологічного обладнання, його монтаж, зважаючи на можливість його використання на правах оренди, що надається постачальниками товарів та використовується як додатковий рекламний захід.

3. Ресурсне забезпечення діяльності з підбору персоналу (в т. ч. його навчання) та одержання ліцензій та дозволів, а також формування охоронної системи із забезпеченням додаткового відеоспостереження та «сигнальної кнопки», що потребує не лише додаткових витрат, а й втрат часу щодо їх оформлення уповільнюючи введення об'єкту в експлуатацію та можливості наповнення товарного асортименту.

4. Визначення товарного асортименту та розрахунок його середньої вартості з урахуванням сформованих запасів. Додатково доцільно провести маркетингове дослідження середньої ціни на ринку та порівняння із середньостатистичними цінами за даними Головного управління статистики в регіоні.

На нашу думку, для оцінки ефективності інвестиційного проекту, необхідно визначити операційний грошовий потік за кожним періодом реалізації проекту, що має ґрунтуватись не лише на розрахунку необхідного обсягу реалізації та передбачуваного фінансового результату, а й включати в себе визначення операційних витрат, до складу яких доцільно враховувати: витрати щодо відряджень; на рекламу; на оплату комунальних послуг (електроенергія, водоканал, тепломережа, вивіз сміття, збирання території, оренда, охорона); інші витрати, пов'язані з виробництвом, переробкою, доведенням і реалізацією; транспортні витрати; витрати на оплату послуг сторонніх організацій (зв'язок, мережа Інтернет, контрольно- та розрахунково-касові апарати, технічне обслуговування холодильного обладнання тощо).

У зв'язку з обмеженістю обсягу роботи ми не вважаємо за необхідне приводити тут детальний аналіз цих витрат, обмежуючись лише їх зазначенням. У той же час, їх типовий розрахунковий алгоритм буде наведено в подальших роботах.

Таким чином, проведене нами дослідження системи формування інвестиційного проекту торговельної компанії з розвитку товарного ринку та її інфраструктури дозволяє дійти висновку, що лише за розробки інвестиційного проекту, стає можливим перехід до визначення методичного інструментарію оцінки елементів діяльності суб'єктів сфери обігу товарів.

Л. М. Томаневич,

кандидат економічних наук, доцент,

декан факультету № 8

(Львівський державний університет

внутрішніх справ)

ПОДОЛАННЯ ЗАГРОЗ ЯКІСНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

На сучасному етапі наша держава переживає складний етап своєї історії, на якому актуалізувалася низка політичних, економічних і

соціальних ризиків та загроз, які потребують створення дієвих механізмів протидії та створення ефективної системи безпеки.

Політична, фінансово-економічна, банківська криза, макроекономічний дисбаланс, війна на сході України, негативно вплинули на фінансову стабільність держави у минулому періоді, здійснили суттєвий вплив у теперішньому та зберігатимуть свою актуальність у майбутньому.

Окреслена ситуація потребує заходів, щодо забезпечення соціальної складової економічної безпеки та ефективного упередження потенційних та нейтралізації наявних ризиків і загроз, які є наслідками неефективної соціально-економічної політики держави.

Наслідком низки проблем, що не вирішувалися протягом тривалого періоду став незадовільний стан фінансово-бюджетної дисципліни, зростання фінансових порушень, недонадходження до бюджету податків, зборів і обов'язкових платежів, послаблення відповідальності у фінансово-економічній сфері, відсутність дієвої системи відповідальності за фінансові порушення, законодавча неврегульованість значної кількості проблемних питань, низький рівень інформаційно-комунікативного і статистичного забезпечення, тим самим спричинили втрату міжгалузевих зв'язків та поглибили макроекономічний дисбаланс у країні загалом [2; 3].

За рейтингом Світового банку Україна посіла 136-е місце за рівнем валового доходу на душу населення (на одного українця припадає 3500 доларів) та у групу країн з валовим доходом нижчим за середній рівень.

До найнижчої категорії належать держави, в яких валовий дохід на душу населення становить менш як 1035 доларів. Зазначимо, що ВВП є головним індикатором економічного розвитку та найповнішим показником сумарного обсягу виробництва товарів та послуг за певний період. Динаміку внутрішнього валового продукт України у 2016 році подано у таблиці 1 та динаміку з 2010 по 2016 роки у таблиці 2 [1].

Таблиця 1

Валовий внутрішній продукт України у 2016 році (у млн. грн.)

	Номинальний ВВП (фактичні ціни)	Реальний ВВП (ціни 2015 року)	Відхилення (+; -)	
I квартал	455637	423663	-32174	-7.1%
II квартал	525324	473630	-61694	-11.5%
III квартал	669170	581356	-87814	-13.1%
IV квартал	723051	555981	-167070	-23.1%
за 2016 рік	2383182	2034430	-348752	-14.6%

Джерело: [1]

Зазначимо, що ВВП відображає стан і величину економіки країни і є, найважливішим індикатором, який вимірює економічну активність та впливає як на економічну безпеку держави, так і на оцінку її місця у світі.

Таблиця 2

Динаміка ВВП України з 2010 по 2016 рік

Рік	Номінальний ВВП (у млн. грн.)			ВВП (у млн. дол.)		
2010	1082569	+169224	+18.5%	136419	+19192	+16.4%
2011	1316600	+234031	+21.6%	163160	+26740	+19.6%
2012	1408889	+92289	+7.0%	175781	+12622	+7.7%
2013	1454931	+46042	+3.3%	183310	+7529	+4.3%
2014	1566728	+111797	+7.7%	131805	-51505	-28.1%
2015	1979458	+412730	+26.3%	90615	-41190	-31.3%
2016	2383182	+403724	+20.4%			

Джерело: [1]

Наведені дані у таблиці 2 свідчать, що на протязі останніх років ВВП зростав значно нижчими темпами у порівнянні з періодом 2010–2012 рр.

Значні макроекономічні дисбаланси, глибокі структурні диспропорції, недостатній рівень прозорості у державному секторі управління призвели до того, що соціально-економічна ситуація потребує термінових коригуючих заходів. Ці заходи можуть бути непопулярними у короткостроковій перспективі, але вони необхідні для забезпечення сталого зростання економіки та підвищення рівня життя населення, забезпечення соціальної справедливості та політичної стабільності, створення дієвої системи соціального захисту і соціальних гарантій [6].

Розв'язання комплексної проблеми забезпечення соціально-економічної безпеки має на меті визначити роль, місце, умови формування та ефективне функціонування механізму безпеки, що є необхідною передумовою попередження та нейтралізації загроз суспільству у різноманітних сферах його життєдіяльності.

1. Значення ВВП за даними Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>

2. Електронна версія: <http://www.niss.gov.ua> Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп. / О. О. Резнікова, В. Ю. Цюкало, В. О. Паливода, С. В. Дрьомов, С. В. Сьомін. – К.: НІСД, 2015. – 58 с.

3. Томаневич Л. М. Вплив безпекових чинників на формування рівня економічної свободи в Україні. / Л. М. Томаневич // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – Львів, 2016. – Вип. 1. – С. 35–43.

4. Томаневич Л. М. Соціоекономічна модернізація як чинник сталого розвитку України / Л. М. Томаневич // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія «економічні науки». – 2013. – № 2 (56). – Т. 15. – С. 390–397.

5. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку (СЦД-Україна) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: wdc.org.ua/uk.

6. Юлдашев О. Регуляторна політика: на порядку денному питання вдосконалення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua>

О. М. Тулуб,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
та економічної безпеки
(Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького)

РІВНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В рамках системи економічної безпеки, що покликана захистити компанію від зовнішніх та внутрішніх загроз і ризиків, надійно зберегти та ефективно використати її фінансовий і матеріальний потенціал, створити умови для успішної діяльності та досягнення цілей виникає потреба координування її роботи у бік ризик-орієнтованого підходу. Така декомпозиція дозволить зберегти, примножити та адаптуватись до нових реалій ринку. В рамках такої побудови доцільним є дослідження рівнів забезпечення системи економічної безпеки.

Більшість дослідників в своїх роботах наголошують на специфічності економічної безпеки в залежності від виду економічної діяльності. Однак, за сучасного рівня дослідження проблеми створення загальної моделі організації забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання не тільки можлива, а й об'єктивно необхідна.

На перший погляд, що може бути загального у системі економічної безпеки між великою корпорацією з випуску автомобілів, будівельною компанією, автопарком, оператором мобільного зв'язку чи супермаркетом. У перелічених суб'єктів господарської діяльності насправді досить багато загального. У своєму твердженні будемо спиратись на принцип шести рівнів [1]. Вищі рівні діяльності підприємства (а разом з ними і рівні ризиків, загроз та безпеки) в цілому, з першого по третій, майже однакові для більшості підприємств усіх видів еко-

номічної діяльності. Третій, четвертий та п'ятий рівні можуть бути індивідуальні не лише для виду діяльності, а й для кожного підприємства. Діяльність на шостому рівні регламентована державою (або міжнародними стандартами), що в значній мірі її уніфікує.

Відповідно великі промислові підприємства мають шість рівнів забезпечення системи економічної безпеки: рівень власника, рівень топ-менеджменту, рівень менеджменту середньої ланки, рівень побудови бізнес-процесів, рівень поточної господарської діяльності та рівень аудиту, контролю і аналізу (рис. 1.). Для забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності необхідним є проведення комплексу заходів щодо забезпечення економічної безпеки на усіх шести рівнях.

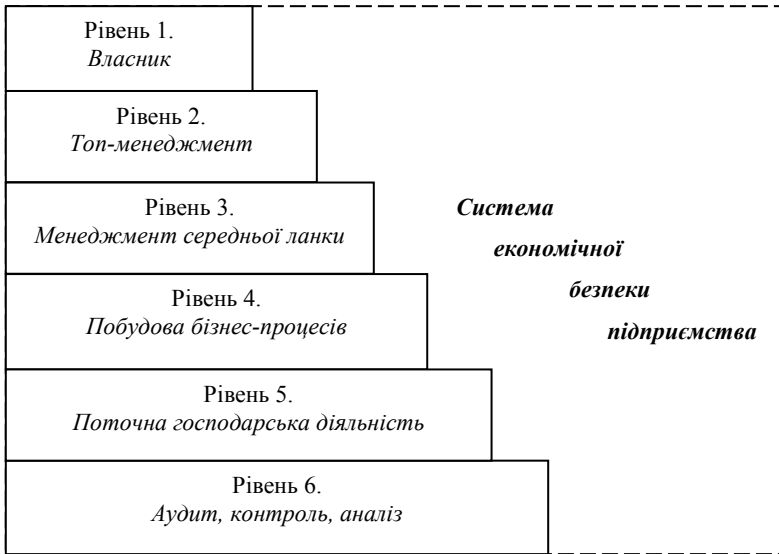

Рис. 1. Рівні забезпечення системи економічної безпеки

Таким чином враховуються ризики та загрози на усіх рівнях, а не лише від процедур стратегічного планування до бізнес-процесів. Інтегрування принципу шести рівнів в систему економічної безпеки буде сприяти підвищенню ефективності усієї системи. Дана ієрархія ще раз доводить доцільність формування уніфікованого механізму управління економічною безпекою з варіативною валідною компонентою, специфічною для визначеної галузі.

Так, під системою економічної безпеки за ризик-орієнтованого підходу пропонуємо розуміти взаємопов'язану складну структуру, що знаходиться у постійному русі адаптуючись до зміни умов середови-

ща, та орієнтована в першу чергу на механізмах протидії загрозам та ризикам; виступає певним еталоном безпеки, до якого господарюючий суб'єкт прагне, коригуючи існуючі параметри під нові вимоги часу.

Формування системи економічної безпеки за ризик-орієнтованого підходу повинно базуватись на базових засадах безпеки підприємства. Система економічної безпеки повинна бути комплексною, самостійною, універсальною (з елементами унікальними для певної галузі господарства), ефективною та дієвою.

1. Гапоненко В. Ф. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы / В. Ф. Гапоненко, А. А. Беспалько, А. С. Власков. – М.: Ось-89, 2007. – 208 с.

І. С. Турянська,
аспірант кафедри менеджменту
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ ІНЖИНІРИНГОВИХ ПОСЛУГ

В умовах української ринкової економіки малі підприємства функціонують в середовищі нестабільної політичної та соціально-економічної ситуації, недосконалого законодавства, корупції, тіньової економіки, економічної злочинності, використання недобросовісних методів конкуренції тощо. Перспективи розвитку малих підприємств в Україні, зокрема й тих, що надають інжинірингові послуги, значною мірою залежать від спроможності кожного з них забезпечувати власну економічну безпеку. Для цього потрібно менеджменту ефективніше протидіяти основним як внутрішнім так і зовнішнім загрозам.

Інжиніринг – це сфера діяльності, пов'язана з наданням на комерційній основі різних інженерно-консультаційних послуг з використання науково-технічних, технологічних та управлінських розробок, щодо створення об'єктів промисловості, інфраструктури, тощо. Внаслідок своєї універсальності інжиніринг застосовується при реалізації проектів найрізноманітнішого характеру: науково-дослідних, проектно-будівельних, виробничих, збутових тощо. Однак найбільше поширення інжинірингові послуги набули в проектах капітального будівництва.

На ринку інжинірингових послуг має місце конкуренція, зокрема й між суб'єктами малого підприємництва та великими підприємствами. Це своєю чергою також створює умови для виникнення загроз малим інжиніринговим підприємствам.

В наукових джерелах [1, 2, 3 та ін.]. поняття «загроза» розглядається й трактується по-різному. Автор поділяє думку, що загроза – це реальна можливість дії навмисного чи ненавмисного характеру, яка порушує режим функціонування підприємства, наносить матеріальну шкоду у вигляді фінансових втрат, включаючи упущену вигоду [2]. Загрози економічній безпеці малих підприємств у сфері інжинірингових послуг є різними. Проте у наукових джерелах прикладних наукових досліджень щодо їх визначення не проводилося. Безперечно, сьогодні системні загрози дестабілізують діяльність практичну усіх підприємств, наносячи їм ті чи інші збитки. Вони у науковій літературі висвітлені. Основними з них є: тіньова економіка; корупція; недобросовісна конкуренція; неправомірні дії працівників державних контрольних і правоохоронних органів; неможливість швидкого оновлення основних засобів у зв'язку із фізичним і моральним зносом та впровадження високоефективних технологій; неякісне зберігання товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ) на складах та об'єктах (втрати, псування, нестачі, крадіжки; не своєчасні, завищені та неритмічні закупівлі й поставки ТМЦ; низька чи невідповідна заданим критеріям якість ТМЦ; «відтік» працездатного населення на роботу закордон; відсутність адекватного рівня заробітної платні; висока вартість залучення фінансових ресурсів, обмежений доступ до «дешевих фінансових ресурсів» та інші. Наявність наукової інформації про руйнівну силу та характер зазначених та інших відомих у наукових джерелах загроз до певної міри дозволяє на практиці знайти ті чи інші методи й засоби протидії їм. Проте для створення ефективного механізму управління функцією безпеки інжинірингових підприємств цього недостатньо, потрібна інформація й про загрози прикладного характеру, тобто ті, які не дозволяють надавати якісні інжинірингові послуги. Для їх дослідження та ідентифікації потрібні відповідні наукові методики. Їх розробка та застосування у науковій та практичній діяльності є на сьогодні актуальним науковим завданням, вирішення якого є предметом подальших наукових досліджень.

1. Горбулін В. П. Засади національної безпеки України: підруч. / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 272 с.

2. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємництва в Україні: основи, механізми і перспективи / Н. Й. Реверчук. – Львів: ЛБІ, 2003. – 213 с.

3. Франчук В. І. Теоретико-методологічні засади економічної безпеки акціонерних товариств / В. І. Франчук. – Львів, ЛьвДУВС, 2015. – 400 с.

В. М. Федішин,
здобувач вищої освіти факультету № 5

Я. С. Піцур,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

РОЛЬ МАРКЕТИНГОВОЇ ЛОГІСТИКИ В УПРАВЛІННІ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Важливу роль в активізації підприємницької діяльності в сучасних умовах формування ринкового середовища відіграє використання ефективних засобів управління виробництвом та збутом, які істотно впливають на підвищення конкурентоспроможності продукції, яку випускає підприємство.

Одним із основних таких засобів є логістика, логістичне управління. Саме за їх допомогою підприємство має можливість якнайкраще організувати і розгорнути процес виробництва, раціоналізувати управління матеріалопотоками на основі економічного, правового, інформаційного і технічного забезпечення всього процесу товароруку, сприяти вирішенню багатьох технологічних проблем ресурсозбереження.

Проте, сприйняття логістики як управління організаційно-виробничою системою, яка включає в себе фізичні аспекти ланцюга «забезпечення-виробництво-розподіл», є недостатнім для розробки комплексу заходів по поліпшенню системи управління саме в ринкових умовах. Саме тому, на нашу думку, більш вдалим терміном, який характеризує використання засобів логістичного управління в ринкових умовах є термін «маркетингова логістика». У цілому, можна погодитись із визначенням маркетингової логістики як діяльності з планування, виконання і контролю фізичного переміщення матеріалів, готових виробів та інформації, яка їх стосується від місця їх виробництва до місця споживання з метою задоволення попиту споживачів отримання прибутку.

Суттєву роль в маркетингово-логістичному управлінні відіграє вміння формування асортиментної політики, як важливого інструменту реалізації стратегічних і тактичних цілей фірми з допомогою зміни асортименту і кількості продукції, що випускається на підприємстві.

Вдалий вибір асортименту продукції має велике значення для інтенсифікації процесу збуту товару. Система збуту товарів є центральною ланкою маркетингової логістики і заключним комплексом у

всій діяльності підприємства зі створення, виробництва і доведення товару до споживача.

Саме на цьому етапі споживач оцінює усі зусилля фірми, визначає або не визначає її продукцію потрібною і корисною для себе.

У збутовій діяльності, на нашу думку, слід розрізняти дві відносно самостійні системи: власне збут і просування товару (товарорух). Так, збут передбачає безпосереднє супроводження продукції від виробника до споживача через реалізацію, тоді як система товароруху розпочинається ще до вступу підприємства, фірми на ринок з новим товаром, хоча використовується для його закріплення на ринку і досягнення стратегічних цілей фірми.

В умовах економічної нестабільності діяльності підприємств використання засобів маркетингової логістики передбачає істотне зменшення кількості проміжних ланок на шляху продукції від виробника до споживача, раціоналізація і оптимізація матеріальних потоків товароруху.

Такий підхід дає можливість більш ефективно використати наявні резерви, мінімізувати ті витрати за рахунок економії ресурсів, що залежать від оптимального розміщення складів, а також від оптимізації партій поставки товару, втілення прогресивних технологій складування і т. п. Такі логістичні підходи, у значній мірі визначають маркетингову стратегію підприємств, зміцнюють їх конкурентні позиції на ринку, сприяють формуванню позитивного іміджу фірми на ринку споживання.

При вирішенні окремих маркетинг-логістичних проблем на сучасному підприємстві інколи доцільно об'єднувати фінансові засоби комерційних організацій і споживачів для інтегрованої організації товароруху через місця складування, для координації діяльності виробничих підприємств та комерційних організацій, складів споживачів, а також транспортних і складських баз загального користування. Особливо актуальним стає використання логістичних методів у процесі регулювання запасами в умовах функціонування товарного ринку.

В цілому, маркетинг-логістичні засоби управління матеріальними і товарними потоками значно підвищують ринкові можливості реформованих підприємств, сприяють досягненню фінансової стабільності, дозволяють успішно вирішувати як стратегічні проблеми свого розвитку, так і ефективно приймати поточні управлінські рішення в умовах виходу з економічної кризи.

1. Крикавський Л. Є. Логістика для економістів: підручник / Л. Є. Крикавський. – 2-ге вид., виправлене і доповнене – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014 – 476 с.

2. Балабанова Л. В. Маркетинг підприємства: навч. посіб. / Л. В. Балабанова, В. В. Холод, І. В. Балабанова. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 612 с.

3. Гаркавенко С. С. Маркетинг: підручник / С. С. Гаркавенко. – К.: Лібра, 2010. – 720 с.

4. Храбатин О. І. Маркетинг: навч. посіб. / О. І. Храбатин, Л. В. Яворська; за наук. ред. О. А. Тимчик. – К., 2014. – 284 с.

З. Б. Филипець,
викладач кафедри фінансів та обліку
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПОНЕНТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У 21-тому столітті до факторів що сприяють стабільному розвитку держави, додаються такі чинники як технологічний прогрес, макроекономічна стабільність, національна безпека, грошово-кредитна політика, якісне управління, розвиток науки, впровадження інновацій та нових технологій. Для економічного зростання потрібна злагоджена взаємодія всім цих чинників.

Економічна безпека держави характеризує стан економічної системи, оскільки залежить від взаємопов'язаності структурних складових безпеки. Складові безпеки відображають всі сфери економіки, для прикладу: макроекономічну, фінансову, інвестиційну, інноваційну, технологічну, соціальну, зовнішньоекономічну, наукову, енергетичну, промислову, демографічну. Економічна безпека є одною з складових національної безпеки, і тільки при повній захищеності економіки, забезпечуються потреби держави і створюються умови для інноваційного розвитку.

Забезпечення економічної безпеки держави, а саме науково-технологічної безпеки полягає у створенні стійкої соціально-економічної системи держави загалом. Це не лише укріплення складових економічної безпеки на всіх рівнях, наприклад на фінансовому, інвестиційному, науково-технічному, а ефективна і злагоджена взаємодія всіх внутрішніх складових безпеки, що тільки тоді зможе знизити вплив внутрішніх і зовнішніх загроз на безпеку держави в цілому.

Україна перебуває у невизначеній політичній ситуації, недосконала законодавча база у фінансово-економічній сфері, відсутність реальної, цілісної стратегії для відтворення національної економіки

та економічного зростання країни, зумовлює нестабільні умови для господарювання суб'єктів підприємництва. Проблеми економічного розвитку характеризуються в першу чергу недостатністю фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання, значним обсягом зовнішнього боргу, слабкістю грошово-кредитної системи, невисокою конкурентоспроможністю банківського сектора, що в цілому породжує падіння рівня життя населення, зростання тіньового сектора економіки та стрімкого розвитку кримінальної сторони. Всі ці проблеми знижують спроможність держави протистояти потенційним та реальним загрозам економічній безпеці держави. Тільки при дослідженні і моніторингу основних складових економічної безпеки, своєчасному усуненні можливих загроз та запровадженні необхідних заходів, дає можливість укріпити рівень економічної безпеки держави в цілому.

Тому розробка, дослідження і удосконалення методів оцінювання економічної безпеки за допомогою її індикаторів має важливе науково-практичне й методологічне значення. Сьогодні проблема економічної безпеки досліджується у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Методичним підходам до оцінювання рівня економічної безпеки присвячено праці: О. Бендасюка, І. Бабець, О. Власюк, В. Гейця, І. Губенко, О. Деркача, Я. Дуба, М. Єрмоленка, Б. Кваснюка, О. Коваленка, В. Лойко, Т. Луцик-Дубової, Н. Наконечної, М. Павловського, А. Сухорукова, І. Ревак, Ю. Харазашвілі, В. Шлемко, Г. Чехович, В. Франчук, М. Флейчук, О. Якименко та ін.

В Україні діагностика економічної безпеки на держаному рівні здійснюється Міністерством економічного розвитку і торгівлі за допомогою Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженим наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 [1]. Дані рекомендації були розроблені Міністерством спільно з Науково-дослідним економічним інститутом Мінекономрозвитку з метою визначення рівня економічної безпеки України, як однієї з основних складових національної безпеки держави. Рівень економічної безпеки визначається через перелік основних індикаторів стану економічної безпеки країни, їхні порогові значення [2]. За допомогою методичних рекомендацій можна проаналізувати фінансування і результативність науково-технологічної діяльності держави.

Методичні рекомендації можуть використовуватись державними органами виконавчої влади, науково-дослідними установами, фізичними і юридичними особами як для здійснення кількісної та якісної оцінки рівня економічної безпеки України, так і для визначення потенційних загроз національній економіці.

Запропонований на законодавчому рівні перелік індикаторів здійснюється на основі відбору показників за принципами репрезентативності, достовірності та інформаційної доступності, які найбільш повно характеризують кожен із субіндексів, з урахуванням попередньо накопиченого досвіду оцінювання, напрацювань українських і міжнародних учених у сфері економічної безпеки, показників економічної безпеки, визначених профільними міжнародними організаціями, цільових орієнтирів. Основними етапами розрахунку інтегрального рівня економічної безпеки та його складових є такі:

- формування множини індикаторів;
- визначення характеристичних (оптимальних, порогових, граничних) значень індикаторів;
- нормалізація індикаторів;
- розрахунок інтегрального індексу [2, с. 9].

Досліджуючи науково-технологічну безпеку потрібно промоніторити діяльність у галузі науково-технічної інформації, ліцензій, патентів, стандартизації, метрології та контролю якості, науково-технічного консультування та супутня діяльність, що сприяє впровадженню у виробництво науково-технічних розробок, інші види діяльності, що сприяють одержанню, поширенню та використанню наукових знань.

Дослідження науково-технологічного компоненту економічної безпеки дає можливість виділити такі загрози:

внутрішні:

- втрата пріоритетів науково-технологічної політики;
- руйнування науково-технологічного потенціалу;
- зниження фінансування науково-технічної діяльності з боку держави;
- зниження ефективності впровадження результатів науково-технічної діяльності у контексті реалізації національних інтересів;
- збільшення науково-технологічного розриву;
- відтік наукових розробок і наукових кадрів за кордон;

зовнішні:

- руйнація міжнародного науково-технологічного співробітництва;
- відтік наукових кадрів із пріоритетних галузей науки і техніки;
- зростання масштабів науково-технологічної розвідки зарубіжних держав, міжнародних організацій і мультинаціональних корпорацій.

Науково-технологічна безпека – це такий стан науково-технологічного та виробничого потенціалу держави, який дає змогу забезпечити належне функціонування національної економіки, достатнє для досягнення та підтримки конкурентоздатності вітчизняної продукції, а також гарантування державної незалежності за рахунок власних інте-

лектуальних і технологічних ресурсів. Згідно затвердженій методології в таблиці 1 перераховані індикатори науково-технологічної безпеки України [1].

Таблиця 1

Індикатори та порогові значення індикаторів
стану науково-технологічної безпеки України [1]

№ з/п	Індикатор, одиниця виміру	Порогове значення ($x_{\text{опт}}$)
1	Питома вага видатків державного бюджету на науку у ВВП, %	не менше 1,7–2
2	Кількість спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, осіб на 1000 чол.	не менше 9
3	Частка підприємств, що впроваджують інновації, в загальній кількості промислових підприємств, %	не менше 50
4	Коефіцієнт винахідницької активності (кількість отриманих охоронних документів патентів) на 1 млн. чол.)	не менше 400
5	Відношення кількості впроваджених об'єктів промислової власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків) до зареєстрованих, %	не менше 90
6	Частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції, %	не менше 5
7	Індекс зміни активності створення зразків нової техніки, %	не менше 100
8	Індекс зміни активності освоєння нових видів продукції,	не менше 100
9	Співвідношення частки фундаментальних досліджень, прикладних досліджень, науково-технічних розробок та науково-технічних послуг, виконаних власними силами в загальному обсязі, %	15:25:60

Отже, науково-технологічну безпеку важко розглядати як самостійний вид безпеки, оскільки вона тісно пов'язана з наступними сферами такими як: політична, фінансова, економічна, інформаційна, інноваційна, соціальна, а тому не може розвиватися окремо від них і безпосередньо залежить від рівня безпеки вище перерахованих сфер. З іншої сторони науково-технологічний діяльність має прямий вплив на всі інші сфери безпеки, що також мають залежність від неї.

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013.

2. Бендесюк О. О. Критерії і індикатори соціально-економічної безпеки / О. О. Бендесюк // Вісник Хмельницького університету. – 2010. – № 1. – С. 7–11.

В. І. Франчук,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
та економічної безпеки

М. В. Бегей,
аспірант кафедри економіки
та економічної безпеки
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ЛІСОВА ОХОРОНА ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Діяльність лісогосподарських підприємств супроводжується різними як внутрішніми так і зовнішніми загрозами, особливо наносять збитки, руйнують лісове середовище пожежі, незаконні рубки лісу, шкідники і хвороби дерев, пошкодження внаслідок антропогенного та іншого шкідливого впливу тощо. Для протидії таким загрозам лісогосподарські підприємства використовують методи й засоби лісоохоронної діяльності як видової функції економічної безпеки.

Лісоохоронна діяльність – це проведення суб'єктами лісової охорони заходів, спрямованих на протидію негативним факторам та впливам, що завдають шкоди, руйнують лісові ресурси та об'єкти тваринного світу з метою їх збереження. Тобто – це діяльність, що містить безпекові механізми для протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам, а саме: виявлення, попередження їх виникнення чи реалізацію, ліквідація, тобто припинення їх дії та відновлення процесів, станів, відшкодування отриманих збитків. Ці механізми мають бути передбаченні у функціях та повноваженнях відповідних суб'єктів лісової охорони.

Згідно зі ст. 89 Лісового кодексу України [1], охорону і захист лісів на території України здійснюють державна лісова охорона та охорона інших постійних лісокористувачів. Тобто, кількість суб'єктів лісоохоронної діяльності залежить від відомчої підпорядкованості та статусу лісів, що ними охороняються. А відтак суб'єкти лісової охорони за статусом є різні, у зв'язку з чим їх діяльність регулюється й регламентується різними нормативно-правовими актами. Їх аналіз дозволив виокремити чотири категорії суб'єктів лісоохоронної діяльності: 1) державна лісова охорона; 2) лісова охорона інших лісокористувачів та власників лісів;

3) державна охорона установ природно-заповідного фонду; 4) працівники спеціалізованих лісогосподарських підрозділів, що входять до складу державних органів та установ, у користуванні яких перебувають лісові масиви.

Аналіз завдань та повноважень зазначених категорій суб'єктів лісоохоронної діяльності показав, що основною з них є державна лісова охорона. Саме вона реалізує лісоохоронну діяльність у складі Держлісагентства, у розпорядженні якого знаходиться близько 74% лісів країни.

До державної лісової охорони відносяться посадові особи, що входять до штату структурних підрозділів Державного агентства лісових ресурсів. Перелік посад наведено у додатку Постанови Кабінету Міністрів № 977 від 16.09.2009 року. Інакше це не окремий державний орган чи підрозділ, а тільки визначений список посадових осіб. Що стосується посадових осіб лісогосподарського підприємства, які віднесені до суб'єктів державної лісової охорони, то такими є майстер лісу (лісник) та інженерно-технічні працівники. Необхідно зазначити, що посадові особи, які є суб'єктами державної охорони окрім функцій, які передбачені їм за посадою, виконують ще й завдання закріплені за ними Положенням про державну лісову охорону. Основними з них є:

1) здійснення державного контролю за додержанням вимог лісового та мисливського законодавства;

2) забезпечення охорони лісів від пожеж, незаконних рубок, шкідників і хвороб, пошкодження внаслідок антропогенного та іншого шкідливого впливу;

3) запобігання злочинам і адміністративним правопорушенням у сфері лісового та мисливського господарства, а також використання лісових ресурсів і мисливських тварин;

4) організація та координація заходів з охорони державного мисливського фонду [2].

Усі посадові особи Державного агентства лісових ресурсів, які віднесені до держлісоохорони, від майстра лісу до голови Агентства, мають статус працівників правоохоронного органу. Для реалізації поставлених перед держлісоохороною завдань статтею 91 Лісового кодексу України та Положенням про державну лісову охорону, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів № 977 від 16.09.2009 року за ними закріплено відповідні повноваження [1, 2].

З погляду безпеки важливо, щоб у повноваженнях цієї служби, які визначені Положенням про державну лісову охорону, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів № 977 від 16.09.2009 року були пе-

редбачені усі складові безпекового механізму. Аналіз повноважень державної лісової охорони показав, що вони сформульовані у такий спосіб, що їх можна розглядати як право на здійснення того чи іншого виду дій та функції, які відображають власне сам зміст лісоохоронної діяльності. Таким чином, для ефективного проведення лісоохоронної діяльності суб'єктам державної лісової охорони з погляду економічної безпеки, безпекові механізми необхідно збалансовувати. Тобто, механізми виявлення, попередження та ліквідації загроз лісовим ресурсам, які виступають об'єктом захисту, а у випадку нанесення їм шкоди, руйнування є механізми їх відновлення та відшкодування за отримані збитки.

Розкриваючи сутність та структуру лісоохоронної діяльності як видової функції економічної безпеки лісогосподарських підприємств необхідно звернути увагу на ієрархію її суб'єктів. Йдеться про те, що на первинному рівні, тобто на рівні лісогосподарських підприємств такими суб'єктами, як зазначалося, є майстер лісу (лісник) та інженерно-технічні працівники. Всі інші відповідні посадові особи на вищому рівні: обласному та Держлісагентства [2].

Кожен із суб'єктів державної охорони здійснює лісоохоронну діяльність на відповідному рівні, але у підсумку спільно протидіють загрозам, які руйнують лісові ресурси та у такий спосіб зменшують збитки, у першу чергу, для лісогосподарських підприємств.

Лісоохоронна діяльність здійснюється шляхом протидії основним загрозам лісовим ресурсам з метою їх збереження. Її проводять різні категорії лісової охорони, основною з яких є Державна лісова охорона. Лісоохоронна діяльність містить безпекові механізми, які дозволяють виявляти, попереджати та ліквідовувати загрози, а у випадку їх реалізації відновлювати стан, процеси чи компенсувати отримані збитки. У такий спосіб лісогосподарські підприємства зменшують збитки, а відтак підвищують рівень власної економічної безпеки. Отже лісоохоронна діяльність є видовою функцією економічної безпеки лісогосподарського підприємства.

1. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3852-12.1>

2. Положення про державну лісову охорону: Постанова КМУ від 16.09.2009 № 976 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

3. Франчук В. І. Особливості організації системи економічної безпеки акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки: монографія / В. І. Франчук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 440 с.

В. І. Франчук,
доктор економічних наук професор,
професор кафедри економіки
та економічної безпеки

А. А. Протиняк,
здобувач вищої освіти факультету № 8
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ ПІДПРИЄМСТВ

Система управління інформаційною безпекою (СУІБ) повинна забезпечувати безпечність та надійність функціонування інформаційних систем (ІС).

З розвитком інформаційних технологій (ІТ) і систем захисту інформації (ЗІ) виникла необхідність уніфікувати вимоги до їх проектування та забезпечити достатній рівень стандартизації. Одним з найважливіших напрямів цієї роботи є адаптування міжнародного стандарту ISO/IEC серії 27000.

Аналіз літературних джерел дає підстави стверджувати, що у процесі проектування, створення і експлуатування систем ЗІ є суттєві недоліки, які знижують ефективність їх функціонування. Необхідно обґрунтувати розроблення організаційно-правових засад ЗІ, які визначають стратегію, тактику системи ЗІ, а також враховує динаміку зміни загроз інформаційним активам ІС на основі СУІБ.

Автори пропонують розробляти організаційну структуру і впроваджувати СУІБ у відповідності до настанов міжнародних стандартів та чинного законодавства України.

Однак, доволі часто використовується при проектуванні СУІБ методологія повинна бути сумісною з основними сучасними стандартами на системи управління як ISO/IEC серії 27000. Такими стандартами є: ISO/IEC 27001:2013 Інформаційні технології. Методи захисту. Системи менеджменту інформаційною безпекою; ISO/IEC 27002:2005 Інформаційні технології. Методи захисту. Кодекс практики для управління інформаційною безпекою; ISO/IEC 27003:2010 Інформаційні технології. Методи захисту. Керівництво з застосування системи менеджменту захисту інформації; ISO/IEC 27004:2009 Інформаційні технології. Методи захисту. Вимірювання; ISO/IEC 27005:2008 Інформаційні технології. Методи забезпечення безпеки. Управління ризиками інформаційної безпеки; ISO/IEC 27006:2007 Інформаційні технології.

Методи забезпечення безпеки. Вимоги до органів аудиту і сертифікування систем менеджменту інформаційною безпекою [1, 2, 3, 4, 5].

Неможливо обійти увагою новий стандарт ISO/IEC 27035:2011 «Інформаційні технології. Методи забезпечення безпеки. Управління інцидентами інформаційної безпеки» [6], який надає практичні рекомендації з виявлення, реєстрування і оцінювання випадків порушення інформаційної безпеки.

Пропонуємо процес розроблення СУІБ подати такими етапами: планування – етап планування забезпечує правильне завдання контексту і масштабу СУІБ, оцінюються ризики, пропонується відповідний план оброблення цих ризиків; реалізування – етап реалізування впроваджує ухвалені рішення, які були визначені на етапі планування; аналіз захищеності – етап оцінювання ефективності та надійності функціонування створеної СУІБ, проведення аудиту ІБ, виявлення недоліків; реагування – етап виконання коригувальних дій з покращення функціонування СУІБ, реагування вимагає первісного інвестування, документування діяльності, формалізування підходу до управління ризиками, визначення методів аналізу.

Для процесів СУІБ застосована модель «ПВПД» (плануй-виконуй-перевірй-дій) яка використовує п'ять принципів реалізування управління ІБ:

- Встановлення централізованого адміністрування.
- Автентифікування об'єктів, суб'єктів і активів ІС.
- Авторизування об'єктів, суб'єктів і активів ІС.
- Аналіз ризиків і формування керуючих впливів.
- Досягнення необхідного рівня підготованості працівників.

Істотним чинником ефективного здійснення цих принципів є сполучний цикл діяльності, який гарантує, що СУІБ постійно спрямована на поточні ризики. Важливо своєчасно оцінити наявність ризиків, пов'язаних з безпекою ІС.

Ефективність засобів контролю полягає в оцінюванні шляхом різних досліджень та аудиторських перевірок. Отримані результати забезпечують підхід до подальшого оцінювання ризиків і визначають необхідні зміни в політиках і засобах контролю. Всі ці дії централізовано адмініструються і координуються. Організаційні принципи реалізування СУІБ подано на рис. 1.

Оцінювання ризиків, на думку авторів, повинно провадитися за чотирма основними критеріями безпеки: **доступність** – забезпечення безперервного доступу до інформаційних та супутніх активів ІС, сервісів згідно з наданими користувачам повноваженнями та правами у мінімально необхідному обсязі; **цілісність** – захист точності/коректності та повноти активів і методів оброблення інформації; **конфіденційність** – забезпечення доступності до інформаційних активів тільки

для офіційно авторизованих користувачів у мінімально необхідному обсязі; **спостережність** – забезпечення можливості визначення – хто, що і коли робив з тим, або іншим інформаційним активом (забезпечення принципу невідомості від вчинених дій). Тобто, у СУІБ ІС реалізоване адміністративне керування доступом.

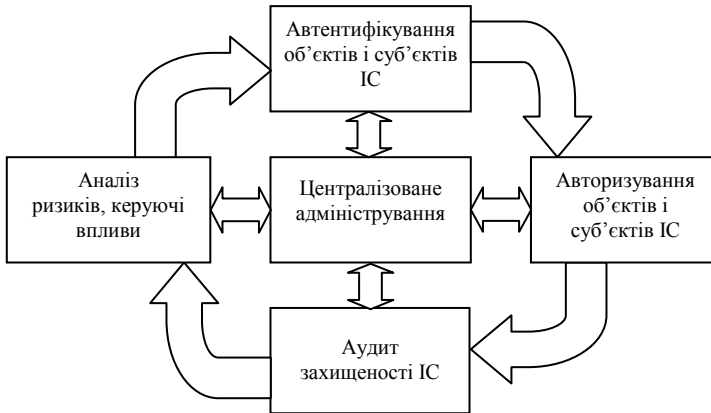

Рис. 1. Організаційні принципи реалізування системи управління інформаційною безпекою

Це означає, що керування інформаційними потоками між користувачами, процесами, об'єктами та суб'єктами здійснюють тільки спеціально авторизовані користувачі (адміністратори). Звичайні користувачі змінювати права доступу користувачів до процесів і пасивних об'єктів, а також виконувати довільні інші функції керування засобами СУІБ не можуть.

Слід відзначити, що хоча всі засоби СУІБ у стандартах та нормативних документах є важливими, але застосування довільного засобу управління повинно відповідати ризикам та можливим загрозам для конкретної ІС.

Всі процедури забезпечення СУІБ повинні бути адресними, тобто, для кожної процедури повинен бути визначений перелік користувачів, виконавців, а також перелік інформаційних активів ІС, для яких потрібне їх застосування.

Оцінювання ефективності процедур СУІБ, як правило, виконується за результатами перевірок, якість і періодичність яких, може суттєво вплинути на якість функціонування всієї СУІБ.

СУІБ дозволяє виявляти, враховувати, реагувати й аналізувати події та інциденти ІБ. Без реалізування цих процесів неможливо забезпечити рівень ІБ, який є адекватним до вимог сучасних стандартів.

Впровадження СУІБ дозволить зменшити інформаційні ризики, порушення роботи ІС за рахунок розмежування фізичного доступу та впровадження механізму моніторингу (аудиту) стану ІБ.

Наостанок відзначимо, що при експлуатаванні СУІБ процес управління інцидентами є одним з найважливіших у постачанні даних для аналізу функціонування таких систем, оцінювання ефективності використовуваних заходів, зниження ризиків і планування удосконалення захисту ІС.

1. Міжнародний стандарт ISO/IEC 27001 / – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org>

2. Міжнародний стандарт ISO/IEC 27002 / – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org>

3. Міжнародний стандарт ISO/IEC 27003-27004 / – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org>

4. Міжнародний стандарт ISO/IEC 27005 / – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org>

5. Міжнародний стандарт ISO/IEC 27006 / – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org>

6. Міжнародний стандарт ISO/IEC 27035 / – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org>

В. І. Франчук,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
та економічної безпеки

В. О. Чухраюк,

здобувач вищої освіти факультету № 8
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ОРГАНІЗУВАННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Результативність будь-якої діяльності на підприємстві, зокрема й безпекової, значною мірою залежить від ефективності управління нею. Найперше безпекова діяльність потребує фахового її організування, тобто структурного її впорядкування, встановлення організаційних зв'язків та визначення відповідних завдань, функцій, повноважень тощо.

Потреба у безпеці на підприємстві викає у зв'язку із різноманітними зовнішні і внутрішні загрозами, зумовленими становленням ринкових механізмів і політичною ситуацією в країні [1].

Сьогодні забезпечення безпеки підприємства є одним із основних, пріоритетних завдань, що стоять перед усіма структурними ланками і всіма працівниками підприємства, так само як і завдання збільшення прибутку, підвищення власного добробуту. Ефективний захист економічних інтересів фірми може бути забезпечений лише у разі об'єднання зусиль її персоналу: адміністрації, інженерно-технічних працівників, службовців, робітників [2].

Система діяльності підприємства організаційно складається з таких видів діяльності, як: організаційно-управлінська діяльність; фінансова; комерційна або інша основна діяльність підприємства; кадрова; забезпечення власної безпеки або безпекова діяльність. Для їх виконання підприємство як система має певні структурні ланки: дирекцію – керівництво підприємства; бухгалтерію; відділи – функціональні ланки підприємства; допоміжні служби; службу безпеки (СБ). Кожна структурна ланка має свої функціональні обов'язки і вирішує своє конкретне завдання для досягнення загальних цілей встановлених на підприємстві. Однак, з погляду безпеки основною ланкою на підприємстві є служба безпеки.

Служба безпеки (СБ) фірми – це самостійний структурний підрозділ. Вона вирішує завдання безпосереднього забезпечення захисту життєво важливих інтересів фірми в умовах комерційного і підприємницького ризику, конкурентної боротьби. На всіх великих і середніх підприємствах (в організаціях) звичайно створюються автономні служби безпеки [2].

Перед створенням служби безпеки на підприємстві та закріплення за нею відповідних функцій й повноважень його керівництву необхідно мати чіткі відповіді на низку питань:

1. Кому має безпосередньо на підприємстві підпорядковуватися Служба безпеки?

2. Які види діяльності підприємства необхідно охопити впливом Служби безпеки щоб передбачити їх у Положенні про цю структуру ?

3. Які необхідно передбачити повноваження (права) Служби безпеки підприємства через які вона здійснюватиме вплив на діяльність підприємства для протидії тим чи іншим загрозам й небезпекам?

4. Які функції, повноваження та обов'язки з питань взаємодії щодо забезпечення безпеки підприємства необхідно передбачити у положеннях про «Службу безпеки підприємства»?

5. Які функції, повноваження та обов'язки з питань взаємодії із зовнішніми структурами з безпеки, особливо з правоохоронними органами, для забезпечення безпеки необхідно передбачити у положенні про «Службу безпеки підприємства»?

6. Яких фахівців у сфері безпеки необхідно залучити до служби безпеки та які є для цього можливості?

Організаційна структура СБ її кількісний та якісний склад, рівень технічної оснащеності, розміри фінансування та місце в структурі підприємства залежать від ряду об'єктивних і суб'єктивних факторів, у тому числі: функцій служби безпеки; видів діяльності, рівня прибутковості та величини підприємства; особливостей розміщення структурних підрозділів та виробничих потужностей, комунікацій підприємства; рівня криміналізації сегмента ринку, який обслуговує підприємство; якості персоналу; рівня конкуренції та використання конкурентами методів недобросовісної конкуренції; адміністративного впливу органів державної влади і управління; рівня корупції; можливостей фінансування діяльності служби безпеки тощо.

Отже ефективне виконання управлінської функції організування Служби безпеки на підприємстві є однією з основних передумов її результативної діяльності.

1. Економічна безпека підприємств, організацій та установ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1686020751286/ekonomika/sluzhba...zabezpechennya_pratsivnikami

2. Служба безпеки фірми, підприємства, організацій, установ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1621030651284/ekonomika>

Ю. М. Харазішвілі,

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
(Інститут економіки промисловості
НАН України, м. Київ)

В. І. Ляшенко,

доктор економічних наук, професор,
вчений секретар

С. В. Іванов,

доктор економічних наук, професор,
науковий директор
(Міжнародний центр дослідження
соціально-економічних проблем модернізації
економіки та розвитку кооперації, м. Полтава)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Не викликає сумнівів, що промисловість відіграє найважливішу роль у вирішенні актуальних проблем сучасності, а саме: прискореного

розвитку індустрії, є генератором науково-технічного прогресу й інновацій, важливим фактором глобальної конкурентоспроможності національних економік та драйвером економічного зростання. Тому посилення уваги до розвитку промисловості та промислової політики є однією з основних тенденцій розвитку сучасного світового господарства [1].

З одного боку, завдяки технологіям процес виробництва стає більш ефективним, підвищуючи, тим самим, конкурентоспроможність країн і знижуючи їх уразливість через коливань на ринках. З іншого боку, економічне зростання тягне за собою збільшення обсягу використаних ресурсів, матеріалів і викопного палива, що призводить до забруднення і деградації навколишнього середовища, особливо в країнах з низьким рівнем доходу. Тому, якщо країни не будуть робити кроків за всіма трьома напрямками та досягненню компромісних рішень між ними: підтримувати економічне зростання, сприяти соціальному розвитку та прагнути до екологічної стійкості – то мало ймовірно, що такі країни далеко просунуться на шляху до сталого прогресу, незалежно від рівня їх розвитку. Така концепція безпосередньо враховує застереження та умови економічної безпеки.

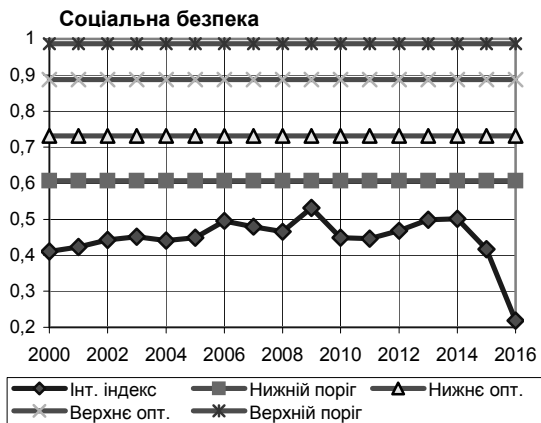
Дослідженням проблем сталого розвитку України, її регіонів та промисловості присвячені праці як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Серед них варто виділити праці М. З. Згуровського [2], Б. Є. Патона [3], Н. Д. Панкратової [4], Е. М. Лібанової і М. А. Хвесика [5], О. Ф. Новикової і О. І. Амоши [6] та інших.

Незважаючи на об'ємність та важливість виконаних досліджень, слід зауважити, що недостатньо уваги приділяється визначенню існуючого стану сталого розвитку – методології інтегрального оцінювання рівня сталого розвитку країни (регіонів, основних видів економічної діяльності – ВЕД). У першу чергу це стосується обґрунтуванню переліку складових та їх індикаторів для відображення соціального, екологічного та економічного стану країни [7, с. 5]. Соціальна складова включає 4 індикатора; екологічна – 4 індикатора; економічна включає: структурну складову – 3 індикатора; формальну та неформальну складову – 7 індикаторів; інвестиційно-фінансову складову – 5 індикаторів; інноваційну складову – 7 індикаторів. Отже, сталий розвиток промисловості характеризується 30-ма індикаторами, кожен з яких в окремому періоді може збільшуватись або зменшуватись, бути стимулятором або дестимулятором.

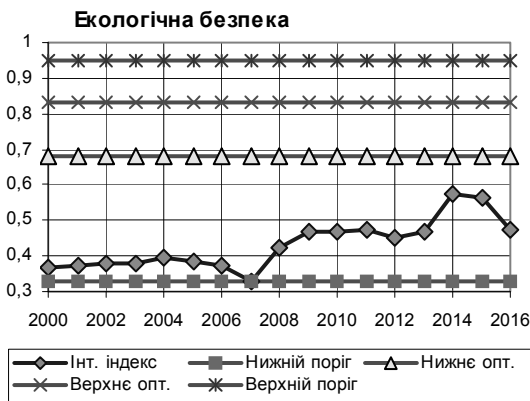
Головна мета створення системи індикаторів – моніторинг сталого розвитку суспільства, якій повинен відображати всі сторони сталого розвитку. Стратегічне бачення сталого розвитку передбачає спочатку визначення: на якій відстані від сталого розвитку знаходяться його соціальна, економічна та екологічна складові. Тобто бажано визначити відправну точку для кожної складової сталого (соціо-еколого-економічного – СЕЕ) розвитку, від якої і залежить стратегічне бачення сталого розвитку, а потім – застосовувати теоретичні підходи до обґрунтування стратегічних орієнтирів досягнення сталого розвитку.

Дослідження методичних підходів до інтегрального оцінювання стану розвитку або безпеки виявило низьку недоліків, які призводять до викривлених оцінок. Тому запропоновано та застосовуються сучасні досягнення інтегрального оцінювання рівня безпеки [8, с. 6–17], а саме: форма інтегрального індексу – *мультиплікативна*; метод нормування – *комбінований*; вагові коефіцієнти – *динамічні*: на основі застосування методу «Головних компонент» та методу «Ковзної матриці» (Ю. М. Харазішвілі); вектор порогових значень – *результати розрахунків із застосуванням комплексу методів з перевагою аналітичних підходів*.

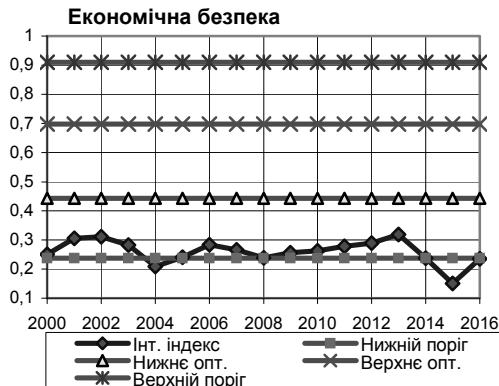
Визначаючи динаміку індикаторів, вектор порогових значень індикаторів та застосовуючи викладені підходи, отримуємо динаміку інтегральних індексів сталого розвитку промисловості України (рис. 1).

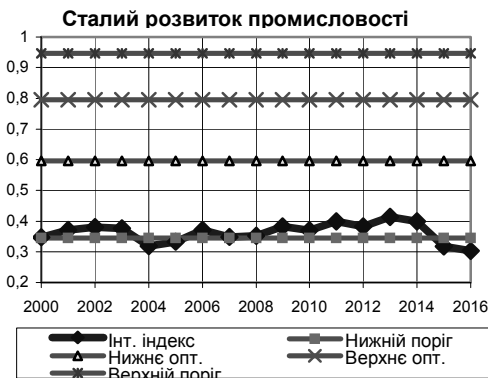
а

б

б

2

Рис. 1. Динаміка інтегральних індексів
сталого розвитку промисловості

Як слідує з розрахунків, вектори інтегральних порогових значень складових сталого розвитку суттєво відрізняються (див. рис. 1), що засвідчує різну наближеність інтегральних індексів до середнього оптимального значення (ідеального стану сталого розвитку) для кожної складової сталого розвитку промисловості (рис. 2, а).

Оскільки основою сталого розвитку на всіх рівнях є гармонізація економічної, соціальної та екологічної складових, а за фактом маємо диспропорційність розвитку визначених складових, то системне узгодження і баланс цих трьох складових – основа розробки сценаріїв стратегії розвитку (рис. 2, б).

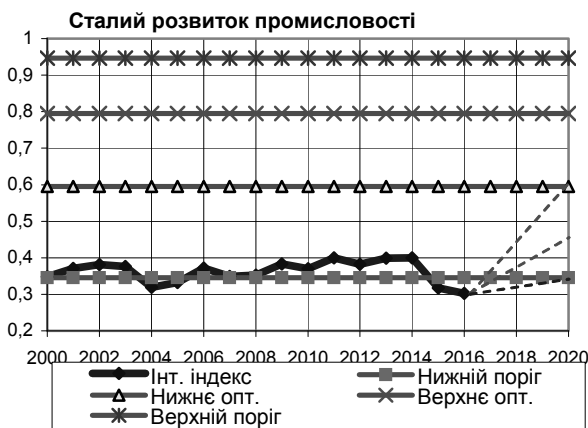

Рис. 2. Відхилення від середнього оптимального (а) та стратегічні сценарії розвитку (б)

Застосування адаптивних методів регулювання [9, с. 36–38] з теорії управління визначити необхідні значення складових та їх індикаторів впродовж періоду прогнозування у кожному прогнозованому році (табл. 1).

Таблиця 1

**Стратегічні орієнтири інтегральних індексів
сталого розвитку промисловості України на рівні складових***

<i>Складова розвитку</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
<i>Реалістичний сценарій</i>					
Сталий розвиток	0,3027	0,3141	0,3249	0,3356	0,3459
Соціальна	0,2185	0,2279	0,2370	0,2461	0,2548
Екологічна	0,4745	0,4815	0,4884	0,4955	0,5023
Економічна	0,2345	0,2481	0,2611	0,2740	0,2863
<i>Оптимістичний сценарій</i>					
Сталий розвиток	0,3027	0,3300	0,3720	0,4140	0,4707
Соціальна	0,2185	0,2413	0,2772	0,3137	0,3637
Екологічна	0,4745	0,4918	0,5204	0,5512	0,5955
Економічна	0,2345	0,2672	0,3177	0,3681	0,4357
<i>Повноцінний сталий розвиток</i>					
Сталий розвиток	0,3027	0,3882	0,4864	0,5846	0,6953
Соціальна	0,2185	0,3662	0,5138	0,6615	0,8091
Екологічна	0,4745	0,5448	0,6150	0,6853	0,7556
Економічна	0,2345	0,3186	0,4026	0,4867	0,5708

* Розрахунки авторів

Послідовно процедуру декомпозиції, отримаємо значення індикаторів та макропоказників у прогностичних періодах, значення яких забезпечує досягнення поставлених цілей. Незважаючи на важливішу роль промисловості у сучасному світі, на превеликий жаль, промисловість України поки що підпадає під характеристику **«труб, що димлять»** через знаходження рівня економічної безпеки промисловості України на грані або нижче нижнього порогу, за яким може наступити руйнування системи.

Отже, якщо виконати стратегічну ціль досягнення повноцінного сталого розвитку, промисловість України може стати драйвером економічного зростання замість труб, що димлять.

1. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості: наук.-аналіт. доповідь / О. І. Амоша, В. П. Вишневський, Л. О. Збаразська та ін.; за заг. ред. В. П. Вишневського; НАН України, Ін-т еко-но-міки пром-сті. – Донецьк, 2014. – 200 с.

2. Згуровский М. З. Сталий розвиток у глобальному і регіональному вимірах: аналіз за даними 2005 р. / М. З. Згуровский. – К.: НТУУ «КПІ», ВПІ ВПК «Політехніка», 2006. – 84 с.

3. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України

Б. Є. Патона. – К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.

4. Розробка платформи сценарного аналізу в межах сталого розвитку: звіт про НДР (заключ.) / НТУУ «КПІ»; кер. роб. Н. Панкратова. – К., 2011. – 277 с.

5. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е. М. Лібанової, акад. НААН України М. А. Хвеси́ка. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.

6. Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти: монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2012. – 534 с.

7. Харазішвілі Ю. М. Проблеми оцінки та інтегральні індекси сталого розвитку промисловості України з позицій економічної безпеки / Ю. М. Харазішвілі, В. І. Ляшенко // Економіка України. – 2017. – № 2 (663). – С. 3–23.

8. Харазішвілі Ю. М. Проблеми інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки держави / Ю. М. Харазішвілі, Є. В. Дронь // Банківська справа. – 2015. – № 1 (133). – С. 3–21.

9. Харазішвілі Ю. М. Адаптивний підхід до визначення стратегічних орієнтирів економічної безпеки України / Ю. М. Харазішвілі, В.Є. Дронь // Економіка України. – 2014. – №5. – С. 28–45.

О. Й. Хомин,

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри соціальних дисциплін
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

В. Ю. Лисак,

кандидат економічних наук, доцент,
зав. економічного факультету
*(Кам'янець-Подільський
національний університет
імені Івана Огієнка)*

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОСНОВНОГО ПОКАЗНИКА РІВНЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Багатьма спеціалістами різних галузей піднімається питання щодо чисельності населення України. В умовах сьогодення чисельність населення є об'єктом дослідження багатьох наук, а саме: демографії, соціології, соціально-економічної географії, а в останні роки національної, демографічної та економічної безпеки.

Для українців питання чисельності населення досить болюче – збереглась пам'ять про страшні втрати населення за останнє століття. Згадаємо голодомори в Україні. Точну чисельність померлих і закатованих у 30-х роках ХХ століття визначити неможливо, а ще необхідно додати велику кількість загиблих українських вояків під час Другої світової війни і великі втрати населення в післявоєнний час. З біллю згадуємо і про декілька хвиль депортації українців.

Загострення питання зменшення чисельності населення держави в теперішніх умовах зрозуміле, так, як з моменту здобуття незалежності в Україні спостерігаємо зменшення загального числа населення, а останній перепис населення відбувся у 2001 році.

Відповідно до принципів та рекомендацій Організації Об'єднаних Націй переписи населення у країнах проводять раз на десять років, що дозволить отримати найбільш точне джерело демографічних даних та детальну інформацію про населення як на регіональному, державному так і на міжнародному рівнях.

Моніторинг чисельності населення проведений нами, дозволяє стверджувати, що від 1992 року спостерігається неперервна тенденція його скорочення. Так, за період з 1991 до 2013 рр. чисельності населення держави скоротилась на 12,5% (з 52 до 45,5 млн. чол.) [1].

Окрім і так негативних тенденцій, що відбувалися в країні до 2013 р. щодо зниження народжуваності, збільшення смертності населення, посилення міграційної рухливості додалися такі, не притаманні для українців тенденції як переоцінка поглядів на шлюб і розлучення, які в свою чергу призвели до трансформації структури та функцій сім'ї.

Найбільш болючими стали зміни чисельності населення України після анексії Криму та початку військових дій на сході нашої держави у Донецькій та Луганській областях.

Точних статистичних даних про кількість населення як в Криму, так і в Донецькій та Луганській областях на сьогоднішній день нема. Відсутні точні дані про чисельність загиблих українських громадян як з одного, так і з другого боку. Можемо лише висунути гіпотезу, що чисельність наявного населення становить різницю між статистичними даними за мінусом невизначеної кількості населення, що емігрувало з України протягом років незалежності, чисельності населення в окупованому Криму, чисельності населення на неконтрольованій території Донецької та Луганської областей та чисельності загиблих під час воєнних дій на сході нашої держави.

В статистичній літературі зазначено, що чисельність наявного населення України на 01.01.2017 р. становить 42541,6 тис. чол. Під сумнів можемо поставити, як мінімум, чисельність населення у Донецькій 4239731 чол. та Луганській 2193275 чол. областях [2]. Наші роз-

думи підтверджують слова Президента України Петра Порошенка. Він озвучив, що за три роки протистояння 1 млн 800 тис. чоловік стали вимушеними переселенцями [3].

Маючи дані про наявну чисельність населення на 1.01.2014 р. в у Криму разом із м. Севастополем 2353,2 тис. чол., ми можемо говорити, що близько двох мільйонів осіб з певних причин залишилось в Криму [4].

Окрім згаданих вище основних негативних тенденцій додаються і поточні, а саме проблемою стала ситуація, коли багато людей, що виїхали за межі України, які тікали (від збройного конфлікту на сході) на територію інших держав, хотіли б повернутися до України, але втратили документи. Люди звертаються до консула, а консульство не може підтвердити, тому що документи залишилися в Донецьку, Луганську або в Сімферополі [5].

В Організації Об'єднаних Націй звертають увагу, що від конфлікту на Донбасі постраждали 33 тисячі 146 осіб. «У цілому за період з середини квітня 2014 року до 12 березня 2017 року загинули щонайменше 9940 осіб і ще 23 455 отримали поранення». Понад 2000 – це цивільні особи, які загинули під час бойових дій. Кількість цивільних осіб, які були поранені в результаті конфлікту, оцінюється на рівні від 7000 до 9000 осіб» [6]. За час агресії загинуло 2 тис. 608 українських військових, 2 тис. 200 з них – зі складу ЗСУ [3].

Отже, для визначення наявної чисельності населення України необхідно проаналізувати усі чинники на локальному, регіональному та міжнародному рівнях. Забезпечення демографічної безпеки неможливе без реалізації комплексу заходів, спрямованих на забезпечення економічної, соціальної, політичної, військової та інших складових національної безпеки держави.

Останні роки довели, що не врахування особливостей політичної, військової безпеки призводить до кардинальних загроз у всіх інших складових національної безпеки держави і найбільше вони віддзеркалені у кількісних і якісних показниках демографічної безпеки держави.

1. Демографічний щорічник «Населення України за 2013 рік» Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/13/Arch_nasel_zb.27C.

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp

3. З початку військової агресії на Донбасі загинуло 2 тис. 608 українських військово службовців // Міграція: всеукраїнська інформаційно-аналітична щомісячна газета № 180, лютий 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://migraciya.com.ua/upload/21cc4381c4adbb5214433ecf6eba6a82.pdf>

4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [4http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp](http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp)

5. Лутковська В. Міграційна амністія вирішить багато проблем / В. Лутковська // Міграція: всеукраїнська інформаційно-аналітична щомісячна газета 27.04.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://migraciya.com.ua/news/migration-trends-in-ukraine-and-worldwide/valerja-lutkovska-upovnovazhenijj-verkhovno-radi-ukrani-z-prav-ljudini-mgrajjna-amnstja-virshit-bagato-problem/>

6. ООН: Від конфлікту на Донбасі постраждали 33 тисячі осіб // Міграція: всеукраїнська інформаційно-аналітична щомісячна газета № (03) 181, березень 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://migraciya.com.ua/news/HotTopic/ua-un-from-the-conflict-in-donbas-33000-people-affected/>

О. В. Хомів,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки
та економічної безпеки

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогоднішній день важливим стало забезпечення інформаційної безпеки підприємств в Україні. Так, міжнародний стандарт ISO/IEC 27001:2005 «Інформаційні технології – Методи захисту – Системи менеджменту інформаційної безпеки – Вимоги» був розроблений Міжнародною організацією з стандартизації (ISO) та Міжнародною електротехнічною комісією (IEC) на основі британського стандарту BS 7799-2:2002 встановлює вимоги до розробки, впровадження, функціонування, аналізу, підтримки і вдосконаленню документованої системи менеджменту інформаційної безпеки (далі – СМІБ) в контексті існуючих бізнес-ризиків підприємства.

Вимоги даного стандарту мають спільний характер та можуть застосовуватись для всіх організацій, незалежно від їх типу, розміру та форми власності.

Міжнародний стандарт ISO/IEC 27001:2005 встановлює вимоги до системи менеджменту інформаційної безпеки (СМІБ) для демонстрації здатності організації захищати свої інформаційні ресурси. Проводиться офіційна сертифікація СМІБ на відповідність міжнародному стандарту ISO/IEC 27001:2005. Міжнародний стандарт ISO/IEC 27001 визначає поняття інформаційної безпеки. Відповідно до нього, інформаційна безпека – це збереження конфіденційності, цілісності і доступності інформації. Крім

цього, можуть бути включені і інші властивості, такі як оригінальність, неможливість відмови від авторства, достовірність» [1].

Вимоги даного стандарту мають спільний характер та можуть застосовуватись для всіх організацій незалежно від їх типу, розміру та форми власності.

Стандарт ISO/IEC 27001 є сумісний з іншими стандартами на системи менеджменту, зокрема, з ISO 9001:2000 і ISO 14001:2004. Якщо на підприємстві вже впроваджені системи менеджменту у відповідності з даними стандартами, то бажано забезпечувати виконання вимог стандарту ISO/IEC 27001 в межах існуючих систем менеджменту.

Основні переваги, що досягаються при впровадженні стандарту ISO/IEC 27001:2005 полягають у тому, що сертифікація на відповідність стандарту дозволяє наглядно показати діловим партнерам, інвесторам і клієнтам, що на підприємстві налагоджено ефективне управління інформаційною безпекою.

Щодо впровадження цього стандарту в світі, то на сьогоднішній день, за даними ISMS International User Group, у світі видано більш ніж 4193 сертифікати. З них 56% в Японії та 10% в Європі.

Серед найвідоміших компаній, які вже пройшли офіційну сертифікацію по стандарту ISO/IEC 27001:2005 (BS 7799-2:2002), можна назвати такі: CANON, Fuji, Xerox, Fujitsu, Hitachi, Mitsubishi Electric, NEC, Sony, Toshiba, Federal Reserve Bank of New York, Telecom Italia, Japan Telecom, підрозділи Siemens, British Telecom, T-Mobile, Ericsson, Samsung, Hyundai, Vodafone, СМА.

Що стосується впровадження цього стандарту в країнах СНД, то, наприклад, в Україні велика зацікавленість до впровадження СМІБ виявляється зі сторони банківської сфери, великих промислових підприємств, телекомунікаційних компаній, компаній, що представляють консалтингові послуги у сфері інформаційної безпеки та захисту.

В Україні з 01.01.2017 року дійсний стандарт ДСТУ ISO/IEC 27001:2015 Інформаційні технології. Методи захисту системи управління інформаційною безпекою. Вимоги (ISO/IEC 27001:2013; Cor 1:2014, IDT) [1].

В Республіці Білорусь міжнародний стандарт ISO/IEC 17799:2000 «Information technology and security – Code of practice for information security management» отримав офіційне визнання у вигляді попереднього стандарту СТБ П ИСО/МЭК 17799-2000/2004 «Информационные технологии и безопасность. Правила управления информационной безопасностью» і являє собою ідентичний переклад міжнародного стандарту.

В Республіці Молдова завдяки позиції Національного Банку всі банки з 2003 року проходять регулярну перевірку на відповідність ISO 17799:2005. На сьогоднішній день в країні сертифікована одна компанія – «Compudava SRL».

Щодо сертифікації підприємства, то підприємство може бути сертифіковане акредитованими агентствами у відповідності з цим стандартом.

Процес сертифікації складається із таких стадій:

– 1-ша стадія – вивчення аудитором ключових документів Системи менеджменту інформаційної безпеки – Положення про застосування (SoA), План обробки ризиків (RTP) та інші. Може виконуватись як на території підприємства, так і шляхом відправлення цих документів зовнішньому аудитору;

– 2-га стадія – детальний, глибокий аудит, включаючи тестування впроваджених засобів та оцінка їх ефективності. Включає повне вивчення документів, яких вимагає стандарт;

– 3-тя стадія – виконання інспекційного аудиту для підтвердження, що сертифіковане підприємство відповідає заявленим вимогам. Здійснюється на періодичній основі [2].

Таким чином, для успішного забезпечення інформаційної безпеки підприємств в Україні необхідно запроваджувати міжнародні стандарти інформаційної безпеки, розробляти заходи, спрямовані на навчання персоналу підприємств щодо їх дотримання та відповідальності за їх порушення.

1. ДСТУ ISO/IEC 27001:2015 Інформаційні технології. Методи захисту системи управління інформаційною безпекою. Вимоги (ISO/IEC 27001:2013; Cor 1:2014, IDT) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=66910.

2. Світлична В. Ю. Інформаційна безпека: сутність та порядок реалізації / В. Ю. Світлична // *Young Scientist*. – 2014. – № 11 (14). – С. 97–100.

Х. І. Цвайг,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки
та економічної безпеки

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах всі підприємства, незалежно від форм власності, повинні вміти виживати у жорстоких умовах конкурентної боротьби

та криміналізації суспільства, пристосовуватись до динамічних змін в економіці, політиці, суспільстві в цілому. Зазначені умови сприяють зародженню багатьох непередбачуваних небезпек, реальних та потенційних загроз, ще молодому підприємництву України. За цих умов перед власниками, керівниками та підприємцями стоїть проблема забезпечення їх економічної безпеки, стабільної й прибуткової виробничо-господарської діяльності, яка набуває надзвичайної актуальності [1, с. 126].

Поняття економічної безпеки підприємства перш за все означає стан найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загрозам та забезпечення стабільного функціонування підприємства. Економічна безпека підприємства – комплекс складових, орієнтованих на подолання фінансово-економічних загроз підприємства. До джерел загроз економічній безпеці підприємства можна віднести негативні впливи, пов'язані зі станом фінансової кон'юнктури на ринках, форс-мажорні обставини та ін.

Економічна безпека підприємства характеризується сукупністю якісних і кількісних показників, найважливішим серед яких є рівень економічної безпеки. Для того щоб досягти найвищого рівня економічної безпеки підприємство повинне стежити за забезпеченням максимальної безпеки основних функціональних складових системи економічної безпеки підприємства.

Функціональні складові економічної безпеки підприємства – це сукупність основних напрямів його економічної безпеки, що істотно відрізняються один від одного за своїм змістом.

Виділяють наступні функціональні складові економічної безпеки підприємства: фінансову; інтелектуальну і кадрову; техніко-технологічну; політико-правову; екологічну; інформаційну; силову (безпека персоналу підприємства, її капіталу, майна) [2, с. 137].

Для забезпечення своєї економічної безпеки підприємство використовує сукупність ресурсів. Ресурси – фактори бізнесу, що використовуються власниками і менеджерами підприємства для виконання цілей бізнесу.

Можна виділити наступні ресурси підприємства:

1. Ресурси капіталу. Капітал підприємства у поєднанні з позиковими фінансовими ресурсами є основою підприємства і дозволяє купувати і підтримувати інші корпоративні ресурси, що спочатку відсутні у засновників даного підприємства.

2. Ресурси персоналу. Менеджери підприємства, штат інженерного персоналу, виробничих робітників і службовців з їх знаннями, досвідом і навичками є основною, провідною і сполучною ланкою, що об'єднує в одне ціле всі фактори даного бізнесу, забезпечуючи втілення в життя ідеології бізнесу, а також досягнення цілей бізнесу.

3. Ресурси інформації та технології. Інформація, яка стосується всіх сторін діяльності підприємства є в даний час найбільш цінним і дорогим з ресурсів підприємства. Саме інформація про зміну політичної, соціальної, економічної та екологічної ситуації ринків підприємства, науково-технічна і технологічна інформація, що стосуються будь-яких аспектів даного бізнесу, інноваційна діяльність в методах організації та управління бізнесом дозволяє підприємству адекватно реагувати на будь-які зміни зовнішнього середовища бізнесу, ефективно планувати і здійснювати свою господарську діяльність.

4. Ресурси техніки та обладнання. На основі наявних фінансових, інформаційно-технологічних і кадрових можливостей підприємство купує устаткування, необхідне на думку менеджерів підприємства і доступне, виходячи з наявних ресурсів.

5. Ресурси прав. З розвитком цивілізації, виснаженням природних ресурсів і підвищенням цінності для бізнесу нематеріальних активів різко зросла роль даного ресурсу. Цей ресурс включає в себе права на використання патентів, ліцензії і квоти на використання природних ресурсів, а також експортної квоти, права на користування землею. Використання цього ресурсу дозволяє підприємству долучитися до передових технологічних розробок, не проводячи власних дорогих наукових досліджень, а також отримати доступ до різних можливих технологій розвитку бізнесу.

Забезпечення економічної безпеки підприємства – це процес реалізації функціональних складових економічної безпеки з метою запобігання можливих ризиків у господарській діяльності та досягнення максимального рівня економічної безпеки в даний час і в майбутньому.

Способи забезпечення економічної безпеки підприємства – це набір заходів і систем організації їх виконання та контролю, які дозволяють досягати найвищого рівня економічної безпеки підприємства [3, с. 159].

Виходячи з цього, економічно безпечним можна вважати такий стан економіки підприємства, при якому забезпечується надійний захист від зовнішніх і внутрішніх факторів, які загрожують її функціонуванню та існуванню, а економічно стійким – можливість функціонувати в режимі, прийнятого стратегічного плану [4, с. 285].

Важлива характеристика економічної безпеки – здатність підприємства протидіяти негативним зовнішнім і внутрішнім загрозам. Загроза економічної безпеки – це сукупність зовнішніх і внутрішніх чинників, що створюють небезпеку нормальному функціонуванню підприємства і його існуванню. Такі загрози зазвичай цілеспрямовано впливають на різні об'єкти в складі підприємства, зокрема на:

– окремі її структурні підрозділи;

- якісні характеристики ресурсів або майна, наприклад, стан основних і оборотних фондів;
- окремі види діяльності підприємства;
- стан колективу підприємства.

Під стратегією економічної безпеки слід розуміти сукупність найбільш важливих рішень і заходів, спрямованих на забезпечення прийнятного рівня безпеки функціонування підприємства.

Організація забезпечення економічної безпеки підприємства повинна включати такі етапи:

- 1) виявлення складу і характеру загроз економічній безпеці та спрямованості їх дії;
- 2) оцінку очікуваного збитку від дії загроз економічній безпеці;
- 3) ранжування загроз економічній безпеці за важливістю, часом настання і т.д.;
- 4) формування і вибір варіанту стратегії забезпечення економічної безпеки стосовно до тих чи інших загроз;
- 5) визначення і реалізація конкретних заходів щодо забезпечення економічної безпеки [1, с. 186].

Підсумовуючи вище сказане можна дійти до висновку, що система економічної безпеки кожного підприємства індивідуальна. Її повнота і дієвість багато в чому залежать від наявності в державі законодавчої бази, матеріально-технічних і фінансових ресурсів, що виділяються керівником підприємства, розуміння кожним із співробітників важливості забезпечення безпеки бізнесу, а також від знань і практичного досвіду начальника служби економічної безпеки, який безпосередньо займається побудовою і підтримкою в «робочому стані» самої системи.

Таким чином, комплексна система економічної безпеки підприємства повинна включати в себе певну кількість взаємопов'язаних елементів, що забезпечують безпеку підприємства при досягненні ним основних цілей бізнесу.

1. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства: навч. посібник / Т. М. Іванюта. – К.: ЦУЛ, 2009. – 262 с.

2. Зубок М. І. Безпека підприємницької діяльності: Нормативно-правові документи комерційного підприємства. / М. І. Зубок, Р. М. Зубок. – К.: Істина, 2010. – 144 с.

3. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2013. – 280 с.

4. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: монографія / О. А. Кириченко, В. С. Сідак та ін. – К.: Університет «Крок», 2008. – 403 с.

5. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія / С. М. Шкарлет. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2007. – 436 с.

В. І. Шульга,
кандидат економічних наук, доцент,
науковий співробітник
(Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького)

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Безпека бізнесу, як і багато інших питань, зумовлених переходом України до ринкових умов господарювання, виявилась новим явищем, але однією з найнеобхідніших умов подальшого розвитку суспільно-економічних відносин.

Становлення і розвиток безпеки українського бізнесу здійснювалось в декілька етапів. *Перший етап* починається з 1992 року і до 1996–1997 років. В народі його охрестили «лихих 90-е». Основною характеристикою даного етапу є специфічність та особлива жорстокість під час перерозподілу сфер впливу, сегментів ринку та переходу державних підприємств до рук приватних власників. Але вирішення питання мінімізації ризиків фізичного впливу не вирішило питання безпеки бізнесу в цілому. Тому з початку 1998 року безпека бізнесу вступає в новий етап – формування і розвиток інформаційної безпеки. У той же час, при забезпеченні інформаційної безпеки, український бізнес схилявся до захисту інформації та практично не приділяв уваги мінімізації інформаційних ризиків, інформаційному забезпеченню та протидії негативному впливу інформаційних технологій. Враховуючи досвід створення приватних охоронних структур, коли банальний рекет маскувався під діяльність таких структур, та враховуючи відсутність регулювання питань збору інформації і надання її зацікавленим особам, на ринку почали з'являтися компанії що надавали послуги в сфері технічного захисту інформації, криптографії, інформаційного забезпечення та супроводу бізнесу. У такому стані розвиток безпеки бізнесу продовжувався приблизно до 2004–2005 рр., якими і завершився *другий етап*.

Третій етап розвитку безпеки українського бізнесу характеризується активним впровадженням інформаційних технологій, переносом акцентів від захисту підприємницької діяльності від різноманітних загроз до їх попередження. Важливою особливістю третього етапу є інтеграція інформаційних технологій захисту бізнесу в економічні процеси підприємницької діяльності [1].

Розвиток інформаційного суспільства в Україні, майже не контрольованість інформаційного простору, відсутність ефективних механізмів правового регулювання до доступу та використання інформації зумовили становлення такого явища як Кібернетична Розвідка. В силу

специфіки своєї діяльності такі спеціалісти першими знаходять новітні, передові способи роботи з інформацією, роблячи професійні висновки про можливі переваги і недоліки того чи іншого рішення [2].

Сучасна кібернетична розвідка, яка ще донедавна розглядалась як складова служби безпеки, сьогодні зробила чималий крок далеко за межі цих рамок і стала інструментом фахівців відділів маркетингу, збуту та стратегічного планування, а також топ-менеджера, від рішень якого залежить успіх, або провал підприємства та навіть саме його існування. Таким чином напів-легальна *кібернетична розвідка* стала цілком легальною *конкурентною розвідкою* [3]. Методи роботи конкурентної розвідки, спираючись на відточену нею методику роботи з інформацією, ефективно використовують фахівці з інформаційних війн.

Сама концепція конкурентної розвідки, як і «промислове шпигунство», існувала вже давно, але остаточно оформилась лише в середині 90-х років минулого століття. Так в 1986 році в США було створено міжнародне Товариство Професіоналів Конкурентної Розвідки (Strategic and Competitive Intelligence Professionals – SCIP). На сьогодні воно налічує більше 7500 членів з понад 64 країн [2].

Процеси і тенденції, які спостерігаються у світовій економіці та менеджменті, яскраво свідчать, що цивілізоване людство вже переступило епоху Індустріального суспільства, відбулося як Інформаційне суспільство, та впевнено прямує в бік епохи інформаційної розвідки.

Конкурентна розвідка – досить нова для України галузь інформаційного бізнесу, що набуває поширення лише останнім часом.

Перш ніж говорити про конкурентну розвідку, слід дати визначення ділової розвідки. Необхідно формально розділити терміни «ділова розвідка» (бізнес-розвідка) і «конкурентна розвідка». *Предметом ділової розвідки* є зовнішнє оточення підприємства – ділова і політична кон'юнктура, законодавство, розподіл сфер впливу, в тому числі конкуренти. *Предметом конкурентної розвідки* є реальні і потенційні конкуренти. Ділова розвідка – безперервний збір, аналіз і передача за призначенням у межах свого підприємства інформації про конкурентів, навколишнього діловому середовищі, персоналіях. Мета ділової розвідки – отримання конкурентних переваг за рахунок отриманої інформації при прийнятті управлінських рішень. Ділова розвідка має два напрямки: стратегічна (або макроекономічна) і оперативна (або мікроекономічна) розвідка. Стратегічна ділова розвідка – збір і аналіз інформації про процеси в економіці, політиці, технологіях. Оперативна ділова розвідка – збір інформації для прийняття управлінських рішень з поточних проблем підприємства.

Згідно з чинним законодавством протиправним є збір інформації про приватну особу. Збір інформації про приватну особу можливий тільки за його згодою, збір інформації про фірму не заборонений.

Конкурентна розвідка – збір та аналіз інформації про конкурентів та ділової конкурентному середовищі з метою формування і досягнення конкурентних переваг шляхом використання отриманого в результаті знання для прийняття ефективних і якісних стратегічних і важливих тактичних рішень у бізнесі. У матеріалах Міжнародного товариства професіоналів конкурентної розвідки наводиться таке визначення поняття «конкурентна розвідка». Це законний спосіб збору та аналізу інформації, що дозволяє судити про можливості, наміри, уразливості бізнес-конкурентів. Інформація збирається з використанням джерел та досліджень, підготовлених з дотриманням етичних норм [4].

Конкурентна розвідка включає в себе всю сферу прихованої діяльності зі збирання, аналізу, зберігання і використання конфіденційної інформації, застосування якої приносить економічні вигоди. Таке трактування означає, що зазначений вид діяльності об'єднує в собі всі можливі способи отримання інформації про конкурентів (у тому числі з порушенням принципів чесної конкуренції).

Зібрана цільова інформація про конкурентів може перебувати як у відкритому для всіх зацікавлених користувачів доступі, так і носити конфіденційний характер. За різними оцінками фахівців, що займаються збором конкурентної інформації, 80-95% потрібної інформації є відкритою та суспільно доступною. Тому застосування в конкурентній розвідці незаконних і неетичних методів збору інформації не є необхідним.

Конкурентна розвідка може розглядатися як частина управління знаннями, яка включає в себе інформацію із зовнішнього середовища підприємства і про це зовнішнє середовище.

Інакше кажучи, *Конкурентна розвідка – це аналітичний і організаційний інструмент трансформації розрізнених даних про ринок, клієнтів, технології і конкурентів в систематизовану розвідувальну інформацію, на основі якої приймаються відповідальні управлінські рішення.*

Інтернет і електронна пошта кардинально змінили методи збору і аналізу ділової розвідувальної інформації. Нова хвиля революції в інформаційному менеджменті простежується в поєднанні інформаційних баз даних з внутрішньо офісною мережею Інтранет. Інтеграція інформаційної та телекомунікаційної систем дозволяє кінцевим користувачам безпосередньо отримувати в будь-який момент потрібну інформацію і швидко перетворювати її в необхідний аналітичний документ. Оснащені сучасними технологіями сховища даних підприємства/компанії інтегрують всю необхідну для глибокої ділової розвідки інформацію – про конкурентів, ринки, товари, бізнес-тенденції та фінансові операції.

Таким чином, Конкурентна розвідка стала ефективним інструментом досліджень ринку, що виник на стику інформаційних технологій, еко-

номіки, юриспруденції і спеціальних дисциплін. На відміну від промислового шпигунства, конкурентна розвідка діє виключно в рамках існуючих законів. Поява нових інформаційних технологій (Internet, професійних баз даних, систем пошуку інформації) і відносна дешевизна доступу до інформаційних ресурсів дозволяють аналітикам готувати якісні матеріали, придатні для прийняття рішень керівництвом компаній. При цьому фахівці конкурентної розвідки працюють, як правило, тільки з відкритими джерелами інформації. Аналогічні технології обробки відкритої інформації використовують всі спецслужби світу. Але для конкурентної розвідки найважливішою умовою є дотримання етичних норм і принципів діяльності виключно в рамках чинного законодавства.

Конкурентна розвідка дозволяє передбачати зміни на ринках, виявляти і прогнозувати дії нових або потенційних конкурентів, проводити моніторинг появи «вибухових» технологій і навіть політичних ризиків. Зростання ролі конкурентної розвідки визначають наступні чинники: швидке зростання темпів ділового життя, інформаційне перевантаження, зростаюча глобальна конкуренція, збільшення агресивності конкурентів, все зростаючий вплив політичних змін.

-
1. Зубок М. І. Інформаційна безпека в підприємницькій діяльності: підручник / М. І. Зубок. – К.: ГНОЗІС, 2015. – 216 с.
 2. Ющук Е. Интернет-разведка. Руководство к действию / Е. Ющук. – Х.: Бизнес Информ, 2006. – 284 с.
 3. Дудихин В. В. Конкурентная разведка в Интернет / В. В. Дудихин, О. В. Дудихина. – К.: Лібра, 2004. – 303 с.
 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.scip.org

Н. В. Шупрудько,
аспірант кафедри економіки
та економічної безпеки
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ось уже протягом 26 років Україна існує як незалежна та суверенна держава. Держава, яка має власні інтереси у політичній, економічній, військовій, науково-технологічній, інших сферах. І, хоча сучасний гео економічний простір характеризується стрімкими процеса-

ми глобалізації, інтеграції господарської діяльності, економічної та соціальної політики, між країнами все ж не припиняється запекла боротьба за контроль над обмеженими економічними ресурсами і транспортними коридорами. Спостерігається жорстоке суперництво національних економік і наднаціональних угруповань у відстоюванні власних економічних інтересів.

Під дефініцією «фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності» слід розуміти сукупність регулятивних заходів держави з використанням інструментів, важелів, стимулів та санкцій, за допомогою яких забезпечується захист національних економічних інтересів.

У свою чергу, під національними економічними інтересами України у сфері фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності (ЗТД), на даному етапі розвитку, пропонується розглядати:

- реалізація заходів, які сприятимуть виходу України на траєкторію сталого економічного зростання;
- активізація зовнішньоторговельної діяльності;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів на внутрішньому, європейському та світовому ринках;
- захист внутрішнього ринку від неякісного імпорту;
- стимулювання розвитку експортного потенціалу країни;
- протидія контрабанді товарів і транспортних засобів;
- забезпечення фінансових надходжень до державного бюджету.

Фіскальне регулювання ЗТД базується на використанні таких засобів як податки на експортно-імпортні операції (мито, податок на додану вартість, акцизний податок), субсидії, штрафи, державні замовлення тощо. Використовуючи дані інструменти, держава через вплив на економічні інтереси змінює поведінку суб'єктів зовнішньоторговельної діяльності, але одночасно зберігає за ними повну оперативну самостійність. Дані інструменти в повній мірі відповідають природі ринкових відносин і тому відіграють особливо важливу роль у регулюванні зовнішньоторговельної діяльності.

На практиці держава найчастіше здійснює регулювання ЗТД через оподаткування експортно-імпортних операцій, від дієвості яких значною мірою залежить рівень ефективності всієї системи фіскального регулювання.

Можна констатувати, що важелі та інструменти фіскального регулювання є ефективними механізмами досягнення визначених цілей у межах обраного зовнішньоторговельного режиму. У кожній конкретній ситуації органи державного управління мають надавати перевагу певним інструментам (чи їх комбінації), враховуючи їх дієвість, а також специфічні умови розвитку країни, що з точки зору американського економіста Дугласа Норта, має особливе значення для створення ефективної системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Говорячи про роль фінансового регулювання у забезпеченні економічної безпеки держави (ЕКБ) спершу зазначимо, що дана проблема – багатоаспектна. Наукові дослідження даної проблематики почали проводитися з початку 90-х років ХХ століття, у зв'язку з появою низки новітніх загроз для ЕКБ України та її регіонів.

Термін ЕКБ держави виникає під впливом глобалізації та інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків і спершу використовувався на рівні міжнародних економічних відносин як сукупність окремих кількісних і якісних характеристик окремих країн [1]. Офіційного статусу термін «економічна безпека» набув 1985 року, коли на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН була прийнята резолюція «Міжнародна економічна безпека». У ній відзначалося необхідність сприяння забезпеченню міжнародної ЕКБ з метою соціально-економічного розвитку і прогресу кожної країни [2].

Наукові дослідження проблем ЕКБ в ХХІ столітті наполягають на неприпустимості розуміння сутності безпеки як «стану захищеності». І одні, з теоретико-філософської точки зору, пропонують розглядати поняття безпека як сукупність умов існування суб'єкта, що контролюється ним [3]. Інші, на основі інституціонального підходу, виділяють сутність безпеки в умовах діяльності суб'єкта, що характеризується сукупністю умов, за яких забезпечується здатність держави і суспільства до самозбереження і розвитку [1].

Не дивлячись на існування двох концептуальних підходів у трактуванні змісту поняття «безпека», поза сумнівом залишається методологія дослідження. Безпека – це синергетичне поняття, яке комплексно відображає узагальнений стан її складових і досліджувати яке необхідно через систему індикаторів, національних економічних інтересів, чинників та загроз. ЕКБ є однією із складових частин національної безпеки. Крім неї в дане багатогранне поняття входять геополітична, військова, інформаційна, екологічна та демографічна безпека. В свою чергу, ЕКБ відображає причинно-наслідкові зв'язки між економічною могутністю країни, її військово-економічним потенціалом та національною безпекою і має власну структуру.

1. Колісник О. Я. Бюджетна безпека у забезпеченні стратегії соціально-економічного розвитку держави: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.08 / Олег Ярославич Колісник. – Тернопіль, 2009. – 237 с.

2. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – С. 8.

3. Иващенко Г. В. О понятии «безопасность» / Г. В. Иващенко // Теоретический журнал CREDO. – 2000. – № (6) 24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.orenburg.ru/culture/credo/24/5.html>.

М. Т. Якубовська,
здобувач вищої освіти факультету № 8
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ БАНКІВ УКРАЇНИ

Проблема організації фінансового моніторингу банків України в останні роки актуалізувалась як ніколи. У сучасних трансформаційних умовах перед вітчизняною банківською системою загалом та комерційними банками зокрема повстала специфічна проблема, а саме розвиток та удосконалення методичного інструментарію забезпечення здійснення фінансового моніторингу як процесу. Практика свідчить, що в економіці багатьох країн, а точніше у їх банківській сфері непоодинокими є факти прагнення відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, або легалізації доходів окремими клієнтами банків через свої банківські рахунки.

Сам фінансовий моніторинг являє собою заходи, що здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу задля запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу. Отже, визначення фінансового моніторингу є схожим з поняттям фінансового контролю, проте фінансовий моніторинг є більш ширшим поняттям, оскільки передбачає постійне спостереження, що дає можливість прогнозувати можливі випадки ризиків пов'язаних з легалізацією коштів. Основою законодавчої бази у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму є:

- Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»;
- Закон України «Про банки і банківську діяльність»;
- Кримінальний кодекс України;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Безпосередньо система фінансового моніторингу охоплює так звані первинний та державний рівні. Основними суб'єктами первинного фінансового моніторингу є банки, страховики, платіжні організації, учасники чи члени платіжних систем, товарні та інші біржі, що проводять фінансові операції з товарами, професійні учасники ринку цінних паперів, оператори поштового зв'язку, інші установи, які проводять фінансові операції з переказу коштів, філії або представництва іноземних суб'єктів господар-

ської діяльності, які надають фінансові послуги на території України та інші [1]. На рівні банківської установи встановлюються правила та розробляються програми проведення фінансового моніторингу та призначаються працівники, відповідальні за його проведення. Отже, одним з основних завдань служби банківського нагляду є забезпечення фінансової стабільності та безпеки банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів, регулювання банківської діяльності з метою приведення її у відповідність до встановлених норм і законодавчих вимог.

Недотримання банками чинного законодавства призводить до ризиків застосування санкцій юридичного характеру, що супроводжує фінансові збитки та втрати репутації, внаслідок чого знижується рівень довіри до такого банку. Протидія легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, в банківській сфері – це необхідність. Ефективні дії підрозділу фінансової безпеки банку запобігають можливості легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом.

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18?test=XX7MfyrCSgkyMCIHZiqPC3k/HI4j2s80msh8Ie6>

2. Фінансовий моніторинг в банку як інструмент економічної безпеки / О. В. Горалько // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – 2012. – Вип. 2. – С. 222–233.

Ю. Р. Ясінська,
здобувач вищої освіти факультету № 8

Я. А. Шпук,
здобувач вищої освіти факультету № 5

С. М. Лихолат,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Малі та середні підприємства (далі, МСП) прагнуть підвищити власну конкурентоспроможність шляхом підвищення рівня економіч-

ної безпеки шляхом впровадження НТП у господарську діяльність на рівні окремого підприємства із мінімальними затратами. Такий підхід розкриває діалектичну єдність економічної безпеки МСП та економічної безпеки держави через комплексний підхід формування та забезпечення економічної безпеки власного підприємства який являється ключовим елементом економічної безпеки держави базуючись на загальноприйнятих принципах системи економічної безпеки МСП, які, в свою чергу, націлені на зміцнення безпеки держави загалом. Серед принципів економічної безпеки МСП необхідно зазначити наступні [1, 2]:

- принципи нормативно-правового регламентування МСП та її зміцнення;
- принципи створення стимулів які сприятимуть запровадженню ресурсозберігаючих та інноваційних технологій у діяльності МСП;
- принципи взаєморозуміння та взємовідповідальності між МСП та представниками влади у напрямі соціального розвитку держави;
- принципи економічної демонополізації;
- принципи спрощення процедури адаптованості МСП у напрямі глобалізаційних процесів;
- принципи рівності економічної поведінки суб'єктів господарської діяльності (далі, СГД) та гарантій щодо прав власності незалежно від розміру СГД;
- принципи рівноправності та прозорості у відносинах «влада-бізнес»;
- принципи нарощення експортної економічної поведінки над імпортною;
- принципи об'єктивного моніторингу та діагностики реального рівня економічної безпеки МСП;
- принципи раціональної переваги базових галузей економіки (наприклад, сільського господарства);
- принципи стимулювання процесу залучення інвестицій над процесом споживання.

Реалізація вищеперелічених принципів можлива за умови стабілізації таких наявних факторів в державі як: припинення антитерористичної операції в Україні яка суттєво ускладнює економічну ситуацію в країні, сприяння залученню іноземних інвестицій в МСП, зниження відсоткових ставок щодо кредитів для МСП тощо. Лише незначна кількість перелічених факторів розкриває об'єктивну складність формування необхідного рівня економічної безпеки МСП, зокрема, та держави, загалом.

На нашу думку, перш за все, необхідно на рівні держави переглянути відношення до представників МСП та створити позитивний

соціально-економічний клімат шляхом забезпечення економічної, фінансової, правової та інших видів інфраструктури з дотриманням принципів їх взаємодоповненості та взаємопроникненості як на рівні підприємства, так і на рівні державних органів влади. Подальші дослідження необхідно здійснювати у напрямі аналізу та подальшого управління економічною безпекою МСП.

1. Васильців Т. Г. Формування середовища економічної безпеки підприємництва в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://soskin.info/userfiles/file/2015/3-4_1_2015/Vasytsiv,%20Grynkevych.pdf

2. Мілашенко Т. Т. Проблеми розвитку підприємництва в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/80086>

Зміст

Благуа Р. І.

Економічна безпека як стратегічна складова
національної безпеки України3

Аніловська Г. Я.

Моделювання структурних змін в економіці: безпековий аспект.....5

Боднар Н. Р., Шкараба В. М., Ферлей О. В.

Ризик в системі забезпечення економічної безпеки підприємства7

Босак Х. З., Живко Л. М., Мельникович В. М.

Економічні злочини як загроза економічній безпеці підприємства.....10

Буковський Н. Ю., Васильчак С. В.

Інвестування як напрям забезпечення
економічної безпеки підприємств.....12

Бутрин О. І., Хомин О. Й.

Актуальні проблеми соціального захисту поліцейських14

Васюк С. В., Хомин О. Й.

Індикатори фінансової безпеки України18

Верескля М. Р.

Теоретичний аспект формування готовності
майбутніх менеджерів до забезпечення соціальної безпеки21

Висоцька І. Б., Висоцький В. М.

Податкова політика держави та її вплив на економічну безпеку.....23

Висоцька І. Б., Дребот Т. В., Корінь В. А.

Проблеми забезпечення грошово-кредитної безпеки в Україні.....27

Вінічук М. В.

Економіко-математичні методи та моделі
в дослідженні тенденцій торгової безпеки України.....30

Воляннюк В. В.

Загрози економічній безпеці торговельних підприємств
в умовах модернізації економіки35

Волошин О. Р.

Економічна безпека підприємства: сучасні проблеми38

Гавловська Н. І., Рудніченко Є. М.

Формування базису моделі взаємодії підприємства – суб'єкта ЗЕД з потенційними контрагентами з урахуванням концептів економічної безпеки.....41

Гаврилів В. М.

Впровадження міжнародного досвіду інститутів спільного інвестування в економіку України45

Галайко Н. В.

Підходи до оцінки ефективності державних цільових програм і проектів47

Гобела В. В.

Визначення критеріїв економічного стимулювання екологічної безпеки50

Горалько О. В.

Роль небанківських фінансово-кредитних установ у забезпеченні економічної безпеки держави53

Горалько О. В., Желіховська В. П., Рижкова А. А.

Вплив консолідованого нагляду за діяльністю банківських груп на фінансову безпеку банківської системи57

Горячківська І. В.

Вплив внутрішніх та зовнішніх загроз від персоналу на кадрову безпеку ВНЗ.....60

Гуменюк В. В., Данилович-Кропивницька М. Л.

Рівень корупції як чинник тінізації економіки63

Гурківська А. С., Карська М. Р., Леськів Г. З.

Види стратегій фінансового розвитку підприємств та їх особливості65

Данило О. А., Васильчак С. В.

Формування системи дорадництва як напрям забезпечення інформаційної безпеки67

Драбик А. С., Хомин О. Й.

Конкурентоспроможність як чинник забезпечення економічної безпеки підприємства69

Живко З. Б., Руда О. І.

Гнучкість підприємства в системі економічної безпеки.....72

Живко М. О., Вольних А. І., Вознічка Д. Ю. Місце комерційної таємниці в системі економічної безпеки підприємства	77
Живко О. В., Ковальчук Д. А., Живко З. Б. Інформаційне забезпечення системи економічної безпеки підприємства	80
Жила І. І., Васильчак С. В. Лізинг як напрям забезпечення інвестиційної безпеки	83
Зачосова Н. В. Врахування значень індексу економічної свободи у процесі управління економічною безпекою на мікро- та макрорівнях	85
Іванець В. С., Сачко Я. А., Прихідько С. М., Копитко М. І. Зовнішні загрози економічній безпеці вітчизняних підприємств	89
Іванів Ю. М., Піцур Я. С. Вдосконалення системи управління економічною безпекою підприємства у кризових ситуаціях	92
Калакун Н. Г., Яцук О. Й., Горбан І. М. Вплив збільшення рівня мінімальної заробітної плати на соціально-економічну безпеку держави	94
Карачевська М. С., Горбан І. М. Ринок праці та формування стратегії зміцнення соціальної компоненти економічної безпеки України	98
Кіргеєцький Ю. І., Кіргеєцька М. С. Застосування ціннісного підходу до попередження корупції у правоохоронних органах	101
Козій І. С. Рентабельність як критеріальний показник економічної безпеки підприємства	103
Комісарчук Ю. А., Зубач В. В. Вплив корупції на українське суспільство і державу	107
Копитко М. І., Дубонос О. О. Економічна безпека вищих навчальних закладів у процесі співпраці з бізнесом	110
Коцевич І. Б., Дяків Д. В., Блага Н. В. Державне регулювання інвестиційного ринку	113

Левків Г. Я., Рудий І. В., Сотник Л. В. Теоретичні підходи до створення комплексної системи економічної безпеки організації.....	115
Леськів У. Н., Велігоша Г. І., Леськів Г. З. Формування якостей ефективного менеджера.....	119
Маковоз О. С. Бюджетна безпека в умовах децентралізації в Україні.....	122
Манзюк С. В., Дроздовська І. В., Лихолат С. М. Інтереси економічні малого та середнього підприємництва як об'єкт захисту	126
Маркіна І. А., Сьомич М. І. Передумови тінізації діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу	128
Мартинюк В. П. Моніторинг стану національної економіки на основі інтегрального показника економічної безпеки держави.....	132
Мацех Ю. Ю., Пацай Л. М., Живко З. Б. Контролінг у сфері забезпечення економічної безпеки підприємства.....	134
Медвідь М. М. Виявлення залежності забезпечення воєнної безпеки держав від їх участі у системах колективної безпеки	137
Мех Р. М., Леськів Г. З. Проблеми екологічної культури у вузівській системі.....	141
Михаліцька Н. Я., Грицина О. Ю., Дідух С. В. Формування і забезпечення фінансової безпеки підприємства.....	143
Михаліцька Н. Я., Максимик Б. Б. Заходи держави щодо оздоровлення господарської діяльності підприємств та поліпшення бізнес-середовища у регіоні.....	145
Михаліцька Н. Я. До питання формування пенсійного фонду України як засобу впливу на електоральні очікування та пріоритети	147
Михальчишин Н. Л. Економічна безпека підприємства та кіберзлочинність	150

Мігус І. П., Коваль Я. С. Взаємозв'язок антикризового управління із системою економічної безпеки банків	153
Мойсеєнко І. П. Теоретичні основи структурних змін в системі економічної безпеки України.....	157
Москаленко В. В. Криза безпеки в Україні та її вплив на економічний розвиток	161
Надяк О. Ф., Шак Р. І., Кузь Ю. А., Левків Г. Я. Вдосконалення моніторингу фінансового стану підприємства в умовах економічної безпеки	166
Наконечна Н. В., Андрушків І. П. Загрози та небезпеки в системі інвестиційно-інноваційної безпеки	168
Нікитенко Д. В. Основні проблеми інвестиційної безпеки та шляхи їх подолання	171
Огірко І. В., Огірко О. І. Математичні моделі та методи безпеки	173
Огірко О. І. Інформаційні технології інформаційно-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства	175
Омельчук Л. В. Характеристика функцій економічної безпеки страхових компаній	178
Пацула О. І. Обліково-аналітичне забезпечення соціальної безпеки підприємства	181
Пірус А. Ю., Вижовець К. В., Козій І. С. Фінансова складова економічної безпеки	184
Повзжик К. В., Корнієва М. В. Банківський сектор як каталізатор інтенсивного розвитку економіки країни	187
Подік І. І. Аналіз та оцінка податкової складової економічної безпеки	191

Пушак Я. Я.

Відновлення довіри до банківських установ
як інструмент посилення фінансової безпеки України195

Ревак І. О.

Стратегічні напрями зміцнення інтелектуальної безпеки України.....199

Романишин М. І., Живко З. Б., Миронюк В. М.

Інвестування в кадровий потенціал підприємства –
запорука кадрової безпеки201

Романко О. О., Тухай Б. Т., Живко З. Б.

Управління маркетингом в системі убезпечення підприємства.....204

Святюк О. Р., Сиротюк О. В., Гродзіцька М. С.

Компетенції фахівця для постіндустріальної економіки208

Сенів О. І., Піцур Я. С.

Маркетинг-менеджмент як інструмент зміцнення
економічної безпеки підприємства213

Сибірня Р. І., Решетило Л. І.

Безпечність продуктів харчування
як складова економічної безпеки держави215

Сибірний А. В.

Забезпечення безпеки праці на підприємствах
харчової промисловості у контексті запровадження
системи НАССР в Україні217

Сорока Р. С.

Функціональне призначення і склад видатків бюджету
на оборону в системі економічної безпеки держави220

Столяренко О. О.

Екологічна безпека підприємств цементної галузі.....224

Тарнавський Т. М., Леськів Г. З.

Зарубіжний досвід формування та використання
стратегії управління підприємствами228

Тимечко Р. В., Піцур Я. С.

Лізинг персоналу як важливий чинник забезпечення
економічної безпеки підприємства230

Ткаченко С. О.

Система формування інвестиційного проекту торгівельної компанії
з розвитку товарного ринку та інфраструктури.....233

Томаневич Л. М.

Подолання загроз якісному забезпеченню життєдіяльності людини як пріоритетний напрям зміцнення соціально-економічної безпеки	234
--	-----

Тулуб О. М.

Рівні забезпечення системи економічної безпеки	237
--	-----

Турянська І. С.

Загрози економічній безпеці малих підприємств у сфері інжинірингових послуг	239
--	-----

Федишин В. М., Піцур Я. С.

Роль маркетингової логістики в управлінні збутовою діяльністю підприємства	241
---	-----

Филипець З. Б.

Науково-технологічна компонента економічної безпеки	243
---	-----

Франчук В. І., Бегей М. В.

Лісова охорона як суб'єкт забезпечення економічної безпеки лісгосподарського підприємства	247
--	-----

Франчук В. І., Протиняк А. А.

Система управління інформаційною безпекою в інформаційних системах підприємств	250
---	-----

Франчук В. І., Чухраюк В. О.

Організування безпекової діяльності на підприємстві	253
---	-----

Харазішвілі Ю. М., Ляшенко В. І., Іванов С. В.

Сталий розвиток промисловості України з позицій економічної безпеки	255
--	-----

Хомин О. Й., Лисак В. Ю.

До питання визначення чисельності населення як основного показника рівня демографічної безпеки	261
---	-----

Хомів О. В.

Міжнародні стандарти забезпечення інформаційної безпеки підприємств	264
--	-----

Цвайг Х. І.

Сутність та характеристика механізму формування економічної безпеки підприємства	266
---	-----

Шульга В. І.

Використання інтернет-технологій
для забезпечення безпеки бізнесу270

Шупрудько Н. В.

Національні економічні інтереси України
у сфері фіскального регулювання зовнішньоторговельної
діяльності273

Якубовська М. Т.

Організація фінансового моніторингу банків України276

Ясінська Ю. Р., Шпук Я. А., Лихолат С. М.

Базові принципи економічної безпеки
малих та середніх підприємств в контексті посилення
економічної безпеки держави.....277

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ,
РЕГІОНУ, ПІДПРИЄМСТВА

*Тези доповідей учасників
Всеукраїнської науково-практичної конференції*

26 травня 2017 р.

Упорядник –
Л. М. Томаневич, кандидат економічних наук, доцент

Опубліковано в авторській редакції

Макетування
А. М. Радченко

Друк
І. М. Хоминець

Підписано до друку 15.05.2017 р.
Формат 60х84/8. Папір офсетний. Умовн. друк арк. 16,74.
Тираж 100 прим. Зам. № 60-17.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.